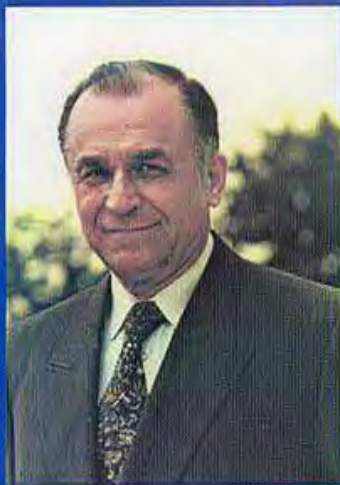

**VIOREL
LĂZĂRESCU**

FOTOREPORTER SUB TREI PREȘEDINȚI

(1945-2013)

Viorel Lazarescu a plecat sa fotografieze într-o lume mai buna. Probabil îngerii vor fi subiectele unui nou reportaj de presa, asa cum a facut întreaga viata, sa fie fotoreporter. Pentru mine a fost mai mult decat „vecinul de deasupra”, a fost omul care mi-a dezvoltat filmele la Agerpres, omul care mi-a explicat prima data cum sa imi folosesc aparatul Smena 8M, ce e aia timp de expunere si diafragma. „Andreutza, eu ti-am aratat detaliile tehnice, mai mult de atat iti arata tatal tau” (pictor de biserici). „Cand vei scoate un film de 36 de pozitii, toate expuse corect, atunci sa vii sa vorbim despre fotografie”. Lucrul acesta nu s-a intamplat, nu am reusit sa scot niciodata un film întreg, insa am înțeles un lucru. Viata trebuie sa fie un film expus la maxim. Expus corect!

Ramas bun, Domnu' Lazarescu!

(Andreutza – Andrei Morosan-9octombrie 2013)

Pe 3 decembrie 2017, ar fi împlinit 72 de ani. Mult, putin, nimeni nu are dreptul de-a se exprima. Sigur, lui i-ar mai fi trebuit cativa ani ca sa vada tiparul cartile ce le avea în lucru, si de care sigur ne-am fi bucurat cu totii.

A apucat sa vada tiparul **Fotoreporter sub trei presedinti**.

În amintirea lui, cu acordul familiei, voi pune aceasta carte pe Scribd, sa se bucure cat mai multa lume de ea.

(Constanta)

Capitolul 1

Anglia

MONOLOG PENTRU HYDE PARK CORNER

Am adunat aceste însemnări timp de peste trei decenii cu gândul că, odată publicate, voi transmite cititorilor, împreună cu imaginile surprinse în deplasările mele și emoțiile trăite alături, sau în preajma unor personalități, personaje istorice, temute umbre din veacul ce am ieșit dar și a unor oameni obișnuiți ai vremurilor.

Șefi de state și prim miniștri sau mineri, sportivi sau țărani au fost „subiecții” fotoreportajelor mele în vremea celor 30 de ani, timp în care am fotografiat, cu mijloace modeste, Istoria. Și cum imaginile nu pot fi decât obiective încerc să relatez cât mai aproape de adevăr trăirile, emoțiile, descoperirile fotoreporterului, care, cu aparatul de fotografiat în fața personajelor asupra cărora se apleacă Timpul să facă Istoria, dar și a omului de rând, încerca să surprindă evenimentul și să-l transmită mai departe.

Printr-o întâmplare fericită am ajuns să lucrez ca fotoreporter la Agerpres, singura agenție națională de presă la acea vreme.

Istoria Agerpresului începe în timpul domnitorului Barbu Știrbei când la 18 august 1854 Oficiul telegraphic, aflat sub autoritatea statului transmitea prima telegramă de presă din București, referitoare la războiul Crimeei. Știrea a luat calea București-Ploiești-Brașov – Sighișoara – Cluj – Timișoara Viena, un drum foarte lung pentru românii acelor vremi ce străbăteau distanțele doar cu poștalionul. În același an a fost construită și linia telegrafică București – Giurgiu, astfel că din Capitala Principatelor, știrile puteau fi trimise la Instambul cu condiția de a fi trecute cu barca peste fluviu și, apoi, mai departe tot prin telegraf.

În anul 1864 Alexandru Ioan Cuza semnează un Decret prin care se crea un serviciu unificat de stat care era delegat să transmită, cu tarif redus, și știri de presă. Pe acest teren a luat ființă, în ianuarie 1877, filiala din București a agenției franceze de presă Havas, sub denumirea de „Agenția Havas a României”.

După 12 ani, în 1889. se va înființa „Agenția Telegrafică Română” – „Roumagence” subvenționată de Ministerul de Externe al României cu sediul în Palatul Poștelor, în aceeași clădire cu telegraful central.

După primul război mondial, la 18 iunie 1921, s-a fondat” Agenția Orient Radio-RADOR, ca regie mixtă, iar în 1926 Parlamentul țării a adoptat statutul agenției, care devine, astfel, organismul oficial al statului.

Și, în fine, prin naționalizare, la 20 mai 1949 patrimoniul RADOR a fost preluat de nou creată Agenție Română de Presă AGERPRES, ca instituție de stat subordonată Consiliului de miniștri.

Firește, multe s-au schimbat între timp: unii oameni politici pe care i-am fotografiat au dispărut de pe scenă, alții s-au transformat, (înainte mă adresam cu „tovarășe ministru”, sau „tovarășe director”, acum trebuie să-l numesc domnule senator sau deputat), dar faptele, așa cum au fost ele, le-am redat cu obiectivitatea lentilei și acuratețea culorilor unui cronicar sincer și neangajat.

Cu toate schimbările produse în societatea românească evenimentele ca atare rămân în conștiința fiecăruia, fotograme pe filmul istoriei, cu realismul faptelor îmbrăcate în savoarea amănuntelor picante dovedind, (a câta oară?), că făuritorii de istorie sunt oameni ca toți oamenii, iar mai târziu timpul îi dă uitării sau le înobilează figura cu rangul de mit, iar miturile cu valoare istorică au avut nume și funcții reale.

Nu întâmplător am început povestea evenimentelor cu o deplasare în Anglia. Suculentă în întâmplări, vizita în sine a fost una obișnuită, cu un protocol adecvat, într-o țară democratică, dar și tradiționalistă, Fata Morgana pentru un estic la acea vreme, tărâmul mirific al valorilor reale nu cele utopice din sufletul celor de după Cortină. Bune și rele la un popor ce trăia în normalitate, numai că eu trăiam în altă lume, într-o altă realitate. Dar asta aveam să aflu mult mai târziu.

Fiecare călătorie pe pământ străin am tratat-o ca o expediție spirituală într-o lume nouă, în care exploratorul din mine avea obligația să privească cu atenție totul și pentru cei de acasă.

Eram odată în Maroc, într-un moment când finalizată ziua de lucru rămânea timp pentru rezolvarea problemelor personale. Gazdele generoase ne-au pus la dispoziție fiecăruia câte o mașină ca să ne mișcăm mai repede, iar șoferii i-au dus pe membri delegației române în diverse magazine și bazare. Membri cu bani. Șoferul meu mă întrebă politicos unde vreau să merg; „la Atlantic!” i-am răspuns, „aș vrea să văd Atlanticul!”. „Bine dar e noapte, nu se vede nimic și sunteți la Rabat locul unde pielea este la concurență cu mătasea, nu vreți să vă duc într-un suk unde..”

Dincolo de faptul că la vremea aceea banii reprezentau pentru mine doar dorințe, simțeam nevoia imperioasă să văd Atlanticul

pentru a certifica spațiul atâtor bătlîi cu pirați, traseele tuturor marilor călători și în special ale celor solitari, oceanul atâtor drame și a nenumăratelor bucurii trăite alături de scriitorii mei preferați. „Te rog du-mă la Atlantic!”. A condus tot drumul în viteză și cu îmbufnarea omului rănit în amorul propriu care ar fi dorit să-mi arate tot ce are Rabatul mai frumos și mai... ieftin, iar când am ajuns pe o faleză destul de înaltă a aprins farurile, luminând o veche cetate maură construită pe o stâncă udată de valurile uriașei întinderi de apă. „Poftim Atlantic!” îmi spuse șoferul încrucișând brațele morocănos protestând astfel la alegerea mea neinspirată.

Se lăsase seara de mult și Atlanticul trimitea către noi doar zgomotele talazurilor sfărâmate de stânci. Noaptea acoperea cu taine nemărginirea și nu mă lăsa să-i explic șoferului, prin bucuria priveliștei de ce am venit la Atlantic. Cu toate astea m-am înfrățit cu albastrul depărtărilor privind în noapte și adulmecând aerul sărat, am putut spune copilului meu, acasă, cum arată oceanul lui Ahab, calea piraților sau depărtările singuratice ale lui Slocum. Am preferat acel sfert de oră pe țărmul imensității în locul mult mai atrăgătorului bazar, sau ale palatelor cu dantele de piatră.

După ce i-am explicat omului, în puținele cuvinte ce le cunoșteam amândoi ce înseamnă pentru mine oceanul, am trăit clipe realmente fericite când i-am întrezărit în suflet bucuria dialogului prin simpla comunicare mult mai simțită decât plăcerea contemplării istoriei, ori cât de încărcată de emoții ar fi ea, iar când i-am spus că îi voi povesti copilului meu despre cetatea maur {scăldată în noapte de talazurile atlantice inima marocanului s-a nmuat definitiv și un surâs larg îi înveseli nelipsita mustață.

Londra

Am însoțit, ca fotoreporter, o delegație condusă de Ilie Verdeț primul ministru de la acea vreme. Emoții, teamă, dar și o mare bucurie. Vedeam pentru prima dată Vestul, cel bănuat doar din lecturi sau discuțiile cu prietenii.

La acea vreme mass-media din România se reducea la un singur post de televiziune, cu două-trei ore de emisie pe zi din raționamente absurde, câteva ziare care nu relatau decât „realizările” partidului de la putere, un post de radio și cam atât. Mai ascultam și posturi ostile regimului (Europa Liberă, BBC., Radio France International) cu programe interesante, dar ce poți să percepi prin radio? La 24 de ani ai

mei Vestul însemna tot ce-mi lipsea, dar mai ales ce-mi imaginam eu că-mi lipsește.

În fine... Bagajul mi l-am făcut cu o zi înainte neexplicându-mi nimeni de ce am nevoie și mai ales de ce nu am nevoie, așa că am luat o valiză cu lucruri sămi ajungă o lună nu patru zile cât dura deplasarea.

Cu geanta de aparate pe umăr și cu geamantanul uriaș îndoindu-mi spinarea am plecat într-o dimineață de aprilie spre un Vest care pentru mine întâmplător se numea Anglia.

Ce este un avion? Un spațiu delimitat în care un grup de oameni indiferent de diferențele dintre ei, se supune acelorași reguli și aceluiasi destin pe un timp dat. Deci după ce ne-am instalat temeinic la nouă mii de metri, două fete drăguțe ne-a readus la locurile noastre de pe unde ne împrăstiasem și ne-a servit masa. O omletă caldă, câteva bucăți de brânză, un dulce și cafea la discreție ne-au înveselit burțile și ne-au dezlegat limbile.

Pentru mine era tonic să văd cum ministrul comerțului mânâncă din același fel de casoletă și cere, ca și tine, încă o chiflă. Așa credeam atunci, eram crescut și educat într-un sistem egalitar și credeam cu toată ființa mea că toți oamenii sunt egali și au drepturi egale.

Londra ne-a primit banal, cu cer acoperit și foarte mulți funcționari la vamă. După ce am aterizat m-am precipitat să cobor primul pe scara din spate pentru a nu scăpa „strângerea de mână”, fotografia ce subliniază politețea englezească.

Fără niciun ceremonial, un domn foarte elegant l-a întâmpinat pe primul ministru, a dat mâna cu el, apoi cu toți cei care coborau din avion și plin de curtoazie i-a condus la salonul de protocol. După formalitățile de frontieră delegația noastră s-a îndreptat spre un șir de mașini negre, mari și înfiorător de luxoase. Mașina primului ministru avea tricolorul abordat pe aripă. Pornim.

Patru polițiști pe motociclete puternice fac un carusel îndrăcit în jurul coloanei asigurând securitatea; blochează câte o arteră de circulație punând motocicleta de-a curmeziș, până trece coloana noastră, după care eliberează drumul, ne ajunge din urmă, ne depășește și iar blochează. Erau foarte eficienți.

Londra... Un oraș văzut din mașină. Eram ca la televizor. Cu ochii măriți încercam să rețin cât mai mult. Primii londonezi pe care i-am văzut au fost o pereche de bătrâni care încercau să trecă strada. Ea avea o sacoșă în mână, el un baston. Deci și ei aveau sacoșe,

gândeam eu cu mintea unui tânăr idiotizat de propaganda comunistă. M-am liniștit. Din momentul acela m-am uitat la șoferul meu cu alți ochi și i-am zâmbit complice. Dacă mai vedea și o coadă... Citisem că în timpul războiului și englezii cunoscuseră raționalizarea alimentelor și cozile interminabile la orice. Așa și era numai că era în timpul războiului...

Prin fața ochilor mi se derulează case stil, cu intrarea din stradă, exact ca cele din serialele de acasă. Vreau să fotografiez numai că el îmi surâde larg și-mi arată cu degetul înmănușat filtru de pe geamuri, care face inutil demersul meu. Zâmbesc și eu imaginându-mi-l cu urechi de măgar și cu coarne. I-am făcut semn că dau geamul în jos, iar el, tot zâmbind, îmi face semn că nu..." Security". Criminalul. Eh, oameni. Privesc cu atenție pe fereastra mașinii. Intrăm într-un trafic amețitor. Șuvoaie de mașini ne încadrează pe mai multe benzi cu o viteză constantă de 50 de mile după cum arată vitezometru din bordul de lemn de trandafir. Circulăm pe stânga și șocul e puternic. Pun frâne hotărâte în mocheta mașinii. Șoferul probabil că imi cunoaște starea și zâmbește parșiv în colțul gurii, sau numai cu ochii, englezește, sadicul. Sunt într-o permanentă stare de alarmă. Vreau să acumulez cât mai mult și parcă simțurile mă trădează.

Intrăm în orașul propriu zis. Case, oameni, autobuze cu etaj, polițiști, stații de autobuz, taxiuri negre, o babă haioasă, trăsuri, Buckingham Palace, se schimbă garda și o mulțime de turiști cu aparate de fotografiat imortalizează momentul și acoperă tot ce poate fi văzut din viteza mașinii, Trafalgar Squar cu statuia amiralului Nelson cocoțat pe o coloamă uriașă și un sens giratoriu amețitor pentru automobiliști.

Anghelache, atașatul de presă aflat în spate cu Erhan ne explică ce vedem:

— Dacă e drapelul arborat pe palat înseamnă că regina este la Londra.

— Nu este!

— Atunci e la Windsor.

— Aha!

Pentru mine Windsorul era un simbol, sau mai bine spus o emblemă. Lecturile copilăriei mi l-a întipărit în memorie ca o cetate cu creneluri, cu turnuri înalte păzite de oșteni în armuri strălucitoare. Chiar dacă l-aș vedea și mi-ar apărea altfel decât mi-l imaginam tot nu l-aș schimba cu cel din visurile mele. Castelul Windsor, situat în

apropierea Londrei, dăinue din timpul cuceririi normande. Construit în 1070 de Wiliam Cuceritorul, castelul a fost la început o cetate de pământ cu o palisadă de lemn, închizând o curte interioară. Un secol mai târziu, Henric al II-lea a înălțat Turnul Rotund și pereții de piatră. De-a lungul istoriei, regii dinastiilor ce s-au succedat pe tron au construit și reconstruit în acel spațiu.

Turnul lui Henry, galeria reginei Elisabeta, Capela Sfântului Gheorghe și tot ce s-a construit până în zilele noastre a fost împodobit cu lucrări de artă și picturi realizate de artiști celebri ca: Holbein, Rubens, Rembrandt, Caneleto, etc.

În 1820 George al IV-lea l-a definitivat cu ajutorul arhitectului Jeffry Wyattville dându-i acel aer legendar de pe vremea cavalerilor Mesei Rotunde și a regelui Arthur.

La Windsor și-au petrecut copilăria Elisabeta a II-a și a locuit toată familia regală în timpul celui de al II-lea război mondial. Monarhul este considerat de englez ca o personificare a statului, ca un simbol al unității națiunii. În acest sens, prerogativele regale nu sunt privilegiile monarhiei ci o expresie a voinței generale a întregii națiuni. Fiind simbolul unității națiunii monarhia este o instituție neutră, deasupra luptei politice și a contradicțiilor de clasă. De aceea englezul spune că „regele domnește, dar nu guvernează”. Cu toate acestea monarhia dispune încă de anumite prerogative politice care se exercită sub forma uzanțelor păstrate prin tradiție. Astfel legile elaborate de parlament sunt promulgate de suveran și tot uzanța îi dă dreptul regelui să dizolve parlamentul. Toate acestea le aflăm de la Anghelache rostite cu aceeași viteză ca a mașinii.

Grosvenor House, hotelul de lux dar nu dintre cele mai șic, cu steagurile românesc, britanic și unul albastru, al hotelului, arborate la intrare. Vis-à-vis e Hyde Park Corner, colțul vorbitorilor. În acest colț se află unul din secretele democrației britanice. Orice cetățean al regatului nemulțumit de politica guvernului sau a palatului regal are dreptul să vină în acest loc din Hyde Park și dacă vrea poate să-și aducă de acasă o tribună, lădiță, cutie, în fine e bun și un scaun și odată înălțat deasupra ierbii poate striga în gura mare ori ce nerozie sau adevăr la adresa oricui. Dacă ești supărat pe guvern înjuri consistent și cu figuri de stil pe toți membri Cabinetului în frunte cu primul ministru până te răcorești. Poți să înjuri și casa regală, dar nu-ți folosește la nimic pentru că s-ar putea să te suprapui cu un vecin, care urcat pe

lădița lui, ar putea învinui regina fie că nu trece la islamism, fie că pensia este mică și nu-i ajunge de medicamente. Sigur este că acest colț este păzit cu strășnicie de polițiști ca nu cumva deosebiri de opinii să se transforme în părueli. Pe pajiștea incredibil de verde a parcului o sumedenie de șezlonguri, de toate culorile stau nefolosite. Aflu că sunt ale municipalității iar gazonul este lipsit de acele tăblițe cu „Nu călcați pe iarbă – Nu rupeți florile”. Șoferul opri, iar un tip cu frac și joben gri ne deschide ușa și se descoperă încremenind într-o poziție de drepti dar fără a fi umilă, tipică pentru valetul britanic. Și nu eram decât ziaristi, dar oaspeți. Acasă nu ne-ar fi deschis nimeni portiera ba poate am fi avut norocul să auzim și câteva vorbe rostite printre dinți dacă nu coboram mai iute.

Intrăm în hotel prin ușile larg deschise de un portar galonat ca un general în retragere. Până la lift dăm de arabi, asiatici, și alte nații care umblau cu sau fără rost prin hol, fumând sau pur și simplu admirând vitrinele unor buticuri, probabil oameni bogați, se vedea pe fețele lor bunăstarea. Urcăm la etajul 5 unde va fi reședința primului ministru, un apartament de 3 camere care m-a deziluzionat prin modestia mobilierului. Văd camera în care vor avea loc primiri oficiale. Sobră, simplă, și funcțională. Ies pe hol unde 2 inspectori de la Scotland Yard asigură paza delegației noastre. Îi recunosc după minusculele aparate emisie recepție purtate discret. Ne surâdem reciproc ca o parolă de recunoaștere și intru la Gheorghiu. Aici zarva era în toi. Toți membrii delegației noastre au intrat parcă într-un vârtej. Se agită hârtii, genți diplomatice, telefoane.

— Discursul în engleză, unde-i?

— La mine.

— Dă-mi-l te rog.

— Ați vorbit la ambasadă?

— Da. Am stabilit două ore de transmitere ca să prindem T.V. și

Radio.

— A intervenit vre-o schimbare în program?

— La englezi?

— Să știți că mai avem doar zece minute până la plecarea delegației spre Westminster Abbey...

— Unde-i Anghelache?

— La mașini vă rog!

Un grup de ziaristi cu aparate, magnetofone, carnete,

zâmbete și multe întrebări dau năvală în apartamentul lui Gheorghiu.

— Nu se dau declarații de presă. No coment!

— La mașini vă rog!

Mă dezmeticesc și cobor în fugă la coloană și caut înfrigurat mașina cu numărul 6. Englezii au pus la fiecare automobil câte un număr, pe parbriz sau pe luneta din spate suficient de mare ca să se vadă de la distanță. Am găsit-o. Deschid ușa și pe locul meu stă șoferul zâmbind. Asta e! Volanul era pe dreapta, eram în Anglia. Ocolesc și plecăm.

— Mergem înainte să-i așteptăm acolo.

— Sorry?

Anghelache îi traduce englezoiului și pornim imediat.

Verdele pajiștilor din Hyde Park e incredibil, un verde crud de parcă ar fi sintetic.

— Cum se obține gazonul de calitate asta? Întreb pe Anghelache.

— Simplu, îmi răspunde. Se amestecă sămânța de gazon cu nisip, se așează ca o pătură pe pământ și se udă vreo o sută de ani.

Am înțeles, făcea mișto de mine. Sau poate că nu...

Trecem din nou prin Trafalgar Square, Buckingham Palace, biserici, case, oameni și dintr-o dată Big-Ben-ul, majestuos, cu celebrele cadrane strălucind în soare, ca o vedetă ce are zi de filmare și care pune în dificultate grupul de fotografi doar prin înălțime. Aflu că turnul are 98 de metri, iar orologiul cântărește 13 tone. Alături catedrala Westminster Abbey își etala dantelăria de piatră ca o bătrână doamnă costumația de epocă. Mașina oprește în față, la o parcare. Sar repede și pătrund înăuntru cu aparatele încărcate agățate de umăr. Grupul de ziariști de la aeroport e la post și îmi fac semne amicale. Răspund la salut și intru alături de ei într-un țarc de unde aveam să fotografiez evenimentul. Privesc circular și ochii sunt mângâiați de arabescurile și sculpturile din piatră, iar inima se luminează în limpezimea vitaliilor. În podeaua de granit un dreptunghi negru era încadrat cu flori proaspete.

— Este mormântul Eroului necunoscut, îmi șoptește Anghelache.

La un metru mai spre ușă se afla mormântul lui Winston Churchill. Tot în această Catedrală se află mormintele lui Isaac Newton, Charles Darwin, Charles Dickens și William Shakespeare. Observ cu

uimire că cei ce intrau călcau cu nonșalanță pe numele aurite înscrise pentru totdeauna în granitul dar și în conștiința englezilor.

Văd prin acolada gotică de la intrare doi oameni ce aduc cu pioșenie o coroană de garoafe roșii și după ce zăresc panblica tricoloră realizez că este coroana adusă cu avionul nostru de acasă. Deci trebuie să sosească și delegația. Îmi găsesc un loc mai convenabil, pornesc blitzul și încadrez locul unde va sta primul ministru. E bine. S-au precipitat și ceilalți și mă simt un pic înghesuit. După ce au așezat coroana, grupul de ziariști s-a mai rotit astfel am ajuns la un metru de Churchill. Mi-am pus în gând să nu-l calc. Imi vine în minte portretul său cu o pălărie imensă și cu veșnicul trabuc în gură.

Apare delegația noastră. Este întâmpinată de un domn înalt, îmbrăcat în haine specifice bisericii anglicane. În programul meu este trecut ca dr. Edward Carpentier decanul Catedralei Westminster Abbey. Se formează un grup la baza lespedei unde este așezată coroana iar primul ministru român este poftit în mijloc. Țac, Țac! Momentul de reculegere: Țac, Țac! Schimb aparatul și fac și color: Țac! Și gata. S-a terminat momentul și mister Carpanter explică primului ministru istoria Catedralei conducându-l discret către altar. Trec repede înaintea lor, fotografiez și nu voi mai ceda poziția asta până la sfârșit. Turiștii ne fac loc înțelegători. Aud frânturi din traducere. „Aici își dorm somnul de veci gloriile politice și militare ale Angliei” Țac! Țac! Trag un cadru cu o sculptură splendidă în prim plan...” Servea și pentru încoronarea regilor Angliei” Țac! Ah. A închis ochii, încă o dată! Țac! E bine! „Catedrala Westminster Abbey a fost întemeiată, spune legenda, de regele anglo-saxon Sebert, iar istoria i-o atribue lui Edward Confesorul la 1065”. Sunetul motorului și declanșarea cam zgomotoasă a Nikonului meu au rezonanțe stranii în marea catedrală. „Catedrala este pentru englezi un simbol, o emblemă, care dea lungul anilor...” Țac! Țac! Lângă mine a venit inspectorul de la Scotland Yard, cu aparatul său minuscul de emisie recepție și îmi zâmbește. Scurt. Britanic. Imi văd de treabă. Țac! Delegația se întoarce. Ocolesc cu grijă și fug la ieșire să prind o strângere de mână. Țac! Țac! Am făcut-o. La mașini. Șoferul nostru ne face semne cu mâna.

— Mergem la ambasadă să transmitem știrile și apoi la Grosvenor House.

— Stăm mult la ambasadă?

— Trei minute să las textul ca Florentina să facă banda.

Îmi zâmbește.

— All right!

— Se prinde repede, este?

Zâmbesc și eu. Anghelache are mult umor. Ne încadrăm într-un șuvoi de mașini care opresc exasperant de corect la fiecare stop.

Ocolim un cartier la îndrumarea lui Anghelache, întretăiem câteva bulevarde și pătrundem într-o poartă cu barieră.

— E o stradă privată și nu are oricine voie să circule pe aici. Rămân înmărmurit. Adică de ce privată și cum? O stradă poate fi numai ai unora? Iete că se poate! Îmi zic în gând și mergem mai departe.

În dreapta un parc, Kensington Garden, iar în fața ambasadei noastre locuiește Princess Margaret, sora reginei Angliei într-un palat magnific. Eu rămân afară sperând ca cei doi nu vor sta mult. N-au stat. Bâh! Bâh! ușile și:

— Grosvenor House, sir.

— Yes!

— Îi arătăm textul lui Gheorghiu și ridicăm embargoul la știre.

— O.K.

— Și pe urmă mâncăm.

— Unde?

— Vedem noi...

Am mâncat cu primul ministru la masă. Englezilor li s-ar fi părut nefiresc asemenea protocol, dar primul ministru român obișnuia să servească masa cu toată delegația acolo unde împrejurările permiteau.

S-a servit somon afumat și diverse alte bunătăți oferite de chelneri bătoși și eleganți. Nu ne-am lungit cu cafeaua pentru că după jumătate de oră venea în vizită protocolară ministrul de externe al Marii Britanii Lordul Carington. Camera lui Gheorghiu se transformase în birou de presă. Țăcănea mașina lui Erhan care refăcea știrea, zumzăia redresorul meu care-mi încărcă bateriile și toată lumea citea, se foia, întreba, se agita cu sau fără rost.

— Este ora 14,28. În două minute Carington e sus.

— Să mergem.

Primul ministru aștepta încadrat de doi colaboratori.

— Sosesc?

— Da.

Îmi ocup locul. Intră și grupul lor de presă. Același de la sosire.

Zâmbete. Apare și lordul Carington. Uscat, țeapăn, cu părul albit, cu un zâmbet diplomatic pe toată fața venea cu mâinile întinse într-un gest de învăluire tactică, dezinteresată, numai pentru a ura delegației noastre un bun venit pe pământul Angliei. Țac! Țac! Aștept ca cele două personalități politice să se așeze pe o canapea deasupra căreia trona o pendulă oprită la cinci și mai fac câteva fotografii. Pe figura lordului se citea că asta-i tot ce aștepta el de la viață. Să se întâlnească, să stea de vorbă cu membrii delegației noastre, să se întrețină o jumătate de oră cu primul ministru român și apoi... Baletul diplomației pe parchetul alunecos al politicii este un lucru anevoios și de multe ori absurd, care, mie de multe ori îmi scapă. Am ieșit pe hol împreună cu grupul de presă britanic. Aș fi vrut să știu ce gândesc acești oameni despre noi românii. Ei locuitorii unei țări care a fost și va fi o mare putere economică, dar și militară. Este acest Lord Carington oare așa cum îl caracteriza George Bernard Shaw pe englez ca un bun reprezentant al regatului? Caustic și cinic Shaw spunea astfel în „Omul destinului”: „În calitate de mare campion al libertății și independenței naționale, englezul cucerește și anexează jumătate din lume și numește acest lucru o colonizare. Când dorește o nouă piață pentru mărfurile contrafăcute din Manchester, trimite un misionar să învețe pe indigeni evanghelia păcii; indigenii omoară misionarul, iar el face război în vederea apărării creștinismului: luptă în numele lui, supune în numele lui și ia piața ca o răsplată a cerului... nu e niciun lucru prea rău sau prea bun pe care un englez să nu-l poată face, dar n-ai să-l găsești niciodată vinovat. El face totul din principiu: se luptă cu tine din principii patriotice; te fură din principii comerciale; te înrobește din principii imperiale; se ia la harță cu tine din principii de bărbăție; își sprijină regele din principii de lealitate și îi taie capul din principii republicane”. Cred că aceasta este cea mai bună caracterizarea care a fost făcută supușilor majestății sale cu adăugirea că în politică diplomatul englez este cu siguranță un killer îmbrăcat în fracul principiilor unei comunități din care face și el parte, iar mâna întinsă de un englez va fi întotdeauna înmănușată pentru că sărăcia se ia.

Capitolul 2

MOSCOVA

Prima întâlnire cu Moscova s-a consumat rapid și banal fără a

simți grandoarea orașului multiseclar și fără a fi luat contact cu personajele importante ce au definit istoria pentru un uriaș popor.

— „Măine pleci la Moscova însoțind o delegație guvernamentală la o sesiune CAER. Nu-ți lua prea multe bagaje pentru că nu stai decât o zi și noapte”. Ca fotoreporter nu aveam prea multe de făcut; în afara ședinței obișnuite aveam să consemnez pe peliculă întâlnirea dintre șeful delegației noastre și ministrul de externe al U.R.S.S., figură marcantă a rușilor la acea vreme.

Așa că a doua zi de dimineață eram la Otopeni, cu bagaje puține, cu un program detaliat pe minute în buzunar și cu regretul deja instalat în suflet că voi merge într-o mare capitală a lumii și nu o voi putea cunoaște decât din viteza mașinii.

După trei ore de zbor am ajuns în sfârșit la destinația noastră grăbiți și importanți ca ori ce delegație diplomatică. După controlul sever al vameșilor sau grănicerilor (același comportament de o duritate impertinentă) ne-am urcat în mașinile destinate delegației române și nu ne-am oprit decât la sala de conferințe.

Patru ore de plictiseală cronică am îndurat ascultând rapoartele tuturor șefilor de delegații referitoare la bunul mers al CAER-ului, toate pe același ton laudativ la adresa puternicului frate gazdă.

Mai existau unele tonalități distincte în discursurile partenerilor, dar erau doar de culoare, politica economică și regulile de funcționare a pieței estice se stabileau tot la Moscova.

După finalul reuniunii încheiată cu fotografia de familie – un grup a tuturor șefilor de delegații – am plecat într-un cartier al Moscovei pentru cazarea membrilor delegației. Pentru mine nu s-a găsit loc de cazare în vilele oficiale, așa că am rămas pe un hol până seara târziu în eventualitatea întâlnirii bilaterale și în momentul când s-a hotărât că ea va avea loc a doua zi dimineață am fost dus la un hotel, de mașina ambasadei, unde am fost cazat pentru o noapte.

Mi-am și aruncat lucrurile de prisos pe pat, am băgat în priză aparatele la încărcat și am zbughit-o pe scări liber și fără niciun ban în buzunar, să văd Moscova. Nu știam limba, nu aveam o hartă, doar indicația destul de sumară a unei recepționere grase și plictisite, care la întrebarea mea ”Gde Kremlin?”, a ridicat brațul drept și mi-a arătat cu pixul direcția dorită fără a-și ridica ochii din hârtii.

Eram pe trotuarul unui bulevard extrem de lat, dar și nesfârșit, pentru că uitându-mă în direcția de mers, ori cât de bine era luminat

nu i se vedea capătul. Am luat-o voinicește la pas și peste o oră pășeam pe caldarâmul din Piața Roșie, locul în plină perestroika un pilot amator, Rust, – neamț de origine ațerizat cu un Cesna minuscul chiar lângă mausoleul lui Lenin spre stupoarea tuturor, dar mai ales a armatei. Las' că pentru trebușoara Gorbaciov a demis o groază de ofițeri superiori, iar băiatul a dat ochii cu KGB-ul ca pe vremea lui Stalin. Rușii erau furioși pentru faptul că niciun radar de-al lor nu l-au depistat pe neamț, care a zburat la joasă înălțime, spulberând, în joacă, un sistem de apărare extrem de costisitor și mai ales că un avion cât un țanțar a demolat mitul locului cel mai bine păzit din lume. Tocmai securitatea reședinței l-a făcut pe Lenin să mute capitala de la Sanct Petersburg la Moscova, Kremlinul oferind Țarului roșu un loc în care își va exercita puterea și care va intra, cu trecutul și cu istoria recentă, în conștiința multor oameni de pe Pământ. După Lenin de aici au guvernat Stalin Brejnev, Gorbaciov... Locul este extrem de sigur, înzestrat cu cea mai modernă tehnologie de apărare, zidurile foarte groase, pe sub pământ nu se poate accede în niciun fel, cerul de deasupra bântuit de tot felul de radare și totuși un Cesna...

Cum stăteam eu și admiram, în noapte, celebra Piață Roșie iluminată de puternice reflectoare în principalele ei puncte de atracție se apropie de mine un tânăr, cam de aceeași vârstă cu mine, dar mai firav, și cu îndrăzneala pe care ți-o dă cel puțin trei sute de vodcă băută în apropiere îmi spuse direct:

— Turistă?

— Da.

— Davai țigaretă.

M-am conformat imediat, am scos pachetul de Amiral și i-am săltat o țigară, după care m-am cotrobăit de brichetă ca să duc serviciul la bun sfârșit.

— Italian?

— Nu, român.

— Aaaa! Brati... Friend... Harașo!

Și tânărul, într-un exces de politețe cu adânci semne sentimentale, mă luă de braț și începu să-mi explice toată istoria Moscovei și a Kremlinului într-o curată limbă rusă din care eu nu pricepeam o iotă. Probabil că s-o fi recomandat dar eu în năuceala mea nu i-am reținut numele și cred că nu avea nicio importanță. Apărut de nicăieri, pentru o țigară, rusul putea fi un personaj dostoievskian care

avea *talentul de a iubi întreaga lume* și ajunsese în Piața Roșie pentru că *omul nu mai are unde să se ducă!* (Vă aduceți aminte?) L-am urmat pe tânărul rus, atent, doar la vibrațiile nopții moscovite și din când în când îi mai dădeam o țigară, iar el se oprea din explicații și plin de recunoștință îmi spunea simplu: „Spasiva”. Probabil că tânărul considera ne semnificativ faptul că eu nu cunosc limba lui Tolstoi, dar dacă va stăruî în explicații voi înțelege. Ce putea să-mi spună despre Moscova? Atunci ar fi fost cazul să începă cu întemeierea orașului pentru că, oricum, Moscova este un oraș pe care îl cunoști înainte de a-l fi văzut. Rusul îmi povestea pătimăș în intonație, cu o vace sonoră, că așezarea a apărut încă din secolele IX – X în perioada de constituire a cnezatelor, iar în 1156 Iuri Dolgoruki, cneazul Suzdalului, ctitorește cetatea Moscovei și pune piatră de temelie la primele fortificații ale Kremlinului. Mai târziu Ivan al III – lea, mare cneaz al Moscovei unește cnezatele rusești în scopul de a scăpa definitiv de jafurile hoardelor tătaro – mongole și întemeiază statul feudal rus în care el devine un conducător cu puteri nelimitate. Stabilește relații diplomatice cu mai mulți monarhi din Europa și Asia și se înrudește cu Stefan cel Mare prin căsătoria fiului său Ivan cu Elena, fiica domnitorului moldovean. Acest lucru mi l-ar fi spus rusul dacă ar fi știut că sunt un urmaș al supușilor marelui voievod. Pentru noi un act politic de mare însemnătate ce punea la adăpost granița de est a Moldovei. Din 1533 vine pe tronul din Kremlin Ivan al IV-lea (cel Groaznic) care din 1547 devine primul Țar al Moscovei și al întregii Rusii consolidând statul centralizat prin crearea puterii autocrate. Absolutismul lui Ivan cel Groaznic s-a caracterizat printr-un ansamblu de măsuri inițiate în scopul slăbirii puterii marii nobilimi care i-au dat și porecla și instaurarea puterii autocrate.” De paisprezece ani facem război”, spune el cu glas de tunet, „Am supus stăpânirii noastre țările tătarilor cazanieni, și astrahanieni care ne-au asuprit pe vremuri sub jugul lor, și prin aceasta ne-am dobândit din nou hotarele străvechi ale cnezatului lui Sviatoslav, străbunul nostru. Prin cruntă năvală am bătut oștile în zale ale ordinului Livonian, care a chinuit sub jugul său ținuturile rusești de pe Neva și Narova, de pe Ciud și de pe Dvina și ne-am scos caii la țărmul Mării Baltice.” Așa sunau vorbele Țarului prin pana lui Tolstoi motivând războaiele cumplite duse în acele vremi. Un continuator al politicii primului Țar a fost Petru I denumit și cel Mare pentru faptele sale ostășești ce au dus la numeroase victorii și

extinderea și întărirea imperiului rus de la Marea de Azov până la Marea Baltică, dar mai ales pentru inițierea numeroaselor reforme economice, administrative și militare care au avut drept rezultat consolidarea Rusiei feudale și a lăsat urmașilor săi un stat puternic în care erau înglobate noi teritorii și fiecare rus, când se referă la gloria timpului trecut amintește de Testamentul lui Petru cel Mare indiferent de culoarea lui politică.

Și rusul meu își trase răsuflarea și cu ochii pierduți în negura timpului sau în aburii votcii se opri în dreptul Turnului Spaski, mormăi ceva la adresa militarilor de gardă, sau a comendurii, își îndesă adânc pumnii în buzunar și mi se adresă destul de autoritar:

— Idi siuda! Davai țigaret!

Apoi continuă să-mi povestească cu aceeași perseverență ca la început, în limba lui, total necunoscută mie. Pe simezele istoriei un loc important îl ocupă și dinastia Romanovilor, care printre altele s-au opus invaziei napoleoniene. Cu toate că a intrat în Moscova Napoleon nu a fost în măsură să păstreze orașul cucerit datorită lipsei de întăriri și de provizii, dar mai ales din cauza loviturilor hărțuitoare pe care le aplica trupele lui Kutuzov. Uimirea lui Napoleon a atins paroxismul în momentul în care Capitala Rusiei, pustie, ce se oferea goală și disperată a început să ia foc din mai multe puncte deodată. Fiind în Kremlin împăratul privea prin ferestrele palatului la oceanul dezlănțuit de flăcări ce cuprinsese orașul încremenit de dezolare; „Ce spectacol înspăimântător! Ei înșiși... Ce hotărâre neobișnuită! Ce oameni! Sciți!” După o lună a început retragerea „Marii Armate” din Moscova care s-a transformat imediat în dezastru. Pe drumul Kalugăi Napoleon pierdu cea mai mare parte din armată, iar când ajunse în Polonia la bazele de pornire cu doar câteva zeci de mii de ostași și ofițeri avea să afirme celebrele vorbe: „De la sublim la ridicol nu e decât un pas.” Înfrângerea în campania din Rusia s-a datorat, poate, și faptului că Napoleon nu a înțeles niciodată spiritul aceluiași popor, până unde pot merge acei „sciți” cu gesturile lor pentru „Maica Rusie”. De Romanovi se leagă și cea mai cumplită și dramatică scenă din filmul istoriei ruse când ultimul Țar și cu întreaga sa familie vor fi executați fără milă în 1918 punându-se punct unei domnii absolutiste și deschizându-se astfel era bolșevismului.

Tânărul rus, să-i spunem Dimitri, se opri și mă privi adânc în ochi.

- Panimai?
- Da! Da!
- Davai țigaret!

Pe colina Borovițki tot Iuri Dolgoruki a ridicat primele fortificații din lemn stabilind temelile viitorului Kremlin, întăritură împotriva invadatorilor tătari, ce înconjura palatul cneazului, biserica și palatele boierilor. Timp de secole curtea cneazului Moscovei s-a consolidat și palisadele de lemn s-au transformat în ziduri lungi de peste doi kilometri apărând o suprafață de 28 de ha. Cnezi, țari și înalți demnitari au construit turnuri de strajă de-a lungul acestor ziduri pe care le-au decorat mai târziu cu orologii faimoase. De amintit turnurile Troițki, Borovițki, Narojnâi, Nikolski. Ceasul din turnul Spasski anunțând ora exactă de două ori pe zi.

Ce-ar mai fi de spus? Poate că în interiorul Kremlinului fiecare țar și fiecare dinastie și-au lăsat amprenta construind și uimind lumea cu câte o bijuterie arhitectonică. Astfel Ivan cel Groaznic a reconstruit Catedrala Bunavestire pe care a pictat-o Rubliov și a ridicat Catedrala Arhanghelii Mihail și Gavril – necropola țărilor. Tot aici se află Clopotnița construită de Ivan cel Mare și terminată de țarul Boris Godunov, cu cei 81 de metri ai săi fiind cea mai înaltă construcție din Moscova până la Revoluție.

Împărăteasa Ana Ivanovna a poruncit turnarea unui clopot pe măsura Clopotniței și astfel a fost construit Clopotul Țar, de 200 de tone greutate și peste 6 metri în diametru, dar care nu a fost auzit niciodată din simplu motiv că nu au existat mijloace tehnice pentru instalarea lui. A fost oare un pariu cu imposibilul sau o toană de fameie nebună?

- Panimai?
- Da! Da!
- Davai țigaret!

În fața noastră se profila în noapte, luminată” a giomno” biserica Vasili Blajenâi, ilustrată de suflet rus pentru turiști smintiți ce numără în noaptea istoriei cepele cupolelor de porțelan, dar pravoslavnic înălțată tot de energicul Ivan cel Groaznic. În fața bisericii un grilaj ține la distanță pe neaveniți de vestita piatră de moară (Lobnoe mesto) pe care – cu secole în urmă aveau loc execuțiile publice și de pe care purtătorul de cuvânt al Kremlinului făcea comunicările cele mai importante.

Mă las târât de Dimitri, care îmi explică aproape răgușit, plin de patos, toate grozăviile ce s-au întâmplat în istoria lui, pe scena căreia rușii îi spun Piața Roșie și nu am aflat de ce, iar când printre luminile reflectoarelor am intuit apariția lui Stalin m-am oprit și i-am spus rusului că vreau să mă duc la hotel.

— Pacemu?

I-am arătat ceasul și i-am arătat cu degetele semnul internațional de mers pe jos.

— A niet! Taxi!

Am dat hotărât din cap și m-am îndreptat spre direcția de unde venisem. Atunci rusul îmi slăbi brațul și se opri ca gest de despărțire. Eram în mijlocul Pieței Roșii.

— Davai țigaret?

I-am dat tot pachetul și bricheta pe deasupra și în timp ce eu îi strângeam mâna îndelung el mă cupinse în brațe și mă sărută pe obraz.

— Spasiba!

În drum spre hotel, aproape singur pe uriașul bulevard mă întrebam dacă rusul numai pentru un pachet de țigări și-a pierdut două ore din noapte pentru mine.

După '92 am ajuns din nou în Piața Roșie trecând, de data asta printr-un pasaj plin de tarabe care etalau spre vânzare carnete de partid, decorațiile cele mai înalte în statul sovietic, cărți cu Lenin pe copertă, însemne militare de cel mai înalt grad, patefoane și discuri cu Ala Pugaciova, dar și cu imnuri mobilizatoare și pline de îndemnuri. În spatele tarabelor, de fapt niște măsuțe pliante, de camping, stăteau oameni în vârstă, chinuiți de grijile zilnice, cu spectrul foamei în suflet, iar tinerii aveau acea privire ce-ți cotrobăia buzunarele de la distanță. Făceam parte dintr-o echipă de ziariști ce însoțea ministrul de externe într-o vizită oficială și treceam prin pasaj în drum spre Turnul Spasski, singura intrare permisă presei străine ce dorește pătrunderea în Kremlin. Mergeam grupați pentru a ieși întregi la suprafață. Dintr-un colț întunecat apărură un tânăr ras în cap, îmbrăcat într-o geacă de piele, cu o privire destul de tulbure, dar în același timp agresivă, care se postă în fața mea.

— Turistă?

— Nu!

— Italiană?

— Nu!

— Davai țigaretă!

Nu s-a schimbat nimic. Când au intrat rușii în România ca Armată eliberatoare de sub jugul fascist tot soldatul frate nsovietic îți puneă pistolul la tâmplă și îți ordona: „Davai ceas!” Îi dădeai și ceasul, și pâinea, apoi când a văzut ce ușor este a înființat Sovromurile, un fel de societăți mixte, prin care ne luau pădurile, minereul, petrolul și tot ce se putea lua, iar de 7 Noiembrie părinții noștri defilau cu pumnul drept ridicat și strigau din rășputeri: „Stalin și poporul rus libertate ne-au adus!” Să nu uităm.

* * *

Capitolul 3

REVOLUTIA

În acele zile de decembrie vremea se arăta deosebit de călduroasă. Pentru că făceam de serviciu la C.C. Îmbrăcasem un costum închis și renunșasem la palton pentru un trenchi căptușit, mai subțire dar mai lejer. Pe 21 decembrie plecasem de acasă spre Sediul destul de îngrijorat auzind diverse zvonuri despre ce se întâmplase la Timișoara cu câteva zile înainte. Aveam un aparat de radio destul de modest și nu prindeam Europa Liberă decât într-un singur loc, orice furtună magnetică îngreunându-mi audiția. În aceste condiții ascultasem cu o seară în urmă emisiunea de știri care mă pusese pe gânduri. Se spunea de o capitulare a orașului, de mii de morți, de luptele ce s-au dat pe străzi între Armată și populație, iar la buletinul de știri al Radioului se amintea de o răzmeriță a unui grup de credincioși care împreună cu un popă se luptau pe scările Catedralei catolice din Timișoara, dar situația fiind sub control, crainicii ne anunțau pe un ton optimist că o delegație de înalți demnitari ai partidului se îndreptau spre orașul rebel și vor pune lucrurile la punct. Muzica de bună calitate și destul de optimistă încerca să diminueze din încordare, dar majoritatea oamenilor și în troleibuze și pe stradă erau destul de îngândurați, parcă mai îndârjiți, cu pumnii adânc băgați în buzunare înfruntau năcazurile zilnic. Ajuns la C.C. m-am îndreptat spre intrarea C pe unde aveam accesul în Sediul. Ca niciodată ofițerul de securitate de la intrare nu mi-a mai controlat geanta făcându-mi semn nervos să îmi văd de treburi. Am trecut de el oarecum surprins și am urcat la etajul 7 unde aveam noi biroul.

În această încăpere ne întâlneam, câte un reprezentant al

fiecărei instituții centrale de presă și formam o echipă de ziariști, iar obiectul muncii era ilustrarea pe toate canalele mass-media a activității șefului statului. Toate ședințele mai importante, întâlnirile cu oaspeți din țară, dar mai ales din străinătate se transformau în acest birou în știre de presă pentru radio, presa scrisă sau televiziune. Șeful acestui grup era întotdeauna un redactor-șef, un secretar de agenție de la Agerpres, sau chiar un director general adjunct, în funcție de importanța evenimentului.

De multe ori echipa care însoțea pe Ceaușescu în vizitele de lucru inopinate se forma aici. Nu odată m-am urcat în elicopterul care însoțea pe șeful statului la evaluarea porumbului îmbrăcat în costum de duminică, iar altădată mă întorceam de la câte o vizită de lucru murdar și plin de praf direct în salonul de primiri unde fotografiam o reuniune internațională.

În birou nu era nimeni, în schimb telexul bătea furios în sulul de hârtie știrile mapamondului adunate peste noapte de echipa de serviciu a Agerpresului. De pe acest telex Cristian Popescu, telexistul, reproducea la un copiator Xerox, în mai multe exemplare, paginile primite și le difuza la cabinetele șefilor de partid și de stat. M-am uitat pe „cearșaful” care atârna și am constatat că nu era nicio știre privind evenimentele de la Timișoara. Probabil că știrile importante le ducea nea Cristi cu primul transport. Mi-am scos încercătorul din geantă, am pus acumulatorul blitzului la priză, după care am început să răsfoiesc presa adusă de telexist la prima oră. Nici în ziare nu se pomenea nimic de tulburări sau mișcări sociale în vestul țării. Era de așteptat atât timp cât conținutul și tematica materialelor de presă se stabileau la etajul 4, la Secția de presă și propagandă a partidului de care directorii și redactorii șefi ai mass-media ascultau orbește. Structura era foarte clară; conducerea instituțiilor de presă se făcea de la etajul 4 prin numirea de directori și redactori șefi, iar cine plătește comandă și muzica.

A venit și nea Cristi din „turneu” dar foarte abătut și preocupat. După salaturile consistente în politețuri i-am propus, sincer, să-l ajut la constituirea mapelor cu știri pentru cabinete. De unde altă dată era fericit să pun umărul, acum mi-a replicat foarte rece, ba aș spune geros, că numai el trebuia să facă acele mape și ar fi bine să stau în camera ce ne-a fost repartizată. M-am uitat atent la el și am observat o anume paloare, o culoare a pielii specială, care ți-o dă numai frica.

Destul de afectat de ton m-am retras pe un fotoliu și am început să citesc pagina internațională a ziarelor. Nu a durat mult și au început să vină și ceilalți colegi de grup din Televiziune, Radio, Sahia și Secția color a Combinatului. Echipa de la Televiziune era formată dintr-un redactor, un cameraman și un electrician; Radioul avea de regulă un redactor, iar Studioul Sahia, care filma pentru o cronică ce se arhiva, venea cu echipă completă de filmare. Pentru că presa scrisă cotidiană era în totalitate alb-negru, fotografiile făcute de Agerpres la evenimentele din Sediul erau alb-negru. Imediat după eveniment o mașină prelua filmul, îl ducea la agenție unde era prelucrat și fotografiile obținute erau difuzate la toate cotidienele. De aceea în grupul de la Sediul se mai adăuga și un fotoreporter de la Combinatul Poligrafic, care aveau o secție foto-color, și care dubla fotoreporterul Agerpres dar pe film color. În acea zi de 21 decembrie 1989 coordonator al acelui grup era un secretar general de agenție la Agerpres. N. U. venit pe la ora 9, și-a dat jos pardesiul și foarte preocupat a coborât la etajul 4, la șeful secției propagandă pentru a prelua sumarul evenimentelor. Încet încet, între cei rămași în cameră începu să se înfiripe un dialog pe seama evenimentelor de la Timișoara.

— Ori cum, ce se întâmplă acolo e destul de grav... ne spune cu ton scăzut Mihai Gâdinceanu cameramanul Televiziunii.

— Dom'le, la radio, făcu un semn la priza din perete asta însemnând Europa Liberă, spunea că Armata a intervenit, că sunt mii de morți și că astăzi Timișoara va fi rasă de pe fața pământului spuse cu o expresie sumbră redactorul de la Radio.

— Dar, în fond, ce s-a întâmplat? întreb eu cu destulă candoare.

Ceilalți se uitau la mine tăcuți, cam cu o expresie de „ori e tâmpit, ori e provocator”. Electricianul T.V. mă lămurii în câteva cuvinte:

— Hai mă, ce dracu, tu ești ziarist sau ce? N-ai auzit că la Timișoara sunt tulburări? Băieții au vrut să salte un popă papistaș, care nu era cam sănătos la cap, iar enoriașii l-au apărut... complicat dom'le... pare-se că-i susținut de afară.

Probabil acesta este semnalul, gândeam eu. Vizita lui Gorbaciov și a Raisei la București a fost avertismentul. Lucrasem la acea vizită prezidențială și fiind în permanență la 2-3 metri de celebru cuplu sovietic, le ascultam cu interes discursul și nu de puține ori simțeam

cum mă pătrunde frica când, în prezența celor doi soți Ceaușescu, Gorbaciov se adresa fie pionierilor, care nu pricepeau nimic, fie studenților și muncitorilor vehiculând noțiuni ca; primenirea partidului, transparența actului decizional, democratizarea reală a societății. Cuplul nostru făcea tot felul de grimase la auzirea acestor elemente ale perestroikăi, iar activiștii șefi de grup ai aplaudacilor începeau să strige lozinci de genul; „Ceaușescu-Gorbaciov” și urale, cu o forță impresionantă acoperind cu sentimentele „sincere de dragoste”, ale populației discursul liderilor sovietici.

Am însoțit-o pe Raisa la Palatul Copiilor și după ce am fotografiat-o o oră în cele mai diverse ipostaze și unghiuri am înțeles de ce fotoreporterii englezi au pus mână de la mână și i-au constituit un premiu de cea mai simpatică rusoaică ce le-au călcat țara. Ori ce s-ar zice de la doamna Theacher și regină până la ultimul englez au fost cucerii de farmecul Raisei. Raisa a jucat și rolul de a scoate din jocul politic pe „tovarășa” care a fost nevoită să o însoțească pe tot traseul stabilit de protocol, în timp ce bărbații făceau politică în tet-a-tet departe chiar și de urechile membrilor delegațiilor.

A doua zi de vizită am lucrat cu toții la mitingul de prietenie de la Sala Palatului mie revenindu-mi sarcina de a realiza portretele „vorbitorilor”. Asta însemna ca pe percursul desfășurării mitingului să stai în picioare în fața unui aparat montat pe un trepied prin obiectivul căruia urmăreai toată ședința în maximă încordare. Indicația șefilor era clară; „să-l scoți pe tovarășul vorbind, dar cu gura închisă”. Atât de interesantă a fost cuvântarea lui Gorbaciov încât nu mi-am dat seama când a trecut timpul, dar prin discursul său sclipitor și foarte îndrăzneț l-a pus în umbră pe Tovarășul care folosea tot același mesaj învechit și arhirepetat, cu fraze stereotipe și fără conținut. Cuvântarea lui Gorbaciov m-a impresionat profund și observam de pe mica scenă de unde eram instalat chiar în centru sălii că mulți, foarte mulți dintre cei care îl ascultau erau schimbați la față și cu alte luminițe în ochi.

Pe un ton autocritic cu care nimeni din acea sală nu era obișnuit Gorbaiov a avut curajul să recunoască deficiențele ce se adunaseră în viața economico-socială a țării „vecină și prietenă” și implicit prin autocritică a desființat și anumite caracteristici ale sistemului și cu o transparență plină de diplomatie a făcut clar aluzie la socialismul aplicat în România. Cu spiritul său critic și realist asupra sistemului Gorbaciov a devenit în acea zi, la mitingul de la Sala Palatului un reformator și

mulți din acea sală aveau speranța în suflet dar nu aveau curajul să o spună, nu aveau tăria de caracter, ca Pârvulescu la cel de-al XII-lea Congres al P.C.R. să rostească senin că drumul pe care a luat-o Marele Conducător este greșit și duce spre o fundătură. Toți participanții la acel miting erau oameni cu funcții politice și economice bine plătite și nimeni nu și-ar fi riscat pielea și scaunul numai de dragul de a da dreptate lui Gorbaciov cu toate că oaspetele a strălucit ca un diamant în atmosfera mocirloasă a mitingului.

Fiecare activist de partid din acea sală știa, dacă era un om informat, că liderul sovietic a anatemizat doctrina lui Brejnev a „suveranității limitate” doar cu câteva luni în urmă și recunoștea dreptul suveran al fiecărui popor de a-și alege sistemul politic în funcție de propria dorință. Aceasta nu era decât unda verde dată reformatorilor din Europa de Răsărit.

În toate vizitele pe care Gorbaciov le făcea în țările membre ale Tratatului de la Varșovia afirma în clar că Uniunea Sovietică nu se va amesteca în eforturile de reformare a sistemelor economice sau dacă pe plan politic se va ajunge la pluripartitism.

Slăbiți bine din frâul sovietic polonezii au început prin sindicatul Solidaritatea să ceară alegeri libere, iar ungurii deja îl schimbaseră pe Janos Kadar, iar mai nou guvernul maghiar permitea turiștilor est-germani să treacă în Austria, iar de acolo în Germania Federală. Erau pline filele Agerpres cu asemenea știri, toți cei din sală știau de aceste evenimente dar nu aveau curajul necesar unei schimbări radicale. Ori cum schimbarea în România nu putea veni de la vârf. Pe la ora 9 veni și Prosan redactorul șef de la redacția fotoreporaj a Agerpresului, adică șeful meu care ne-a anunțat îngrijorat că va fi un miting în fața C.C.-ului.

— Am anunțat și pe ceilalți și mai vin vreo trei patru. Vom lucra mai cu atenție îmi spuse Prosan.

— Ce miting visezi Traiane? Sări Gâdinceanu, eu nu știu nimic.

— Pe mine m-a anunțat Curticeanu, probabil că și pe ai voștri odată ce au venit mașinile de sonorizare și se lucrează la practicabile.

Gâdinceanu luă telefonul și începu cu întrebările și nedumeririle de rigoare. După ce avu o convorbire destul de lungă cu șefii lui lăsă receptorul în furcă dus pe gânduri.

— Da domnule, ai mei spun că va fi miting; tehnicul deja a început să monteze practicabilele pentru camerele fixe.

Între timp Prosan ne împărțea sarcinile. Mie îmi reveni misiunea să mă urc pe un practicabil al Televiziunii de vreo patru metri și de-acolo să fac imagini de ansamblu și un montaj special a mulțimii cu balconul de unde vorbea Ceaușescu. Asemenea fotografii nu puteau fi realizate optic, dîtr-o bucată și atunci se apela la montaje care deveneau impresionante și le publicau ziarele pe prima pagină.

Mă frământa, totuși, o întrebare: Cine a sugerat organizarea acestui miting când în țară tensiunea creștea, iar Europa Liberă și mediile de afară anunțau cu litere de o șchioapă că la Timișoara revolta a fost înăbușită cu prețul a mii de morți. Mult mai târziu, într-o discuție cu generalul Neagoe, am aflat că celebrul miting din 21 decembrie a fost hotărât și organizat de către Barbu Petrescu primarul general a Capitalei, Silviu Curticeanu secretar al C.C. al P.C.R. și, SURPRIZĂ, de Elena Ceaușescu. Chiar și după atîția ani de la Revoluție mă întreb dacă cei care i-au propus organizarea mitingului Elenei Ceaușescu erau conștienți de urmări, dacă erau capabili să previzioneze mișcările sociale, sau în prostia, ori îngânfarea lor credeau și ei în balivernele pe care le rosteau zilnic privind dragostea nețărnută a poporului față de Conducătorul iubit. Sau, poate, erau cei care trebuia să-i sugereze celei mai influente persoane din conducerea partidului anumite idei în situații limită.

Nu trecuse decât cîteva luni de când se stingeau aplauzele furtunoase peste anunțul victorios precum că România nu mai are datorii externe, dar nivelul de viață a populației nu s-e îmbunătățise cu nimic. În dorința sa de a nu mai plăti dobânzi împovărătoare băncilor occidentale sau Băncii mondiale, Ceaușescu hotărâse ca România să-și achite toate datoriile externe. Aceasta nu se putea face decât cu reducerea nivelului de trai într-o cursă dezastruasă a economisirilor. Se economisea orice; nu mai apăreau pe piață produse agricole pentru că mergeau la export, mașinile Dacia, așa cum erau ele se procurau doar după o lungă așteptare sau cu pile pentru că își găsise o piață în America Latină, investițiile în rețehnologizare nu se mai făceau cu toate că în fiecare vizită de lucru Ceaușescu auzea doleanțele specialiștilor, așa că aparatul productiv al economiei românești era subutilizat, capacitățile instalate nu atinsese niciodată cotele maxime, se exporta tot ce se putea și nu se importa nimic aducând populația la exasperare. Un concert al izolării României de lume era dirijat de organisme financiare mondiale pentru că a pierde un client cu un

potențial economic mare, cu rezerve și bogății mult peste media europeană era de neacceptat. Ori ce bancă trăiește din dobânzi, iar cei care își achită creditul sunt clienți pierduți.

Prost consiliat de incompetenți ajunși în funcții importante, Ceaușescu a făcut mari greșeli în politica internă. Proiectul de sistematizare a satelor, dărâmarea unor biserici fără o explicație amplă și motivată, rafturile goale din magazine, întărirea fără precedent a sistemului de securitate a dus la activizarea unor dizidenți ca: Doina Cornea, Ionel Cană, Victor Frunză, Petre Mihai Băcanu și alții care au fost imediat preluați de cercurile interesate de afară și mediatizați prin posturile de radio străine cu obstinație. Nu cred că agențiile de presă și mediile de informare din occident condamnau mai cu hotărâre nerespectarea drepturilor omului în alte țări comuniste ca în România. Criticile și vehemența s-au accentuat cu cât plata datoriei externe se stinge. Nu atât faptul că nu mai puteau controla financiar o țară îi enervau, ci evidența unui precedent. Ori precedentul îi îngrozea. La acea dată și nici acum, nu există în lume o țară fără datorii externe. România a fost prima.

Tot consilierii de taină, în marea lor aplecare spre lingușeală, se întreceau a propune „măsuri” care îi faceau plăcere liderului de la București, dar dădeau subiecte grase corespondenților acreditați la București, și corpului diplomatic care nu trebuia să facă altceva decât să se plimbe pe stradă și să observe.

Sărea în ochi prezența ostentativă pe străzi a „securiștilor”. O simplă deplasare a cortegiului prezidențial pe străzile Capitalei producea o impresie grotescă, mai ales că prin canale subterane cartea lui Orwel, „1984”, circula de mult ca samizdat prin mâinile crăpate de muncă și de frig.

Pe trotuare erau instalați din timp jalonieri, tineri securiști, îmbrăcați cu un gust îndoielnic, cu costume prost croite și cu încălțări grosolane, parcă anume puși să fie depistați de toată lumea și să-i urască cu obstinație cu toate că de pe fețele lor nu se ștersese încă simplitatea rurală. De multe ori pe acest temuți securiști îi întâlneam la bufetul din subsolul C.C.-ului stând răbdători la coadă, la bufetul „cadrelor”, cu aceeași foame în ochi ca și a noastră, a celorlalți. Bineînțeles că ziaristul străin sau atașatul de presă îi vedea ca pe niște monștri și așa îi transmitea și în mediile de afară.

Când din senin se întrerupe circulația în Capitală, milițienii

fluerau de mama focului iar trecătorii erau invitați să încremenească pe trotuar de către unii civili, la fel ca și ei, dar cu alte treburi, – agenți acoperiți apoi în sunete de sirene și sclipiri de girofaruri trecea cortegiul prezidențial care trezea în oameni o maximă iritare. Ceaușescu nu trăia în lux ostentativ, țelul său în viață fiind puterea. În deplasările sale prin București, sau prin țară nu folosea decât un Renault 20, montat la Pitești impunând și celorlalți demnitari să folosească doar Dacii, singurele mașini străine fiind cele ale ambasadelor sau a turiștilor ocazionali. Măsuri de securitate pentru șefii de stat și de guverne se luau în toată lumea. De la ultima țară bananieră până la cea mai democratică se putea cita tot felul de Servicii care îndeplineau rolul de pază și securitate mai mult sau mai puțin subtil. În toată lumea, șeful statului fie că ar fi monarh sau președinte ales democratic avea un sistem de protecție și pază care îi asigura siguranța în ori ce condiții. Aceasta era Securitatea la vedere, ce ni se permitea să vedem din aparatul monstruos pe care l-am descoperit în toată mizeria lui abia după 1989.

Transformarea structurii gândirii și comportamentul întregului popor era un ideal al puterii de atunci și existau semne că în unele minți chiar reușise. Nu odată am întâlnit tineri, care voiau să intre la „Securitate” pentru că le-ar asigura privilegiile materiale și sociale. Pe ofițerii de securitate din garda de protecție și pază apropiată lui Ceaușescu i-am cunoscut și nu pot să spun că o duceau mult mai bine decât mine, iar în ceea ce privește comportamentul vis-à-vis de omologii lor din străinătate mi se părea normal. În momentul în care ai acceptat această slujbă nupoți face compromisuri și nici politică. Îl aperi pe șeful statului până la capăt și atât. Ce ar fi dacă garda de corp a președinților Iliescu, sau Constantinescu i-ar fi apărât de mulțime în funcție de opțiunea lor politică?

Așa îi judecam eu atunci pe securiștii care se vedeau, cei pe care îi știa toată lumea și ca mine foarte mulți gândeau la fel. Dar nu ei erau piesele grele a monstruasei alcătuiți polițienești.

„Securitatea” de care le era frică la toți era altceva. Înființată ca Direcție Generală Securității Poporului și structurată chiar de KGB prin generalul Dimitri Gheorghievici Fedicichin Securitatea a fost condusă încă de la început de ofițeri sub acoperire ai spionajului sovietic. Pantelei Bodnarenko (Pantiușa) românizat în Pintilie Gheorghe, a fost

primul director, iar adjuncți au fost numiți alți doi agenți KGB, Alexandru Ncolski (evreu basarabean, pe numele său adevărat Boris Grunberg) și Vladimir Mazuru, ucrainean născut în nordul Bucovinei. Aceștia erau oamenii care conduceau destinele siguranței naționale a României.

În fruntea Securității au fost agenți sovietici până în anul 1960 când s-au retras de la conducerea tuturor instituțiilor de stat. În anul 1952 a fost numit în fruntea Securității Alexandru Drăghici dar rolul „consilierilor” sovietici nu a scăzut în importanță până la retragerea trupelor sovietice din țară. Ei au devenit adjuncți sau sfetnici din umbră.

„Aparatul” de securitate era confecționat numai din exponenții claselor politice în care PMR avea deplină încredere și anume în țărănime și proletariat. Numai că nu erau cei mai buni dintre țărani și nici cei mai reprezentativi muncitori. Ba dimpotrivă. Pentru a înfăptui „lupta de clasă” au fost aleși oameni duri, violenți și fără Dumnezeu, crdincioși Partidului. Încrederea în „lumpenproletarii” angajați de Securitate se baza pe o salarizare excesiv de mare în raport cu studiile și munca depusă. Omul de serviciu din Securitate avea mai mult decât un arhitect cu foarte mulți ani vechime, iar un plutonier care de cele mai multe ori nu avea mai mult de patru clase și transpira când făcea efortul să semneze avea dublu salariul unui învățător ajuns în pragul pensionării.

Calitățile unui proaspăt angajat în Securitatea acelor ani se reduceau la loialitatea față de noul regim, la dezvoltarea „urii de clasă” (clasa care trebuia urâtă era fosta clasă conducătoare numită cu dușmănie” burghezo-moșierească”) și la aplicarea cu brutalitate a politicii Partidului.

„Arma” de bază a Securității s-a dovedit a fi, încă de la începuturi, rețeaua de informatori. Nu era ceva nou, sistemul fiind moștenit de la vechea Siguranță și și chiar mai de demult, turnători existând de când omul s-a ridicat în două picioare și convețuia în triburi, turnătoria fiind specifică numai rasei umane obișnită să trăiască în colectivități. Numai existența în relație cu alți oameni naște invidia, ura și în consecință turnătoria. Omul, ca să existe, trebuie să se raporteze la alți oameni, să-i evalueze să se autodetermine și apoi să acționeze. Ecce homo! Așa a apărut o nouă rasă umană: turnătorul.

În perioada luptei anticomuniste a grupurilor de luptători din munți, această instituție a evoluat, până la un moment dat, după acel modelul sovietic, ca apoi să coopteze în structurile sale oameni dotați, extrem de inteligenți, racolați încă de pe băncile școlii, care au convertit această instituție într-un mecanism foarte eficient încât s-a transformat în psihoză. În ultimii ani tuturor le era frică de Securitate pentru că în fiecare instituție era, mai pe față ori mai acoperit, câte un reprezentant infiltrat în câte un post de „băgător de seamă” dar cu misiunea de a urmări atent activitatea întregului colectiv și nicio deplasare în străinătate, ori întâlnire cu persoane din afara graniței nu trecea neconsemnată în dosare alcătuite cu știință. Al nostru era „pe față”, era angajat pe post de consilier, iar noi îi spuneam, când era vorba de el „maiorul de franceză”.

Am coborât în fața C.C.-ului să mă conving că voi avea pe ce să mă urc la miting și am constatat că venise carul de transmisie și se montau practicabilele. Când le-am comunicat colegilor în birou de cele constatate încă mai plutea nedumerirea oportunității mitingului. A mai venit și un telefon de la etajul 4 care a confirmat mitingul anunțându-ne ora de desfășurare 12 ca bătută în cuie.

De fapt ce era un miting? De ce trebuia adunate masele? De când ilustream aceste mitinguri ca fotoreporter și slavă Domnului că făceam acest lucru de vreo 16 ani, mitingul reprezenta, pentru putere, mijlocul de a comunica Țării o atitudine, o teză politică, un program, o hotărâre majoră, în care trebuia implicate masele, iar aprobarea o dorea pe loc. Era un joc cu reguli inițiate de Putere, dar care trebuia respectat numai de popor. De cele mai multe ori regulile se schimbau de la un miting la altul, de la o zonă geografică la alta. De aceea organizarea unora dintre mitinguri aducea în scenă absurdul încât faptul că Eugen Ionescu s-a născut în România părea o consecință și nu o întâmplare. În perioada când la Iași era prim secretar Petru Enache, Ceaușescu a ordonat o „vizită de lucru” finalizată bineînțeles cu un miting. Fotoreporterii Agerpres care asigurau ilustrarea presei scrise au plecat în teren cu două zile mai devreme ca să recunoască traseul și obiectivele. Eram și eu printre ei. Am ajuns seara și ne-am cazat cu mare greu pentru că, la fel ca în alte dăți, Securitatea și cu staff-ul de partid ocupaseră toate locurile în hotelurile cât de cât acceptabile, iar presa „poate să doarmă ori unde, să se descurce”. A doua zi, la prima oră, am început să ne documentăm mergând prin obiectivele ce trebuiau a fi vizitate de șeful

statului. La C.U.G. am descoperit absurdul ca mod de organizare. Uzina fiind un colos industrial cu hale imense dispuse pe zeci de hectare avea între secții spații foarte mari. Indicația venită de la Ceaușescu era ca aceste spații interuzinale trebuiau judicios folosite, acolo unde se preta pământul trebuia cultivat, cu diverse produse agricole, iar de-a lungul drumurilor uzinale să se planteze pomi fructiferi. Ideea n-ar fi fost chiar așa de rea dacă de la primul secretar nu ar fi venit ca un act împotriva logicii, a firescului, a naturii. În elanul său nemăsurat a dat ordin ca spațiile interuzinale să fie plantate imediat cu legume ajunse la maturitate, devastând ogoare de cartofi, ceapă, varză, oferind un transplant jalnic de produse ofilite, iar pe laturile drumurilor zeci de oameni legau cu sârmă mere și pere în niște pomi smulși noaptea dintr-o livadă și replantați cu fructele pe crengi. Dacă priveai mai cu atenție în perspectiva uzinei observai cum o echipă de pompieri dotați cu o scară de incendiu vopseau o lizieră de plop înalți de vreo 25 de metri, plantați peste noapte întrun capăt al întreprinderii, iar peste zi începuse în mod firesc să se îngălbenească frunza. Ce era de făcut? Dacă vedea TOVARASUL gălbeneala și descoperia falsul? Si atunci vopseaua Duco era salvarea. Cu câteva zeci de kilograme de verde primăvăratec punea în practică indicația superioară de partid și de stat. Oamenii priveau și își făceau cruce pe ascuns mustăcînd. „Ai văzut tramvaiele?” se întrebau unii pe alții cu priviri parșive. „Da, e monumental!” Ce se întâmplase? În „iubirea” fără margini a primului secretar pentru CONDUCĂTORUL iubit a dat ordin ca pe traseul pe care va circula cortegiul prezidențial să se toarne imediat asfalt, dar imediat ca în două zile să se întărească și să nu se mai simtă gropile. Viteza de execuție a ordinului nu a mai dat voie să se retragă toate tramvaiele, două din ele rămânând la capătul Copoului, caraghioase, la un început de stradă cu șinele acoperite de un covor proaspăt de asfalt. Puterea de decizie a unor astfel de oameni putea schimba destine sau chiar politici. În astfel de situații au fost oameni care și-au sfârșit cariera sau au ajuns pe culmi nesperate în urma unui gest, a unei conjuncturi, a unei oportunități, a felului în care erau prezentați sau cum se prezentau în timpul unor asemenea „vizite de lucru”.

Era de notorietate faptul că Emil Bobu a ajuns membru al C.C. al P.C.R., mâna dreaptă a lui Ceaușescu dormind o noapte pe covorașul de la ușa Cărmaciului. Excesul de zel în manifestarea dragostei față de șeful statului am observat-o în nenumăratele deplasări în țară,

însoțindu-l pe Ceaușescu, la toate categoriile sociale. În afară de activiștii de partid, care erau capabili să se transforme în covoare doar – doar vor fi luați în seamă de șeful statului, erau foarte mulți muncitori în uzine și țărani pe ogoare, care se pretau la tot felul de trucuri numai să se apropie cât mai mult de el și să de mâna sau să-i atingă hainele. Probabil că funcționa atracția personalității. Altă categorie era cea care aștepta cu speranță o asemenea vizită și căuta momentul sau prilejul să plaseze în mașina prezidențială un plic cu toată durerea și necazul pus pe o foaie în care își punea toată nădejdea. Tot la Iași, în acea vizită de pomină, s-au petrecut cele mai absurde scene, dar și cele mai dramatice din câte am văzut.

Ca fotoreporter eram plasat împreună cu grupul de imagine într-o camionetă, amenajată special, care mergea în fața mașinii prezidențiale strict supravegheată de „mobilele” securității. De acolo trebuia să fotografiez orice scenă care ar fi putut fi publicată de presa de atunci. Multă omenire adusă pe traseu cu destinație precisă; ovaționarea cât mai entuziastă a perechei prezidențiale. Curioasă era atitudinea oamenilor. Din camioneta noastră aveam posibilitatea de a urmări atent reacția grupurilor sau indivizilor de pe margine. La o parte din grupuri se observa de la distanță apatia și lipsa de entuziasm înviorată doar în timpul trecerii noastre de un activist disperat și congestionat la față cu îndemnuri ca: „Hai tovarăși! Este datoria noastră, cu mai multă forță vă rog! Ceaușescu pecere! N-aud nimic! Ceaușescu-Paaaa-ce! Mai cu vână că vă belească!” Oamenii aduși cu noaptea în cap pe străzile orașului, controlați de secretarii de partid, de organele locale, arondați la stâlpii numerotați, răbdând cu stoicism la tot ce se poate răbda strigau anemic lozincile impuse. Alții în schimb ar fi făcut ori ce să dea mâna cu șeful statului. Nu odată Ceaușescu a oprit coloana de mașini și s-a îndreptat hotărât spre mulțime spre disperarea serviciilor de pază și protecție. Odată ajuns în dreptul mulțimii grupul de ofițeri ce executau paza de corp împreună cu cei câțiva polițiști de pe margine formau un cordon din care țâșneau zeci de mâini disperate care căutau îndărătnice atingerea prezidențială. Noi opream camioneta din care săream cum dădea Dumnezeu, și alergam disperați să prindem momentul când Președintele dă mâna cu mulțimea. Asta se cerea. Erau momentele cele mai cerute de presă, fotografii de pagina întâi. În timp ce făceam fotografiile, împins și de garda de corp și de mulțime, puteam totuși să observ cine erau cei care

întindeau cu insistență brațele. Erau funcționari, țărani, muncitori, intelectuali, toate categoriile. Aceași oameni care îl înjurau la cozi pentru lipsurile îndurate acum se înghesuiau să-i strângă mâna. Nu cred că era iubit, era, cred, aceeași atracție a personalității, atingerea puterii personificate, era ca o transă hipnotică care, pe moment îi făcea să uite de necazurile și viața trăite dorind sincer, în acel moment, să atingă președintele, puterea supremă. Mulți șefi de state aveau parte de aceeași solitudine când ajungeau în fața mulțimii. La noi în țară. Sahinșahul Iranului, regele Bouduen al Belgiei, Brejnev, Nixon, și oricare alt șef de stat care ne-a vizitat țara avea parte de aceeași porție de entuziasm și aceeași pădure de mâini flămânde de contactul onorant. Niciodată n-am citit în ochii celor spre care se abătea palma prezidențială spre atingere ură, greață, furie, sau dispreț. Ba din contra; după ce dădeau mâna în ochii lor se citea izbânda, fericirea că a apucat acea clipă. Mai erau și cei care își puneau toată speranța într-o astfel de întâlnire și profitând de apropiere îi strecurau o scrisoare cu toate of-urile și necazurile lor ca ultimă nădejde la cea mai înaltă instanță. Erau și cei care reușeau să spargă cordonul de ordine și cu scrisoarea deasupra capului alergau înaintea mașinii prezidențiale. Mașina încetinea și Ceaușescu lua scrisoarea omului. Gestul în sine era bun pentru îmbunătățirea imaginii proprii, dar în același timp încuraja și pe alții, astfel că atunci, la Iași, cei care nu apucau să-i dea scrisoarea personal o aruncau pur și simplu în mașina decapotabilă încât la capătul traseului se adunase o cantitate imensă ce putea umple câțiva saci. Ceaușescu se înduioșa foarte ușor astfel că în momentul când din mulțime s-au desprins doi bătrâni, unul orb cu bastonul alb ridicat condus de alt bătrân care-și târșăia bolnăvicios picioarele, a oprit tot convoiul și a așteptat minute întregi scrisoarea dând ordin gărzii de corp să nu se miște de la locul lor. După ce a luat scrisoarea a făcut semn gărzii să-i conducă cu grijă la margine și apoi să pornească convoiul. Se mai emoționa la copiii de 4-5 ani, care în inocența lor îi arătau o dragoste sinceră oferindu-i flori și cele mai fierbinți îmbrățișări. Oare pe Hitler sau Musolinii nu-l iubeau la fel de mult copiii? Fotografia conținând familia prezidențială ce este întâmpinată de grupuri de copii cu brațe de flori, sau pionieri, ce ofereau cravate Părinților Patriei era tipărită și răstipărită în toate formatele și în toate publicațiile, multe școli expunând-o permanent în colțul unde ar fi trebuit să stea icoana de închinat.

Acele fotografii erau specialitatea lui nea Petrică. Venit dintr-o Oltenie săracă de după Război, împins de mulțimea gurilor flămânde și de strâmtoarea casei părintești, nea Petrică a fost exponatul cel mai reprezentativ al generației care au „făurit” cu credință noua societate a unei Româнии din care au supt cât au putut nemții în timpul războiului ca aliați și rușii în timp de pace ca „frați” mai mari de la răsărit.

Cu o pereche de bocanci scâlțiați și hainele fratelui mai mare a reușit să termine un liceu în București și printr-un concurs de împrejurări a ajuns la Agerpres unde a fost angajat numai pe bază de dosar de cadre. Era perioada când instituțiile statului erau restructurate și aparatul funcționăresc suferea o primenire, era schimbarea majoră așteptată de populația săracă și totul se făcea de către partidul comunist ajuns la putere, așa cum știm, din paginile istoriei, care ori cum trebuie rescrisă.

Nea Petrică, odată angajat, a învățat de la cei bătrâni „furând meseria” pentru că nimeni nu stătea să învețe temeinic și nici nu aveau interes și după ce a „prins” cât de cât, a fost avansat ca fotoreporter de protocol.

Așa l-am găsit în '70 când am fost angajat, la rândul meu fotoreporter la Agenția Română de Presă – Agerpres.

Nu trecuse nici trei luni și de-abia cunoșteam pe toți salariații redacției când îl văd pe nea Petrică, galben la față, că intră la Magda în laborator tremurând ușor.

— Ce ai măi nebunule? Ce dracu ți s-a mai întâmplat? Îl luă tare nemțoaica dorind, într-un fel să-i mai atenueze din spaime printr-un familiarism propriu.

— Cred că am încurcat-o! îi răspunse nea Petrică vădit marcat de emoție.

Eu măream niște fotografii alături de laborantă și nu înțelgeam ce poate speria așa de tare un om, mai ales că-l știam prim-violonist în eșalonul superior.

— Am fost la o „primire” la Consiliul de Miniștri, începu el precipitat, și când tovarășul Maurer conducea musafirul spre ieșire i-am făcut o poză chiar în momentul în care pășea pe trepte și a fost orbit de blitz.

— Si?

— Cum și! Păi s-a împiedecat și a căzut pe scări! Asta a făcut!

— Si?

— Tu Magdo ești nebună? Știi ce mi-a zis?

— Ce?

— Păi după ce s-a ridicat de jos, ajutat de băieți, bineînțeles, s-a uitat urât la mine și mi-a zis: „Băgați-ai feștila aia pe gât să ți-o bagi, nenorocitul!” Ei?

— Si tu ce-ai făcut?

— Am șters-o! Ce ierea să fac? O dădu el pe oltenește. Magda izbucni într-un râs cu lacrimi terminat într-o tuse tabacică.

— Bine măi Petre că nu ți-a spus să ți-o bagi altundeva.

Jignit că Magda râde de necazul lui, nea Petrică plecă din laborator vorbind singur și dând din mâini. Era, de altfel, un om vesel și ori ce răutate o întâmpina cu o mirare de țaran devenit intelectual peste noapte. Fuma mult „sudând” țigările încât cei care-l cunoșteau exclamau: „Aaa! Lui nea Petrică nu-i trebuie decât un chibrit pe zi, cel de dimineață”.

Odată cu puterea Maurer i-a predat lui Ceaușescu și fotoreporterul și asta se întâmpla într-o zi când se întorceau de la o vânătoare prin pădurile Sucevei și sorbeau o ceașcă de ceai în avionul care îi aducea la București.

— Uite măi Nicule îți las și echipa asta de ziariști, ar fi zis Maurer, hâtru, arătând spre cei doi cameramani și nea Petrică, care stăteau înlemniți mai spre coada avionului, ia-i și pe ăștia și dacă nu-ți plac dă-le drumu', dar fă-o acum.

Mai în glumă mai în serios, nea Petrică a rămas tot vioara întâi și pe vremea lui Ceaușescu, încât de la venirea la putere a dictatorului și până la ieșirea sa la pensie, a devenit un preferat al familiei, nelipsit nici de la vre-un eveniment important sau dintr-o vizită de lucru, fie în țară sau în străinătate. A devenit un câine credincios care îndură tot felul de umilințe alungate doar de umorul său țărănesc. După ce veni dintr-o vizită din S.U.A., unde l-a însoțit pe Ceaușescu, m-am dus la el și l-am întrebat în taină:

— Nea Petrică cum este în America aia?

El stătu nemișcat un timp, probabil rememorând în gând traseele făcute, după care îmi spuse foarte serios:

— Dom' le, au americanii ăștia niște uși...

Nea Petrică reprezintă generația optimistă de după război care a crezut în idealurile noii politici. Asta și explică ușurința cu care tinerii de la acea vreme se înrolau în detașamentele de muncă voluntară și pe

șantierelor noilor obiective industriale ale țării, care au refăcut infrastructura, dar mai ales calea ferată de la Salva-Vișeu, Bumbești – Livezeni etc... El reprezenta acea generație care a început construcția de locuințe sociale și a ridicat macarale în toate orașele țării. Făcea parte din acea categorie limitată de oameni bine crescuți, cu mult bun simț și fără prea multe farafastâcuri spirituale.

Era perioada când presa publică fotografii reprezentând munca grea și plină de sacrificii a muncitorilor de pe șantierelor țării, care îndurau multe privațiuni, dar vedeau finalul muncii lor.

Într-una din acele zile veni nea Petrică de pe teren și după ce-și dezvoltă materialul, mulțumit își scoase pachetul de mâncare pus cu religiozitate de soție într-un buzunar al genții și mușcând din felia de pâine cu parizer mă fixă atent mijind ochii.

— Ieri pe la amiaz' eram în batardoul de la Porțile de Fier și stăteam sprijiniți... plecasem cu Stelu de la Știri interne, stăteam sprijiniți, zic, de peretele ăla de metal care oprea Dunărea și mâncam tot parizer... Să știi că e ceva să simți puterea Dunării în spate! O simți cu plămânii cum clocotește, cum fierbe... Vibra metalul ăla de mamă, mamă...

Altădată, în rarele momente în care stătea în birou și eram singuri, altfel era câine credincios Tovarășului fie că era vorba de vizite de lucru, fie de vânători prezidențiale, m-a întrebat ce cred eu despre socialism.

— Ce să cred nea Petrică? Si am început să-i explic școlărește teoria și legile socialismului științific așa cum le învățasem din cărți ca ori ce elev care a fost educat după 1945.

— Lasă-mă bă-băiatule cu astea... tu crezi în ele, în teoriile astea?

— Dar dumneata crezi? Îi răspund eu ovreiește.

A terminat de înghițit mușcătura din felia pusă cu grijă pe un servetel și printre puținele lui momente de comunicare îmi explică foarte serios și grav:

— Vezi tu, muica mea e o țărancă bătrână, fără prea multă carte, dar este foarte credincioasă... Asta e! Or', când m-am apucat eu să-i explic cum e cu socialismul ăsta, muica a dat din cap și a făcut câteva cruci mari. Așa îmi dă ea dreptate... Eu cred că dacă se respectă regulile și se aplică exact doctrina se poate construi socialismul, ăsta de care ne-am apucat...

Așa o fi, mă gândeam eu neavând curaj să i-o spun în față, numai că aplicarea dogmei de către cei mari se face ca și în creștinismul aplicat la nivelul vulgului în funcție de caracterul și dorința popii. Degeaba îți spune popa în biserică să nu furi și să fii bun cu aproapele dacă tot el nu-ți îngroapă mortul până nu-l plătești fiind în stare să te lase cu el pe năsalie până alergi tu prin vecini să te împrumuți. Poate socialism adevărat va fi în secolul XXI, care va fi un secol creștin, așa cum a prezis Mallraux. Preoții roșii propăvăduiau prin apostolii noii mișcări spiritul de ortodoxie, solidaritatea comunitară, sensul sacrificiului, tot ceea ce autorizează strivirea individului în numele căii drepte.

Nea Petrică era din generația celor care au făcut colectivizarea, în sensul că a făcut parte din prima echipă de fotoreporteri care mergea prin țară și făcea fotografii primelor G.A.C.-uri înființate și primelor ședințe de partid ce anunțau „încheierea victorioasă” a colectivizării. Bineînțeles că în tot acest timp Nea Petrică fotografia numai partea frumoasă a lucrurilor. El nu a fost niciodată la Canal să fotografieze „chiaburii” cu două hectare de teren arabil de care nu voiau să se despartă și nici Volgile negre care înșfăcau „dușmanul de clasă” și-l duceau în temnițe neștiute.

Nea Petrică mergea cu un GAZ hârbuit din sat în sat și avea ca sarcină de serviciu să facă fotografii pentru gazete. Azi o familie s-a mai înscris în Gospodărie, mâine un sat întreg a trecut cu animale și atelaje în nouă formă de muncă a pământului, pe urmă o comună și în timpul ăsta el credea în munca lui, era convins că fotografiile sale serveau cauzei juste pentru care lupta. Și în tot acest timp dormea pe unde apuca, mânca ce dădea Dumnezeu, exista un sacrificiu din partea sa, a generației sale care avea un țel, bun, rău, așa cum îl croise clasa conducătoare de la acea vreme. Ori el a fost un om sărac care nu și-a trădat clasa din care făcea parte.

Petre a fost fotoreporterul care împreună cu Radu Cristescu, Anghel Pasat și alți fotoreporteri au înlocuit garnitura compusă din Goldgraber, Hananel, și alții care predominau până în anii '60. În momentul când Ceaușescu a venit la conducere Petre era deja fotoreporter „de protocol”, adică fotografia evenimentele de la nivelele superioare ale partidului și prin intermediul agenției, aceste fotografii ajungeau în paginile ziarelor. A durat ceva timp până când șefii au observat că Petre este preferat la Comitetul Central, dar mai ales când

s-a pus întrebarea cine să-l însoțească pe primul Președinte la vânătoare toți au fost de acord că Petre este cel mai indicat. I s-au dat cele mai bune aparate, cele mai bune filme, și zi sau noapte în ori ce zi a săptămânii Petre era la datorie cu un devotament invidiat și de câinii stăpânului.

El avea sarcina să fotografieze toată activitatea Tovarășului, fotografiile oficiale erau alese de un șef de secție dela C.C. și apoi erau date presei cu indicații clare de paginare și mărime, iar cele din viața intimă le ducea personal, în niște cutii albe de piele imprimată cu desene aurii, la cabinetul 2 unde suporta cu stoicism toate ifosele și nemulțumirile Tovarășei. Si odată cu trecerea timpului toate se accentuau.

Nu cred că nea Petrică avea vreo vină pentru linia politică trasată de partid, sau de ce-a urmat după colectivizare. Dacă nu făcea el fotografiile se găsea un altul care poate le făcea mai bine, mai artistice. Imediat după război și după preluarea puterii de către comuniști guvernele României au avut până prin anii '60, consilieri sovietici, iar linia politică a partidului era scrisă la Moscova. Colectivizarea a inventat-o Stalin și apoi a fost impusă și României. Nu vreau să culpabilizez pe nimeni și nici să justific elanul unor torționari, dar a te confrunta la acea vreme cu Rusia ar fi fost o absurditate. Scenariul și regia colectivizării erau scrise pe rusește, numai interpretarea era românească; fie că erau țăranii care trebuia să plătească cu sânge rolul jucat în piesa rusească, fie că erau autoritățile care se compuneau din artiști ce-și jucau rolul cu un strop de umanism sau din actori ce trăiau cu obediență piesa și umpleau jocul de sânge. Dar în ce timpuri nu au fost torționari? Dacă poporul german are deja trei generații afectate de sentimentul culpabilității, în urma masacrelor din lagărele naziste, rușii nu numai că nu au acest sentiment, deși atrocitățile comise de ei sunt și mai mari, ba chiar au un sentiment de frustrare față de „țările frățesti” în care dominația „imperială” a dispărut după Decembrie '89 și mai ales după destrămarea Uniunii Sovietice. Represiunea asupra altor popoare era specialitatea rusească nu numai în timpul celor 70 de ani de comunism, ci și din perioada țaristă. De fiecare dată când se comenta o intervenție rusească pe pământ străin, în timpuri istorice sau contemporane, automat revenea pe buzele tuturor, mai tare sau cu surdină, motivația imperială: „Eh! Testamentul lui Petru I e la mijloc”. Complexul de mare putere trebuie

să dispară, în primul rând, din conștiința rusului de jos și după aceia din cabinetele de la Kremlin. Imperialismul este adânc înrădăcinat în structura rușilor și cei ce așteaptă de la Rusia să devină peste noapte o țară cu tradiție europeană, o democrație normală în care să funcționeze „societatea deschisă”, așteaptă în van și Occidentul știe acest lucru.

În anul 1992 am vizitat împreună cu o echipă de ziariști, din presa scrisă și audio-vizuală, Chișinăul și printre alte întâlniri am avut una și cu ministrul de interne de atunci. Am intrat într-un birou destul de modest pentru un ministru și ne-am așezat care cum am apucat, după ce ne-a îmbrățișat pe fiecare ca pe niște rude cu care nu s-a văzut de mult, a venit foarte îngrijorat la mine și m-a luat de la fereastra lângă care mă așezasem și m-a condus la biroul său. „Nu te supăra, dar nu pot să te las acolo pentru că amu trei zile cineva a tras în mine prin geamul de acolo. De aceia am și pus tabla asta în loc de geam în dreptul biroului... Nu că ar fi un blindaj cine știe ce, dar nu mă mai vede când lucrez”. Noi ascultam uluiți cele spuse de ministru și nu ne venea a crede ce auzeam. „Si nu ați făcut cercetări, nu ați aflat cine a tras?” Întrebă un glas speriat de fată. „Ei, cum să nu! Am știut din prima oră cine a tras. Păi ia priviți și dumneavoastră, dacă trag o linie din gaura din perete prin gaura din geam și duc linia afară, unde duce de fapt traiectul? Vă spun tot eu pentru că nu știți istorie. Duce într-un apartament de vis-a-vis care este locuit de ruși, plecați, bineînțeles, de trei săptămâni în vacanță la rudele de la Ekaterinsburg.

După ce Basarabia a fost răpită României, imediat rușii au început să colonizeze ținutul nostru și mai ales Chișinăul. Erau stimulați de la Moscova cu îndemnizații mari, funcții de conducere și salarii triple pentru cei ce se stabilesc la margine de Imperiu, în Chișinăul nostru zbuciumat. Așa au ajuns ei numai în vârful structurii administrative și majoritatea cu locuința în zona centrală. Ori, acum la destrămarea Imperiului, nu liderii au de pierdut – ei sunt la Moscova – ci rușii, cei de rând, stabiliți în teritoriile ocupate și care erau învățați numai cu privilegiile. Aceiași situație o veți găsi și în țările baltice, și în toate teritoriile luate cu japca de ruși și alipite Uniunii Sovietice.

„Cel care a tras în mine este un rus care a pătruns în locuința de peste drum, care-i tot a unui rus, și-și vede izbăvirea prin asasinarea ministrului de interne. Sau poate nici n-a vrut să mă omoare ci numai să mă sperie și în traducere liberă ar putea să însemne să o lăsăm mai

moale cu independența și reforma, mai încetșor cu frații din România, că mai suntem și noi pe aici”. La ora 12 eram cocoțat pe practicabil alături de cameramanul care tot îmi dădea în grijă să nu mă mișc pentru că pot balansa camera. „Poporul” era de mult adunat în piață și de sus, de pe practicabil se vedea bine cum organizatorii mai certa pe câte un amărât care nu ținea cum trebuie materialul de propagandă, sau citeau, a câta oară, tabelul de prezență. N-aș putea spune că pe fețele românilor se citea o oarecare încordare, sau că erau pregătiți pentru a face acte de vitejie. Nici vorbă. În momentul intrării membrilor C.P. Ex. În frunte cu Nicolae Ceaușescu în balconul Comitetului Central toată lumea a izbucnit, la comandă, în urale și lozinci ridicând fiecare portret sau lozincă deasupra capului. Am fotografiat toată piața pentru a avea mulțimea cu materialul de propagandă cât mai la vedere și mi-am montat pe aparat teleobiectivul de 200mm pentru a lua imagini mai „strânse” cu mitingiști plini de entuziasm. După ce m-am asigurat de fotografiile statice cu public am făcut și câteva personajelor din balcon, doar pentru plan general, pentru că în momentul în care „Tovarășul” va începe să vorbească trebuia să-i fac portret vorbind cu gura închisă, conform ultimilor dispoziții.

Pentru că la mitinguri cuvântările vorbitorilor semănau unele cu altele, intervențiile primilor vorbitori nu prea le-am luat în seamă, mai ales că erau ale unor tineri care, se vedea de la o poștă că citeau ceva ce nu scriseseră ei.

Când Primarul general al Capitalei îl rugă pe cel mai iubit fiu al poporului să ia cuvântul m-am concentrat puțin pentru că trebuia să fiu cu teleobiectivul pe „căpicul” vorbitorului. Am început să lucrez la montaj, făcând acele fotografii „lipite” din aparat și după ce m-am asigurat că am cel puțin trei, patru, variante, am început să fotografiez grupuri de oameni din acea masă imensă ce era adunată în fața Comitetului Central.

Eram cu teleobiectivul îndreptat chiar spre Hotel București când am auzit acel țipăt inuman, probabil că era amplificat electronic, și am văzut cum din acea direcție venea o undă de val uman, ca un tsunami, ce mătura totul în cale. Am început să fotografiez unda calculând repede cam unde am să cad cu practicabilul și cu camera de televiziune, cu operator cu tot, de la înălțimea de patru metri și jumătate. Îmi imaginam cu groază cum țevăria de peste 800 de kg va

strivi oamenii, iar camera de luat vederi va pocni capete poate chiar de copii. N-a fost așa. Valul uman s-a „calmat” în preajma practicabilului în schimb după ce forța lui s-a atenuat am găsit pe platforma pe care stăteam o poșetă de damă ajunsă în mod inexplicabil la acea înălțime. Am deschis-o, am dat de buletin și am strigat tare cine este doamna Solomonescu. Mi-a răspuns de jos o femeie speriată și i-am aruncat poșeta. Ceaușescu tot striga în microfon ca la un telefon stricat, iar pe scările de la intrare, lipiți de zidurile de sub balconul prezidențial erau oamenii de ordine și securiștii care întotdeauna erau plasați în primul rând la ori ce miting. De sus le vedeam figurile speriate și nedumerite, incapabile să înțeleagă ce se întâmplă.

Și am auzit și al doilea țipăt venit din direcția bisericii Krețulescu. Am pus imediat teleobiectivul la ochi și am făcut câteva fotografii în direcția aceea. Un al doilea val uman venea iar spre practicabilului nostru. M-am prins cu amândouă mâinile de balustrada groasă și am așteptat consecințele cu inima la gură. N-am fost dărâmați nici de al doilea val. Cameramanul își îmbrățișase trepiedul pe care era montată camera și se uita speriat în jur, vorbind în permanență în microfonul de pe căști. Probabil că la comunica celor din carul de transmisie ce se întâmpla în piață. Imediat ce a trecut valul cameramanul și-a reluat locul transmițând în continuare, iar eu am pus din nou teleobiectivul la ochi fotografiind scene care mă îngrozeau de frică. Doar în filmele politice ale lui Costa Gavras mai vedeam secvențe cu o asemenea atmosferă; Ceaușescu de la balcon tot striga să se refacă ordinea, iar oamenii erau rugați de către politrucii să-și ocupe locul în formație, numai că formația, masa de manevră a tuturor timpurilor nu mai dorea să asculte de niciun ordin și arunca, scârbită, tot ce avea în mână, eliberându-se parcă de materialul de propagandă, formând sub ochii mei o grămadă de lozinci pe pânză, portrete a iluștrilor conducători, care din balcon priveau stupefiați la destrămarea unei iluzii ce se chema până la acel moment PUTERE. Fotografiam acele scene și nu credeam că eu sunt acela care consemnez pe peliculă acea destrămare a mitingului, care putea fi un început de istorie.

După un timp am coborât de pe practicabil constatând că numai noi rămăsesem în piață. A venit imediat mașina și descumpănit am plecat la Agenție să prelucrez filmele ca ziarele de a doua zi să folosească ceva din fotografiile mele cu voie de la stăpânire. * A doua

zi, – 22 decembrie '89 – la ora opt de dimineață eram la intrarea C, soldat disciplinat cu conștiința de a-și face datoria. Văzusem din trolebus scris pe zidul unei clădiri din apropierea Ministerului Agriculturii ceva ce îmi dădea credința că începuse un proces ireversibil; pe zid se lăfăia cu litere de tipar și cu o vopsea nemaiîntâlnită până acum lozinca MOARTE DICTATORULUI. Am coborât la Universitate și cu înfrigurare am grăbit pasul spre C.C. Eram fotoreporter și chiar dacă regimul a cărui activitate o ilustream zi de zi nu corespundea cu idealurile mele trebuia să fiu prezent în Sediul chiar și numai pentru că nu puteam să lipsesc de la serviciu.

Când am ajuns în fața Teatrului Țândărică am avut un șoc. Patru oameni legați cu mâinile la spate stăteau culcați cu fața în jos, direct pe trotuarul înghețat, iar doi civili, cu stații de radio în mâini îi păzeau. Când m-au observat mi-au făcut semn să circul.

Așezat de-a curmezișul străduței ce ducea la Sala Plenarelor un TAB cu mitralierele îndreptate spre piață convingea pe ori cine că plutea în aer starea de conflict. Pe fierul amenințător se depusese o pojghiță de brumă semn că a stat acolo toată noaptea. Doi soldați trăgeau cu nesaț din țișările ascunse în pumni, încălzindu-și degetele cu fumul gros. Am intrat în Sediul prin ușa monumentală de fier forjat, surprins că nu este blocată și l-am găsit pe ofițerul care asigură paza cu o figură răvășită, descheiat la bluzonul militar, cu mânicele sumese, pregătit, parcă, de o confruntare în ori ce moment. Pe birou, la vedere, ținea un pistol mitralieră care impresiona și poate că-i ridica lui moralul. Am așezat geanta cu aparate pe birou pentru controlul de rutină dar mi-a făcut semn să îmi văd de treabă vorbind cu cineva la telefon mult prea preocupat.

În lift mi-a revenit pe retină imaginea celor patru bărbați de pe trotuar. Cine erau oare? Ce se întâmplase peste noapte în Sediul de au venit tancurile? Doamne ce se întâmplă? Este sfârșitul sau începutul? Cine erau hoții și cine vardiștii?

Au venit și colegii de la Televiziune formând plutonul pentru informarea țării. Acum nu ne mai puteam preface că nu știm nimic pentru că toată lumea participase la evenimente, într-un fel sau altul, după spartul mitingului. Fie că au urmărit cu moartea în suflet grupul de la Univrsitate, ori Baricada de la Inter, iar cei care s-au dus acasă au ascultat toată noaptea Europa Liberă, sau alte posturi de radio având fețele șifonate de nesomn.

Geamurile biroului nostru dădeau spre o curte interioară în care se vedea bine o mașină neagră și un colț din poarta ce dădea în strada Onești. La un moment dat s-a auzit o rafală de mitralieră trasă de pe un TAB puternic amplificată de pereții ce formau curtea interioară înghețându-ne gândurile. Am sărit imediat la fereastră să observăm curtea. Un șir de soldați echipați cum nu mai văzusem până atunci se mișcau rapid mânuind paveze din plastic iar pe cap aveau căști albe. Erau scutierii, primii pe care îi vedeam în București.

Mi-am luat geanta cu aparate și am început să montez teleobiectivul de 200 uitându-mă lung la cameraman.

— Cred că ai dreptate, trebuie să filmăm și încep și el să-și pregătească camera.

Sună telefonul. Se făcu liniște. Șirul apelurilor l-a întrerupt electricianul. A dus receptorul la ureche și a ascultat. Toți eram cu ochii pe el.

— Trebuie să mergem jos, la Studiou. Va vorbi Tovarășul la T.V.

Pentru un asemenea eveniment trebuia să meargă toată echipa. Ne-am înghesuit cu toții în lift și cineva a apăsă butonul pentru parter. Când s-au deschis ușile nu-mi venea să ies din cauza „decorului” din hol. Două puști mitralieră cu afet erau montate pentru luptă și cu banda de cartușe introdusă în încărcător.

— Hai măi! Ce-ai înțepenit acolo?

Am ieșit din lift cu ochii pe cele două mitraliere și pe servanții lor iar gândurile-mi zburau la mulțimea din piață și la masacru ce l-ar fi făcut dacă ar fi fost folosite. Mă paraliza numai ideea de a fi montate la câte o fereastră de la un etaj superior și servanții lor să apese pe trăgaci. Erau doar niște copii la fel de speriați ca și noi. M-am uitat la colegii mei de echipă și le simțeam groaza din priviri. La un moment dat se auzi câteva ordine, sau mai bine spus doar tonul lor și colonelul Simionescu coborâ val vârtej pe scări oprindu-se în fața servanților de la mitraliere.

— Voi doi luați armamentul și veniți după mine. Executarea!

Uitându-se apoi spre grupul nostru catadixi să ne ia în seamă și ne anunță pe un ton neutru.

— Nu va mai avea loc transmisiunea TV.! Apoi o luă la fugă pe scări, spre etajul unu, însoțit de cei doi mitraliori.

— Și noi ce facem acum tovarășe colonel? întreb eu simțind instinctiv o lepădare de Satana.

— Voi? Faceți ce vreți! Nu eu răspund de presă!

Ne-am uitat unul la altul apoi am intrat în lift. Până la etajul VII nu a scos nimeni niciun sunet. Teama ne înghețase ori ce întrebare. Odată ajunși în biroul nostru am început să dam telefoane. Niciunul dintre noi nu aveam încă inițiativă proprie, frica de a nu greși, de a nu ieși din tiparele obișnuite ne puneau în situația de a cere sfaturi și aprobări. La un moment dat intră pe ușă Cristian cu un vraf de dosare, ultimile știri de la agenție pe care nu a mai avut cui le duce.

— Fraților e nasol! Tovarășul și tovarășa au fugit!

Nu atâta oboseala cât spaima de necunoscut, lipsa de perspectivă sau mai bine spus lipsa unor stăpâni cărora să le trebuiască știrile lui îl descumpăneau și-i accentuau disperarea.

De afară se auziră alte rafale de mitralieră și gândul la cele două arme de pe hol ne îngheță gesturile.

— E de TAB. Sună prea puternic, sparse tăcerea Călinescu electricianul TV.

Sări la geam și privi spre bucățița de stradă ce se putea vedea de acolo.

— Cred că mai mult vor să-i sperie...

Neagu Udroi, comandantul nostru de pluton, om cu funcție în Agerpres își luă în grabă treniul din cuier și se îmbracă precipitat.

— Mă duc până la tovarășul Mitea să văd ce dispoziții mai sunt... ne anunță preocupat și... dus a fost. Nu l-am mai văzut decât prin ianuarie, anul următor, când a venit la tovarășul Iliescu, apoi la noul Guvern format să ceară o funcție de demnitar. Și i s-a dat. A fost numit noul director general al Agerpres. Rămâne de pomină ziua când o parte dintre salariații instituției s-a adunat în sala de ședințe pentru a alege o nouă conducere în fruntea Agerpresului. Agitație, nervi, șoapte spuse printre dinți, acuze sonore ce țintuiau, ca într-un insectar, pe șefii vechi, de până în decembrie 1989, voci acuzatoare dar și apărători ai vechiului aparat de conducere. Și dintr-o dată vine Neagu Udroi și face liniște: „Nu vă mai agitați, am fost numit de tovarășul Iliescu director general.”

După jumătate de oră de așteptare, nici noi nu știam ce așteptam, îi propun lui Gâdinceanu să mergem la etajul patru „să ne aruncăm un ochi” și poate filmăm ceva. De acord. L-a luat și pe Călinescu și am coborât. Mergeam cu oare ce timiditate pe acel culoar pentru că în ori ce moment putea ieși de undeva vre-un șef și acolo

erau concentrați toți șefii de partid ai presei române. Dar nu mai era nimeni. Birourile erau pustii iar ușile lăsate larg deschise dădeau senzația de cataclism iminent. Ne-am oprit într-un birou din aripa dreaptă și din câteva mișcări eram pe pervazul geamului deschizând fereastra spre piață. De afară se auzea clocotul furios al mulțimii adunate în fața sediului. Când am fost observați că filmăm o furtună de huiduieli și fluierături se abătu asupra noastră însoțite de gesturi de amenințare. Mulțimea ajunsese în faza maximă de excitație când dorea victime. Am rezistat ispitei de a coborâ imediat și am făcut câteva fotografii cu toată optica pe care o aveam la mine fiind convins că vor deveni documente istorice.

Platoul din fața Sediului era arhiplin, o mare de oameni acoperea piața până la gardul Palatului regal, iar un grup masat în fața intrării principale încerca să forțeze ușa. În momentul acela mi-am adus aminte de cele două mitraliere de sub comanda lui Simionescu. Mă trecu fiorii și am vrut să cobor. Exact atunci intră în încăpere un securist, un tânăr de la direcția a cincea ce făcea parte din garda de protecție a lui Ceaușescu. Și eu și Gădinceanu am rămas pentru moment încremeniți, parcă surprinși într-o activitate nepermisă după care am sărit pur și simplu în mijlocul biroului. Tânărul avea o agitație specială, care venea, parcă, din frământarea interioară, iar paloarea din obraji scotea în evidență ochii albaștri, cu o sclipire stranie, cu frica întipărită în eri pentru totdeauna.

— Ce faceți fraților? Porni întrebarea în loc de salut.

— Filmăm! Ce să facem? Îi răspunse Călinescu care n-avea altă treabă decât să țină geanta cu casete și bateriile de rezervă.

— Dumneata... ce faci? Îl întrebă el după o pauză lungă, întors cu fața spre noi, făcându-ne cu ochiul, atrăgându-ne astfel atenția în ce hal de speriat era ofițerul.

— Nu știu ce să fac! Asta e! Ne spuse el cu tremur în glas sprijinindu-se de un dulap metalic.

— Fă și dumneata ce au făcut toți cei de aici, îl sfătui Călinescu. Aruncă dracului pistolu', dacă ai și du-te cu Dumnezeu... Că dacă intră ăia de afară...

Odată cu sfatul, parcă a primit și dezlegarea pentru că tânărul ofițer își scoase pistolul de la curea, cu tot cu toc, îl înveli într-o batistă și-l aruncă în primul fișet metalic găsit deschis, după care dispăru pe culoarul ce ducea spre intrarea C.

— Hai să mergem la alt etaj să filmăm îmi spuse Gâdinceanu trăgând cu ochiul spre ușa larg deschisă lăsată de ofițer.

Am mers. Mulțimea de afară se auzea ca o mare învolburată, ca o furtună ce creștea în intensitate spartă de tunetul unei lozinci care urma să facă istorie: „Jos dictatorul!”, „Jos dictatorul!”

Pe holurile Sediului și prin birouri nu se zărea nici țipenie de om. La etajul trei se auzea un telefon ce suna disperat, probabil lângă un scaun de șef. Gâdinceanu găsi o încăpere cu vedere spre piață și intră împreună cu Călinescu să filmeze. Ferestrele erau blocate și începu să filmeze prin geam. Eu am ieșit și am coborât un etaj în căutare de fereastră deschisă. M-am îndreptat spre corpul B, ieșirea dinspre Onești. După o ușă tip glazvand acoperit de întuneric era un „zid” de scutieri în poziție de tragere. Am încercat să deschid ușa de sticlă și m-a paralizat un glas foarte limpede ce venea din direcția zidului.

— Întoarce-te imediat de unde ai venit dacă nu vrei să-ți ciuruesc fundul!

Am închis ușor ușa și m-am îndepărtat de glazvand simțind pe spinare două șiroaie reci ce miroseau a moarte. În holul de la intrarea principală se auzeau bubuituri și zgomote de sticlă spartă semn că mulțimea forța intrarea. De acolo venea pericolul tăvălugului care odată pus în mișcare calcă pe cadavre, iar din spate simțeam amenințarea armelor zăngănite de scutieri. Eu mă găseam la mijloc. Am simțit un curent ce trecea prin oase și dizolva toată vlaga. M-am așezat pe o treaptă îmbrăcată în pluș roșu și țineam strâns pe genunchi aparatul de fotografiat, iar geanta am așezat-o lângă mine. Aici se încheia activitatea mea de fotoreporter al unei agenții care avea rostul de a ilustra activitatea politică a unor personalități din acel Sediul. Acele personaje nu mai existau. O cortină grea începea să cadă, sau se înalța, nu mai eram sigur, lăsând vederii o altă scenă, goală momentan, dar care se anunța a fi tot mai efervescentă în vuietul mulțimii și pe parcursul vremii.

*

După Revoluție apele au început să se mai limpezească și activitatea redacției mele căpăta alt conținut, altul era scopul muncii noastre. Până în '89 fotoreporterii Agenției Naționale de Presă aveau sarcina de a ilustra activitatea staf-ului comunist în toate domeniile și pentru că eram singurii acreditați (eram mai ușor de controlat) pentru

a realiza aceste fotografii furnizam puţinelor ziare de pe piaţă ilustraţia evenimentelor anunţate.

Sub ochii noştri se construia o istorie nouă pe care trebuia să o consemnăm şi noi pe peliculă. Am început să urc zilnic Dealul Mitropoliei pentru a fi martor la înfiinţarea Adunării Constituante, apoi Referendumul, şi primele alegeri libere, care au produs primul Parlament democratic după cincizeci de ani de Mare Adunare Naţională. Ţara intra pe un făgaş de normalitate iar eu fotografiam zilnic evenimentele politice care se desfăşurau în noile instituţii apărute ca efect a democratizării vieţii politice.

— Ne trebuie portretele tuturor parlamentarilor şi a miniştrilor guvernului Roman! Avem cereri de la presa internă şi de la agenţiile străine.

Aceasta era fraza cu care începeam fiecare şdintă de sumar şi pe lângă evenimentele zilnice trebuia să „fac” câţiva parlamentari sau membri ai guvernului. Nedumerirea mea creştea proporţional cu numărul de „oficiali” fotografiaţi fiindcă privindu-i mai atent în timp ce făceam sharful, descopeream în noii parlamentari, sau miniştri, pe vechii nomenclaturişti din linia a doua sau a treia din vremurile ceauşiste. Tot ei erau şi la plenarele C.C. P.C.R. sau U.T.C. „vorbitorii”, cadrele de nădejde, „viitorul de mâine” a Ţării. Ei erau acum prezentul politic al ţării. O parte din guvernul Roman fusese pe statele de plată ale Academiei Ştefan Gheorghiu, iar în primul Parlament al ţării descopeream cu uimire că personajele ce luau cuvântul de la înalta tribună erau foştii şefuleţi din provincie pe care îi găseam emoţionaţi sau tremurând când făcea Tovarăşul vreo vizită de lucru în judeţul lor, iar ei trebuia să raporteze „înaltului oaspete” cifrele de plan. Acum se porecleau între ei cu apelative ca liberali, ţărănişti, peremişti, pedeserişti şi alte alea. Cine nu a mai prins un loc eligibil pe o listă de partid a încropit imediat o federaţie ecologistă sau o alianţă de luptă împotrivă şi pentru ceva şi au ajuns în parlament. Odată ajuns parlamentar i-a dat contribuabilul un birou în circumscripţia sa, cu maşină la dispoziţie şi secretară, exact ca cel pierdut în brambureala din Decembrie. N-ar fi mare supărare dacă odată ajuns în jilţul de ales al neamului, parlamentarul ales s-ar apuca serios de treabă şi ar munci în folosul obştii aşa cum a promis în campanie. Numai că el, parlamentarul român, avea o groază de probleme de rezolvat; în primul rând să apară cât mai des pe sticla televizorului să susţină sau

să combată ceva, chiar n-avea importanță ce, doar pentru a se face cunoscut și a rămâne în conștiința alegătorului ca un luptător. Apoi erau deplasările, dar pentru asta trebuia ocupată o funcție în structura parlamentară, un președinte sau vice de comisie, acolo, iar dacă nu mai sunt comisii, musai să se mai facă altele, exact pe specialitatea sa. După ce și trebușoara asta era rezolvată începea activitatea cu adevărat captivantă. Nu mai trimitea șoferul, ca pe vremuri, la câte un I.A.S. sau Stațiune după vreo lădiță de mere, roata de cașcaval sau pachetul cu mușchiuleți. Își votase leafă considerabilă, avea destui bani ca să-și le cumpere. El acum are nevoie de Mercedes, de Volvo și în cel mai nefericit caz un Cielo cu care să se deplaseze rapid de la un post de televiziune la altul unde asigură populația că de acum înainte se va sacrifica el în locul electoratului și de aceea va face cel puțin cinspe drumuri la Bruxelles și zece la Paris până vor înțelege domnii de acolo că parlamentarul român se sacrifică pentru a băga Țara în Europa.

Așa a fost și înainte de 96 și după. Cel puțin după ce populația a votat schimbarea și în instituțiile statului s-au instalat cei cincisprezece mii de specialiști am avut convingerea că parlamentarul român elaborează legi numai în folosul coaliției din care face parte, a partridului, sau a grupului de interese pe care-l reprezintă și nici într-un caz nu construiește legea în interesul național.

Ca fotoreporter acreditat la Cameră aveam sarcina de a fotografia toți vorbitorii pentru a le cunoaște lumea cinstitele fețe și de aceea îmi pierdeam mult timp ascultând dezbaterele pe proiectele de legi. Într-o zi se dezbătea în plen, articol cu articol, o lege care trebuia să permită țărilor Uniunii Europene să introducă în țară semințe pentru agricultură. Textul era pe „linie” cu integrarea europeană numai că la un articol de lege câțiva deputați ce făceau parte din coaliția de la putere făceau eforturi vizibile pentru a construi un text în care trebuia să se stipuleze că nu este necesar controlul de laborator a semințelor venite din țările Uniunii Europene. Cu alte cuvinte ori ce import de semințe din aceste țări nu mai trebuia verificat de boli și dăunători numai pentru că venea din spațiul spre care aspiram și noi. În pofida faptului că vorbitorii opoziției au adus argumente științifice în favoarea controlului loturilor de semințe majoritatea așa zisă de dreapta a votat împotriva. În pauză m-am dus la un deputat țăranist și și l-am întrebat direct:

— Domnule I.P. vă pricepeți la agricultură?

— Nu, Doamne iartă-mă, îmi răspunse fruntașul țărănist.

Așa bănuiam și eu mai ales că îl știam în Ministerul de Externe de peste 25 de ani.

— Atunci de ce ați votat împotriva controlului semințelor importate din Uniunea Europeană?

— Eu nu trebuie să știu agricultură pentru a vota o lege agricolă. Eu votez cum îmi dictează partidul, iar partidul are grijă să se consulte cu specialiști în domeniu.

— Parcă nu trebuie să fii mare specialist ca să-ți dai seama că este o crimă să introduci semințe în țară, pe care să le folosești în exploatații agricole și să nu le testezi de boli și dăunători. Vă dați seama că se pot introduce boli în țară de care nici nu am auzit?

Evident deranjat de întrebarea mea căută din ochi pe deasupra mea un coleg și îmi aruncă peste umăr grăbit și nervos:

— Ori cum hotărârile se iau în comisii,...ei știu mai bine.

Și legea s-a votat așa cum a dorit Coaliția, iar România anului 2000 importă, în virtutea legii, tot felul de semințe din Uniunea Europeană fără a fi controlate neasigurându-ne nimeni că nu se vor umple lanurile cu tăciune, cu mană sau alte boli de care românul nici nu a auzit. Ori cum pariul cu agricultura a fost pierdut din primul an, iar România nu mai are agricultură nici pentru a asigura poporului hrana zilnică, dară-mi-te să producă milioanele de tone de altă dată.

*

VISUL

Se trezi cu un sentiment de incertitudine și după ce-și aprinse o țigară se târâ în baie unde începu să tușească prelung și să expectoreze bucăți mari și negre în care se zbăteau ascunse mici firișoare de sânge. Trase repede apa să nu vadă nimeni „analiza” de dimineață și începu să se bărbiească cu aparatul cel nou primit în dar de la băiatul cel mic „eliberat” de curând și angajat prin bunăvoința unui grangur la un institut de tehnică de calcul.

Se uită atent în oglindă și își trecu degetele prin păr. Ieri Tovarășa îl înțepase legându-se de părul său alb spunându-i că n-are nevoie de bătrânituri prin preajmă și ea e mai mare ca el cu un an. Așa-s toate muierili...

— Iar ți-ai aprins țigara Petre? Las-o focului, Doamne iartă-mă, că asta o să te bage în mormânt!

Elena, nevastă-sa, îi pregătea oule jumări în bucătărie și o treceau fiorii când îl auzea cum tușește. Sună telefonul și în drumul spre sufragerie se gândi că prea de dimineață îl sună „alea” pe ăl mic și chiar ar trebui să aibă o discuție pe tema asta. Ridică receptorul negru, model vechi, hotărâtă s-o anunțe că prințișorul nu s-a sculat și să mai revină...

— Bună dimineața tovarășa Dumitrescu! Petre s-a sculat?

— Da, imediat tovarășe director general, bună dimineața, vi-l dau imediat. Petre!

El veni din baie în chiloți și cu săpunul pe față și se opri în pragul sufrageriei în care nu se cădea să intre în chiloți.

— Cine-i? Întrebă acoperind microfonul receptorului cu palma.

— E șeful!

Se uită în tavan înjurând în gând, pentru că i se spulberase ori ce speranță de a fi liber în sâmbăta asta și ar fi vrut să se ducă la Jeni...

— Da, vă rog!

— Petre, Tovarășul pleacă la vânătoare, iar mașina noastră este pe drum. În jumătate de oră trebuie să fii la Otopeni-militar. Stii unde, nu?

— Da.

— Bine dragă și ai grijă ce faci. Salut!

— Să trăiți!

Elena își puse mâna la gură și grăbi spre bucătărie.

— Iar trebuie să pleci? Măcar mănâncă oule astea...

Știa că nu are ce face și că el răspundea ca un soldat la alarmă. Îi duse pantalonii și cămașa în baie dându-i la mână ciorapii și pantofii.

— Hai Petre, măcar oule...

El le măncă în timp ce-și pregătea geanta cu aparate, scoțând filmele din frigider, din lăcașul pentru unt. Își pătă cu gălbenuș haina în momentul când șterse farfuria cu ultima bucățică de pâine, iar Elena se ținea după el ștergându-l din mers cu un prosop înmuiat în apă caldă. Ajuns în hol își aruncă geanta cu aparate pe umăr, controlează buzunarul de la piept să simtă actele și o bătu pe Elena, ușor, pe obraz.

— Lasă mamă că o să fie bine.

— Petre bani ți-ai luat? Îi deschise ușa și se ascunse după ea urmărindu-l cu privirea până la lift. Si nu mai fuma așa de mult Petre!

În lift se uită în oginda mică și-și văzu din nou părul albit. „O să-l vopsesc, dă-l dracului, numai că o să râdă ăia de la servicii de mine, om

bătrân... și... Odată te vezi înlocuit, vine unul din ăsta tânăr, cu vână, cu dosar curat și adio Petre... Cât o costa vopseaua aia?"

Șoferul avea vârsta lui și-l aștepta în mașină citind ziarul. Își strânse calm ochelarii și ca un om care știe despre ce-i vorba îl întrebă calm:

— Unde mergem? la militar sau la civil?

— La Otopeni-militar.

Se așează oftând pe scaunul din dreapta și apăsă pe brichetă. Își aprinse țigara și începu să se gândească tot la nenorocita aia de vopsea care-l obseda. „De fapt poate vine și astăzi la vânatoare, ca data trecută, și numai dacă mai amintește ceva o să-i spun și Elenei și poate se gândește ea la vre-o metodă..”

Orașul era destul de mohorât, iar pe traseu nu se vedeau „băieții” și asta îi spune lui că Tovarășul nu pleacă de acasă ci de la Snagov, iar locul de vânatoare îl va afla deabea la aterizare, ca de obicei. Bariera de la intrarea în aeroportul militar se ridică repede după o scurtă verificare a numărului de la mașină, după care subofițerul le făcu semn de liber.

— Știți unde să mergeți, nu?

— Știm.

În parcare două elicoptere fără huse erau pregătite de zbor, în jurul lor învârtându-se câțiva militari în uniforme albastre. Mașina se opri în alee de unde, puțin gârbovit, cu geanta cu aparatele pe umăr, Petre se îndreptă spre unul din elicoptere. Un tinerel controla cu un detector de metale fiecare obiect urcat în elicopter.

— Hai măi nea Petrică că s-a luminat de ziuă și cântă cocoșul pe gardul vecinului, sau al vecinului pe gardul nostru. Adu geanta aia să vedem ce ți-ai mai băgat prin ea...

„Mă ce-o vrea ăsta să spună cu cocoșul lui fii-ar cocoșul de cap să-i fie!” Gândul îl purta tot la culoarea părului pentru că într-un gemuleț al elicopterului i se reflecta capul și curbura sticlei scotea în evidență buclele colilii. „Ăsta ce-o mai scoate pe gură dacă m-ar vedea vopsit? Îi convine mânca-l-ar ciorile cu cocoșul lui cu tot!” După ce-i dădu geanta la control se retrase mai spre alee și-și aprinse o țigară.

— Nea Petrică trege-o repede că trebuie să vină generalul și plecăm!

— Da, bine! Bine! „Chiar, generalul ce-ar zice? Dă-l în mă-sa că-i leat cu mine... O să râdă, nenorocitul, ce-i pasă?”

O Dacie neagră cu multe antene pe ea trase la scara celui alt elicopter și din mașină sări sprinten generalul care-și frecă mâinile urmărind cu ochii extrem de agili fiecare lucru. Îmbrăcat cu o scurtă îmblănită și cu cismele „de marș”, cum îi plăcea lui să spună, cu silueta sprintenă de tânăr recrut, generalul făcea figură frumoasă printre demnitarii de partid, rotofei și îmbrăcați ca pentru Congres cu haine închise și ghetuțe de salon. De multe ori își râdea în barbă când vedea prim-secretari de județ îmbrăcați ca la teatru cum se luptau cu noroaiele din păduri, gâfâind, pierzându-și pantofii în șleauri, numai ca să arate corespunzător atunci când Tovarășul va avea nevoie de ei.

— Gata băieți? Pornim?

Nu-i plăcea să i se dea raportul militărește, în poziție de drepti cu toate formulele alea cazone. Fiind mai familiar cu subordonații parcă și relațiile erau mai destinse, mergea treaba... altfel. După ce discută cu piloții despre meteo și planul de zbor făcu semnul de plecare și se urcă în elicopterul care transporta demnitarii.

Petrică zdrobi țigara sub talpă și își luă în primire locul de pe bancheta de lângă ușă din elicopterul al doilea, cel cu „băieții” de la pază și tehnica de transmisiuni. Preocupat de „problema” lui, dar și din cauza zgomotului motorului, nici nu auzi când T. Îl apostrofă și după ce un vecin îl bătu pe umăr îl observă pe T. care-i tot arăta cutia pe care își sprijinea picioarele. Era lada cu muniția Tovarășului, iar T. era armurierul care păzea cu sfințenie tot ce însemna armamentul Șefului și nu permitea nimănui să se atingă în vre-un fel de lăzile sau cutiile lui. Petre ridică piciorul și căută o „spărtură” unde să-l așeze. Elicopterul avea două banchete pe care se îngesuiau opt oameni, iar în spațiul dintre ele se înghesuiau o grămadă de lăzi, aparate, telefoane de campanie, cutii cu arme, tocuri de lunete, inclusiv armamentul din dotare al celor patru din paza apropiată. „Sergiu n-a venit, înseamnă că nu este o vânătoare organizată ci mergem la întâlnire”, gândi Petre. Sergiu era omologul lui pe film. Mai nou avea cameră profesională, beta, trecuse și Televiziunea noastră pe imagine video și primele camere reveniseră, evident, echipei de protocol care filma și vânătorile și alte activități private. Se ridică în picioare și se aplecă spre T. ca să-l audă în vacarmul ce-l făcea elicopterul.

— Mergem le urși?

T.dădu aprobativ din cap și completă indiferent controlând cu atenție o lunetă;

— La ăl bătrân de la Suceava. Pe la trei, trei și jumătete vine la masă și poate scăpăm repede.

Ocolul silvic obișnuise un urs imens să vină într-un loc anume la mâncare, unde se construise și adăposturi speciale pentru pândă, iar la ora stabilită animalul răspundea reflexului format cu precizie matematică.

Prin ferestruica rotundă de lângă el Petre putea admira peisajul de basm al Carpaților acoperiți cu o plapumă groasă de nea, iar în unele locuri coamele golașe cu vârfuri semțe ca niște coloane de templu rivalizau cu Alpii sau alți munți peste care mai zburase el dar nu-i spusese nimeni cum se numesc. Problema cea mai gravă era „a bătrână” ieșită la pensie de la C.A.P. și nu mai avea lemne. Dacă Tovarășul ar fi mers la vânătoare prin Olt, poate ar fi vorbit cu șeful de la Păduri... Un gând îi trecu atunci prin cap și privi pe ferăstruica rotundă după celălalt elicopter. Era la o distanță destul de mică, puțin mai în față, dar se putea citi numărul de pe el și se observa bine stema de lângă ușă. Se aplecă către securistul de lângă el și-i strigă în ureche:

— Cine e de la Direcția silvică în elicopterul șefilor?

— Ministrul, îi răspunse tânărul.

„Și cum o să fac? Se întrebă el. „Fac o cerere și vorbesc cu el... Poate dă un telefon la Olt și... rezolv în vre-un fel. Trebuie și camion... că a bătrână ce poate ea?”. Ușița dinspre cabina piloților se deschise și apăru un mustăcios ce anunță scurt:

— Pregătiți-vă de aterizare! În zece minute punem roțile.

Locul de aterizare era o poieniță de la marginea unui sat de unde pornea un drum foriester, bine amenajat, ce ducea până la locul de pândă. Pe drumeag așteptau șase ARO-uri, iar în frunte era mașina de teren a Tovarășului. Elicopterele aterizară aproape simultan în poieniță cam la o distanță de treizeci de metri unul de altul. După ce se opriră rotoarele se deschise ușile și din elicopterul șefilor coborâ câțiva apropiați ai Tovarășului, din C.P. Ex., generalul și nea Melinte, ospătarul Șefului, care avea în permanență un termos cu ceai cald. Din celălalt elicopter primul care sări sprinten de pe scăriță fu Petre, iar după el „băieții” ca un pluton de comando, înarmați până în dinți, dar și cu armele de vânătoare ale șefilor pregătite pentru pândă ce va urma. Nimeni nu va folosi arma pentru a omorâ ursul, doar să-l sperie și să-l îndrepte spre standul Tovarășului, oricum, arma, de obicei, e ceva decorativ pentru a crea atmosferă Tovarășului.

Generalul se uită la ceas și-i făcu semn unui băiat să se apropie. Acesta, după ce primi ordinul, scoase o stație de emisie recepție și începu un dialog cifrat cu alți „băieți” instalați poate cu o zi înainte în dispozitive de apărare. Se auzi și Delfinul și toată lumea începu o mișcare bine regizată de organizare a primirii a Tovarășului. Primul secretar al județului făcu pașii respectivi către locul de aterizare a Delfinului, iar ceilalți se grupară în spatele lui aranjându-și ținuta sau uitându-se speriați în jur asigurându-se că totul e în ordine. Delfinul ateriză fără să stârnească niciun fulg din zăpada din poiană pentru simplu motiv că toată noaptea o unitate militară a bătătorit-o la centimetru pătrat. După ce elicea s-a oprit Vasile Maluțan, cel mai bun pilot din flotilă, făcu semnul cu degetul mare că-i liber și un ofițer sări imediat și deschise ușa micului dar elegantului elicopter. Tovarășul coborâ pe alea de cetină făcută special și dădu grăbit mâna cu primul secretar și cu ceilalți membri ai grupului. Nea Petrică s-a plasat imediat în stânga Tovarășului și a fotografiat toate strângerile de mâini cu seriozitatea cu care lucrezi la un eveniment epocal. După dialogul de curtoazie purtat de primul secretar cu căciula în mână șeful local al Ocolului silvic îl asigură pe cel mai mare vânător al țării că ursul va veni în jurul orei 14 așa cum fusese învățat. S-au urcat în mașini, Tovarășul îl invită pe primul secretar în mașina sa, iar Petre se urcă în ultimul ARO pe scaunul de lângă șofer. De obicei se anunța din timp cam câte persoane vor fi „deplasabile” și se aduceau atâtea mașini cât să nu rămână nimeni pe jos.

Soarele înveselea dimineața iar aerul tare se făcea simțit până în ultima celulă a plămânului. După o oră de mers pe drumul forestier, într-un peisaj de basm, coloana se opri și Petre sări repede și începu să alerge pe lângă mașini ca să ajungă la „Șăf”, să-și facă anunțată prezența și să fie repartizat într-un stand apropiat Tovarășului. Fu remarcat de la prima fotografie făcută.

— Nu strica filmul pentru că astăzi o să ai de fotografiat un urs strașnic, așa se laudă tovarășul Apetri, îi spuse Tovarășul privind-l fericit pe primul secretar.

Apetri luă o poziție de drepti ușor slugarnică când Tovarășul îi pronunță numele, dar sigur în reușită zâmbetul i se lăți anunțând un triumf. Petre se îndreptă spre standul următor odată cu ceilalți și întrebă pe prim-secretar la ce oră era prevăzută „întâlnirea”.

— Dacă respectă ora de masă atunci ar fi cam peste o oră, îi

răspunse omul politic puțin îngrijorat uitându-se la ceas. Standul era clădit din patru stâlpi bine înfipti în pământ pe care se construise o platformă cam de doi metri pătrați, înconjurată cu o balustradă groasă de brad. Petre își așază într-un colț geanta cu aparatele, mai făcu o fotografie Tovarășului urcat în stand asistat doar de armurier, apoi se așază și el lângă geantă sprijinindu-se de un stâlp al balustradei. Pe aceeași platformă se urcase și omul lui de la „Păduri și Ape” dar își calculă „atacul”. „Lasă, după ce tovarășul va împușca ursul și eu voi face fotografia de grup cu trofeul am să-i spun de aprobarea de lemne. O să vrea și el o fotografie cu tovarășul și atunci am să-i duc și hârtia. Așa am să fac!”.

Timpul se scurgea greu pentru Petre care nu putea să-și aprindă o țigară, mai ales că era un înrăit care „suda” câte două odată. Dinspre locul de întâlnire venea un miros greu, de hoit, de la momeala cu care silvicultorii învățase ursul. Era un procedeu interzis dar cine ținea cont de el? Ursul, după ce este învățat la carne, devine periculos și trebuie împușcat. Dar nu pentru asta au venit ei aici? Iar Tovarășul dorea de multă vreme acest trofeu. Trecu o oră peste „momentul” întâlnirii și toată lumea era încremenită în standuri schimbând priviri cu sufletul la gură. Toți cei prezenți la vânătoare simțeau că de reușita întâlnirii cu acest urs depindea cariere, avansări sau critici tăioase din partea superioară a piramidei de partid spre bază. Doar o privire nemulțumită să apară în ochii Conducătorului și locotenenții săi ar fi pornit campania de controale și analize economice în tot județul și să te ții sancțiuni și destituiri. După încă o oră de pândă în van se auzi vocea Șefului și toată lumea privi spre standul lui cu teamă. Petre, știind semnalul, înhăță geanta cu aparate și coborâ precipitat de pe platformă. Rând pe rând coborâ din linia de standuri toți cei implicați în vânătoare. Capii politici făcură un grup izolat ce emana reproșul de la distanță asupra silviculturilor indiferent de gradul ce-l purtau. Cu toții s-ar fi pornit cu critici vehemente la adresa competenței organizatorilor, dacă Tovarășul ar fi scos cel mai mic sunet de nemulțumire. Numai că Tovarășul a spus fără nicio nuanță în glas; „Gata! Venim altă dată”. S-au agitat cu toții către mașini, cu privire în pământ, pregătiți să suporte urgia. Petre se urcă în ultima mașină, grăbit să nu piardă locul, pentru că pe el nu l-ar fi așteptat nimeni. Bâf! Bâf! Portierele se închiseră înfundat și coloana de mașini se puse în mișcare pe tăcute înaintând pe drumul forestier ca o brigadă de asalt

plecată să surprindă inamicul.

Elicopterele așteptau cu echipajele aliniate pentru a primi misiunea de zbo

— Dacă tot am venit până aici să mergem până la Comitetul Județean să vedem planul de investiții rosti Tovarășul înghețând respirația unora din capi.

După ce pilotul Delfinului primi noua destinație, îl ajută pe Șef să urce deschizându-i portiera, apoi sări sprinten lângă copilot care și puse în funcțiune motorul spărgând liniștea poienii. După ce auziră noua destinație ceilalți vânători se buluciră în elicopterele de însoțire. Delfinul decolă într-un norișor de zăpadă spulberată, lăsând poiana pradă ecoului.

Băieții de la protecție și pază aduse în pas alergător echipamentul și armele la elicopter după care disciplinați începură să-și ocupe locurile în funcție de spațiu rămas disponibil. Petre se așează pe banchetă ocupând locul de lângă ușa glisantă. De la celălalt elicopter, al șefilor, veni generalul cu prim-secretarul județului.

— Măi i-a faceți un pic de loc pentru tovarășul prim care trebuie să ajungă la sediu înaintea Tovarășului.

— Dar nu mai este niciun loc, riscăm să nu decolăm tovarășe general, sesiză un membru al echipajului.

— Atunci dați pe cineva jos, se burzului generalul, primul secretar trebuie să meargă cu acest elicopter. Se uită în grabă la fiecare pasager și hotără pe loc.

— Petre coboară!

— Dar eu n-am...

— Acum!

Pilotul elicopterului deja pornise motorul și elicea imensă își accelera turațiile spulberând ușor zăpada. Petre își recuperează geanta cu aparate și coborâ cu o spaimă firească în suflet. Alergă până la drumeagul unde încă aștepta coloana și se aruncă în prima mașină și cu privirea spre elicopterele care decolau în trombă din poiana liniștită îi spuse șoferului:

— Să mă lași și pe mine la gară, băbăiatule, să iau primul tren spre București... te rog frumos! Apropo, în ce județ suntem?

Șoferul îl privea uimit pe omul care năvălise din elicopterul ștabilor direct pe locul din față și nu știa nici în ce județ se află, apoi dădu supus din cap.

— Suceava!

— Atunci dă-i drumu!

— Nu pot fără ordin.

— Și cine dă ordine aici?

— Colonelul Pandrea și ăla e locul lui, dacă nu vă supărați...
dumnealui îi place să stea în față și nu suportă să-i ia cineva locul...

Elicopterele dispăruseră din poiană, doar zgomotul de tractor în brazdă se mai auzea ca un ecou, dar cei care organizaseră vânătoarea încă se mai uitau pe cer de la marginea poienii, acolo de unde se despărțiseră de Tovarășul. Fiecare avea un sentiment de culpabilitate pentru că ursul nu venise la întâlnire și Tovarășul plecase nemulțumit.

Petre schimbase locul și acum privea de pe bancheta din spate cum celelalte mașini din coloană părăsesc, una câte una, poiana pierzându-se pe drumul forestier. La un moment dat apăru și colonelul, ocupantul locului din față. Îmbrăcat într-o scurtă trei sferturi din stofă neagră, foarte fină, garnisită cu guler și căciulă de astrahan de un negru albăstrui, avea aerul unui diplomat de carieră care a nimerit din greșeală în pădure, sau obligațiile diplomatice îl sileau să ia contact și cu lumea „ăstora”. Deschise portiera și dădu cu ochii de Petre. Înainte de a se urca în mașină îl întrebă pe șofer precaut și cu o vagă urmă de zâmbet în ochi:

— Cine-i tovarășu', Gheorghe?

— Sunt de la Agerpres. Fotoreporter. S-a urcat în locul meu tovarășul prim și...

Colonelul abea atunci îl privi pe Petre mai atent și fără să-l lase să termine îi reteză vorba.

— În mașina asta nu se urcă decât șeful statului așa că vă rog!

— Și eu cu ce ajung la gară? Întrebă Petre.

— Nu știu tovarășe, nu am primit ordine în sensul ăsta. Plictisit de situație colonelul privea zăpada ce o răscolea cu bocancul, gest ce trăda o anume nervozitate. Petre coborâ din mașină și nu apucă să închidă bine portiera că ocupantul scaunului din față se urcă agil în scaunul din dreapta, iar șoferul demară în trombă lăsându-l singur, pe marginea drumului.

— Unde mergem tovarășe colonel? Întrebă șoferul cu ochii înfiți în oglinda retrovizoare.

— De la rohatcă faci dreapta, spre Casa de oaspeți!

Colonelul nici nu putea concepe ca la chiolhanul ce-l aștepta la

Casa de oaspeți să ducă un fotograf. „Și dacă nu e doar fotograf și ciripește?”.

Petre își aruncă geanta cu aparate pe umăr și se uită îngrozit la drumeagul forestier ce cobora întunecat și pustiu. Se uită la ceas și constată că mai avea două ore și jumătate până se întunecă. Iarna, în pădure, noaptea este mai grăbită. Își înfundă mâinile în buzunare și porni prin zăpadă pe marginea drumeagului. Pașii scârțâiau în zăpada înghețată răsunând ciudat în pădure. „Dar dacă ursul vine acum la întâlnire și vine pe poteca asta... Ce mă fac?” Se uită îngrozit în urmă și iuși pasul. „Nu poate să vină mai ales că l-au speriat cu zgomotul elicopterelor”. Mai privi o dată peste umăr și începu să alerge nesigur pe zăpada înghețată alunecând la fiecare pas. Nu putea să-și alunge din cap imaginea ursului pe care l-ar pute întâlni în cale mai ales că n-ar ști ce să facă. Să lupți e inutil, să fugi e inutil, șansa este să nu-l întâlnești. Accelerează cât putu alergarea numai că aerul tare și efortul îl făcu să tușească, mai vechea lui tuse tabacică se abătu asupra lui cu violență, oprindu-l din alergare, făcându-l să se sprijine de un copac în convulsiile unei expectorații grele. În pauza unui spasm, când nici aer nu mai putea trage în piept, auzi pași înfundați în zăpadă. „El e!” Respiră profund pentru ași îmbogăți plămânii cu oxigen, își liniște tusea și cu o imensă spaimă în suflet porni la vale într-o alergare poticnită de veșnica alunecare a bocancilor. Nu mai privea înapoi considerând că uitătura peste umăr îi poate răpi din timp. Fiecare pas îl simțea în timpane și în piept. Tusea îi reveni și după ce adună, într-o prelungă hârâitură, o bucată grea de funingine de pe plămâni, scuipe într-o parte urmărind traiectoria din reflex. O vinișoară de sânge înroși zăpada pe lângă pata neagră de nicotină. „Iar!” Își potrive pașii după respirație și continuă alergarea. Deodată văzu la capătul drumului o pată de lumină ce prevestea o poiană sau, poate chiar o așezare și înteeți efortul. Bang, bang! Pașii îi răsunau în creier ca niște clopote. După douăzeci de pași se prăbuși pierzându-și conștiința.

Se trezi pe ceva mișcător și cu miros cunoscut în copilărie. Deschise ochii și văzu spinarea lată a unui om îmbrăcat cu un cojoc alb, țărănesc, care mîna o gloabă de cal înhămată la o sanie, iar mirosul venea de la grămada de paie pe care era culcat. „Am scăpat de urs”. Petre închise ochii cu un surâs fericit fiindu-i indiferent încotro mîna acel om sania.

Trecuse aproape doi ani de la Revoluție iar entuziasmul și bucuria născute în vârtoarea evenimentelor se topiseră în șuvoiul speranțelor ce erau dirijate pe făgașele economice ale lumii, spre fiorduri suedeze, insule japoneze, încercându-se toate modelele lumii. După ce se scurse și ultimul fir toată lumea observă că în suflete nu rămăsese decât albi goale ce se umpleau nefiresc de repede cu foamea care vine într-un mod unic. Nedumerirea de pe fețele oamenilor se transformă într-o ură ce schimonosea figurile mai rău decât trecerea timpului.

După Revoluție fuseseră lăsați într-o libertate totală, să facă orice, inclusiv să fure, pentru ca cei aleși, cei care îi conduceau să înșface cu toptanul, fără ca proștii să ia atitudine, să aibe vreo reacție de vreun fel, față de cei care furau încopciarabil mai mult.

Când proștii s-au trezit că aleșii lor îi lasă fără fabrici, fără bănci, fără pământ, când valorile unei Românie bezmetice trec cu nonșalanță în buzunarele foarte largi și primitoare a hoților ce se grupau unii cu alții să recite în cor aria democrației atunci au revenit la kilometrul zero, adică de acolo de unde au plecat și au început să protesteze.

Numai că în scurtul timp de la evenimente România se transformase într-un vast teritoriu al compromisului, o acceptare inventată pentru a fi reciprocă, între români și cei care îi conduceau pentru ca ei să nu aibe atitudine, reacție, față de hoțiile oficiale în altarele nou create.

Un observator din afară ar spune că românii nu simt certitudinea viitorului, ei caută din totdeauna o raportare la trecut, iar prezentul este potrivit idealurilor lor.

Cei drept Timpul i-a luat pe nepregătite: cineva a stins lumina și când a aprins-o erau deja în Capitalism. După trezire au constatat că Libertatea, cea care îi îmbrățișase aproape până la sufocare, dobândită cu sacrificii, cea care îi transformase peste noapte în Feți- Frumosi reușise să se ascundă sau să existe ca o emanație reziduală în diverse legi, cu care poporul nu știe să umble și de aceea a rămas singur.

O trezire, scuizabilă de altfel, i-a făcut pe unii români să iasă din nou în stradă și să ceară cu vehemență tot felul de lucruri inclusiv o lege a lustrației, ca un vaccin care te poate feri de cei care au mințit cincizeci de ani și care au ajuns ca tot ei să mintă în continuare.

Numai că mișcarea au făcut-o prea târziu. Cei care preluaseră frâiele conducerii aveau experiența, știau exact ce trebuie să facă și

mai ales cum.

Din camera lui, unde se retrăsese după ce se îmbolnăvisese Petre urmărea în permanență Piața Victoriei și clădirea Guvernului. Stătea la fereastră, într-un halat albastru, ca de spital, în papuci și fuma. Obținuse apartamentul târziu, cu doi ani înainte de a se pensiona și pus în posibilitatea de a alge între o vilă naționalizată pe Mântuleasa sau apartamentul cu vedere spre Guvern l-a ales pe cel din urmă. Revoluția a privit-o de la geam și nu înțelegea nimic. Mai deschidea televizorul și urmărea emisiunea până începea să lăcrimeze sau adormea în fotoliu. Într-o bună zi veni feciorul mai mare pe la el.

— Mă, îl întrebă nea Petrică, de fapt cine veni în locul tovarășului?

— Unu' Iliescu, îi răspunse feciorul.

— Ăla de la ape?

— Da.

— E clar! făcu nea Petrică și își aprinse nervos o țigară.

Era toamnă. Prin alte părți ruginise frunza, numai în București atmosfera se încălzise dramatic.

De la fereastra lui Petre privea Piața Victoriei, singura priveliște care îl ținea în contact cu lumea. În acea zi nu vedea decât o învâlmășeală de trupuri, soldați caki, civili în haine de oraș, civili în salopete, mineri cu lămpașele electrice date după gât ca doctorii stetoscoapele... Mama lor de proști! Auzea țipete, urlete, pușcături, era un vacarm îngrozitor.

Văzu norii de gaze lacrimogene și închise geamul repede dar nu plecă. Trase perdeaua într-o parte și privea stupefiat viermuiala din Piață sprijinit de calorifer, iar prin cap i se roteau o sumedenie de întrebări. Intră în panică la vederea norișorilor albi ce se apropiau de blocul său. Cu ce avea el la plămâni... Era singur acasă dar chiar de ar fi fost toată familia nu l-ar fi putut desprinde de fereastră. Începu întâi să murmure și termină țipând odată cu accesul de tuse: „Auzi mă?! Nu vezi că românii au devenit dependenți de prețul pâinii? Țsta este idealul libertății și democrației? Zi mă! Nu vezi că nu mai muncește nimeni? Frică? Da, frica este sănătoasă pentru că te ține în alertă. N-ai timp să te gândești la prostii... Ai transformat poporul într-o bombă de distrugere în masă. Ce bombă atomică? Uite-i cum se distrug între ei! „

Muri la două zile după ce plecară minerii. Probabil că gazele lacrimogene care au umplut piața și spațiile dintre blocuri i-au

accelerat boala care era în faza finală.

Capitolul 4

CHINA

O călătorie în China anilor '80 nu poate fi echivalată decât cu „marea lovitură” a jucătorului. Atracția era foarte mare cel puțin din două motive; unul era cel istoric, China fiind teritoriul cu cea mai mare amplitudine în istorie din toată Asia, iar al doilea era cel politic, pentru că dinspre marele prieten de la Soare Răsare veneau tot felul de informații, unele contradictorii, despre renașterea unei națiuni ce trecuse prin evenimente istorice excepționale. Transformarea Chinei dintr-o țară cu un statut de semicolonie politică, cum se afla la începutul anului 1900 și cu o economie preponderent agrară, în statul modern și puternic de astăzi s-a făcut de multe ori haotic și dramatic. România anilor '80 era pentru marea masă a populației destul de ermetică în privința știrilor, doar postul de radio Europa Liberă mai comenta despre evoluția comunismului în lume. Așa am aflat despre „Revoluția culturală” din trecutul foarte apropiat și doar de acolo știam că forțele politice chineze de la putere duseseră un război total cu intelectualitatea, iar medicii, profesorii, artiștii erau trimiși în sate pentru a face agricultură, dar, mai ales ca să dispară ca pătură socială. Că obligi un doctor să planteze orez sau un pictor să care bălegarul de la vaci cu cobilița mai treacă – meargă, dar să zdrobești degetele unui pianist ca Li Mingqiang mi se părea o cruzime inutilă și gratuită. Cel puțin așa ne prezenta situația comentatorii amintitului post de radio. Îmi tremura sufletul de revoltă pentru că și eu trecusem, odată cu întreaga populație a României, prin cutremurul unei Plenare a CC care a născut monstruoasele Teze din aprilie ce redefiniuă cultura și arta pe măsura” omului nou” reducând programul TV la două ore, izolând publicul de informațiile reale și lipsindu-l de adevăratele valori culturale în schimbul unor creații artificiale în care nu credeau nici autorii lor. Dar nimeni nu a intrat în pușcărie pentru că era intelectual și nu s-au produs mutații de clase sociale în numele unor idei politice. Mai aveam până acolo.

Pe lângă cărțile cumpărate la negru și emisiunile prinse de la bulgari, o deplasare în străinătate ca fotoreporter a unei delegații oficiale mi se părea un câștig la loto. De aceea vestea deplasării în

China a venit ca jucătorului câștigul marelui pot, dar vremurile erau în așa fel făcute că nu puteai să te bucuri sincer pentru că riscai să auzi în cel mai neașteptat moment că” din motive bine întemeiate trebuie să meargă X în locul tău”. Așa că m-am bucurat vizibil doar după ce a plecat avionul.

Am avut norocul să însoțesc ca fotoreporter pe primul ministru al României anului 1983. Spun noroc pentru că numai ca membru a unei delegații oficiale am putut trăi experiența unor evenimente unice, rămase în conștiința mea ca cele mai importante din viață și ori cine ar fi fost în locul meu ar fi simțit la fel.

După ce serviciul de pază și securitate din Aeroportul Otopeni mi-a controlat bagajele „la sânge” am urcat, pentru prima dată, într-un I.L. – 62, un avion sovietic de lung curier, care pentru acele vremuri se dovedea a fi foarte robust și în același timp destul de modern.

Traseul nostru fiind numai spre răsărit am călătorit odată cu fusele orare lungind nefiresc o noapte de sfârșit de toamnă.

În zborul nostru cu ținta finală Beijing am făcut o escală tehnică la Novosibirsk, oraș siberian, prea aproape de cercul polar pentru a fi ținta unei excapade turistice, dar locuit de oameni care reușesc să topească gheața miilor de km. distanță și diferența de culturi prin căldura sufletească.

După ce am aterizat pe o pistă pe care vârtejurile de fulgi alergau odată cu avionul nostru, anunțând o iarnă mult prea grăbită, am coborât zgribuliți să onorăm invitația Guvernatorului provinciei siberiene de a ne încălzi sufletele la un ceai și o vorbă de duh. Rusul, un blond masiv, cu voce sonoră și cu bujori în obraji ce trădau omul ce merge mult prin frig, l-a așteptat pe premier la scara avionului, și după protocolarele strângeri de mâini și schimburi de politețuri ne-a invitat în salonul oficial unde ne aștepta o masă la care a luat loc toată delegația, în mod democratic, fără excepții. O votcă, o ciorbă caldă, și o friptură, au fost doar motivele de a se întâlni cu oameni, care pentru el trăiesc în „occident”, și de a discuta cu delegația română în stilul sincer, perestroikist, despre politica mondială. Guvernatorul era foarte volubil, iar glasul puternic îl singulariza într-o încăpere în care majoritatea interlocutorilor se mai întrebau, încă, dacă visează sau farfuria din fața lor este reală. Asta explică baletul diplomatic făcut de români la întrebările directe, și oarecum brutale, ale rusului vizând poziția României față de noile doctrine ale politicii sovietice și relațiile

celor două partide raportate la deschiderea afișată de noua conducere de la Moscova. Observând reticența musafirilor de a comenta în vre-un fel noua politică a șefilor lui rusul a trecut la cele lumești explicându-ne destul de mâhnit cum a scos el toate țevile de apă caldă din oraș pentru o reparație generală și cum nu a primit, în prag de iarnă siberiană, fondurile necesare înlocuirii conductelor buclucașe, iar locuitorii Novosibirskului încă nu știu ce-i așteaptă. Cu un oftat stins în păhărelul de votcă remarcă cu glas tare spre stupefacția asistenței;” acesta este rezultatul centralismului în economia comunistă. Într-un fel se gândește la Moscova și în cu totul alt fel se suferă la Novosibirsk.” După o ultimă votcă ce întărea cu hotărâre prietenia de nezdruccinat între cele două popoare ne-am luat rămas bun de la siberian, lăsându-l singur în fața dilemelor sale într-un oraș prea îndepărtat de Moscova și mult prea aproape de Cercul polar. Cu gândul la țevile de apă caldă din orașul Extremului Nord, dar și la caloriferele mele de acasă, care primeau apa caldă cu program am decolat într-un zgomot, parcă de Apocalipsă, ce spărgea noaptea siberiană în cioburi de gheață, lăsând în urmă un rus, într-un oraș, devenit în realitatea imediată doar un punct pe hartă.

Odată ce am ajuns la 11000 m. zborul s-a transformat într-o dulce legănare ce îndeamnă la somn până când murmure și exclamații admirative m-au trezit și m-au făcut să mă lipesc de un hublou, ciupindu-mi fața ca să realizez că sunt treaz și căutând cu înfrigurare aparatul de fotografiat. Infinita noapte cosmică era stăpunsă, încet, de un răsărit de soare, care înroșea cu timiditate acoperișul lumii. Himalaia, cu boneta de iarnă trasă întotdeauna până la sprâncene, își primea, ritual de la începutul lumii, raza de lumină trimisă fără abatere de Creator ce-ți trezește conștiința și te face să murmuri;” Și a fost lumină”.

Odată cu răsăritul soarelui puteam urmări și înaintarea noastră, spectator la spectacolul lumii, și după ce am lăsat în urmă Himalaia, uriașul trezit cu noapte-n cap, am început să-mi alerg ochii prin deșertul Gobi, doar-doar voi descoperi vreo caravană întârziată pe Drumul Mătăsii, sau vre-un explorator rătăcitor ce caută dezlegarea misterelor din oceanul de necuprins al nisipului.

M-a trezit la realitate vocea comandantului care ne anunța că în scurt timp vom ajunge la țina finală a călătoriei noastre și în vederea aterizării trebuie să ne cuplăm centurile de siguranță. Mi-am adunat

bagajele de mână, geanta cu aparatele am pus-o la îndemână și am așteptat cuminte aterizarea. După contactul cu pista și oprirea motoarelor am fost la ușă, nevoit să cobor primul pentru a face fotografia de întâmpinare a primministrului român. O delegație mică și eficientă de chinezi dublată de traducători români, probabil funcționari de la ambasadă cunoscători ai limbii chineze, ne-a preluat și după câteva lămuriri scurte și la obiect, m-am trezit într-o mașină din coloana oficială ce se îndrepta cu viteză spre Capitala chineză. Ce am putut remarca pe drumul de la aeroport până în oraș era forfota de pe șosele și faptul că nimeni nu stătea sprijinit în unealtă așteptând vreo minune, iar odată cu intrarea în oraș se observa evidenta preocupare a fiecăruia de a duce până la capăt ceva; un drum, o misiune, furnicarul străzilor asemindu-se cu activitatea dintr-un mușuroi, aparent haotică.

Ajunși la locul ceremoniei primirii oficiale, la început, nu înțelegeam că imensitatea platoului unde se desfășura tot protocolul este o piață. Tianan-men este singurul loc în Beijing unde se pot aduna un milion de chinezi, are 40 de hectare și este piața cea mai mare din lume. Piața a preluat numele de la „Poarta de sud” a fostului Palat imperial, poartă ce a servit drept tribună lui Mao Ze – dong în momentele cruciale din istoria Chinei moderne. Primul ministru român a fost primit cu toate onorurile de către Zhao Ziyang premierul Consiliului de Stat al R.P. Chineze vizita demnitarului român fiind o vizită oficială și de prietenie, și toate gesturile protocolare subliniau acest lucru. Ce înseamnă asta?

Începând cu îmbrățișarea de sosire, după ce premierul român a coborât din limuzina oficială, trecerea în revistă a gărzii militare, salutul drapelului, prezentarea persoanelor ce întâmpină delegația română, și până la buchetele de flori dăruite de copii pe traseu se făcea după un protocol rezervat oaspeților dragi, apropiați de sufletul conducătorilor chinezi, un tipic specific chinezesc.

După ce cei doi prim miniștri au primit defilarea gărzii de onoare au coborât de pe podiumul de pluș roșu și au plecat împreună la Palatul Adunării Naționale a Reprezentanților Populari pentru a începe prima rundă de convorbiri oficiale.

Acest palat este o construcție imensă ce stăjuește o latură a pieței Tianan-men, a fost construit de un milion de chinezi în opt luni de zile în linia tradițională a arhitecturii chineze, cu acoperișul sub formă de cort cu cornișele ușor ridicate în sus. Doar în China se putea

construi atât de repede și atât de măreț.

Sala în care au avut loc primele convorbiri era uriașă, pe măsura construcției, Palatul Adunării Naționale fiind un simbol al Chinei moderne, grandios, pe măsura aspirațiilor unui popor de peste un miliard de oameni, dar și la dimensiunea ce simbolizează o mare putere. În interiorul grandioasei construcții există săli uriașe unde se țin congresele Partidului Comunist, dar și saloane decorate în stilul fiecărei provincii a țării, păstrând comori de artă inestimabile reprezentative, impunându-se ca centrul decizional politic a unei mari puteri. Și China a fost din totdeauna și este o mare putere.

După ce am făcut fotografia de la convorbirile celor două delegații am ieșit din uriașa sală și am fost condus într-un loc de mai mici dimensiuni unde nu aveai acel sentiment copleșitor de micime, de pierdere a personalității. Convorbirile nu au durat prea mult, fiind doar prima rundă, de tatonare, așa că nu am stat prea mult în uriașul palat și am plecat în sunete de sirene și mobilizare mare din partea agenților de circulație, care trebuia să stăvilească, în unele locuri, fluvii uriașe de bicicliști ce se scurgea implacabil pe arterele generoase. Dacă poporul chinez a preluat ceva de la europeni pentru a transforma, apoi, până la indentificarea cu patrimoniul național a fost bicicleta. Pentru că cea mai ieftină marfă în China a fost și este efortul uman, iar bicicleta folosește drept combustibil numai forța bipedă, acest vehicul s-a transformat în principalul mijloc de transport al muritorului de rând. Intrată în China pe la începutul anului 1900, clasică sau modificată bicicleta este peste tot, ca o pictogramă și transportă cele mai neobișnuite mărfuri; grâne, mobilă, saci de ciment, cărămizi, fructe, păsări, bătrâni bolnavi, animale vii legate fedeleș, chereștea, uriașe stive de împletituri, aproape orice. Până la apariția bicicletei materialele de construcție, mărfurile și chiar oamenii se transportau cu forța brațelor sau a umerilor cu ajutorul unei cobilițe sau a unei lectici. Bicycleta a preluat povara umerilor și a urcat practic un popor pe roți. Pe toate drumurile Chinei fie că sunt cărări de munte ori poteci prăfuite de câmpie întâlnești biciclete, sunt foarte rari chinezii care merg pe jos. În unele intersecții sunt câte doi sau mai mulți agenți de circulație care prin semne hotărâte și fluierături stridente dirijează nesfârșitul fluviu uman pe roți ce-și face simțită trecerea printr-un continuu sunet de clopoțel.

Bulevardul Păcii Veșnice are peste 50 de m lățime și cam 12 km

lungime și este marcat special, cu bandă neîntreruptă pentru bicicliști, care afluiesc în mase compacte, mult mai numeroși decât mașinile, dând fiori europeanului, care mai este și conducător auto, neobișnuit cu o astfel de circulație.

În fine, cu ajutorul sirenelor și a motocicliștilor ce se puneau stavilă în calea puhoaielor de biciclete am ajuns la Diayotai State Guesthouse casa de oaspeți unde era cazată toată delegația română. Această fostă reședință imperială, construită cu peste 800 de ani în urmă, este una dintre faimoasele grădini din Beijing. În timpul dinastiei Jin (1115 – 1234 A. D.), împăratul Zhang Zhong deținea o terasă dispusă aici pentru pescuit. De aceea, acest loc este cunoscut ca "Terasa pentru pescuit a împăratului". Diaoyutai oferă o priveliște încântătoare. Apa de izvor se revarsă din îndepărtatele dealuri vestice în lacul din Guesthouse unindu-se cu lacul Yu Yuan. În drumul ei spre sud, apa încomjoară pavilioanele și vilele, printre tufe enorme și pe sub podurile de piatră tipice arhitecturii chinezești, făcând legătura între vechea reședință imperială și noile vile. Grădina cu toate minunățiile ei se întinde pe o suprafață de 400 000 de metri pătrați și este unică prin grandioarea și armonia stilului arhitectural. În 1959 China Populară a construit în jurul faimosului lac în care pescuia împăratul 15 vile în diferite stiluri pe care le-a mobilat și dotat cu multe obiecte prețioase și de artă, dar și cu elementele confortului modern, european, realizând astfel un Complex pentru cazarea străinilor. Fosta reședință imperială a rămas aproape la fel ca în perioada împăratului Qian Long din Dinastia Qing. Apa lacului, înconjurând noile vile, constituie principalul fundal al peisajului. Fiecare încăpere, hol, pavilion sau terasă diferă. Ele formează un întreg, oferind în întregime expresia stilului unic al arhitecturii grădinilor tradiționale chinezești. Palatul Yang Yuan, fosta reședință imperială este înconjurat de un coridor, cu stânci artificiale dispuse în zig-zag și pârauri susurânde care se revarsă într-un limpede lac artificial din fața acestuia. După ce mi-am aranjat bagajele într-o cameră cât o sală de conferințe, m-am comformat invitației care preciza clar că la dineul oferit de Secretarul general al C.C. al P.C. Chinez Hu Yaobang ținuta de seară era obligatorie. Chiar dacă eram un reprezentant al presei trebuia să mă supun regulei diplomatiei.

Dineul a fost un prilej pentru oficialitățile chineze de a organiza o masă fabuloasă pentru prietenii lor români, o prietenie la care

țineau foarte mult mai ales că noi devenisem mediatorii în diferendele politice între China și URSS. Cele două mari imperii pornise pe calea construirii comunismului de la aceleași doctrine marxiste, numai că Mao Tzedun găsisese calea proprie de aplicare, fără indicațiile de la Moscova, iar această libertate de neacceptat pentru URSS a răcit relațiile dintre cele două capitale. România a reușit să fie neutră și să-și păstreze o poziție de moderator între cele două partide comuniste, amândouă forțe de temut pe plan internațional. La masa unde am fost repartizat am fost vecin cu directorul general al Agenției de Presă Xin Hua-China Nouă. După câteva păhărele de maotai am încercat să-i explic cam care ar fi poziția noastră față de cele două mari puteri.

— Agenția de Presă China Nouă – îi spun eu la urechea dat un comunicat în care se arată că o formațiune de tractoare ce arau pașnic pământul patriei au fost atacate de o escadrilă de avioane rusești, în cel mai samavolnic chip cu puțință și bineînțeles că tractoarele chinezești au ripostat apărând suveranitatea patriei. Agenția Sovietică de Presă TASS transmite prin fax în același timp o știre prin care se anunță că o escadrilă de avioane agricole ce erbicidau din greu stepa sovietică, de la graniță, au fost atacate de o formațiune mecanizată anteaeriană chineză. Bineînțeles că avioanele au ripostat apărându-se. Mai spre seară, pe fluxul de știri al Agenției de Presă Agerpres a apărut o informație care anunța, senin, că la granița sovieto-chineză a avut loc un simpozion pe teme agrare. Cam ăsta ar fi rolul de mediator al României între cele două țări zic eu cu zâmbet în ochi.

— Aaaa nuuu! Sări speriat chinezul. România este o foarte bună prietenă Chinei!

Am aprobat zâmbind, și am constatat că chinezul nu are umor, dar gândul mă ducea la invazia din '68 în Cehoslovacia a țărilor Pactului de la Varșovia la care România nu a participat având curajul să înfrunte Moscova printr-un miting de protest. Rușii s-au cam zburlit la noi, dar românii înfruntau puterea sovietică și cu gândul la prietenii chinezi. Numai că de la Beijing ne-a parvenit un mesaj care se traducea cam așa: „Apa de peste mări și zări nu stinge focul.” Așa că ne-am cumințit și poziția ofensivă de condamnare a intervenției s-a transformat într-un comentariu dojenitor ca mai apoi să devină informație de presă și atât. Probabil că în memoria cancelariei Kremlinului România era catalogată ca un copil obraznic ce trebuie pus la colț și ocazii au fost slavă domnului. Totuși principiul care

prevedea că niciun soldat român nu are ce căuta în afara graniței s-a păstrat până la schimbarea regimului din 1989.

A doua zi delegația română și-a început programul cu depunerea unei coroane de flori la Monumentul Eroilor Poporului situat pe o latură a pieții Tianan-men. Moment solemn cu gardă de onoare, imn de slavă și moment de reculegere. Pentru fotoreporter un eveniment ușor de făcut fiind liber să mă poziționez ori unde aș fi vrut.

Coroana de flori a fost purtată de doi ofițeri chinezi, solemn, urmată de delegația română în frunte cu primul ministru. Ofițerii au depus coroana la baza obeliscului de 38 de metri înălțat eroilor morți pentru patrie în ultimul secol, perioadă definitorie a Chinei moderne. Premierul s-a dus, apoi, și a aranjat în mod simbolic pamblica tricoloră de pe coroană, rămânând la un pas în fața delegației într-o poziție de reculegere în fața înscripției compusă chiar de Mao: „Eroii poporului sunt nemuritori”. După consumarea momentului ne-am urcat în mașini și am traversat piața oprindu-ne pe o latură a Palatului Adunării Naționale pentru a fi oaspeții premierului Zhao Ziyang, continuând convorbirile oficiale începute cu o zi în urmă.

Delegațiile s-au așezat la o masă enormă și timp de câteva minute au fost create oportunități de imagine pentru presă, nediscriminatoriu. Adică și eu și fotoreporterii chinezi am avut aceleași condiții de lucru. Apoi am așteptat pe un hol terminarea convorbirilor pentru că chinezii au prevăzut în protocol o fotografie de grup, acum i se spune de familie. Ambele delegații merg într-o încăpere alăturată, la fel de mare ca și prima și pe fundalul unui peisaj tipic chinezesc cu o cascadă pe versantul unui munte înșorit, norișori fotogenici în dreptul unei perechi de cocori, se grupează pe un pedestal anume construit, iar reflectoare cu lumini bine studiate oferă fotoreporterului posibilitatea lucrului fără emoții. Ei se așează după o regulă strictă respectând, cu evlavie, vârsta și funcția. Fotografia de grup încheia convorbirile oficiale din acea zi și cu emoție în suflet am traversat piața Tianan-men și prin Poarta de sud ce are pe frontispiciu portretul lui Mao, cel mai mare conducător al poporului chinez, am intrat în Palatul Imperial sau Orașul Interzis, reședința de iarnă a Fiului Cerului, ce ocupă suprafața de 720000 de m pătrați. Este unul dintre cele mai mari și mai complete ansambluri arhitectonice din lume. Acest palat a fost reședința împăraților din dinastiile Ming și Qing și a fost finalizat în anul 1420. I se spune „Interzis” pentru că până

În anul 1911, anul căderii regimului imperial, în acest palat reședință a două dinastii celebre nu aveau voie să pătrundă decât înalții funcționari de la curte, și ei puteu trece dintr-o incintă în alta sau aveau acces la un palat sau altul doar după grade și ranguri. Toți cei care aveau îngăduința să intre, în timpul zilei, trebuia să părăsească palatul la apusul soarelui. Rămâneau peste noapte numai eunucii și slujnicele.

Prima incintă cu țiglele palatelor de un galben intens adăpostea ministerele și sediile unor puteri administrative, iar personalul îmbrăcat în culori și cu însemne ce defineau rangul și funcția în stat nu aveau dreptul de a se apropia de celelalte incinte și tot aici erau primiți străinii de vază. Acesta era Orașul Galben. Priveam tavanele pictate cu dragoni de aur și porțile imense ce se deschideau doar cu puterea gândului pentru a primi solie de departe, a altui Împărat și a altui imperiu tot atât de puternic ca și cel al Fiului Cerului. În această incintă ar fi putut ajunge pe 15 mai 1676 Nicolae Miclescu Spătarul, ambasador plenipotențial al Țarului Rusiei, desemnat conducător al unei solii în China, cu scopul definit exact pe scrisoarea de acreditare pecetluită cu sigiliul de la Kremlin; stabilirea relațiilor diplomatice și comerciale ruso-chineze; descoperirea celui mai scurt drum din Siberia în China și indicarea mijloacelor cele mai potrivite pentru călătorie.

Plecat din Moscova în primăvara lui 1675 ajunge după un an și două luni la Pekin conducând o delegație de 40 de oameni, de diverse ranguri și profesii, reușind să traverseze nesfârșita Siberie în condițiile drumurilor de atunci făcând eforturi deosebite în situații dificile. Ajuns în Sala Ambasadorilor din Orașul Interzis mandarinii care mijloceau întâlnirea dintre trimisul Țarului și Fiul Cerului i-ar fi cerut Spătarului să îndeplinească niște condiții protocolare de neacceptat. Probabil că mandarinii le-au cerut celor 40 de soli să se târască în fața Împăratului și să nu-l privească direct pentru a nu-l pângări cu privirea nedemnă. Ori Nicolae Miclescu se născuse într-o țară în care demnitatea era la mare preț. Așa că a luat din nou calea Moscovei pe același drum pe care venise fără a-și duce la bun sfârșit misiunea. Mentalitatea europeană nu a lăsat loc compromisului asiatic. Cu toate că a produs nemulțumire comportamentul său Nicolae Miclescu Spătarul va recâștiga încrederea mai marilor Kremlinului și pe la 1695 va fi interpretul țarului Petru I. După sute de ani, atitudinea ambasadorului Miclescu judecată în baza principiilor de viață de acum mi se pare o

faptă plină de curaj și demnitate ținând cont că la acea vreme decapitarea solilor se făcea fără prea multe farafastăcuri, iar pentru emisar era un risc asumat.

Orașul Roșu era astfel numit după culoarea zidurilor și era populat numai cu personalități ce făceau parte din curtea Împăratului. Ori ce imixtiune se pedepsea cu moartea, și cât de puțin valora viața unui om indiferent de rang sau de poziția socială! Locul în care se aflau palatele ce adăposteau numai familia imperială și sala tronului de aur cu origini celeste se numea Orașul Violet, nume ce-i dădea culoarea țiglelor, iar acces aveau numai mandarinii de vază care puteau intra în contact cu Fiul Cerului și căruia îi erau slugi.

Treceam din încăpere în încăpere peste praguri înalte, ce te făceau să te îndoi umil și mut de uimire admiram cu nesaț ce mintea unui european nu poate lesne înțelege. Parcuri, râuri și „mări” interioare, palate, munți artificiali, străzi întregi în care te poți rătăci în voie, corăbii și porturi cu matrozi ce „frecventau” cârciumi construite într-o savantă butaforie și toate acestea pentru un singur om: Împăratul ce reprezenta puterea absolută. Filmul lui Bertolucci, „Ultimul Împărat”, reînvie orașul muzeu, animă legendele și ilustrează o istorie trăită de chinezi relativ recent, când, primul președinte a Republicii se întreținea cu ultimul descendent al dinastiei Qing.

Dea lungul istoriei de peste șase milenii caracteristica vieții trăite pe acest vast teritoriu a fost autoritarismul. Încă din perioada Statelor Războinice, când coagularea într-un singur stat în jurul regatului Cin a fost o necesitate, ca o măsură de apărare împotriva hunilor ce pustiau provinciile chineze slab apărate, împăratul Yng Zheng din timpul dinastiei Qin a unit șase regate, a impus un cod unic de legi, monedă unică, scriere unică și un sistem unic de măsuri și greutate, iar noua împărăție apărută a luat numele dinastiei și se numește până în zilele noastre China. Împăratul Yng Zheng cunoscut în istorie și sub numele de Shihuangdi a ordonat construirea palatului imperial și a decis unirea diferitelor ziduri de apărare a țării într-unul singur, formând astfel „Marela Zid de 10 mii de li”. Fiecare așezare a noului stat feudal autocrat era obligată să participe la construirea uriașei construcții cu toate că, dea lungul zidului, odată cu creșterea uriașei fortificații se înmulțeau și cimitirele în care erau îngropați cei ce nu reușeau să supraviețuiască efortului, pedepselor sau invadatorilor huni. Deși dinastia Qin a fost repede răsturnată de la

putere, sistemul autoritar feudal centralizat instituit de împăratul Shihuangdi a durat peste 2000 de ani. Rezultatul efortului a milioane de chinezi a rămas până astăzi ca cea mai mare construcție antică, doar viețile lor nu au contat decât ca palide scânteii în rugul imens al istoriei. Lumea rămâne uimită de mărimea și volumul de muncă cuprins în piramidele egiptene, în timp ce Marele Zid reprezintă sute și sute de asemenea piramide, cărate pe umerii oamenilor și pe spinările animalelor pentru a fi înșirate apoi pe cele mai abrupte și înaccessibile culmi muntoase pe distanța a 6000 de kilometri. Clădit din cărămizi ce erau transpotate de umeri puternici, samare de catâri și chiar de capre și oi, câte două de fiecare animal, Zidul era înalt de 9-10 metri și lat cât să treacă o escadră de cavalerie cu rânduri de câte cinci cai. Oare câte milioane de vieți au fost zidite de-a lungul celor 10 mii de li?

Pe timpul dinastiei Tang China devenise o țară unitară, în care trăiau multe naționalități, cu o armată numeroasă care o impuneau ca țara cea mai puternică din lume, cu un sistem politic avansat, o economie prosperă și cu legături numeroase în cele mai îndepărtate ținuturi. Autoritarismul imperial s-a transmis, în mod firesc, și la familia chineză tatăl ori cărei familii aplicând cu dărnicie și acum bețe pe spinare pentru a stabili ordinea familială și asta fără să surprindă pe nimeni.

Drumul Mătăsii unea China cu Asia de Apus, cu Africa de Nord și chiar cu Europa. Într-o localitate a provinciei Zhejiang s-au descoperit fragmente dintr-o țesătură de mătase ce datează de 4700 de ani uimind omenirea cu vechimea îndeletnicirii creșterii viermilor de mătase. China juca un rol deosebit de important în cadrul schimburilor comerciale dintre Orient și Occident. În această perioadă călugărul Xuan Zang a plecat în India cu scopul să aducă textele canoanelor budiste, iar 15 ani mai târziu s-a întors aducând cu sine un număr însemnat de sutre pe care le-a tradus în limba chineză elaborând o carte intitulată "Însemnări despre ținuturile de Apus ale dinastiei Tang", alcătuită din 12 volume în care a prezentat tot ce a văzut și a înțeles în timpul călătoriilor sale în India.

Judecăm isoria Chinei impresionați de propria noastră istorie uitând să adăugăm și specificitățile timpului respectiv. În epoca calculatorului, Orașul Interzis pare o imagine reală dintr-o istorie virtuală pe care o poți popula cu mandarini în chimonourile vremii, iar Fiul Cerului poate fi un personaj de film istoric. După ce totul a fost

reconstituit la amănunt, iar locul este bântuit de cohorte de turiști dotați cu camere video și aparate de fotografiat îți este greu să reconstitui secvențe istorice legate de viața reală a poporului chinez fără a greși dinastiile, împărații și timpul efemerei lor existențe. Și este important doar pentru istorici. Turistul obișnuit rămâne mut de uimire în fața unui bolovan de jad uriaș care a fost sculptat de trei generații, sau în fața istoriei lui Zhu Di, împărat din dinastia Ming, care a vrut să stabilească relații prietenești cu alte țări și să-și extindă comerțul cu popoarele cele mai îndepărtate. Astfel, în vremea lui s-a construit o navă cu două catarge ce avea o lungime de 138 de metri și o lățime de 56 de metri și putea lua la bord 400-500 de oameni. O asemenea corabie înconjurată de o flotă de alte nave mai mici, cu o încărcătură de mărfuri specifice Chinei a ajuns pe coasta de răsărit a Africii oprindu-se în multe țări riverane Oceanului Indian punctul extrem fiind micile state arabe din strâmtoarea Mării Roșii. Și toate acestea s-au întâmplat în anul 1405.

În programul delegației a urmat întâlnirea cu președintele Deng Xiaoping personajul principal al scenei politice chineze, ideologul noii gândiri de dezvoltare a Chinei moderne.

După moartea lui Mao Ze dong China se afla la capătul „revoluției culturale” și la o răspântie crucială a istoriei sale punându-se problema căii de urmat.

Fundamentațiștii partidului comunist ar fi dorit ca hotărârile politice formulate de Mao, indiferent care, trebuiau respectate cu strictețe și ori care ar fi fost ordinele pe care acesta le-ar fi dat, trebuiau urmate neabătut. Cuvântarea lui Deng Xiaoping din anul 1978 a surprins prin noutatea tonului, a deschis calea pentru noua etapă istorică care urma și a promovat noua teorie a edificării socialismului cu caracteristici chineze. De fapt o cosmetizare a socialismului științific adaptat la realitățile moderne a Chinei lansând teoria „o țară două – sisteme”, teorie care introducea în Noul Testament comunist chinezesc principii capitaliste de economie de piață, principii care au pus bazele dezvoltării sudului țării prin implant de capital străin și pe baza relațiilor de producție capitaliste. El a numit această cale de urmat „socialismul cu caracteristici chineze”, cale ce a permis Partidului să nu abdice de la marxism-leninism ca teorie fundamentală, dar împănând bine cu specificul chinez, particularitate ce permite o lărgire a drumului de urmat asfaltând, chiar, intențiile comuniste cu principii

capitaliste, salvând de fapt o economie supercentralizată și în multe domenii neperformantă. Den Xiaoping a spus celebra frază în spiritul căreia și astăzi se face politica economică a Chinei: „Indiferent ce culoare are pisica important este să prindă șoareci.”

Den Xiaoping a primit delegația română condusă de primul ministru în sala Fujian a Palatului Adunării Naționale, o sală uriașă pentru statura unui moșneguț îmbrăcat simplu, cu un veston gri, închis la gât cu copca rigorii militare, dar deschis la minte și pragmatic în gândire, cu aplombul liberal a unui om de afaceri. Am făcut câteva fotografii celor două personalități uimit, în ignoranța mea, de cele două oale de noapte lăsate la baza fotoliilor pe care stăteau cei doi. Am aflat, după aceea, că acele oale serveau la schimbul ceaiului. Acolo se arunca ceaiul rece pentru a primi în aceeași cană un ceai fierbinte. Cana, de porțelan fin, avea un capac ce se punea imediat ce firele de ceai se combinau cu apa fierbinte pentru a păstra temperatura și aroma cât mai mult. Chinezii au fost primii din lume care au fabricat și au băut ceai și tot ei au editat un „Manual al ceaiului” încă din timpul dinastiei Tang.

După ce am băut și eu o cană de ceai adevărat am rugat pe translator, de altfel ziarist la Xin-Hua, să profităm de timpul convorbirilor, care era estimat la două ore și să „dăm o fugă” într-un loc netrecut în program, pe care delegația română nu-l va vizita. Și astfel m-am pomenit în mașina oficială, ce gonea pe bulevardul Păcii Veșnice spre Templul Cerului, locul unde venea împăratul odată pe an, în ziua solstițiului de iarnă pentru jertfa cea mare.

Pornit din Orașul Interzis, unde își petrecea cel mai mult timp înconjurat doar de persoane acceptate la curte prin demnitatea funcției, împăratul numit și Fiul Cerului înconjurat de un alai impresionant ajungea în sunete de gonguri și clopoței la capătul străzii Din Față (Cien-men) care era o prelungire a axei ce unea tronul din sala unde avea loc audiențele oficiale cu templul ce se afla la 12 km, în capătul celălalt. Înălțat pe tron, ca un cavaler în șaua calului de luptă, împăratul ar fi putut, teoretic, să privească altarul circular, din marmură albă, sculptat cu mare meșteșug pe fiecare centimetru pătrat din suprafața lui. În ziua când Fiul Cerului își începea drumul spre altar vestitori dotați cu voci puternice anunțau trecerea Divinului și toată suflarea ce locuia pe strada Din Față era obligată să se ascundă în cele mai întunecate unghere, șă-și ferece ușile și ferestrele, pentru că dacă

din întâmplare l-ar fi văzut pe împărat pe loc i s-ar fi tăiat capul. Poporul nu avea voie să-și privească mult prea Luminatul Stăpân, privirea prostimii ar fi pângărit imaculata persoană celestă, ori ce abatere era sever și pe loc pedepsită. Nici împăratul nu-și vedea niciodată supușii, ca ori ce divinitate era despărțit de lumea realului de reguli stricte, iar marii dregători aveau grijă să fie respectate. Templul Cerului este înconjurat de o centură dublă de ziduri, cele din nord sunt construite în formă de arc de cerc, saimbolizând bolta cerească, iar cele din sud sunt în formă de unghi drept, simbolizând pământul pătrat, așa cum era vechea concepție chineză cu privire la forma pământului. Odată ajuns la altarul sacrificiului format din trei conuri de marmură albă, suprapuse și unite de scări cu nouă trepte fiecare, alaiul se oprea la baza edificiului și numai mandarinii îl însoțeau până la primul palier. De acolo Împăratul urca pe poteca imperială dintre scări până la ultima platformă unde, pe o masă de marmoră găsea ofranda ce trebuia oferită Cerului unde sălășuiau stăpânii Lumii și ai lui.

Altarul boltei cerești este o construcție apropiată, cu cel mai ciudat acoperiș construit vreodată din grinzi curbe ce-și transmit tensiunile mecanice fără a necesita coloane de susținere. Această inginerie arhitectonică a fost concepută în 1530 și stă neclintită și azi. Și ca uluiala să fie și mai mare acest Altar a fost încercuit de „zidul șoaptelor”, un perete de piatră, circular, care are proprietatea să transmită urechii șoapta omului aflat diametral opus ce-și mărturisește gândul pietrei neîsuflețite. Taina șoaptei este transmisă și astăzi cu o claritate ce te sperie.

Stau și eu în dreptul Altarului încercând o reconstituire a momentului divin fără a recepționa decât semnul discret către ceas făcut de colegul chinez.

*

A doua zi, în drum spre Palatul de Iarnă, în mașina noastră a venit și Angelo Miculescu ambasadorul României la Beijing, fost ministru al agriculturii, care în permanență privea pământul cu ochii gospodarului deschizându-ne și nouă ochii asupra uriașului efort făcut de chinezi, de-a lungul istoriei, pentru asigurarea hranei celei mai numeroase populații de pe glob.

— Vedeți lanurile perfecte de orez? Nu s-ar putea face nimic aici fără irigații. Ei bine, cu peste 2500 de ani în urmă, pe timpul dinastiei

Sui și Yuan a fost săpat Marele Canal Beijing – Hangzhou cu o lungime totală de 1794 de kilometri și este cel mai vechi și cel mai lung canal din lume făcut de mâna omului. Iar ca să înțelegeți mentalitatea chinezului față de muncă vă rog să priviți digurile ce separă aceste lanuri de orez și să observați că sunt plantate cu grâu. Spun plantate și nu semănate pentru că chinezul plantează grâul, precum orezul și este fericit dacă în toamnă scoate câte o căldare de grâu de pe fiecare dig.

Stiam unde vrea să ajungă ambasadorul – agronom, dar acum nu doream să discutăm despre risipa de teren de acasă ci voiam să-mi umplu sufletul cu chinezisme și numai ele aveau loc. Așa că am privit pe geamul mașinii la ce-mi oferea viața. La o trecere de cale ferată am zăbovit un pic, atât cât să descopăr un chinez ce se lupta cu un polonic imens cu care scotea mâl negru dintr-un canal de irigații și-l punea în două coșuri, pe care le atârna în cobiliță și cu pași mărunți, dar vioi, urca o mică pantă ce dădea într-o grădină nu mai mare decât un teren de tenis.

— Asta face o viață întreagă, îmi spune ambasadorul urmărindu-mi privirea. Curăță canalul, iar mâlul îl folosește ca îngrășământ și pe totă lungimea canalului de irigații ai să vezi acești chinezi. Și o fac, din generație în generație, de peste două mii de ani în mare respect pentru pământ, pentru că pământul roditor este puțin, iar ei dintotdeauna au fost cel mai numeros popor din lume, iar foamea a făcut ravagii. Cea mai concretă politică a partidului comunist a fost asigurarea zilnică a bolului de orez fiecărui chinez. Cu asta a cucerit Mao poporul. Marșul cel lung a fost o trecere prin Purgatotiu a o sută de mii de chinezi, porniți din Jiangxi și organizați într-o armată a disperării de un Mao de 43 de ani care le-a arătat chinezilor posibilitatea umplerii în fiecare zi a bolului de orez. Numai popoarele care au cunoscut Foamea pot înțelege motivația celor 20 000 de chinezi care au ajuns la Yanan cu numai 7000 din cei porniți inițial. Pe lângă foame soldații porniți în Marșul cel lung trebuia să învingă pe urmăritorii gomindaniști, iar în nord îi așteptau trupele japoneze, care, doreau să realizeze împlinirea visului generațiilor de împărați insulari; cucerirea și stăpânirea definitivă a întinsei împărății chineze. Țara număra peste un miliard și jumătate de oameni și nu-i ușor să asiguri tot atâtea boluri de orez zilnic și constant. Deabea după rezolvarea acestei probleme se poate vorbi, în șoaptă, de progres.

A doua zi gazdele s-au întrecut pe sine oferindu-ne un prânz la

„Rața Pekineză”, cel mai șic restaurant din capitala chineză unde au acces doar turiști cu dare de mână și mediul diplomatic. După ce am vizitat bucătăria de la subsol cu tot felul de cuptoare prin care trec rațele curățate și atârinate în cârlige, ca o linie de montaj într-o uzină de autoturisme, am ajuns într-un salon în care erau aranjate cinci mese rotunde, specifice tradiției chineze. O armată de chelneri așteptau un semn pentru a umple discul rotitor din centrul mesei cu toate bunătățile promise într-un meniu așezat în dreptul fiecărui scaun și care suna cam așa: aripele de rechin cu verdeață, pui croustillant și bile de prawn, pui catifelat cu mei, rață frigăruie în stil Jing Jiang, brânză de soia în trei culori, fire de pește cu fidea, supă de vițel cu ridiche, mici pâini aburite umplute cu carne crab, rulou de primăvară și lampă înghețată. În centrul discului rotitor, care oferea posibilitatea fiecărui mesean să-și aleagă felul dorit oferit pe platouri artistic aranjate, era o sculptură, care reprezenta două lebede înamorate, de un realism uluitor, realizată cu multă artă și cu o minuțiozitate de... chinez. De abea la sfârșitul mesei am aflat, cu toții, că materialul din care era sculptat grupul statuar era banala ridiche.

Îl aveam vecin de masă, în stânga mea, pe directorul general adjunct al Agenției China Nouă, care, parcă avea sarcina să nu am farfuria goală. Am aflat mai târziu că gestul face parte din generoasa ospitalitate chineză, gazda are grijă să-i umple în permanență farfuria musafirului, și paharul. Când ești departe de țară și te simți bine, automat îți vin în minte cei dragi, dar și ceilalți. Omologul român al vecinului meu de masă era un om pe care „epoca” l-a marcat definitiv. Privindu-l pe chinez cum îmi umple farfuria cu toate bunătățile de pe discul rotitor, mă întrebam cum o fi ajuns el în funcție. Era încununarea unei cariere clădite pe muncă grea sau ca la mine acasă prin vorbe sforăitoare ce lustruiau conștiința unora.

Cel care numai amintirea lui îmi dăde fiori de groază era unul dintre șefii mei. Fusese numit corespondent într-o țară din Asia, în care, spre nenorocul lui, la scurt timp izbucnește războiul. Ori ce ziarist și-ar fi spus că războiul este o sursă de informații inepuizabilă și cu această ocazie ar încerca să-și construiască opera de bază din cariera sa. După primele două, trei, luni de la începerea ostilităților A.I. trimite odată cu telegramele de presă și rugăminți pline de patetism pentru a fi chemat acasă. Că i-a fost frică și suporta greu viața de război cu alarme, mâncare proastă și spaime de bombardamente l-am înțeles.

Nu este obligatoriu să fii erou. Numai în filme corespondenții ajung până în linia întâi și numără salvele inamicului. Asta e! Numai că nu s-a putut aranja chemarea lui imediat și a trebuit să mai stea aproape un an, timp în care a transmis corespondențe cu mersul războiului. La un moment dat a venit acasă. Bucurie mare, dar care trece repede mai ales că râvnea la o funcție de conducere și cei de acasă nu prea se grăbeau să i-o ofere.

Era prin anii '70, perioadă de reorientare a politicii lui Ceaușescu față de Moscova, semnalul fiind dat în '68, cu ocazia invaziei din Cehoslovacia. Susținut moral de toate statele occidentale după „ieșirea” unică și singulară în sistemul țărilor socialiste, Ceaușescu a făcut acele mutări, pas cu pas, de evadare de sub influența politică a rușilor. Probabil că el credea că se poate, numai că l-am auzit, cu urechile mele, pe A. Gromâko când îi spunea lui Cornel Burtică, ministru comerțului exterior, că volumul comerțului românesc înseamnă pentru URSS destul de puțin, (pentru noi era vital, – 50% din volumul exportului), dar este o pârghie politică în relațiile dintre cele două țări. Ce este de spus mai mult? Cu toate acestea Ceaușescu încerca o subțiere a relațiilor politice cu rușii, dorindu-i doar ca parteneri economici.

A.I. a înțeles care era orientarea politicii în sferele superioare și a început să se comporte ca atare. Spre stupefacția generală a ieșit într-o zi din biroul în care lucra urlând că ”nenorociții ăștia de ruși care iau șapte piei de pe bietul român și ne-au cărat toată țara cu SOVROM – urile lor au pretenția acum să dicteze și în politica internă”. Urlând pe holurile Agerpresului știa că se expune la pâră unui „binevoitor” spre Secția de Presă a CC al PCR și el chiar asta urmărea. Ca în filmele cu proști dar a ținut. După câteva „ieșiri” de astea a fost chemat la CC. Au urmat avansările, în scurt timp ajungând director general adjunct. Că era devotat trup și suflet celor doi oameni din fruntea statului era opțiunea sa și nu era nimic de comentat, dar obstinția cu care își bătea joc de oamenii care până mai ieri îi erau șefi dar și superiori profesional, ba chiar mult mai în vârstă deveni legendă, transmisă în șoaptă, de la prieten la prieten, cu riscul de a rămâne fără loc de muncă. Într-o zi Ceaușescu venea de la o întrunire internațională unde a avut un oarece succes. La aeroport îl întâmpina Elena Ceaușescu ca soție, dar și ca membru al Biroului Politic, al doilea om în stat. La această sosire am fost trimis eu să fac fotografii și un

redactor să facă știrea. Evenimentul era banal cu toate că fotografia de la sosire se publica pe pagina 1 a tuturor ziarelor. Ei bine, în momentul când fotografiile alese de redactorul șef au fost duse spre aprobare lui A.I. a luat foc agenția. Am fost chemat imediat la el în birou și urlând m-a întrebat: „cum de ți-ai permis să tai picioarele conducerii superioare de partid și de stat?” Am răspuns îngrozit că în fotografie se practică ca și în cinenematografie „planul american” și că încadrarea până la genunchi este în avantajul unor persoane. Atâta mi-a trebuit. Am aflat cu stupeoare că pe imaginea „iubiților noștri conducători” nu aveam voie să umblu nici măcar cu gândul dară-mi-te să le mai tai picioarele, așa că a trebuit să zic merți că nu m-a dat afară și că zece la sută reducere din leafă și plata integrală a tuturor materialelor consumate e doar un stimulent ca altă dată să știu să mă comport în prezența șefilor de stat.

Și totuși eram la „Rața pekineză”, iar directorul general adjunct al Agenției China Nouă îmi turna maotai în degetarele ce țineau loc de pahare și avea grijă ca farfuria să-mi fie plină cu ce era mai bun pe discul central, aprovizionat cu sârg de ospătărițele cu ten de porțelan.

*

Am luat cunoștință cu freamătul de mare metropolă a Shanghai-ului după o oră și jumătate de zbor cu un avion pus la dispoziție de CAAC, linia aeriană națională. Imediat după sosirea pe aeroport a delegației noastre, o coloană oficială de mașini, însoțită de poliști pe motociclete, ne-a plimbat prin cele mai importante locuri într-un tur al marei metropole. Prin parbrizul mașinii sau prin geamul lateral nu poți vedea decât mii, zeci de mii, poate sute de mii de chinezi circulând pe trotuarele unor largi bulevarde sau grupuri ce populau diverse ceainării ori magazine, bicicliști ce cărau cu dezinvoltură lucruri ce nu-i trec prin cap unui european să le urce pe două roți, parcuri cu un soi de platani ce umbreau joaca multor copii și câte un bătrân încremenit într-o poziție nefirească, cu un picior ridicat ciudat de mult sau cu mâinile în poziția de apărare a artelor marțiale. Ce-o fi? Întreb imediat translatorul și primesc lămuriri:” Este un sport dar în același timp este și o filosofie. Pe parcursul evoluției sale chinezul de rând, de obicei sărac, nu prea avea bani să plătească doctorii în momentul apariției unei boli, fie ea ușoară sau mai gravă. „Tratamentul” consta doar în sfaturile acordate de înțelepții comunității, iar leacurile, de obicei se dovedeau a fi remedii naturiste,

dar cu efecte surprinzătoare. În 1640 un maestru provenit din rândul călugărilor celebrei Mănăstiri Shaoline a creat un șir de mișcări logice combinate cu o anume stare de spirit autocreată, o concentrare a mentalului în favoarea corpului ce se înscria perfect în tradiția medicinei chineze cât și a disciplinelor sportive, filosofice și educative. Aceast capitol al medicinei tradiționale se numește QIGONG și se practică în diferite stiluri și numeroase variante. Qigongul prin exercițiile sale cultivă dirijarea energiei, activează plexurile energetice, practicantul beneficiind de transferuri energetice în scop terapeutic. Exercițiile de qigong pot fi executate de ori ce om, la ori ce vârstă, cu efecte miraculoase. Practic nu există boală să nu poată fi tratată prin qigong” Ascultam explicațiile cu un strop de neîncredere minunându-mă cum putea un exercițiu de educație fizică să te vindece de scarlatină... dar în China ori ce este posibil!

După turul orașului delegația noastră a fost cazată la Hotelul Jinjiang, un edificiu cam de 15 etaje, dar odată intrat în holul imens nu mai recunoșteai nimic chinezesc în jur. De la recepționarul bățos în smoking, cu garoafă la butonieră și până la boyul care îți lua bagajele din mâini zâmbind superior, ca omul care cunoaște – că de aia avea uniformă și mănuși albe în mâini – sau chiar liftul cu grilaj de fier forjat îți amintea de hotelurile englezești. În cameră telefonul de porțelan se asorta cu bateria de la baie iar la restaurant chelnerii parcă nici nu auziseră de mâncăruri care se mănâncă cu bețe.

Această oază britanică s-a păstrat din vremea când Shanghai-ul anilor 1800 era ținta marilor companii comerciale occidentale și sub presiuni politice, economice și chiar militare (Războiul opiumului) a fost smuls Chinei sub presiunea Tratatului de la Nanjing în care se stipula că cinci porturi mari, printre care și Shanghaiul, se deschideau pentru comerțul cu străinătatea, iar străinii aveau dreptul stabilirii în anumite părți ale acestor orașe, în cartiere în care jurisdicția chineză nu mai era valabilă, străinii ce încălcau legile puteau fi judecați doar de tribunale prezidate de reprezentanții țărilor respective. Astfel Shanghaiul deveni un punct de atracție al afaceriștilor din întreaga lume. Asa a fost posibil ca timp de peste trei sferturi de secol China să fie o țară divizată economic, iar teritorial să răspundă la mai mulți stăpâni.

„Mișcarea de la 4 mai” din anul 1919 este pentru chinezi semnalul declanșării unui lung șir de demonstrații anti-japoneze, dar și

inițierea unui curent politic ce va cuprinde aproape toate structurile sociale și multe personalități politice creându-se astfel o nouă conștiință națională. Tineretul chinez s-a unit sub lozinca „Să salvăm suveranitatea țării în exterior și lichidarea trădătorilor în interior” și peste 3000 de studenți din Beijing s-au adunat în Piața Tiananmen pentru a protesta împotriva trădării săvârșite la Conferința de pace de la Paris în urma căreia posesiunile și bunurile Germaniei învinse reveneau Japoniei. Lor li s-au alăturat muncitorii și comercianții declarând grevă declanșând astfel o mișcare națională împotriva imperialismului. Sun Yat-sen a dat semnalul revoluției în 1911 lansând lozinca „reîntineririi Chinei” și a fost pionierul revoluției naționale și democratice, iar 10 ani mai târziu Mao Zedong inițiază „Marșul spre Nord” sau Marșul revoluției agrare, a războiului de rezistență împotriva Japoniei și a războiului de eliberare. La 1 octombrie 1949 Mao Zedong a declarat de la tribuna Porții Tiananmen, în fața a peste 300000 de locuitori ai Beijingului că: „Poporul chinez, ce reprezintă un sfert din omenire, este de azi înainte în picioare”. Shanghaiul, marea metropolă al afacerilor străine cunoaște convulsiile naționalizării și trece în stăpânirea noii puteri.

De la etajul 12 al hotelului costumat englezește încă se mai văd clădiri din cărămidă roșie, foste edificii manufacturiere englezești transformate și modernizate de chinezi în întreprinderi de stat sau cu capital mixt, politica” Un stat, două sisteme” funcționând foarte bine la Shanghai.

O plimbare cu vaporul în estuarul Fluviului Albastru, oferită de oficialitățile locale, combinată cu turul orașului îți dă o perspectivă în formularea răspunsului la întrebarea ce este Shanghaiul. Dincolo de istoria sa, dincolo de dimensiunea economică extrem de importantă pentru China, pe mine m-a șocat cel mai mult schimbarea. Venit din capitala Partidului Comunist Chinez în care autoritatea se mai păstra în mentalitatea oamenilor fie și în îmbrăcăminte, majoritatea bărbaților, – am văzut și femeipurtând tunica austeră ce amintea de disciplina militară, găseam la Shanghai o modă europeană, chiar occidentalizată, iar multe fete circulau pe tradiționala bicicletă costumate doar în shorturi și tricouri mulate. Eu veneam dintr-o țară în care politica comunistă transformase viața cotidiană într-un spectacol de un gri bacovian, ori la Shanghai descopeream un altfel de comunism, sau poate nici nu era, conștientizam un mod de viață

aproape de cel vestic, cu nuanțele specifice Chinei, dar era altceva.

Trezit la cinci dimineața am deschis fereastra spre Shanghai să văd ce fac locuitorii marelui oraș la acea oră și am rămas înmărmurit. Imaginați-vă că un oraș de peste 13 milioane de locuitori care se trezește cu noapte-n cap și ca la un semn magic încep să iasă din blocuri, din case, din chichinețe toată suflarea, să umple parcurile și terenurile virane, trotuarele și parcările, iar cei mai ingenioși chiar acoperișurile și ca un Ansamblu pe scena lumii să se pornească acel balet miraculos numit qigong, sub bagheta unicului dirijor care era soarele. Fie că erau muncitoarele din marile filaturi de bumbac, fie puzderia de comercianți din sutele de mii de prăvălii și supermarketuri, ori studenții din cele 25 de facultăți ale orașului, sau pensionari, foarte mulți bătrâni invadaseră spațiile cu un petec de verdeață, sau acoperișurile blocurilor și solitari în corul mișcării își făceau exercițiile după o melodie proprie ce vibra în fiecare. Era o taină a culturii chineze la îndemâna fiecăruia, respectată indiferent de vârstă; corpul uman trebuie alimentat în primul rând cu fluxul energetic dobândit prin mișcarea fizică și mentală și apoi cu hrana cea obișnuită, dar și aceea drămuțată cu multă știință. Întors acasă mă întrebam din balconul locuinței mele ce ar trebui făcut ca și poporul român să iasă în parcuri în fiecare dimineață pentru acea mișcare plină de sănătate? Și cred că nici cu forța nu l-ai putea scoate pentru că este vorba de mentalitate. Iar mentalitatea nu ține cont de regimul politic sau de bogția, ori sărăcia unui popor. Ea se sădește în timp și face patparte de atitudinea față de viață... În China nu am văzut cerșetori! Au trecut aproape douăzeci de ani de la vizita în China și semnalele din acea direcție vin numai în sens pozitiv. Nivelul de trai al chinezului de rând crește, economia se dezvoltă ca nicăieri în lume, iar piața chinezească este căutată cu asiduitate de țări puternic industrializate ca Franța, Germania, Italia, iar S.U.A. face tot felul de fițe politice pentru a deveni un partener constant de afaceri. În fond trăim într-o epocă a interesului material ghidată doar de legi pragmatice. De aceea mă întreb de multe ori ce direcție ar fi luat China dacă Partidul Comunist nu ar fi reușit să preia puterea? Mulți sunt tentați să arate cu degetul Taiwanul ca model demacratice al Chinei comuniste. Esta posibil, oare, ca miliardul de suflete să aibă același drum ca populația unei insule de mărimea unui oraș mai măricel? Mai degrabă tind să cred că la extremitatea Asiei ar mai fi apărut o Indie, mai numeroasă și

cu contraste mai puternice la nivelul păturilor sociale. În India explozia sărăciei este ținută sub control cu ajutorul tradiționalelor caste, o repartitie socială dobândită prin naștere, unde nu mai este nimic de adăugat. Religia, tradițiile și uzanțele au trasat calea de urmat a fiecărui individ în funcție de casta din care face parte familia sa. Ori în China nu există caste, fiecare om se naște egal cu semenul său și acest lucru asigură egalitatea în fața șanselor a fiecărui individ. Poate că numai Partidul Comunist a putut prelua o Chină săracă până la limită și s-o aducă în mijlocul „tigrilor asiatici”. Cu greșeli, ce-i drept, cu devieri și nedreptăți comise chiar la nivel de mase, dar toate în numele interesului național. Oare dacă se pornea, imediat după război, pe cale dezvoltării călăuziți de un liberalismul sălbatic ca cel din România anilor 2000, cei un miliard de chinezi flămânzi de atunci ce ar fi ajuns astăzi? Ar fi ajuns oare China puterea mondială de acum, sau ar fi rămas în conștiința umanității doar o țară cu ”o veche civilizație și un puternic caracter exotic”? China condusă de un partid comunist, cu o doctrină adânc marcată de caracterul național a ajuns, în prag de mileniu, una dintre cele cinci mari puteri ale lumii, iar state puternic industrializate fac tot felul de concesii pentru a intra pe piața chineză. Pentru noi românii este trist că după '89 niciun guvern nu a încercat să repună țara în locul privilegiat, de mare prieten, pe care l-am avut până la Revoluția din Decembrie, dar și de partener economic cu un loc special pe piața chinezească. Revoluția română a scos la iveală o nouă clasă politică care a avut o singură grijă; să se delimiteze de comunism și să rupă ori ce punte care amintea de relațiile ceaușiste cu lumea. Ori tocmai această clasă este formată din cei care duceau tava și formau grosul trupei de apaludaci demonstrând în zece ani de guvernare că au preluat abuziv puterea, scopul fiind doar înavușirea imediată în dauna tuturor idealistilor care în 22 Decembrie au ieșit cu mâinile goale în stradă strigând „Jos Ceaușescu” în fața tancurilor.

Nu cred că mai există ceva în România care să dorească să revină la putere partidul unic și nici comunismul de tip sovietic implantat cu forța într-o societate care prezenta fenomenul de respingere încă din faza preoperatorie. Nimeni nu mai dorește un „tătuc” atâteștiutor care să dirijeze o orchestră națională pentru executarea propriilor imne de slavă. Numai că citești cu indignare în presa cotidiană, cea serioasă și de mare tiraj, că parlamentarii noștri și-au dublat lefurile, tot ei permit managerilor din regiile autonome –

instituții ale statului – să-și acorde salarii de jumătate de miliard, că cei răspunzători de averea statului o vând pe nimic încasând comisioane grase și toate acestea sub privirea tulbure a unei justiții condusă de un lider de partid alunecos în discursul politic și din ce în ce mai bogat, dar care nu a fost capabil să arate poporului înfometat cum justiția, așa oarbă cum este, duce până la capăt dosarul „Țigareta 2”, sau devalizarea Bancorexului, și-i scoate pe netrebnici în fața zidului pușcăriei... Întotdeauna dosarele marilor corupți s-au oprit în sertarele intereselor de partid, iar în pușcării au fost trimiși găinari.

În schimb citesc în aceiași presă cum un important membru din conducerea Partidului Comunist Chinez a fost dovedit că a primit mită și a fost executat. Cititorul ce trebuie să înțeleagă? Că în democrația de tip dâmbovițean mituitul cu ori ce sumă, dacă are oleacă de „foncție”, indiferent de culoare politică, poate căra liniștit gemantanele de dolari peste graniță pentru că are imunitate și nu pățește nimic!

Fiecare român așteaptă solitar, în corul gălăgios al discursurilor partinice o schimbare de mentalitate, un altfel de a privi lucrurile la nivel de națiune, poate o altă direcție de mers pe drumeagul întortochiat al istoriei.

* * *

Capitolul 5

Întâlnire cu Basarabia

1992 a fost un an destul de tensionat pentru clasa politică, confruntată cu un început de tranziție pornit de-a curmezișul, fără un plan coerent de dezvoltare și aplicarea unei restructurări economice impusă de F.M.I. ceea ce făcea să se îngroașe numărul de șomeri și să se accentueze starea conflictuală dintre populația cu veniturile permanent diminuate de inflația care rodea, ca un cancer leul și factorii de decizie care băteau câmpii cu texte scorțoase despre integrarea europeană și admiterea României în tot felul de structuri.

Relațiile cu Basarabia evoluaseră foarte mult în gesturi de bunăvoință și în intenții simbolice de regăsire. Întâlniri de seară a oamenilor politici, poduri de flori întru unirea spiritelor, deschiderea frontierelor pentru micul trafic și... cam atât. Și toate acestea din cauza slăbiciunii liderilor moldoveni în fața evoluției reale a evenimentelor. Oamenii politici ce aveau în mâini destinele Basarabiei după 1989 au

fost luați prin surprindere de evenimentele și răsturnările politice de la Moscova și nu au „văzut” decât calea răsăriteană de emancipare a noului stat. Aproape toți liderii de atunci ai Basarabiei aveau o cultură românofobă manifestată prin declarațiile, aproape obsesive, de respingere a unei posibile reunificări. În timp ce Mircea Snegur declara îndoielnic „să ne ținem de neamuri”, mizând pe rezistența populației românofobe față de ideea reunirii cu România, semna la Alma-Ata Acordul de înființare al C.S.I. Președintele a ales calea C.S.I. ca singura posibilitate de a asigura independența tinerei și minusculei republici, sperând într-un sprijin economic ce va feri economia moldovenească de la dezastru, evacuarea Armatei a-14-a ruse și izolarea grupării separatiste care se ținea cu ghearele și cu dinții de Moscova. Deocamdată, în anul 2000, niciunul din aceste deziderate nu a fost îndeplinit, iar prăpastia peste care a fost aruncat podul de flori parcă s-a adâncit mai mult.

Între Agenția Națională de Presă Rompres și Agenția de Presă Moldpres de la Chișinău se semnase un Acord de colaborare care prevedea ca pe lângă schimbul de informații, gratuit, să se facă și un schimb de ziariști, fiecare Agenție luându-și responsabilitatea de a asigura cazarea și logistica necesară pentru îndeplinirea în bune condiții a misiunilor fiecărui ziarist. Schimbul se făcea lunar și era benevol. Așa se face că într-o bună zi mi-am făcut bagaele și am plecat la Chișinău ca trimis special al Rompres în Basarabia și aveam sarcina de a transmite fotografii cu evenimentele de acolo, prin telefoto, direct, fără a mai folosi centrala ITAR-TASS de la Moscova. Ar fi fost un prim semnal al independenței presei din Republica Moldova.

Drumul în sine a fost palpitant, mai ales că am călătorit cu Patricia – o artistă lirică italiană frumoasă și veselă – însoțită de o tânără dar pricepută impresară din Timișoara cu care, am aflat, aveam cunoștințe comune din mediul artistic, dar și cu un individ extrem de dubios care ne-a ținut atenția trează prin privirea ce emitea o viclenie parșivă ce te ține în alertă. După ce am trecut granița vameșii moldoveni i-au găsit un teanc gros de dolari ascunși într-o centură lipită de piele, fapt ce a făcut ca și pe noi, călători în același compartiment, să ne trateze ca pe niște traficanți, vorbindu-ne numai rusește și considerându-ne a priori niște dușmani. Mai târziu am aflat că nu prezența traficantului a înegurat atmosfera ci faptul că eram români. În fine după câteva ore penibile am ajuns la Chișinău cu un

tren local ce avea în compunere numei vagoane de clasa a doua, și acelea antice, nimerind în mijlocul orchestrei simfonice din Cluj spre deliciul Patriciei ce-și găsisese un loc pe o banchetă de lemn lângă David Ohanesian, invitat de onoare a Chișinăului. O sticlă de votcă „găsită” în gara Ungheni a circulat tot drumul – însoțită de un pahar de hârtie – pe la toți cei care doreau să-și alunge spaimile implementate de grănicerii ruși. După fețele călătorilor tot vagonul dădea impresia că trecuse prin Purgatoriu.

Poziția de membru al Parlamentului a directorului general al Moldpres a fost cea care a contat în opțiunea pentru Hotel Codru. Aici aveam reținut un loc într-o cameră, împreună cu un coleg de la „știri externe”, uitat de conducerea de la București de vreo trei luni pe meleaguri Basarabene. La acel hotel mai locuiau și parlamentari sau membri ai guvernului de la Chișinău care locuiseră până în 89 în alte orașe, chiar și la Moscova.

În salonul restaurantului am descoperit foarte mulți bucureșteni, unii veniți cu afaceri, alții, ca și mine, cam cu aceeași treabă; detașați o perioadă de timp pentru a sprijini, fiecare în felul său, mersul democrației la frații noștri de peste Prut. A.E. român să „pună umărul” la reclădirea unui minister de externe. De la el am aflat, când am avut șansa să fiu invitat la masa sa, că meniurile sunt scrise în limba rusă ca un afront la recenta lege a limbii de stat. Cu toate că ministrul culturii Ion Ungureanu se îngrijise ca la restaurantul hotelului Codru să fie adusă o mașină de scris cu caractere latine pe toată perioada cât am mâncat acolo nu am văzut decât meniuri scise în limba rusă, iar în acel restaurant serveau masa guvernanți moldoveni, corespondenți de presă româno și străini, toate delegațiile oficiale ce soseau de la București aproape zilnic pe diverse paliere de activitate. Mai ciudat mi se părea că oficialii moldoveni se fereau ca dracul de tămâie să numească limba română ca limbă de stat. Vorbeau despre limba comună, limba moldovenească, limba strămoșească, numai de limba română în clar, nu spuneau nimic.

Nu mi-a fost greu să-mi dau seama, destul de repede, că societatea basarabeană era împărțită în trei mari grupări cu propriile curente de gândire în ceea ce privește poziția față de România. Primii și cei mai numeroși erau cei care visau la o Moldovă de la Nistru până la Carpați considerând de drept teritoriul lăsat de Stefan cel Mare și Sfânt aparținând unei singure țări dar nu României. Alt grup, destul de

mare, era cel compus din rusofoni veniți, după război, de pe întreg cuprinsul Rusiei ademeniți de prime grase de instalare și salarii triple în scopul rusificării marginii de imperiu și care au ocupat funcțiile de conducere din erarhia societății și locuințele din centru orașelor basarabene. Ei nu recunoșteau limba română ca limbă de stat și nu doreau unirea cu România nici măcar în teorie. Ei recunoșteau numai cultura și istoria moldovenească inventată de ei în institutele de la Moscova, iar scrierea cu caractere kirilice o unor cuvinte cu rădăcini românești rusificate îi motivau să afirme că există o limbă moldovenească. Ultimul grup, mai mic, era compus din unioniști dar care la acea vreme încă nu-și găsisese un mentor, orgoliul multora da a fi lideri dezmembrând corul, Unirea fiind, aproape o partitură solitară. Entuziasmul unioniștilor din Tară se izbea de indiferența unor lideri cu altă opinie, iar pe parcursul desfășurării evenimentelor românofobia se încăpățâna să apară la suprafață ca o boală căpătată în timpul celor 60 de ani de ocupație rusească. Degeaba îmi spunea un ofițer activ de poliție că rușii fac parte din triburile nomade venite din nesfârșita stepă asiatică în ciuda aparenței blonde, venite în Europa ca triburi nomade ce nu și-au stins instinctul primar de cotropire nici în ziua de azi. Dacă în anii '40 România ar fi opus rezistență împotriva cotropirii Basarabiei, sau în 1944 nu ar fi semnat acel armistițiu sau capitulare, ce-a fost, rușii nu s-ar fi oprit la Prut. Moldova în întregul ei ar fi fost inclusă în URSS și Armata roșie s-ar fi oprit la Carpați. Faptele istorice atestă că rușii au renunțat la cucerirea „de facto” a României în schimb au trecut, cu ajutorul unor guverne supuse Moscovei la un program de rusificare prin impunerea culturii ruse și cu obligativitatea învățării limbii ruse la toate nivelele școlii românești. Astfel, impusă cu forța, cultura rusă a devenit din suma valorilor spirituale ale unui popor, o constrângere falsificată de către centrele de propagandă de la Moscova și implantată în fiecare stat satelit care intra fără drept de opțiune în sfera de influență răsăriteană.

Până la moartea lui Stalin de o parte și de alta a Prutului se intensifica procesul de rusificare a românilor. În Basarabia prin deportări a populației românești în Siberia și în Nordul extrem (vezi Ladoga), iar în țară prin programe de învățământ obligatoriu și prin filme, piese de teatru, cărți traduse din rusește au copleșit conștiința românului, franceza care era a doua limba națională pierzându-și uzul în bolovănișul sovietic, copiilor din perioada stalinistă sădindu-li-se în

sufletul curat doar katiușe și eroisme ruse în care nemții erau doar o gloată de învinși, proști ca noaptea și cruzi ca strămoșii ungarilor.

După moartea lui Stalin a mai slăbit presiunea rusească și ici colo mai apărea câte o carte franțuzească, un film englezesc dar totul bine controlat de aparatul de partid.

În Țară civilizația intelectuală era formată în spirit european, multe generații de români cultivându-se în Franța, Austria, Germania, Italia, educația europeană marcând spiritul românesc pentru totdeauna. Așa că avalanșa obligatorie rusească nu a făcut decât să amplifice strălucirea karatelor culturii europene. Dovada este că foarte puțini români mai cunosc astăzi limba rusă învățată obligatoriu în școală.

În schimb în Basarabia situația a fost cu totul alta. Două sute de ani de ocupație rusească au pus amprenta pe câteva generații de români și doar așa se explică de ce Ion Slănină venit prin anii 80 din Siberia, unde fusese deportat odată cu familia lui prin anii 40-41, după celebrul Tratat Ribentrop – Molotov, nu mai știe românește. Mă întreba cu nedumerire de ce nu înțeleg că el a făcut grădinița în limba rusă, școlile toate în limba rusă, în magazine trebuia să vorbești în limba rusă, pe stradă era obligatoriu să comunici doar în limba rusă, deportatul avea voie doar să tacă în limba maternă, iar el tăcea românește de fiecare dată cu gândul la Basarabia pe care o știa doar din povești tăcute, aflate doar în prezența jarului din lungile nopți siberiene. Reîntors acasă după atâția ani și după ce a trăit o viață cumplită constată că în Basarabia lui, în raiul visat al nopților siberiene se vorbește tot rusește. Batalioanele de ruși migratori manipulate cu abilitate de Moscova și-au făcut din plin datoria; ei au adus „cultura” în toată Uniunea Sovietică de la Talin la Thlisi și de la Riga la Dușanbe.

Cât am stat la Chișinău am avut ocazia să aud diverse voci care strigau cu putere că poporul basarabean nu dorește unirea cu România și că înțelepciunea și discernământul lui va opta pentru o formă a existenței „republicii” în veacurile ce va urma. Numai că acest popor este ros pe dinăuntru de cancerul fricii și al disperării. Deportarea lovea în conștiința colectivă ca ciuma bubonică și atunci ce înțelepciune să aibă?

Primul obiectiv pe care am dorit din tot sufletul să-l vizitez a fost mănăstirea Căpriană, pentru mine un simbol ce a avut în istorie cam aceeași soartă cu a Basarabiei însăși.

După ce am ajuns la mănăstire cu un GAZ al agenției am început să dau târcoale bisericii căutând unghiuri pentru fotografii. Șoferul își lăsase scaunul pe spate pregătindu-se pentru o odihnă mai lungă lăsându-mă să mă descurc singur. Probabil că m-a văzut destul de dezorientat și cu nevoie de ajutor și așa m-am pomenit cu părintele Gheorghe lângă mine, făcând cunoștință și aflând despre mănăstire informații strict autentice. Căpriană își leagă existența de mănăstirea Zograf de la Muntele Athos, mănăstire cu hramul Sfântului Mucenic Gheorghe, împărțitorul dreptății, una dintre cele mai vechi de la Sfântul Munte fiind ctitorită pe vremea împăratului Iustinian în secolul al VII-lea. Devoltarea așezământului ecleziast de la Muntele Athos s-a putut face numai cu contribuția substanțială a tuturor țărilor ortodoxe făurind acel loc sfânt, ca o Meccă a credinței, un loc de rugăciune, dar și de pelerinaj și izbăvire a multor capete încoronate de sorginte ortodoxă. Prin donațiile vlahilor macedoneni din sec. al IX-lea a fost consolidată mănăstirea Zograf, iar mai târziu a fost preluată de țarii bulgari. Patru sute de ani mai târziu, când Bulgaria intră sub stăpânire otomană, voievozii Țării Românești și ai Moldovei preiau povara sprijinului material al sfântului lăcaș.

Primul domnitor moldovean care a stabilit legături mai strânse cu mănăstirea Zograf a fost Alexandru cel Bun, dar mai apropiat de lăcașul de la Muntele Athos a fost Ștefan cel Mare. La 1466 domnitorul se obligă printr-un act scris să facă „pentru mântuirea mea sufletească, și, de asemenea, și pentru sănătatea mea trupească și, de asemenea și pentru sufletul părinților mei...” danie în fiecare an câte 100 de ducați ungurești. Pe toată durata domniei sale Ștefan cel Mare, un bun și evlavios creștin ortodox, a trimis spre mănăstirea athonită importante sume de bani, odoare bisericești, cărți sfinte scrise în mănăstirile Moldovei și multe alte obiecte de valoare. Pe banii săi repară în anul 1471 lăcașul sfânt și construiește un așezământ de sănătate, „bolniță”, pentru recuperarea călugărilor bolnavi, dar și a pelerinilor.

Un veac de istorie, de la el în colo, domnitorii moldoveni au continuat să contribuie cu bani și odoare la existența mănăstirii athonite. Există dovezi scrise că Petru Rareș, Petru Șchiopul, Ieremia Movilă, și alții au continuat opera Marelui Ștefan. Spiritul evlavios al voievozilor dar, poate, și politica monastică de la Sfântul Munte, a dus și la înstrăinări de moșii, astfel prima închinare făcută de către domnitori moldoveni față de mănăstirea Zograf a fost cea a lui Petru

Rareș prin mănăstirea Sfântul Nicolae din Iași. La 1628 Miron Barnovschi – Movilă închină și el mănăstirea cu hramul Adormirii din Vaslui, iar în continuare Vasile Lupu închină Zografului mănăstirea Dobrovăț, după ce mai oferise înainte câteva moșii peste Prut. Ultima închinare, dar și cea mai importantă, făcută de domnitorii moldoveni mănăstirii athonite a fost cea din 1698 a lui Antioh Cantemir, prin care mănăstirea Căpriană cu toate bunurile ei, cu moșiile lăsate de domnitorii moldoveni din secolele XV – XVII, cu sate, cu vecini, cu vii, iazuri și țigani, mori și bălți de pește, și cu tot venitul din câmp și din pădure, și de peste tot trecea în stăpânirea Zografului. Athoniții preiau, în baza documentelor voievodale, mănăstirea Căpriană cu totă zestrea ei și în scurt timp fac din acest așezământ monahal un izvor de venituri considerabil care luau drumul Athosului fără a plăti statului nicio dare. Mai bine de un secol călugării veniți de la Sfântul Munte nu au făcut nicio reparație lăcașului de cult, nu s-au ocupat cu transformarea Căprianei într-un izvod de cultură duhovnicească, ei fiind ocupați doar cu stoarcerea a cât mai multor venituri, din care jumătate era trimisă la Zograf, iar cealaltă jumătate era cheltuită după buna plăcere a stareților. Cu mare greutate exarhul Gavril Bănulescu – Bodoni reușește în anul 1813, cu sprijinul autorităților țariste, să smulgă mănăstirea Căpriană cu imensele sale averi de sub controlul călugărilor athoniți și să o redea Arhiepiscopiei Chișinăului. Doar 25 de ani a durat „eliberarea” Căprianei de „închinarea” athonită pentru că Soborul egumenilor Sfântului Munteau au făcut neobosite demersuri către țarul Rusiei, către Sinodul Bisericii Ruse, către Patriarhia din Constantinopol și Ambasada rusă din Constantinopol, apoi ambasadori în sutană au bătut drumul la curtea imperială de la Sankt – Petersburg pentru a obține acordul mării coroane ruse și a capilor bisericii ruse și la 1837 mănăstirea Căpriană cu toată averea ei revine monahilor athoniți. De data aceasta mănăstirea cu toată averea va fi altfel gospodărită, o parte mare din fonduri mergând spre dezvoltarea proprie și înființarea de școli. Numai că sosirea de călugări și stareți bulgari de la Zograf nu a fost pe placul puterii țariste și la 1873 Căpriană cu toate domeniile mănăstirești va trece în stăpânirea Ministerului Afacerilor Externe al coroanei țariste. Doar o mică parte din veniturile mănăstirii mai luaun calea Zografului, doar starețul mai provenea de acolo. După reîntregirea Basarabiei cu Țara mănăstirea Căpriană a intrat sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Române și din acel

moment relațiile de închinare către mănăstirea Zograf a încetat. Pentru a contribui mai mult la destrămarea acestui așezământ monahal, după răpirea Basarabiei de către Uniunea Sovietică, noile autorități au trecut la colhozuri pământurile și pădurile mănăstirii lăsând în paragină biserica și construcțiile aferente.

Mergând la Căpriană și aflând toată această istorie m-am întrebat dacă nu cumva soarta Basarabiei seamănă cumva cu cea a mănăstirii, acest pământ, fiind în istorie, socotit o margine de imperiu, un pământ bun de „închinat”, cu oameni uitați de vremi și căror vremurile le-au adus nații străine pe cap, iar străinii i-au urcat în trenuri și i-au dezrădăcinat mutându-i cu forța în siberii în care și timpul îngheață. Așa cum Căpriană a fost aproape cinci veacuri metocul Sfântului Munte și Basarabia a trecut prin istorie ca metoc al Rusiei, fie ea țaristă sau sovietică. Dacă te uiți atent în satele și orașele Basarabiei ai să vezi că de pe acest pământ mai mult s-a luat decât s-a păstrat. Bucatele obținute cu greu din pământul negru și generos luau calea Moscovei, iar truditorii lor se bucurau că nu-i deportează și că au energie electrică ieftină. În totă perioada de ocupație rusească urmașii răzeșilor au avut parte de o mentalitate și mai ales de o ideologie străină lor, care nu i-a modelat după tipare străine modulul lor de viață ci doar i-a schilodit sufletește și pe foarte mulți i-a obligat să gândească în altă limbă decât cea strămoșea Pe lângă toate nenorocirile aduse de ruși se numără și conducătorii impuși de la Moscova care aveau grijă să administreze populației autohtone doze letale de foamete, deportări, interzicerea credinței, hoție. Au trecut zece ani de la căpătarea independenței politice față de Moscova și în fruntea statului moldovean nu a apărut încă un grup de guvernanți care să lupte pentru recăpătarea indentității Basarabiei.

* * *

În Septembrie pe plaiurile basarabene lumina vine direct de la Dumnezeu. Pâlcurile de mesteceni, plantați de ruși pentru a-și aminti de Siberia natală, contrastau puternic cu dealurile molcome înhorbotate cu viță de vie și livezi gospodărește trase cu ața. Pe calmul patriarhal din satele moldave se abătu vestea neagră a ocupării căii ferate Moscova – Chișinău de către un grup de femei la Tighina. Am sărit într-o mașină pusă cu amabilitate la dispoziție de ziarul Moldova Suverană și împreună cu Mircea Radu Iacoban, Tudorun coleg de breaslă – și un parlamentar basarabean am plecat în grabă să ne facem

meseria la locul cu pricina. Îmbarcați într-o Volgă robustă am intrat în Tighina la ceasurile dimineții și fără o recunoaștere prealabilă am trecut calea ferată peste podul pasarelă de pe care se vedea foarte bine gruparea ce bloca linia ferată dar și Cetatea Tighinei, lucrare de piatră ctitorită de Stefan ce Mare și Sfânt. Ajunși la locul evenimetului am observat că grupul de femei – vreo 30 – 40 – se instalaseră pe calea ferată cu scânduri puse trasversal folosite drept băncuțe dar și mese pe care tronau samovare strălucitoare din care, cine avea poftă, lua apă pentru ceai. Am coborât din mașină după ce Tudor m-a avertizat să nu vorbesc românește ori ce s-ar întâmpla și cel mai bine ar fi s-o fac pe surdo – mutul. Ei au început să converseze în rusește cu câteva femei din grup după care a apărut Galina Ivanovna lidera mișcării, românofobă înrăită, dar care a acceptat să o fotografiem. După ce am mai făcut câteva fotografii grupului care bloca linia din mai multe unghiuri eu m-am retras în mașină ca să nu fiu acostat de nimeni și nu mult după mine au venit și ceilalți. În căutările mele de a încadra cât mai bine protestatarele de pe calea ferată am avut grijă să fac câteva fotografii și corturilor militare instalate în imediata apropiere, păzite de de un soi de gardieni îmbrăcați în haine cazone de camumflaj, și care mai târziu vor institui milițiile separatiste. Din acele corturi plecau spre femeile revoluționare pachete de mâncare și haine groase sub directa supraveghere a unor mustăți de cazaci și a unor mâini mult prea obișnuite cu mânguirea armelor decât cu sapa sau șurubelnița. După ce ne-am văzut cu toții în mașină oarecum mulțumiți de incursiunea noastră am plecat, destul de liniștiți, spre centrul orașului pentru a nu trezi suspiciuni. Clădirea Sovietului orășănesc nu-și schimbase deloc înfățișarea, stema Uniunii Sovietice încă mai trona pe fronton alături de un bazorelief din bronz a lui Lenin. Ne-am întors, cuprinși de de frisoane, către podul pasarelă ce facilita ieșirea din oraș și odată ajuns pe el am rugat șoferul să oprescă un minut, necesar, ca eu și Tudor să facem o fotografie de ansamblu a căilor ferate blocate de femei, asupra cărora soarele arunca o lumină de contrejour argintând șinele. Am prins și Cetatea Tighinei cu aerul ei istoric ușor desuet prin prezența în fața porții monumentale a unui tanc ce purta însemnele Armatei a 14-a rusă și ne-am întors la Volga noastră. Nu am făcut nici zece metri când o mașină ne-a depășit în trombă după care ne-a tăiat calea, iar o alta ne-a blocat retragerea în spate. Din cele două autoturisme ieșiră patru malaci în uniforme de camumflaj, fără grade,

smulse portierele noastre și fără a scoate un sunet ne prinse de ce apucară și ne soase afară. O gorilă blondă voi să-mi înșface geanta cu aparate și atunci m-am încleștat de ea hotărât să nu-i cedez cu niciun preț. Atunci gorila mă prinse de umeri și mă trase afară, iar o altă matahală mă înșfăcă de picioare, așa că azvârli geanta mea cu aparate în mașina lor, cu mine încleștat de ea, neținând cont că stâlpul portierei s-a opus traiectoriei capului meu dar din a doua încercare m-am pomenit aruncat ca un sac de cartofi pe bancheta din spate a mașinii lor. Lângă mine ateriză și Mircea Radu Iacoban, roșu ca un rac de mânie, datorită umilinței la care era supus, iar lângă Iacoban s-a urcat unul din malaci, iar un altul se aruncă în scaunul de lângă șofer după care se întoarse spre noi bolborosind ceva în rusește arătându-ne un pistol. Aluzia am înțeles-o din privirea siberiană plină de un dispreț total, iar intonația glasului și modul cum ne „manevra” m-a făcut să înțeleg că viața noastră nu valora în ochii lor nici cât prețul unui cartuș. Am pornit în trombă urmași îndeaproape de mașina noastră în care se urcase alți doi blonzii. În câteva minute am ajuns în fața Sovietului orășenesc în care am intrat cu geanta pe umăr și cu mâinile ridicate. Ajunși într-o încăpere cu câteva birouri am fost puși cu mâinile pe zid și controlați de arma în cel mai pur stil mafiot cu puțință. Apoi a fost adus Tudor lângă mine care mi-a tradus ordinul de a-mi goli buzunarele și geanta pe un birou. La acel birou se așezase un fel de femeie care semăna cu un personaj de teatru absurd care ridiculizează omul și funcția, numai că tovarășa costumată într-o uniformă închisă urâtă ca noaptea se așează tacticoasă în fața unei hârtii pe care începu să scrie, greu, seria și numărul aparatelor mele.

— Ce face doamna cu aparatele mele Tudore?

— Ce să facă? Le confiscă și-ți face procesul verbal de luare la cunoștință.

De abea atunci am realizat gravitatea situației noastre. Iacoban încerca să priceapă ce se întâmplă, iar parlamentarul nostru își încrucișase brațele la piept și le spunea ceva pe rusește dar nu-l lua nimeni în seamă.

— Ce le spune? Îl întreb pe Tudor.

Tudor se concentrează un pic după care dădu a lehamete din mână.

Îi ceartă că au îndrăznit să aresteze un parlamentar și îi întreabă dacă nu le este rușine să aresteze și doi ziariști români.

M-am înfuriat și m-am dus la deputatul lu' Pește și foarte

hotărât i-am interzis să mai vorbească în numele meu, lăsându-l interzis, după aceea am luat pașaportul și căutând pagina cu viza URSS i-am băgat-o sub nas unuia mic, cu barbișon, ce părea șef pe acolo și l-am rugat pe Tudor să traducă.

— Domnule, sunt ziarist român venit legal, cu viză acordată de U.R.S.S. cu valabilitate pe tot teritoriul. Dacă vi se pare că am comis o ilegalitate aveți tot dreptul să mă arestați, dar vă rog să-mi dați voie să-mi anunț ambasada. Conform Convențiilor diplomatice am dreptul să dau un telefon ambasadorului țării mele.

Nu știu dacă vorbele mele l-au impresionat prea tare pe barbișon, cert este că mi-a luat pașaportul și actele celorlalți și a dispărut. Dacă m-ar fi luat în serios și mi-ar fi pus în față un telefon n-aș fi știut ce să fac. Nu anunțasem ambasada că vin la Tighina și nici măcar nu știam numărul la care puteam să sun. Femeia comisar silabisea din greu la lista de aparate nefiind obișnuită cu grafia de pe obiectivele de Nikon. După un sfert de oră de așteptare, timp în care inima îmi galopa în timpane de frică, barbișon apărău cu actele noastre și ni le înapoie, rupse procesul verbal de confiscare întocmit cu greu de femeia comisar, îmi înapoie toate aparatele în afară de filme – fie expuse, fie virgine –, după care ne făcu semn cu degetul spre ușă. Ne-am luat toate lucrurile după care excortați de doi malaci am ajuns în fața sediului unde na așrepta altă surpriză. Mașima noastră era demontată de tot ce se putea demonta acolo, în stradă, spre disperarea șoferului nostru.

— Ce caută? Îl întreb pe șofer.

— Arme! Îmi răspunde el negru.

— Ar fi bine, să fim atenți, să nu ne pună ceva, vreo grenadă care să explodeze după ce plecăm ne avertizează Tudor.

În fine blonzii în uniforme de camumflaj se retrase în clădire lăsându-ne cu grija montajului canapelelor și a tuturor tablelor înșirate lângă bordură și a altor lucruri scoase din mașina noastră. După un ceas am pus totul la locul lor și am demarat cu direcția Chișinău. Ieșind din aria geografică a orașului Iacoban rugă șoferul să oprescă pe dreapta, iar noi ne-am dat jos respirând libertatea proaspăt obținută trântiți pe margine șanțului.

— Mi-au furat o sută de dolari ce o aveam în pașaport, ne anunță Iacoban, după care începă să râdă nervos în niște hohote stranii.

După ce ne-am revenit, cât de cât, am plecat la Chișinău și ne-am oprit cu toții în camera lui Iacoban, pentru a da gata sticla de coniac pe care o avea în frigider și poate, din dorința de a nu ne despărți prea repede.

Cât timp am băut coniacul, Iacoban a vorbit la telefon cu un prieten de la televiziunea națională, care a și venit să ne ia un interviu pe tema arestării și astfel am devenit și subiecte de presă la jurnalul de seară.

A doua zi vorbind la telefon cu soția am aflat că minerii fuseseră iar la București și Iliescu îl debarcase pe Roman cu ajutorul lor. De ce oare aveam sentimentul că desfășurarea evenimentelor de la București erau conduse de o structură extrem de abilă în astfel de situații și aveau același numitor comun cu uniforme de camuflaj ce organizau revolta femeilor Galinei Ivanovna? Era un gând vag dar care nu mi-a dat pace niciodată.

De multe ori realitatea evenimentelor din istoria contemporană depășește cu mult ficțiunea.

Capitolul 6

MAROC

Rabat, 23 septembrie 1987. Înainte ca avionul nostru să pună roțile pe pistă Marocul era pentru mine doar o țară exotică, cu minarete, beduini și locuri cu rezonanță în inimile tinere; Tanger, Marakech, Casablanca.

Încă mai aveam gravată în memoria adolescenței figuri de pirați mauri ce brăzdau Atlanticul, în felucile lor rapide, vămuind bogățiile celor întorși din Lumea Nouă, aducând pe coasta berberă munți de aur și prizoniere frumoase, prețuite în cămile, sau cai pur sânge.

Nimic din toate acestea. Odată cu deschiderea ușii avionului, un domn într-un impecabil costum englezesc m-a preluat politicos și ferm și m-a condus imediat într-un țarc, bine plasat, de unde am putut fotografia în voie ceremonia primirii oficiale a primului ministru român care sosea în Maroc la invitația Guvernului, dar și a regelui Hasan al II-lea. România avea finalizat un obiectiv important pentru țara gazdă în cadrul unui Acord de colaborare, iar premierul venise să inaugureze acea construcție și să negocieze politica derulării altora.

După terminarea ceremoniei ne-am îndreptat, într-o coloană de mașini ultramoderne, spre reședința oaspetelui. Din ceea ce vezi pe

fereastră mașinii îți dai seama imediat că nivelul de trai al marocanilor este sensibil diferit de populațiile Siriei sau Egiptului, arabi de credință islamică și ei, dar cu alte orizonturi culturale. În primul rând m-a șocat mulțimea de antene parabolice din Capitala marocană apărute relativ recent chiar și în occident. Accesul la informație fiind apetitul unei societăți moderne, o societate dornică de emancipare, nu închistată în regulile mărginite a unei religii fie ea și islamică.

Rabatul îți oferă privirii, încă de la intrare, locuri cu adânci rezonanțe în istoria Marocului. Construit în jurul cetății Kasba – Oudaia aflată pe promontoriu stâncos al fluviului Bou – Regreg, Rabatul este locul ales de sultanul Abd – el – Moumin în anul 1150 ca avanpost al trupelor arabo-berbere care atacau Peninsula Iberică. Ribat el Fath (Tabăra Victoriei) a fost numele dat cetății de către Yacub el Mansour, sultanul ce a repurtat victoria de la Alarcos împotriva castilanilor și tot el a construit fortificațiile de cărămidă roșie, cu turnuri și metereze, ce se văd și astăzi în orașul vechi. Toate aceste date la aflu de la atașatul cultural, împătimit de istoria arabă, cu care împart mașina în coloană. Largi bulevarde străjuite de palmieri veșnic verzi străbat Capitala marocană și îți scot în cale moschei cu delicate minarete înălțate spre cer, purtătoare de difuzoare puternice ce anunță, prin glasul muezinului, ora de rugăciune.

După instalarea premierului la reședința oferită, cu generozitate de gazde – un mic palat al regelui Hassan al II-lea – toată lumea s-a deplasat la Mausoleul regelui Mohamed al V-lea pentru depunerea unei coroane de flori, obicei plin de respect pentru istoria și înaintașii Marocului de azi, coroana, de garoafe roșii, fiind adusă în mod special de acasă. După consumarea momentului solemn pe care l-am consemnat pe peliculă discret am vizitat complexul care cuprinde Mausoleul propriu zis unde se găsește mormântul lui Mahomed al V-lea, vegheat permanent de un călugăr bătrân, parcă uitat acolo de vremuri, ce citește în permanență din Coran; Moscheea un edificiu uluitor construit din marmoră de Carara și mozaicuri maure încadrate de arabescuri ireal dăltuite; și Biblioteca un edificiu ce deține cele mai vechi ediții ale Coranului.

Mohamed al V-lea este, de fapt, întemeietorul Marocului modern care timp de 50 de ani a fost ba protectorat francez, ba monedă de schimb pentru germani înainte de Primul război mondial, pentru a obține – forțând notao parte din Congo francez. Sultanul Sidi

Mohammed ben Yussef devine primul rege al Marocului, iar la 2 martie 1956 regatul își dobândește independența de stat semnându-se la Paris o Declarație comună franco – marocană care a devenit istorică.

De la Mausoleu am pornit spre Consiliul de Miniștri pentru începerea convorbirilor oficiale. Palatul este o construcție în cel mai pur stil maur, dotat cu toate instalațiile moderne de ultimă oră, în schimb bine păzit de gărzi și servicii de securitate ce ne pune în alertă.

Aceste măsuri de excepție sunt datorită luptelor, ce-i drept sporadice, ce se mai duc încă în Sahara Occidentală, zonă plină de tensiuni,... îmi explică atașatul de presă de la ambasada noastră după care dispare lăsându-mă mai nedumerit.

În timp ce se desfășura întâlnirea dintre cei doi primminiștri atașatul de presă îmi explică mai pe larg ce este cu conflictul din Sahara Occidentală. Spania a renunțat greu la ideea că a venit timpul ca vechile colonii să revină locuitorilor de drept cu toate prerogativele ce însoțesc un asemenea demers. Încă din 1958 Spania eliberează partea de nord a Saharei Occidentale păstrându-și autoritatea asupra regiunii sub formă de protectorat. Odată cu urcarea sa pe tron regele Hassan al II-lea promulgă o nouă Constituție, potrivit căreia Marocul devine monarhie constituțională. În 1969 Spania retrocedează Marocului Ifnisul iar în 1974 se aplanează conflictul privind problema pescuitului. De fapt pescuitul în dreptul coastei Saharei Occidentale, până în Mauritania, fiind motivul real al conflictului dintre cele două țări, această coastă atlantică oferind cea mai mare cantitate de pește din tot litoralul african. Un an mai târziu Marocul dă startul „Marșului verde” spre Sahara spaniolă, iar pe 11 noiembrie Marocul, Mauritania și Spania încheie un acord privind viitorul Saharei Occidentale care rămâne provincie spaniolă sub o administrație tripartită. În 1976 Spania își retrage prezența militară din Sahara Occidentală, iar Marocul preia, în partea de nord, două treimi din teritoriu numai că a doua zi Frontul POLISARIO proclamă Republica Arabă Democrată Sahariană în provinciile anexate. Din acel moment Frontul POLISARIO se comportă ca o armată de eliberare intrând în conflict direct cu Algeria, Libia și Mauritania. În anul 1981 regele Hassan al II-lea aprobă un referendum privind Sahara Occidentală, iar trei ani mai târziu semnează împreună cu colonelul Gadafi un Acord privind crearea unei Federații arabo – africane. Trei luni mai târziu Organizația Unității Africane recunoaște Republica Arabă Democrată

Sahariană și în consecință Marocul iese din această organizație. În 1982 OEP își mută sediul, cu acordul regelui Hassan, în Tunis, iar în 1985 avioane israeliene distrug sediul OEP din Tunis, operațiune soldată cu numeroși morți și răniți. În anul 1986 regele Hassan al II-lea al Marocului hotărăște să dezghețe relațiile cu Israelul și-l invită pe Simon Perez la un dialog menit să spargă încheștarea arabo-israeliană. Rezultatul acestei întâlniri a declanșat reacții violente în rândul țărilor arabe în special a Siriei și a Libiei. La data când eram noi acolo relațiile Marocului cu lumea arabă erau destul de încordate, iar premierul român avea sarcina secretă de a netezi drumul spre un dialog de pace, România fiind singura țară (socialistă) care nu a rupt relațiile diplomatice cu Israelul și avea legături bune și cu toate țările arabe.

După convorbirile oficiale ne-am întors la Reședință trecând prin celebra poartă Bab – Rouah de unde pornesc bulevarde largi, jalonate de vile și clădiri moderne, toate având în preajmă spații verzi, în special un gazon tuns englezește și multe flori ce inundă orașul.

În amurg, gazdele au oferit oaspeților o seară marocană cu mâncăruri specifice berbescuți la cuptor și movile uriașe de cuș-cuș – servite pe tăvi aurite, numai că din dorința respectării tradiției nu s-a băut alcool ci numai apă sau lapte cu migdale.

A doua zi premierul român însoțit de o parte din delegație cealaltă era la tratative vizitat Camera Reprezentanților, o fabrică de imprimat documente de valoare, inclusiv bani și ce este mai important a avut loc primirea la regele Hassan al II-lea, întâlnire protocolară, dar necesară pentru certificarea vizitei oficiale a delegației române. Primit la cel mai înalt nivel în Stat, prim-ministrul român era onorat de către suveran, iar relațiile dintre cele două state erau recunoscute ca puternice și rodnice. Toată curtea pe care marocanii o făceau delegației române se rezuma la un singur lucru; România ca parte executorie într-un Contract de construire a unui port la Nador – oraș pe țărmul Mediteranei – s-a achitat în mod exemplar de sarcină și se dorea ca în continuare să construiască un aeroport și câteva cartiere de locuințe. Toată problema era prețul, pe care marocanii îl negociau la sânge dorindu-l cât mai mic. De aceea în spatele multor zâmbete și favoruri curtenitoare se mai auzea, ici colo, câte un icnet diplomatic urmat automat de baletul protocolar. Poate de aceea ni s-a pus la dispoziție două avioane militare care să ne ducă la Nador, dar în drum, pentru a mai înmuia asperitățile negocierilor am

oprit pentru o noapte la Fez fiind oaspeții guvernatorului provinciei, un arab de treabă ce nu avea morgia politicianilor din Rabat. Personal s-a ocupat de cazarea fiecărui român așteptând în holul hotelului până ce fiecare și-a primit camera întrebându-ne, apoi, de cum ne întâlnea dacă suntem mulțumiți. Și cum să nu fii dacă eu, care eram cel mai mic în ierarhia delegației am rămas înțeleștat de mânerul clanței când am deschis ușa camerei, am privit năuc și după ce mi-am mai aruncat o privire pentru clătirea ochilor am închis ușor ușa și m-am dus la „protocolistul” nostru și l-am rugat să se mai uite odată pe tabel să-mi spună ce număr am eu la cameră. Se uită repede pe tabel apoi la cheia din mâna mea.

— E bine frate! 304 e pe tabel, 304 ai la cheie! Nu-i nicio greșeală!

Am urcat din nou și de data asta am intrat în acea cameră de hotel pe care n-am s-o uit nuciodată. Probabil de aceea hotelul se chema „Palais Jamaï”. După ce mi-am udat hainele uitându-mă după robinete și aflând că dușul este deschis de senzori de prezență, am dat iarăși fuga jos oprindu-mă direct în fața „protocolistului”:

— Și frigiderul ce regim are?

— Free! Și îmi zâmbi cu gura până la urechi.

Probabil că proprietarul hotelului era îndrăgostit de cele” O mie și una de nopți” și îmi pregătise camera în spiritul generosului calif Arun al Rashid. De la uriașul coș cu fructe suficient pentru o săptămână de sejur și până la frapiera cu șampanie franțuzească și barul tixit cu sticle de toate felurile arăta a momeală pentru dezmăț lucru cu care eu, cel puțin, nu eram deprins. Am descoperit și cum se reglează apa și am reușit să fac un duș fără să distrug instalația, apoi am coborât repede pentru că premierul avea în program două ore la dispoziție să viziteze orașul și-și exprimase dorința pentru un traseu pe jos. Le cam dădea de furcă serviciilor de securitate marocane care trebuiau să-i asigure escorta, dar om era și el și dorea să caște gura prin bazar ca ori ce muritor. Și am pornit-o într-un grup mic, cu un prim – ministru îmbrăcat lejer ce dorea să simtă strada și în scurt timp rătăceam, hai-hui, prin cel mai vechi bazar al Marocului oprindu-ne pe îndelete la tarabele pline cu nimicuri sau cu aur a celor mai vechi neguțători arabi. Atașatul cultural vorbea într-una oferindu-ne informații despre tot ce vedeam. Și se depăna istoria precum poveștile Sheherezadei.

„Nu trecu niciun sfert de secol de la moartea lui Mohamed, că lumea arabă având armate bine organizate, cu coranul într-o mână și sabia în alta se năpusti, ca o furtună, pe uriașele întinderi ale Asiei și Africii. După destrămarea puterii romane un alt imperiu se contura pentru omenire; arabii pun bazele imensei lor dominații. Califul este șeful noii religii, are o capitală universală în Peninsula Arabică, la Mecca, iar islamizarea devine un scop, cuceririle armate devenind principalele mijloace de convertire. Într-un timp relativ scurt, arabii au reușit să islamizeze populații uriașe pe teritoriile cuprinse între India la est și Oceanul Atlantic la Vest. Mai tolerant față de dezvoltarea gândirii decât Inchiziția islamismul este adoptat și de triburile berbere din vestul Africii odată cu expansiunea arabă. Atestat din secolul al IX-lea Fez este cea mai veche capitală a Marocului. Indriss al II-lea transformă mica cetate berberă în capitală a Imperiului în anul 807 și sub cele două dinastii Almoravizii și Almohazii orașul cunoaște o lungă perioadă de prosperitate economică și dezvoltare culturală. Fiecare suveran ce a trecut prin istoria Marocului a construit la Fez forturi și bastioane, palate și moschei cu universități coranice. La Fez veneau din tot imperiu tineri să studieze în sutele de moschei teologia și dreptul musulman. Există la Fez un cartier al sukurilor, cel mai animat și mai pitoresc bazar din Maroc. Folosind intens căile maritime și de uscat, arabii întrețineau legături comerciale cu țări îndepărtate, jucând rolul de mijlocitori în comerțul dintre Orientul și Occidentul acelor timpuri. Fez fiind de la începutul întemeierii sale o piață valoroasă pentru produsele aduse de peste mări și țări, în corăbii și cu caravane, de tenacii neguțători arabi.

Acum în bazarul din Fez, – un labirint de străduțe strâmte, care se pot parcurge doar cu piciorul și în marea lor majoritate acoperite –, se găsesc ateliereprăvălii ca acum o mie de ani alături de magazine moderne cu aer condiționat în care se etalează tot ce se poate vinde sau cumpăra din lumea asta. Cu neguțătorul arab trebuie să te tocmești, de multe ori îndelung pentru a da o notă de seriozitate actului de comerț. Fie că-ți cumperi un stilet maur sau un aparat de fotografiat, negocierea prețului la o narghilea sau la un ceai tare este un privilegiu și se face cu artă.”

Ne îndreptăm încet spre o ieșire din labirint, amețiți de tonele de aur și argint sub forma celor mai rafinate lucrări de artizanat, interminabilele tarabe cu cele mai neașteptate fructe și arome și cu

veșnicii jucători de table pe care nimic din lumea asta nu-i perturbă.

Ne-am întors la Palais Jamais încărcăți de istorie, eu, cel puțin vedeam altfel lumea arabă, o lume pe care o descopeream treptat, până la Fez temându-mă de ea, ca de ori ce lucru pe care nu-l cunoști.

Ajuns iar în luxoasa cameră de hotel am înțeles ce este bunăstarea și de ce unii oameni sunt capabili de fapte oribile pentru a o obține. Înconjurat de lux și de tot ce ai nevoie la dispoziție – inclusiv service room – plătind doar cu o simplă semnătură indiferent ce comanzi, Alah, Dumnezeuul arab îți poate lua mințile și ai putea comite fapte necugetate, numai că Dumnezeuul tău ți le pune la loc și te asigură că totul nu este decât un vis și în curând vei scăpa de el. Așa că am făcut din nou un duș și am coborât repede la piscină, locul unde delegația română lua masa. Am așteptat în zadar să se mai adune și alți membri ai delegației. Toți profitau de libertatea de a comanda la service room și apelau cu plăcere la dreptul de semnătură. Într-un târziu ofițerul român din serviciul de pază care era garda de corp al primului ministru apăru timid în hol. Odată intrați în zona cu pricina un mître elegant de-ai fi crezut că-i cel puțin ministru de externe ne preluă din ușă și ne conduse la o masă de cel puțin două duzini de scaune pe care tronau cele două steaguri desemnând-o drept masă oficială. Cu greu l-am lămurit că numai noi doi suntem și am dori o masă mai micuță, dacă s-ar putea chiar de două locuri. A acceptat în cele din urmă cu condiția să luăm și steagurile pe masă. Mai greu l-am lămurit că nouă ne era mai mult sete decât foame și ar fi drăguț din partea lui dacă ne-ar aduce două sticle cu vin și două ape pentru că văzuserăm cât erau de mici. După o sută de ani veni și cu sticlele și nu înțelegea de loc de ce trebuie să aducă altele dacă noi nu le băusem încă pe cele aduse. Nedumerit s-a dus să mai aducă două, iar când s-a întors am crezut că face un șoc văzând sticlele goale. Noi, sadici, pe lângă lupul de mare comandat drept mâncare l-am rugat să mai aducă două sticle, iar el ne-a pârât în bucătărie pentru că tot vedeam diverse figuri care se șteau să vadă fenomenul românesc. Ori nouă nu ne era decât sete iar sticlele nu erau mai mari de jumătate de litru. Am citit pe chipul său uluirea personificată când la sfârșitul mesei am mai cerut două sticle. În fond ce era? Mâncasem un pește și băusem un litru de vin, iar afară, în timpul zilei, fusese 40 de grade, iar spre seară coborâse doar la 35. Probabil că ceilalți membri ai delegației știau ei ce știau și-și potoleau setea în cameră prin serviceroom. Halal!

A doua zi am plecat cu avionul special la Nador – port la Marea Mediterană construit în întregime de români. După nici jumătate de oră de zbor am aterizat pe un aeroport micuț, dar cochet, și fără alt ceremonial am fost transportați în viteză în port. Aici, pe lângă guvernatorul provinciei domnul Abdelkhadeq Benjellov, ne aștepta toată colonia românească aliniată cuminte, lângă un panou pe care era fixat, cu multe pioaneze, planul portului. Înainte de a primi explicațiile premierul și ceilalți membri ai delegației au ținut să dea mâna cu tot românul de acolo, fie că era inginer, betonist, tâmplar soție sau copil și fiecare se bucura de parcă își vedea o rudă apropiată. După ce bucuria le-a pătruns în suflete umezindu-le câte un pic vederea au trecut la explicațiile foarte tehnice și la cifrele foarte exacte a finalizării investiției. Acel minunat țărm de mare se bucura de vorba românească de peste trei ani, timp în care s-a construit, zi de zi, metru cu metru, fiecare dană, fiecare cheu. După explicația ca un bilanț, premierul împreună cu guvernatorul au tăiat panglica inaugurală și au ciocnit o cupă de șampanie plină de bucurie cu toată suflarea strânsă în noul port. Acest port va servi ca poartă de acces celui mai mare complex siderurgic construit în Maroc. Am urcat apoi cu toții la bordul unui vaporas care ne-a plimbat prin lagună având perspectiva portului și de pe mare. După o oră de plimbare ne-am întors la baraca de pe țărm care reprezenta, pentru toată lumea, organizarea de șantier, cu birouri sala de mese și un mic club, într-un cuvânt acasă. Nu a apucat premierul să coboare bine de pe vaporas când un bărbat într-o salopetă albastră se repezi la el și precipitat începu să-i vorbescă precipitat.

— Mă numesc Nicolae O. lucrez pe acest șantier în calitate de maistru și vă rog foarte mult să mă ajutați!

— Ce s-a întâmplat?

— Vreau să merg acasă! Am trei ani de când lucrez aici și nu mai pot! Îmi este dor de casă! Am copii mari, pe cale de a se căsători și aș vrea să-i văd. Vreau să mă duc acasă!

— Și cine te oprește?

— Păi... conducerea șantierului.

Premierul privi înspre directorul care-l însoțise pe vaporas, apoi spre maistru și-l asigură că va discuta cazul și intră cu toată suita în baracă. În răgazul oferit m-am apropiat de maistru și am încercat să aflu miezul afacerii. În câteva cuvinte toată povestea ar suna cam așa;

fiind un maestru betonist foarte priceput șeful șantierului nu l-a lăsat să plece acasă nici măcar în concediu în ideea de a termina la termen lucrarea știind că încalcă regulamente și legi. Poate că și maestrul era cam colțos, iar directorul nu avea ce să-i facă decât să-i tot amâne concediul până a ajuns la final, iar fraza ce o auzisem când intra în baracă:” Această lucrare a fost pentru mine o sarcină de partid și un act patriotic de a ne reprezenta țara tovarășe prim ministru...” era demagogie curată. Rămas singur cu maestrul, afară la o bere, îmi făcu o mărturisire pe care, atunci o puneam la îndoială:

— Dom’le să-ți spun un lucru pe care nu l-am spus la nimeni. Să știi că acum trei ani când am plecat de acasă eram hotărât să fug. Îmi făcusem un plan să lucrez, și la negru, bineînțeles, să câștig ceva bani și să rămân, undeva, în Occident. Cu meserie mea aș fi putut trăi binișor și-mi aduceam și familia... Ei bine, îți spun sincer, că mai mult de trei ani nu poți sta departe de casă. Ori cât de bine ai duce-o și ori ce situație materială ai avea fix la trei ani te apucă amocul și vrei să te întorci....La mizeria de acasă, la cozile de la ulei și la cartela de zahăr, dar ești acasă. Cine spune că poate trăi în altă țară, mai mult de trei ani să știi că ăla nu e român! Dorul de țară e o boală pe care o are tot românul înscrisă în gena lui și nu-s vorbe goale ce-ți spun eu acum!

Bineînțeles că nu-l credeam spunându-mi în gând că tipul vrea să mă amețească cu dragostea de țară și cu alte chestii ca să se dea mare...

Abea în anul 2000 am înțeles fenomenul când un coleg din provincie a plecat la Paris în disperarea românului rămas fără slujbă și fără nicio perspectivă. Ajuns la Paris cu viză în regulă de turist s-a trezit că banii îi erau pe ducă și locuri de muncă nu a găsit nici la salubritate. Într-o zi, bântuind prin Paris, a auzit la un colț de stradă un vânzător de ziare vorbind românește cu un tip. S-a dus către el ca atras de un magnet. După ce a intrat în vorbă cu el a aflat că „un moș” face un ziar pentru emigranți. Scrie în el, pentru cei care vin în Franța, cum să-și caute un loc de muncă, o casă, care sunt legile care trebuie respectate, etc. „Du-te la el și-ți dă și ție un pachet de ziare, le vinzi și ai din ce trăi. Așa fac mulți români. Zis și făcut. A luat adresa, a dat de „moș”, un ziarist francez ieșit la pensie care edita acest ziar pentru emigranți, și pare-se că afacerea era profitabilă dacă numărul vânzătorilor de ziare creștea în permanență. A început și el să vândă ziare, iar după o perioadă de acomodare „moșul” l-a angajat cu un

salariu de 7000 de franci pe lună și în scurt timp deveni administratorul întregii afaceri. El distribuia ziare la vânzători, în marea lor majoritate români din zona Oașului, iar când avea chef mai scria și la pagina externă despre politica estului. Și-a găsit o casă, a chemat fetele în vacanță și le-a dus prin toată Franța, a strâns ceva bani dar nu prea mulți în ideea că va câștiga în continuare, până într-o zi, după ce a făcut trei ani de la sosire în Franța când din senin i-a spus „moșului” că pleacă acasă. În România. Și fără să mai stea pe gânduri a încărcat Fordul Siera cumpărat la mâna a doua cu ce era al lui și într-o grabă bolnăvicioasă se grăbi să părăsească Franța de parcă-i frigea tălpile. Când a intrat în țară pe la Arad și a dat de primele gropi și de gunoaiile din oraș a avut o trezire la realitate și cu tote astea nu s-a întors înapoi. A stat mult timp fără serviciu, iar după un an și-a găsit ceva la aproximativ 100 de dolari pe lună, departe de ce avea în Franța. Si cu toate astea n-ar mai fi plecat înapoi. Își făcuse stagiul de trei ani departe de casă.

„Ascultă la mine, îmi spunea el, dacă un român poate sta mai mult de trei ani departe de țară înseamnă că-i bolnav... ori nu-i român, iar dacă rămâne, totuși, afară, toată viața lui va trăi românește chiar dacă-i stabilit la Honolulu”.

* * *

Capitolul 7

Trage tu Gicule!

Prin anii optzeci și ceva și la Sala Palatului avusese loc un Congres important, cert este că între Palat și CC era o mare de oameni cu steaguri, pancarte și portretele celor doi conducători ce aștepta plictisită producerea evenimentului. Era pentru prima dată când soții Ceaușescu parcurgeau distanța dintre Consiliul de Stat (Palatul regal) și Comitetul Central pe jos printr-un culuar special creat, presărat cu flori și jalonat de „băieți”, foarte atenți să nu miște nimeni în front, sau să nu strige suficient de tare și convingător bucuria întâlnirii cu „iubiții conducători”. Toată lumea era adusă în Piață de la ora opt dimineața și nu se mișcase de acolo până la ora două sub directa supraveghere a directorilor de fabrici și a secretarilor de partid. După atâta vreme nici acum nu-mi este clar dacă Ceaușescu era conștient de eforturile ce se făceau cu ocazia organizării unor astfel de mitinguri și, dacă, chiar era

doritor de asemenea manifestări grandioase.

Începând din 1965 când a fost ales în fruntea Partidului, a slobozit frâiele rusești și, cu tot curajul, a dat liber la cântecele patriotice acunse cu grijă în conștiința neamului, dar interzise de internaționalismul proletar moscovit și pe toate posturile de radio și televiziune se cânta cu toată puterea” Trei culori”, „Deșteaptă-te române” și „Treceți batalioane române Carpații”. Apoi, în 1968 a condamnat cu curaj invazia din Cehoslovacia și liberalizase sfios viața în România încât lumea crezuse că începuse să adie un vânt de primăvară. Apoi a fost furia construirii de case. Toate cartierele bucurestene erau înțesate de macarale și în fiecare oraș al țării se construia intens. Dacă rămânea la atât sunt convins că ar fi pășit în istorie încărcat de glorie. Numai că ajutat de sute de trepăduși ce-l acopereau zilnic cu fluvii de elogi a ajuns să creadă și el adjectivele supralicitate din ziarele și telegramele trimise cu diverse ocazii. Era de notorietate faptul că după fiecare realegere a sa în suprema funcție în stat presa publica pagini întregi de telegrame de felicitare luni de zile. Când doi sau trei oameni, din jurul tău, îți tot spun că ești frumos și deștept îi poți suspecta de lingușeală, dar când toată lumea te ridică în slăvi și strigă pe toate drumurile că ai ajuns cel mai deștept și cel mai bun în toate, zi de zi, este posibil ca în cele din urmă să cedezi și să crezi pe jumătate. Om ești! Nu? Așa că o mare parte din vina ascensiunii dictaturii personale în România o poartă trepădușii politici care-și făcuseră un crez din lauda Șefului. Se ajunsese ca pe lângă fiecare organizație de partid să se constituie un grup de” intelectuali” care aveau sarcina de a „elabora” telegramele de felicitare în zilele de sărbătoare și după ce creația era gata se făcea o ședință extraordinară unde tot muritorul era înștiințat de textul lingușelii, apoi se trimitea oficial pe adresa Comitetului Central. Acolo, telegrama încăpea pe mâna „lucrătorilor din aparatul de partid”, care aveau pregătite cele mai savante adjective și forme de reverință, o corectau sau numai o îmbunătățeau și o trimiteau la ziare. Că aceste telegrame se pitroceau la secția de presă a partidului o știa toată lumea. Ce nu știam eu era persoana care puneă mâna pe telefon și spunea; Ajunge! În Piață erau aduși oameni din diverse instituții și fabrici pentru „a-și exprima bucuria” prin lozinci dictate de oamenii de ordine și strigate din rărunchi de cei aduși pe bază de tabel și de multe ori pe bază de semnătură.

Primisem sarcina să fac o fotografie cu cei doi, ovaționați de mulțimea cu flori în mâini când ei vor trece pe aleea formată de două șiruri de „băieți”. O cărare păzită cu strășnicie să nu calce cineva pe cetina și florile așternute pe caldarâm anume pentru distinsele picioare. Urcat pe un practicabil, alături de o cameră de luat vederi, trăncăneam vrute și nevrute, cu operatorul – plictisiți de moarte în cele trei ore de așteptare – când el primește prin cască semnalul.

— Gata! Vin!

Un murmur străbătu întreaga piață și glasul agitatorilor se auzea îndemnând mulțimea:

— Hai tovarăși! Cu multă vigoare și responsabilitate: Ceaușescupecere! Ceaușescu paaace! Hai! Mai cu forță vă rog!

Mulțimea începu să strige și să agite „materialele de propagandă” bulucindu-se să vadă „conducătorii”. Urmărind linia aleei am observat la porțile Palatului, cocoțat pe gardul de fier forjat, un coleg mai în vârstă, care era pregătit să fotografieze și el intrarea celor doi în mulțime. La nici zece metri de el un alt coleg era „infiltrat” în mulțime pentru a fi cât mai aproape de eveniment. Și iată că apar cei doi pe scările fostului Palat regal în uralele și scandările mulțimii. Îmi pusesem teleobiectivul de 200 și urmăream concentrat perechea prezidențială când îmi aud colegul cocoțat pe gard:

— Giculeee! Trage tu că eu n-am reușit!

A „trage”, în termenii noștri fotografici, însemna a declanșa a face fotografia, ori „băieții” n-au înțeles același lucru și-i văd pe amândoi colegi înșfăcați, fiecare de câte doi „civili” și duși spre marginea mulțimii, către două mașini negre ce staționau în față la Cina.

Multă vreme cei doi au dat „extemporale” la Securitate explicând de nenumărate ori ce-au vrut să spună cu acel „Gicule trage tu...”. Acele vorbe au avut consecințe grave în cariera lor, fiind dați să lucreze la „tematic”, activitate ce o făceau începătorii și toată viața lor a fost marcată de acele vorbe.

Capitolul 8

La aniversare

La zece ani de la Revoluție unii trag linie și fac bilanțuri. Ce-a visat la început și ce a ieșit... Politicienii se huidue de ziua națională la scena deschisă, în Alba Iulia, economiștii ne anunță strepezit la

televizor că nu există prag de jos a sărăciei în care poate coborâ România, iar revoluționarii reconstitue momente, sau inaugurează muzee cu fotografii de la Revoluție și le explică oficalilor unde erau ei în poză.

— Uite, ăsta-i momentul când am intrat în C.C. și un revoluționar a scos steagul fără stemă și-l flutură victorios în balcon. Dincoace, Petre Roman se adresează mulțimii alături de generalul Voinea... Asta-i de la morgă, iar asta demonstrează că se trăgea vârtos în Piața Revoluției.

Pe tarabe se vând ziare, bogat ilustrate cu evenimente de acum zece ani, ziare într-un fel festive pentru care redactorul șef a dat ordine clare secretarului de redacție; „Gicile pune pe a-ntâia o poză pe cinci coloane cu tancuri ca să se vadă că armata a tras!”

Alți șefi spun că nu. Pe a întâia vor una de la cimitir cu o mamă care plânge la căpătâiul unui erou, iar în mijloc umplem cu fotografii pe trei coloane de la destrămarea mitingului, civili pe TAB, lupte de stradă și morții de la morgă.

Liga studenților mășăluește cu torțe aprinse și cu fotografii de la Revoluție ce sunt purtate ca pe icoane. Sunt alb-negru, ușor mișcate, dar reprezintă scene zguduitoare din 21, 22, 23, etc. decembrie 1989. Îl întreb pe un tânăr dacă știe ce poartă în brațe și-mi răspunde sincer că nu prea, „dar sunt poze din timpul Revoluției și-s mișto, asta de la morgă e marfă!” Câți ani avea el atunci? Ei cam 12-13 ani dacă acum e în anul doi. „Îți aduci aminte de zilele Revoluției copile?” „Așa, vag, dar mi-a povestit tata.”

Dar despre cel care a făcut acele fotografii ce se poate spune? Dacă a auzit șueratul gloanțelor cu aparatul la ochi, și în acele zile și nopți dormea prin redacție, o oră două, ca apoi să fie din nou prezent fie la Inter, fie la C.C., ori unde era mai fierbinte momentul se poate spune despre fotoreporter că a fost prezent la ora de istorie? Sau cei mai docti și mai europeni decât noi vor scrie alternativ, în alte cărți de istorie, că „erau unii, cam prost îmbrăcați și verzi la față care se distrau vârtos făcând poze la morți și imortalizau pe peliculă peisaje de natură statică cu copii răniți.”

Capitolul 9

EGIPT

„Dacă omul se teme de timp, timpul se teme de piramide”.

Cu greu mi-am stăpânit emoțiile când am aflat că voi merge în Egipt însoțindu-l pe primul ministru. Un coleg mai în vârstă mă sfătui să nu arăt prea multă bucurie, pentru că, întotdeauna se va găsi cineva să „pună o vorbă acolo unde trebuie, numai așa de-a dracului, ca să nu mai pleci”. M-am stăpânit până când avionul cu delegația oficială a decolat și stewardesa ne-a anunțat că vom face până la Cairo două ore și jumătate.

Deci, stimați prieteni, eram primul moldovean din familia mea, născut pe malurile Bistriței, care avea posibilitatea să vadă o țară, care, atunci când Europa era un ținut sălbatic bătătorit de zimbri, iar dacii buchiseau, încă, tainele învățaturii lui Zamolxe, Egiptul era o civilizație bătrână, când cele două Americi erau tot atât de necunoscute ca și teoria că pământul este rotund, iar civilizațiile mayașe și aztece erau doar la lecția de cioplit piatra, peste Egipt trecuse valuri de timp îmbătrânind cu milenii piramidele construite de matematicieni cu mare știință de carte.

Atunci când grecii inventau legendele Olimpului și pe Fideas, o civilizație și o cultură a frumosului, rafinamentul de la curtea faraonilor era deja istorie, iar când romanii stăpâneau lumea de peste două milenii și reușiseră să topească civilizația greacă în tiparele rafinate ale civilizației lor, Egiptul era aidoma lui Cronos, un bătrân împovărat de ani, ce torcea caierele timpului, un bătrân ce venea de la izvoarele istoriei, dar ținut în viață și revigorat de apa vie a Nilului.

Pentru foarte multă lume Egiptul este o țară turistică, cu diverse monumente și ruine ale unor vestigii celebre pe care le admiri, le fotografiezi, te minunezi și apoi pleci în zgomotul asurzitor al motoarelor diesel spre alte obiective, protejat de aerul condiționat, de ghizi și de toată recuzita formată din cămile, harnașamente, mâncăruri exotice și hoteluri plutitoare demne de turistul timpului modern.

Totuși Egiptul este un spațiu, în care vârstele istorice se derulează de la începuturi și până în prezent cuprinzând timpuri faraonice, piramidele, cuceririle romane, islamul, măreția Sfinxului, Teba – vechea capitală – și Karnakul, cu misterele și tainele nedezlegate încă, nesfârșitele întinderi de nisip, care unduesc cu valuri impresionante în timp și toate acestea în lumina razelor unui soare nemilos, care este același de la începuturi. Egiptul este țara în care omenirea se regăsește pe sine de la izvoarele istoriei până astăzi, și

folosind cele mai sofisticate tehnici, încă mai caută să descifreze elementele și credința care au dezvoltat civilizații și au măturat epoci lăsând în urmă taine, mistere și nedumeriri care au trecut prin milenii.

Sunt convins că apariția lui Champollion pentru descifrarea hieroglifelor egiptene a fost materializarea dorinței omenirii de cunoaștere a celei mai vechi civilizații, iar povestea isoriei acestui popor încă nu s-a terminat. În fiecare an egiptologi de renume mai adaugă o filă la cartea de istorie din care monumente colosale, statui, temple, piramide vorbesc fără niciun strop de trufie; „Aduceți-vă aminte că sunteți o mână de pulbere. Generațiile se nasc și mor, orașele se ridică și dispar, națiunile înfloresc apoi decad, dar noi vom rămâne veșnic în picioare!”

Și totuși ce taină stă la începuturile creației acestor monumente? Plăpânda ființă umană se înfioară astăzi când încearcă să cuprindă permanența ei în timp și rezultatul creației sale. Parcă îmi și imaginez scena când Napoleon însuși comandând campania de cucerire a Egiptului și văzând aceste creații, și-a aliniat soldații în fața acestora și impresionat s-a simțit obligat să le spună următoarele cuvinte: „Din vârful acestor piramide, patruzeci de secole vă contemplă!” Poate se vor mai scurge încă patruzeci și taina celui mai vechi popor va rămâne la fel de neatinsă ca steaua Sirius ce luminează anumite dimineți limpezi din nesfârșitul deșert și de care se leagă tainice și indescifrabile, încă, corespondențe.*

După două ore și jumătate avionul nostru a pus roțile pe pământ egiptean, iar eu trebuia să-mi intru în atribuții. Când un prim-ministru, de ori ce culoare politică face o vizită de stat există un protocol cu reguli foarte clare pe care este obligat să le respecte în același timp și oaspetele și țara gazdă. Așa că după ce s-au oprit motoarele și s-a atașat scara la ieșirea secundară am coborât primul pentru a face fotografii la ceremonia sosirii. Bineînțeles că exista și grupul de imagine a gazdelor așa că am zâmbit, am salutat și m-am infiltrat într-o latură a scării pentru a prinde strângerea de mână. După ce premierul român a coborât și a dat mâna cu premierul egiptean, am făcut fotografia împins, înghiontit, tras și bruscăt fără menajamente, dar am fost lăsat în pace să fac prezentarea delegației oficiale aliniată la scara avionului primului ministru egiptean, apoi dus într-un țarc de unde am fotografiat trecerea în revistă a gărzii de onoare și intonarea celor două imnuri de stat. În acele minute trebuie să descoperi și care este

omul de la ambasadă care te poate îndruma în ce mașină trebuie să te urci și, eventual, să primești și acreditarea pe care este obligatoriu să o porți pe toată perioada vizitei. După trecerea în revistă a gărzii de onoare, cei doi prim-miniștri și soțiile au fost întâmpinați de un grup de copii care au oferit buchete de flori și am reușit să prind și acel moment, iar când șeful Protocolului egiptean începu să-i prezinte primului ministru român componența delegației care a venit să-l întâmpine eu am început să caut mașina în care trebuia să mă urc. Descriu toate aceste amănunte pentru că evenimentele se perindă cu o mare repeziciune și dacă nu ai o atenție distributivă bună riști să rămâi pe aeroport pentru că nimeni nu așteaptă pe cel răătăcit. Am sărit în microbuzul pus de gazde la dispoziția presei, mi-am prins cu grijă acreditarea primită în viteza cu care se anunță o catastrofă, apoi am constatat că afară sunt 40 de grade Celsius. Deja hainele de pe mine deveneau prea groase, iar geanta cu aparate mult prea grea și ziua deabea începuse.

De la aeroport coloana de mașini s-a îndreptat spre reședința unde urma să fie cazat primul ministru al României, palatul Andalous. Distanța dintre aeroportul cairot și Helliopolis, cartierul unde se afla palatul Andalous nu ere prea mare, în 35 de minute mașina încadrată de un pluton de polițiști intra pe poarta reședinței premierului român. Microbuzul nostru a continuat cursa și după puțin timp a parcat în fața hotelului Sheraton Heliopolis. La vizitele oficiale de acest nivel serviciile erau pe bază de reciprocitate. Deci locuiam la hotel de cinci stele la invitația Guvernului egiptean. Repartizarea camerelor a durat foarte puțin așa că în jumătate de oră eram din nou la Palatul Andalous, de data aceasta într-o mașină mare, neagră și fără aer condiționat, gata de a pleca la depunerea unei coroane de flori la mormântul Eroului necunoscut, uzanță protocolară internațională și obligatorie.

S-a dat semnalul, sar în hărăbaia proaspăt repartizată și constat că înăuntru este mai cald decât afară, tapițeria roșie ce imita pielea frigea ca o plită încinsă. În schimb șoferul era un tânăr simpatic, plin de vigoare, care se certa în permanență cu ceilalți șoferi din trafic pentru a mulțumi unicul călător.

Depunerea unei coroane de flori la mormântul Eroului necunoscut este un semn de respect pentru lupta de independență a țării gazdă și sacrificiul suprem adus de toți ostașii în slujba patriei.

După ce delegația română s-a recules în memoria luptătorilor căzuți la datorie pentru patrie și după ce ceremonia oficială s-a terminat, secretarul general al Protocolului de stat a ținut să-i arate primului ministru locul unde a fost asasinat Mohammed Anwar el Sadat, precedentul președinte al Egiptului. După războiul rușinos în care armata Israelului ocupă peninsula Sinai și blochează Canalul de Suez Anwar el Sadat anunță într-o ședință a Adunării Poporului, pe date de 9 noiembrie 1977, că este dispus să se întâlnească cu conducătorii israelieni pentru a negocia pacea atât de necesară și dorită de egipteni. În aceeași lună, între 19-21 noiembrie 1977 președintele Sadat face vizita istorică la Ierusalim și este invitat în Knesset (parlamentul israelian) să-și exprime principiile unui acord de pace. Cu toate că era președintele unei țări cu care Israelul se afla în conflict, Anwar el Sadat a fost ascultat cu foarte multă atenție și s-a bucurat de o încredere totală din partea oamenilor politici evrei. Imediat ce a revenit în țară, cinci țări arabe decid suspendarea relațiilor diplomatice cu Egiptul, iar lumea arabă îl condamnă cu vehemență pe Sadat învinuindu-l de trădarea intereselor islamice. Cu concursul S.U.A., inițiativa președintelui Anwar el Sadat este urmată de negocierea unui tratat de pace iar în februarie-martie 79 sunt semnate acordurile de la Camp David care prevedeau în mare; Innocenter stării de război între părți; Retragera Israelului din Sinai și deblocarea Canalului de Suez; Respectarea reciprocă a suveranității teritoriale și independenței politice; Abținerea reciprocă de la amenințarea cu forța sau folosire forței; Stabilirea de relații diplomatice cu Israelul; Autonomia poporului palestinian din Gaza și Cisiordania. După încheierea tratatului 17 state arabe au rupt relațiile diplomatice cu Egiptul, care este exclus din Liga Arabă, din alte organizații pan-arabe și din Organizația Conferinței Islamice. La nici doi ani de la semnarea Acordului de la Camp David, pe date de 6 octombrie 1981, președintele Sadat este asasinat în timpul unei parade militare. În timp ce mașinile blindate defilau prin fața tribunei oficiale un singur ofițer din serviciu de protecție și pază rămăsese lângă președinte, ceilalți plecaseră în spatele tribunei, la fumat. Sub privirile mulțimii îngrozite un grup de militari au sărit dintr-un camion și au tras cu mitralierele în tribuna oficială fără nicio opreliște, omorând în afara președintelui și pe alți oficiali. Așa a fost înlăturat din mersul istoriei unul dintre marii oameni politici ale acelei vremi, simbolul modern al unei țări islamice.

La un semn toată lumea s-a îndreptat spre mașini pentru a continua programul. După depunerea coroanei, urma prima rundă de convorbiri oficiale între cei doi prim-miniștri. Cu toate că în fața coloanei oficiale se afla o mașină de poliție și câțiva motocicliști pentru a înlesni deplasarea, pe unul din podurile ce leagă cele două maluri ale Nilului mașinile noastre s-au blocat în trafic într-un cor de claxoane și sirene de poliție. După douăzeci de minute am văzut și motivul blocajului. La mijlocul podului se întâlneau doi felahi, fiecare cu cotiga și măgarul lui, și se ocărau de mama focului opriți de-a curmezișul a două sensuri de circulație, insensibili la protestele șoferilor. Până nu și-au spus ce aveau de spus nu au degajat podul. Erau poate, categoria de agricultori care ară pământul cu ajutorul boilor, irigă pământul cu roata pusă în mișcare de cămilă și cară gânele cu o cotigă pe două roți trasă de un măgăruș biblic, iar ei îmbrăcați cu galabia cea simplă și protejați de un turban împotriva soarelui și a nisipului se perindă prin istorie de mii de ani atenți, doar, la păstrarea tradițiilor.

La Consiliul de Miniștri am ajuns cu o mică întârziere dar fără a avea nici cea mai mică vină. Traficul. Am alergat să prind strângerea de mâini dintre cei doi prim-miniștri, o fotografie din timpul convorbirilor oficiale necesita un alt obiectiv și l-am schimbat imediat, apoi câteva fotografii color pentru ori ce eventualitate, important era să surprind atmosfera în care se desfășura întâlnirea dintre cele două delegații. Am ieșit din salonul oficial și am realizat că am gura uscată de sete. Pe primul funcționar întâlnit l-am rugat să-mi arate de unde aș putea să beau un pahar de apă. Foarte amabil m-a condus într-un fel de bufet unde se pregăteau tăvile protocolare cu paharele aburinde cu apă rece. Încet, înfiorător de încet, un bufetier a luat un pahar gol, l-a privit în zare, apoi l-a așezat sub un țuțuroi care venea dintr-un fel de butoi cu gheață. Mi-a umplut paharul și cam într-un secol mi l-a adus la teigheaua unde eram eu. Avea cam 150-200 de ml de apă și l-am sorbit din două înghițituri rugându-l pe creștin să-mi mai dea un pahar cu apă. S-a uitat lung la mine și mi-a mai dat unul tot cu aceeași lentoare dar pe care l-am băut imediat. În privirea lui am citit o urmă de reproș, dar eram prea dezhidratat de hărăbaia americanescă mare, neagră și lipsită total de aer condiționat ceea ce era un motiv pentru mine să mai cer unul. Simțeam că aș fi fost în stare să beau tot butoiul din care ieșea țuțuroiul și tot nu m-aș fi săturat. La al șaselea pahar doi dintre bufetieri se opriseră uimiți din activitatea lor uitându-se parcă

muștrător la mine, iar omul meu avea deja o figură de parcă suferea de apendicită. Am renunțat să mai cer apă considerând că dacă mai continui epuizez rezerva Consiliului de Miniștri și bietul bufetier ar fi bănuț de delapidare, așa că am ieșit din bufet cu setea nepotolită și cu un inexplicabil sentiment de culpabilitate. Mai târziu am aflat că egipteanul nu bea atâta apă, cel mult adaugă la un pahar două, un ceai foarte tare cu o aromă specifică. Aveam să aflu mai târziu că apa este scumpă și la mare preț mai ales într-o țară în care predomină deșertul, iar viața există doar pe malurile firului de apă ce-l străbate de la sud la nord, o apă atât de cercetată, de cântată, de hulită, de adorată și încă se mai refuză cuprinderii umane rezervând surprize și căruia toată lumea îi spune Nil. Bufetierul nu îmi făcea „figuri” pentru că îi beau pur și simplu apa ci pentru că nu adaug acel respect care – l aduce ori ce arab paharului cu apă.

În sfârșit s-au terminat convorbirile dintre cele două delegații și se dă semnalul știut; la mașini!

De data aceasta coloana de mașini este ruptă în două. Limuzina premierului și încă patru, în afara celor de escortă, formează o mică coloană oficială, iar celelalte autoturisme puse la dispoziția miniștrilor și experților formează o a doua coloană care va răspândi pe românii veniți cu treburi pe la ministerele de specialitate, în lungi negocieri și tratative, fiecare pentru ministerul pe care îl reprezintă și toți pentru interesul național. Așa era deviza!

Când scriu aceste pagini îmi dau seama că oricât s-ar fi străduit un funcționar al statului să facă afaceri în folos propriu cu averea țării nu ar fi putut pentru că sistemul de atunci ar fi dat în vileag imediat ori ce fraudă, iar frica de autorități era foarte mare. Prestigiul instituțiilor care supravegheau respectarea legilor era intact.

Eu m-am urcat în hărăbaia cea neagră și am plecat în surle și trâmbițe, în urma mașinii primului ministru și ne-am oprit la Muzeul de Egiptologie. Sar repede din transatlanticul meu și alerg ca disperatul pe o căldură de 40 de grade ca să prind momentul când premierul este întâmpinat de directorul muzeului și de grupul de ghizi. Ajung, fac fotografia și intru primul în muzeu.

Intru într-o rotundă unde tronează patru statui imense din care trei îl reprezintă pe Ramses al II-lea ce a fost timp de 67 de ani faraonul emblematic, cel care a marcat istoria Egiptului cu personalitatea sa. A patra statuie este Amenhotep al III-lea, un arhitect

care a ajuns faraon. Impresionant este faptul că după ce autoritățile egiptene au realizat necesitatea construirii unui muzeu pentru a aduna laolaltă cât mai multe bogății arheologice, francezii au fost cei care au contribuit cel mai mult la descifrarea și conservarea istoriei și construirea unui edificiu, un palat extrem de vast, în care au pus în valoare cele mai importante descoperiri. Primul francez intrat în clepsidra istoriei a fost Napoleon Bonaparte care a dorit să cucerească Egiptul, ca și Cezar, adăugând Franței nestemata istorică dar și strategică a Nilului, răpită Angliei, și a adus în campania din 1798-1801, odată cu trupele bine instruite și savanți pentru cercetarea monumentelor întâlnite în cale, iar Vivant Denon își ia sarcina în serios și publică o *Descriere a Egiptului*, în douăzeci și patru de volume. Un soldat din armata lui Napoleon săpând o tranșee descoperă o piatră înscrisă cu hieroglife, dar și în greacă și în demotică, o scriere simplificată a egiptenilor din perioada greco-romană. Această piatră a fost parola de intrare în descifrarea scrierii unei culturi care vine dintr-un timp îndepărtat, o lume sublimă și misterioasă. Tot un francez își dedică viața descifrării hieroglifelor și din fericire pentru istorie Jean-Francois Champollion chiar reușește, însă informațiile căpătate din descifrarea textelor deschide pofta unor arheologi amatori și un val de prospectori dornici de înavuțire se abătu asupra Egiptului într-o goană nebună după aurul istoric ascuns în textele misterioase. Ei nu respectau nicio regulă, nu notau nimic despre săpături, doar papirusurile și tăblițele scrise le potolea energia căutării după care o rupeau la fugă cu text cu tot. Atunci apărură un alt francez, parizianul Auguste Mariette care odată ajuns la Cairo a înțeles ce importanță reprezintă acele minunate înscripții, de pe morminte, stele, statui și temple și are inițiativa înființării primului muzeu și devine primul director al Serviciului egiptean de Antichități punând capăt jafului intrușilor din Europa și de aiurea.

Bineînțeles că în dezvoltarea arheologiei egiptene au avut partea lor de glorie și savanții englezi, iar Lordul Carnavon și Haward Carter sunt cei mai celebri. Un întreg etaj al Muzeului de Egiptologie din Cairo este dedicat comorilor descoperite de cei doi savanți englezi în Valea Regilor în mormântul ce purta pecetea faraonului Tutankamon. Dacă majoritatea mormintelor faraonice au fost jefuite încă din antichitate cel al lui Tutankamon a fost găsit intact și doar ca vizitator ți-ar fi trebuit zile întregi să admiri comorile ce au fost

descoperite de cei doi englezi. Patru cufere sub formă de altare, introduse unul în altul, ascundeau sarcofagul în care s-a găsit mumia faraonului. Lemn scump acoperit cu foiță de aur, sicrie de aur masiv ce ieșeau unul din celălalt, măști de aur, diademe, amulete de jad, sipete întregi de bijuterii, păsări din aur și pietre prețioase, inele în degetele de la mâini și de la picioare, o sută de grămezi de bijuterii etalate acum în vitrine de cristal, securizate cu alarme electronice, lasere și complicate sisteme de supraveghere, departe de lăcomia oamenilor.

Tutankamon nu a fost decât un rege copil, un faraon fără faimă și cu o domnie scurtă într-o perioadă lipsită de strălucire din istoria Egiptului. Oare cât de fastuoase trebuie să fi arătat camerele mortuare ale unui Ramses, Tutmes sau Seti. O asemenea cantitate de aur și pietre prețioase ar valora acum sute de milioane de dolari și nu este de mirare că de mii de ani au existat jefuitori care au riscat totul pentru asemenea tezaure. Mormântul lui Tutankamon cu toate obiectele de cult găsite acolo este un simbol neprețuit al unei civilizații dispărute care a putut într-un fel să rescrie istoria cu toate că limitele cunoașterii nu au fost atinse. Fiecare obiect descoperit în mormântul faraonului ne aduce un plus de informație asupra lumii de unde vine, dar în același timp ne adâncește și mai mult misterul unei culturi care doar se bănuie că ar fi fost acum 5000 de ani.

Muzeul de Egiptologie este un templu cultural, în care s-au adunat în timp obiecte și opere de artă, ce atestă existența unei lumi pe care arheologii și istoricii se străduiesc să o ordoneze dar multe întrebări nu-și găsesc răspunsuri. Atracția mesajului istoric al fiecărui exponat este foarte mare și vizitând cele câteva zeci de săli parcă ai vrea să capeți răspuns la toate întrebările pe care omenirea și le pune de o sută de ani încoace. Oare ce ne transmiteau înțelepții Egiptului antic în papirusurile Bibliotecii din Alexandria fondată de Ptolemaios I Soter în anii 300 î. Cr.? Cele 500 000 de papirusuri cuprindeau toate informațiile despre omenire cunoscute în antichitate și poate altfel de oameni eram noi cei de astăzi dacă ne parveneau, pe parcursul mileniilor, fiecare descoperire și explicația fiecărui fenomen. Numai că jumătate din aceste manuscrise au fost distruse de legiunile lui Cezar (47 î. Cr.), iar cea mai rămasă au fost folosite drept combustibil la încălzirea băilor de către trupele califului Omar (717-720 d. Cr.). Raționamentul actului criminal al califului a intrat în istorie ca monument al intoleranței arabe: „Dacă toată înțelepciunea lumii se află

în Coran, atunci nu mai este nevoie de alte cărți, iar dacă ea nu poate fi găsită în Coran, atunci celelalte cărți trebuie să fie distruse pentru ca să nu se observe aceasta". Unde am mai auzit eu vorbele astea dar spuse acum, la sfârșit de mileniu doi? Poate un aiatolah iranien, sau nu am reținut eu bine sensul cuvintelor? Cinismul războiului religios poate trece ca un glonț prin ori ce carte de învățătură indiferent de epocă. Oare în cele 500 000 de lucrări adunate de Ptolemei proveneau dintr-o perioadă de timp de peste 4 milenii de documente scrise și este imposibil de evaluat răul imens ce l-au adus umanității astfel de gesturi, încetinindu-i dezvoltarea cu secole, poate cu mai mult...

Vizitând nenumăratele vitrine ale uriașului depozit de exponate-capodopere din Muzeul de Egiptologie îți vin în minte tot felul de întrebări de genul: Cum a fost iluminat mormântul lui Tutankamon, pentru a desăvârși lucrarea în timp, știind că în interiorul mormântului nu s-a găsit urme de fum pe pereți? Un istoric arab susține că una din înscripțiile de pe piramide, tradusă în arabă, arată că epoca construcției este aceea când „Lira se afla sub semnul Cancerului”. Ori, prin calcul se demonstrează că aceasta ar însemna de două ori 36 000 de ani înainte Hegirei, adică acum 73 000 de ani. Să fie o eroare? Si dacă ce știm este prea puțin față de realitate? Oare informațiile din Biblioteca Alexandriei nu ar fi lămurit misterul? Ne-am obișnuit să etichetăm ori ce construcție uriașă pe care nu o înțelegem ca „faraonică”, adică stupid de mare și fără sens precum piramidele. Dar cei care au construit aceste piramide au lăsat în urma lor aceste minunății din mormântul lui Tutankamon, care nu sunt decât o câtime infimă din restul comorilor tâlhărite de-a lungul mileniilor și care ne transmit un volum uriaș de informații. Piramidele au fost măsurate, cântărite, cercetate cu raze Roetgen, analizate de toate laboratoarele lumii și cu toate astea, încă nu a dat nimeni o explicație clară de ce ele conțin o serie de date astronomice și matematice care au fost „descoperite” de matematicienii greci cu patru milenii mai târziu. Se recunoaște grecilor de a fi inventat matematicile, dar nimeni nu explică, foarte clar, cum a fost construită piramida lui Keops care necesită cunoștințe de matematici superioare. Ea era perfect orientată spre cele patru puncte cardinale, ori egiptenii nu puteau să cunoască noțiunea și locul polului Nord. Nu cumva exponatele din acest uluitor Muzeu sunt de fapt amprente ale civilizației altei lumi, care a dat naștere culturii egiptene, o cultură

mult prea dezvoltată în baraje, canale, agricultură făcută după calendare bine întocmite, construcții și aliaje ce depășesc evoluția istorică, toate de-a lungul unui fluviu în plin deșert, în timp ce în Europa cohortele de arieni încă mai vânau zimbri cu sulita și ciomagul. Mai degrabă îmi vine să-l cred pe scriitorul copt Masoudi care arată într-un manuscris, aflat la Oxford, că cele două mari piramide au fost construite de Surid, unul din regii Egiptului înainte de potop, el dând ordin preoților să introducă în interiorul colosalelor construcții suma înțelepiunii și a cunoștințelor lor în arte și matematici, astfel ca piramidele să rămână o mărturie în folosul celor ce le vor înțelege.

Se dă semnalul și ieșim din Muzeu. Afară sunt cam 45 de grade. Am trecut din lumea visului și al imaginarului prea brutal în lumea reală. Asfaltul din fața celui mai mare muzeu din Cairo frige înfiorător, iar în hărăbaia americană se pot pune chifle la copt. Soferul meu zâmbește senin, iar eu nu am ce să respir. Oare cum se poate trăi, totuși, în această parte a lumii. Mi-e dor de Ceahlău. Înainte să plecăm din fața Muzeului de Egiptologie unul din membri delegației mă anunță că datorită nefinalizării Protocolului s-a primit ordin ca să mai fim plimbați prin Cairo până când documentul va fi gata – cam vreo oră și jumătate, două.

Un tur prin Cairo nu putea decât să mă bucure dacă nu aș fi fost singurul din coloană fără aer condiționat la mașină, iar afară cred că temperatura depășise demult 40 de grade C. la umbră. Cairoții spun că orașul lor este așa de mare și cu atât de multe de văzut încât unui turist înverșunat i-ar trebui un an să le viziteze pe toate. De la Muzeul de Egiptologie coloana de mașini s-a îndreptat, cu sirenele date la maximum, spre un alt punct de reper din capitala egipteană și anume spre Piața Ahmed Maher. Dacă reușești să scapi de blocajul din trafic, blocaj prilejuit – de multe ori – de către două cotigi conduse de felahii ce vin sau se duc la piață și vezi o clădire în stil maur, cu decorațiuni galbene pe zidurile zugrăvite pe un fond maroniu, și ferestre ce au în bătaia soarelui arzător perdele de piatră dantelată ca nicăieri altundeva decât la Cairo atunci înseamnă că ai văzut clădirea Muzeului de Artă Islamică, cel mai mare de acest gen din lumea arabă. Prin artă, lumea arabă înțelege decorațiunile măiestrit executate din orice și pe orice suport, obiecte de ceramică sau sticlă, vase prelucrate din cel mai fin metal, arme albe cu lame de Damasc sau Toledo și cu mânere în cel mai pur stil maur sau berber și care au stat la cingătoarea unor

comandanți celebri ca Soleiman Magnificul sau Mohamed cuceritorul Constantinopolului. Zeci de încăperi vor etala cele mai încântătoare covoare, țesături, ceramică și faianță, dar nu ai să vezi nicio statuie reprezentând corpul uman și nicio operă de artă nu va reprezenta ființa cu chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Coranul nu permite. Dar tocmai pentru acest lucru este interesant să vizitezi acest muzeu. Ori ce traseu ai face prin Cairo nu poți să ocolești cetatea lui Saladin – învingătorul cruciaților – și marea Moschee construită de Mohammed Ali Pașa, sultanul care, începând din 1805, reușește să dobândească independența nominală a țării de sub tutela înaltei Porți. Încercam să fac fotografii la toate aceste atracții turistice, dar de la nivelul geamului de automobil de prea puține ori unghiul, sau lumina îmi permiteau să și realizez acest lucru la performanțe profesionale. Nu se poate face artă din goana mașinii și acest lucru îmi producea insatisfacții. În schimb îmi treceau prin fața ochilor secvențe dintr-un film în care contrastul era erou principal. Vedeam în toată splendoarea lor monumente faraonice ce stăjuiau falnice în fața unui supermarket din sticlă fumurie încadrat de fațade de temple grecești și monumente romane. Mercedesurile erau aliniate, la stop alături de arhaicul asin înhămat la cele mai năstrușnice cotigi sau cărucioare. De pe podul de peste Nil se văd atât felucile plutind pe apele albastre, parcă desprinse de pe frescele faraonice, cât și clădirile înalte din centru orașului care etalează, cu mândrie, arabescurile de piatră sau motivele florii de lotus specifice Egiptului.

Dar cele mai interesante secvențe mi s-au părut a fi cele în care apărea omul de pe stradă. Fie că era vorba despre omul grăbit, cu diplomatul purtat ca blazon al afacerilor, sau gură cască cu tradiționalul turban înfășurat în tot felul de modele, bătând berbunca pe marile bulevarde, purtându-și galabia ca unică avere personală, ori de meditativul, cu oare ce stare, ce ședea la măsuta de pe trotuar cu cafeluța în față și narghileaua alături, toți acești oameni formau amestecul de vechi și nou, vetust și modern, străin și familiar, amalgamul misterios al lumii orientale.

Am ajuns la Consiliul de Miniștri după aproape două ore de plimbat prin Cairo, timp în care s-au perfectat documentele ce aveau să fie semnate. Ceremonia a avut loc într-un salon oficial, cu toată solemnitatea ce se impune într-un asemenea moment, având grijă să consemnez pe peliculă semnarea în sine, zâmbetele și strângerile de

mâini ca imediat să mă reped la bufetul instituției și să cer cu disperare, din nou, water please! Primele trei pahare le-am băut sub impresia că ospitalitatea arabă este desăvârșită, iar gestul de a oferi apă unui însetat face parte din ceremonialul generos al gazdei către însetat, al doisprezecelea pahar l-am băut sub privirile îngrozite ale personalului care aștepta ori să mi se întâmple ceva rău, ori să se termine rezervele de apă ale bufetului. Am plecat cu speranța că la hotel îmi voi completa deficitul de apă pierdut în hărăbaia americană vizitând cele mai importante obiective din Cairo. În holul hotelului Sheraton Heliopolis funcționa aerul condiționat, iar într-un loc plin de palmieri și fotolii ce te îndemneau să-ți faci siesta în stil oriental exista un pian de concert la care cânta cu mult talent, în fiecare după-amiază un tânăr negru ca tăciunele. Cu degetele mângâind sideful clapelor căuta din ochi eventualul ascultător care dorea să-i aprecieze efortul și dacă îl găsea se înviora brusc și îi oferea cele mai frumoase bluesuri cântate vreodată. Si m-a găsit pe mine. După atâta istorie și legendă un ceas de odihnă, după masa de seară, pe un fotoliu în compania pianului era tot ce-ți puteai visa. De ce oare tuciuriul îmi cânta, de fiecare dată, uvertura de la „Un american la Paris” de Gershwyn numai el știa. *

Adoua zi am plecat dizdedimineată, asta însemnând ora opt, încolonați și cu poliție în față spre El Wasta, o colonie de muncitori români care au ridicat în plin deșert o uzină de reparat vagoane. De ce trebuia să fie construită o asemenea uzină în plin deșert, la 80 de km de Cairo, și ce vagoane repară pe o linie care acolo se tarmina?

Am vorbit cu românii de pe șantier și după o ceremonie oficială cu tăieri de pamblici și discurturi tămâietoare am vizitat fabrica și organizarea de șantier. De abea după ce nu am fost primit în ultimele hale am realizat ce „vagoane” se reparau acolo. Oricum egiptenii erau mulțumiți de munca muncitorilor români și oficialitățile nu aduceau decât cuvinte de laudă constructorilor. Am rămas mai în urmă cu un șef de atelier în timp ce premierul vizita „halele”.

— Cum ați rezistat domnule atâta timp în infernul ăsta?

— Eh! Ziua ca ziua, te mai iei cu treaba, dar cum vine seara îți vine să-ți iei câmpii. De unde ești de loc? Mă întrebă meșterul.

Din Piatra Neamț, îi răspund.

— Zău? Si pe ce stradă stai fratele meu în Piatra? Explodă meșterul.

— Pe Rareș în spatele hotelului Ceahlău, îi răspund precipitat.

— Asta-i bună! Eu locuiesc în Precista și se opri în timp ce trerceam pe lângă niște garduri înalte făcute din panouri de tablă. Hai puțin înăuntru.

Într-un perimetru în care se afla patru barăci se cărase pământ negru de Nil și din el erau configurate câteva straturi cu roșii, salată, castraveți și alte legume necesare bucătăriei.

— Găsim și de cumpărat dar sunt mai gustoase cele grijite de noi, mai greu este cu apa pe care o aducem cu cisterna și o păzim să nu fiarbă peste zi.

Am intrat într-un apartament dintr-o baracă, în cel în care locuia meșterul, și cât ai clipi apărui pe o măsuță două păhărele și o sticlă cu un lichid incolor cu aromă de citrice.

— E făcut de noi aici, am înjghebat o „instalație” și producem cât e necesar că portocale sunt cu duiumul iar pe cele mai stricate, dar numai bune de țuică, le obții mai pe nimic. Important este să nu afle arabii pentru că ei nu dau voie să se bea alcool și pe bună dreptate. Asta ar mai lipsi pe căldura asta... Hai noroc, bine ai venit la El Wasta și să ne vedem sănătoși la Piatra Neamț!

Am băut un păhărel de rachiu „tras” de două ori, în care se distingea clar aroma deșertului combinată direct cu dorul de casă, cu meșterul concitadin pe care destinul l-a „detașat” pentru o perioadă de timp în pustie să construiască un fel de uzine.

*

Era ora nouă dimineața și mă aflu cu sprijinul Forțelor Aeriene Egiptene într-un avion militar cu destinația Luxor. De la cinci mii de metri înălțime Nilul se vede ca o pamblică albastră, tivită cu verdele speranței, pierdută și singulară în imensitatea deșertului roșiatic. Acest fir albastru este, de fapt, Egiptul. Nilul, cu cei 6670 de metri, este mecanismul existenței în această parte de lume. Luxor, Cairo, Alexandria sunt, înainte de toate centre de civilizație dar înaintea lor a fost Nilul, Theba, Memphis, au fost vechi capitale ale Egiptului antic, dar înaintea lor a fost Nilul și înaintea zecilor de piramide de la Sakhara, a coloșilor din Memnos și înaintea lui Ramses și a tuturor faraonilor a fost Nilul cel dătător de viață. Oamenii îl văd curgând de 7000 de ani, dar el a privit cum se nasc și pier imperii și civilizații, poate mai vechi decât Egiptul, rămânând statornic menirii sale de a inunda, cu o precizie de ceasornic, malurile, câmpurile și de a aduce în

deșert, odată cu aluviunile sale, viața ca un adevărat zeu.

Am aterizat la Luxor și după cazarea rapidă am vizitat cu interes muzeul din Capitala antică a Egiptului unde am aflat că în acel loc Nilul desparte ținutul în două părți distincte; malul drept era pământul celor în viață, cu toate bucuriile, necazurile, palatele, templele, ogoarele și tot ce înseamnă fericirea de a trăi, iar după ce treci Nilul – Stixul celor viiajungi pe malul stâng ținutul și împărăția celor morți. Aici sunt îngropate mumii și legende, imense bogății și tragediile unor vieți. În programul nostru erau prevăzute ambele maluri.

A doua zi m-am trezit foarte devreme și după ce am făcut dușul și toate celelalte am ieșit repede pe terasa hotelului să privesc Nilul. Hotelul era construit foarte aproape de malul apei încât îmi puneam problema ce se întâmplă în timpul revărsărilor. La Luxor Nilul nu este mai lat ca Dunărea din dreptul Brăilei, poate, doar că e mai adânc.

Din toate timpurile oamenii au considerat Nilul ca pe o ființă vie care le oferă apă, hrană, siguranța zilei de mâine și de multe ori câte un strop de speranță. Pe malurile lui s-au construit orașe, țări, imperii din care nu a mai rămas decât un pumn de nisip spulberat de vântul istoriei în cele zări, iar pe valurile lui plutesc spre Marea cea Mare mituri, legende, credințe, trufie și umilințe și foarte multă speranță. Dacă cele două maluri ar cuprinde toată speranța generațiilor de oameni care s-au născut și au trăit cu Nilul în suflet, poate că am vedea și o altfel de revărsare și deșertul ar înverzi pe tot cuprinsul său.

M-a trezit din visare o mână micuță și neagră ca tuciul ce mi-a atins umărul ca o părere. Era boy-ul. Din engleza lui și din araba mea am înțeles că guvernatorul provinciei mă invită la o cafea într-un colț mai retras al terasei. Venise și el cu noaptea în cap și de-abea mai târziu am aflat care era motivul. După saluturi și prezentări am luat loc la masa guvernatorului primind în dar o cafea cu aromă de Rai. Mă anunță bucuros că el va conduce delegația română și pe primul ministru în toate siturile arheologice trecute în programul vizitei. Bine, îmi zic în gând, și care ar fi motivul bucuriei?

— Eu îmi fac concediul la Poiana Brașov de cincisprezece ani. Aveți o țară foarte verde!

Aceste cuvinte aveau un puternic accent arab, dar erau îndubitabil cuvinte românești. Văzându-mă surprins bărbatul din fața mea izbucni în râs și printre hohote îmi spuse:

— Am făcut medicina la București și vacanțele studențești le

petrecream pe Valea Prahovei. De-abea așteptam să dau de cineva cu care să vorbesc românește să văd dacă n-am uitat.

Nu uitase, iar bucuria lui era sinceră. Am avut ocazia, apoi, să-l aud toată ziua însoțindu-l pe premier peste tot.

După ce a apărut și delegația am fugit la mașinile ce erau trase în fața hotelului. Am plecat în sunete de sirene să dăm piept cu istoria și cu misterul lumii egiptene. Am început cu Karnak.

Desfășurat pe câteva zeci de hectare Karnakul este o înlănțuire firească de frumusețe și armonie alcătuită din porți, statui și temple, coloane și alei de sfincși, toate având rosturi și atribuții foarte exacte în ceremoniile divinizării lui Amon. Ca turist ce vizitează în viteză toate acele vestigii poți fi impresionat de măreția ceremonialului, de maiestruozitatea și noblețea uriașului templu, dar sunt foarte puțini cei care pot explica tehnica cu care vechii egipteni manevrau blocurile uriașe de piatră și tehnologia prelucrării și finisării desăvârșite. După ce treci de cea mai mare poartă care umilește pe ori ce om prin dimensiune, dar nu pe zei, pătrunzi în sala coloanelor, cea mai impresionantă lucrare arhitectonică înălțată de mâna omului. Are peste o sută de metri lungime și mai mult de cincizeci lățime, iar cele 134 de coloane susțineau un acoperiș din lespezi cu o înălțime de 23 de metri. Fiecare coloană se termină într-un capitel cu o circumferință de 15 metri formând un platou pe care puteau sta 50 de scribi în poziție de lucru. Ori toate aceste blocuri imense de piatră inclusiv lespezile ce formau acoperișul erau mânuite frecvent și firesc de constructorii acestor temple, dar nimeni nu explică foarte clar cum. Cu toate explicațiile lor egiptologii nu au adus decât presupuneri. Astfel estimările specialiștilor demonstrează că acest complex de temple, porți și statui a fost construit în 2000 de ani. Poate.

După Karnak am vizitat Luxorul, un templu mai mic situat în plin centru orașului construit de mai mulți faraoni în cinstea zeului Amon-Ra.

Curți interioare, palate, statui colosale construite la comanda lui Ramses al II-lea și iar un șir de palate din care a rămas doar colonadele și o nesfârșită alee cu sfincși de o parte și de alta ce se termina undeva în apropiere de Karnak.

Tot ce am văzut în acea dimineață reprezintă rămășițele unor construcții ridicate de oameni în folosul zeilor, iar la înălțarea lor au muncit zeci și sute de generații în 1500-2000 de ani. Nimic nu a rămas

din ce s-a construit, în acele timpuri, pentru om. Măreția a supraviețuit doar pentru zei.

* * *

Capitolul 10

BOROBUDUR

De la Jakarta am plecat cu un avion al companiei indoneziene spre Jogjakarta la o oră destul de matinală, încât se observa la fiecare membru al delegației noastre efortul vizibil de a fi amabil și drăguț în pofida fețelor trase de oboseală. Am prins un loc la un geam, mai spre coada avionului și imediat după decolare mi-am scos un aparat de fotografiat să-l am la îndemână. Si nu pentru a immortaliza cine știe ce eveniment inedit, ci pentru simplu motiv că ruta noastră se desfășura de-a lungul lanțului de foc al Indoneziei și aveam, ce-i drept, dorința ascunsă de a fotografia un vulcan dacă nu în activitate măcar să fumege un pic.

Aflată la întâlnirea celor patru platouri continentale, asiatic, pacific, australian și indian Indonezia formează începând cu insulele Andamane și sfârșind cu insula Timor cel mai lung șirag de vulcani activi din lume. De la 9000 de metri, de unde se afla avionul nostru, se observau, din când în când, conurile amenințătoare ca niște guri imense de tun îndreptate spre împărăția de necuprins a zeilor, artilerie a întunecatelor forțe din noaptea pământului ce urmăreau cu atenție armatele din infinitul albastru și din când în când, trimiteau salve de răspuns la trăsnetele și furtunele stârnite de gâlceava supărăcioșilor zei. Din cei patru sute de vulcani din întregul arhipelag o sută trei zeci de guri de foc aparține Indoneziei și nimeni nu poate spune când un munte pașnic, cu o căldare în vârful conic, care fumează relaxat într-o pauză prelungită, se poate transforma peste noapte în cel mai aprig fenomen natural de forțe dezlănțuite. Pe 11 august 1883 Krakatau s-a dovedit a fi cel mai sângeros vulcan din istoria cunoscută a acestor fenomene. A explodat pur și simplu ca un cazan ținut sub presiune și coloana de cenușă s-a ridicat până la 11 000 de metri, iar un tsunami (val uriaș) de 35 de metri înălțime s-a năpustit asupra insulei distrugând totul în calea lui, efectul devastator ajungând și pe țărmurile Sumatrei de Sud și pe cele ale Javei de Vest provocând peste 40 000 de victime. Krakatau a fost o insulă de de circa 35 de kmp, iar

după erupție a rămas doar de 10,5 kmp, două treimi transformându-se în cenușă. Zgomotul bubuiturii s-a auzit până în India și Australia iar unda de șoc ce a făcut ocolul pământului s-a resimțit la Paris, Greenwich, Bruxelles, Berlin, Viena, și în linie firească până la Moscova. Tsunami, acel val ucigaș de 35 de metri a ajuns până pe coastele de vest ale Americii, iar cenușa expulzată a rătăcit luni de zile în atmosferă la zeci de km înălțime dând fiori de groază pe tot mapamondul.

De la fereastra rotundă a avionului se zăreau, din când în când, conurile specifice desenate în lumina dimineții ori craterul vreunui uriaș adormit nu se știe cât timp. Java are 44 de vulcani din care vreo 30 activi, dar în zborul nostru nu ne-a întâmpinat niciun furios. Ba dimpotrivă, o ceață ușoară învăluia pământul acoperind vârfurile mai semețe cu o cuvertură de nori parcă pentru a ne împrăștia temerile. În fine am ajuns aproape de destinația noastră și avionul coboară până la o înălțime de unde se poate distinge și omul, ca o furnică, pe pământ și piloții ne fac o surpriză făcând un ocol larg deasupra templului pentru care am venit la Jogakarta. Considerat ca una dintre cele 7 minuni ale lumii moderne, Borobudurul este unic în felul său și de la acea înălțime se prezenta ca un boboc de floare de lotus gata să înflorească, care plutea pe apele unui lac, iar fuioare de ceață se împleteau pe țărături nevăzute cu legendele și întâmplările de pe vremea lui Budha.

Aterizăm cu bine pe aeroportul din Jogakarta și, întâmpinați de guvernatorul regiunii ne imbarcăm într-o coloană de mașini pusă la dispoziție de gazde și ne îndreptăm cu viteză la primul obiectiv din program, vizitarea unei expoziții de produse artisanale realizate de cei mai talentați meșteșugari din zonă.

Clădirea din Jogakarta la care ne-am oprit era un pavilion expozițional construit special pentru a servi industriei turismului, în care se etalau mici meseriași din toate domeniile și din toate insulele Indoneziei, încât traseul tuturor pavilioanelor însemna o trecere în revistă a artei meșteșugurilor din toată țara. Pentru delegația română, care era condusă de primul ministru, gazdele au organizat un program special onorându-ne cu un tratament de oaspeți și nu de turiști. Cu toate acestea pavilionul nu a fost închis pentru turiștii obișnuiți, în acea zi ei beneficiind de un tratament preferențial alături de delegația noastră. Într-un spațiu de la începutul muzeului era amenajată o mică sală de spectacole și după ce ne-am așezat am crezut că vom asista la

un film de prezentare dar m-am înșelat. Într-un semi-întineric atent studiat pe ecranul din fața noastră începu un spectacol al umbrelor tipic indonezian, care se numește „wayang kulit”, și redă cu ajutorul mișcării degetelor și a unor marionete manipulate în fața unei surse de lumină o întreagă lume, plină de acțiune, esențială și plină de învățămintă pentru educația localnicilor. Primul spectacol „wayang kulit” s-a desfășurat la curtea regelui Airlangga (1016-1045), regatul său fiind delimitat în Java de Est, iar succesul obținut i-a deschis porțile și altor regate din arhipelagul Indonezian. Actorul principal al acestui spectacol de umbre este „dalang”-ul, povestitorul care este un artist desăvârșit și multiplu; el crează umbrele pe ecran care se mișcă după un scenariu dinainte stabilit și tot el este conducătorul unei orchestre de patru xilofoane, mai are prin preajmă și alte instrumente pe care le utilizează pe parcursul acțiunii, el este „povestitorul”, dar și „actorii”, textul curgând în dificila limbă kawi, și peste toate îndeplinește și funcția de preot care are puterea de a înlătura influențele malefice și de a binecuvânta pe spectatori. Ca un corolar el este și un filosof, pentru că prezintă prin lumea umbrelor adevărul moral de bază, acela conform căruia, oricât de grele ar fi încercările la care sunt supuși oamenii și oricât de ingrat le-ar fi destinul, întotdeauna binele învinge, iar răul este alungat.

După micul spectacol de teatru al umbrelor delegația noastră este condusă de-a lungul unui traseu în care întâlneai toate artele posibile. Un tânăr sculptor expunea o galerie impresionantă de splendide sculpturi reprezentând animale mitologice și vicleni vârcolaci, desprinși din miturile și legende locale, dar în același timp prelucra o bucată de mahon ce reprezenta un cap uman, foarte expresiv, într-o manieră ușor caricaturală ce-l puteai denumi „prostul satului”. În insulele indoneziene sculptura este atât de răspândită printre localnici încât a devenit un meșteșug practicat aproape de toată lumea, iar talentul l-a răspândit Dumnezeu fiecăruia odată cu sămânța vieții. În galeriile expozițiilor, în târguri, la colț de stradă, pe un ziar, găsești lucrări din lemn de tek sau abanos configurând zeități mitologice, reprezentări de oameni și animale, inspirate din scene familiare ale vieții cotidiene. Femei, fete, bătrâni, animale redată în linii simple ce amintesc de sculptura modernistă europeană, dar și stiluri dintre cele mai neobișnuite de un autentic evident aduc în fața ochilor compoziții incredibile, dramatice, extrem de stilizate, demne

de orice galerie pariziană.

Mergem mai departe și fiind la doi metri de primul ministru observ fiecare gest și aud ori ce explicație mai bine chiar decât alt membru al delegației. Rostul meu acolo era tocmai acela de a imortaliza pe peliculă gesturile gazdelor, simboluri ale relațiilor dintre cele două popoare.

În dreptul standului artiștilor argintari o frumoasă indoneziană oferă premierului român o mică statueta executată din mahon și argint ce reprezenta simbolul celui mai cunoscut mit al Asiei de sud-est, dar și cel mai drag indonezienilor, Garuda. Ghidul insistă să ascultăm această legendă pentru că are o mare însemnătate pentru acest popor. Phra Kasayop, echivalentul lui Zeus din cultura greacă, avea două preferate din mulțimea de soții și ambele doreau să le îndeplinească câte o dorință. Nang Katru, plină de orgolii și doritoare de puteri supreme a dorit să dea naștere la o mie de șerpi. Nang Winta fiind mai orgolioasă a dorit să dea naștere numai la două ființe, dar mai puternice decât toți cei o mie de șerpi. Au trecut cei cinci sute de ani necesari incubației mitologice și au ieșit la lumină toți cei o mie de șerpi, unul mai veninos decât celălalt, instrumente letale orgolioasei Nang Katru. Cea de-a doua favorită a marelui zeu depusese doar două ouă și după expirarea timpului rămâneau inerte precum munții unde clocea. Îngrijorată, Nang Winta a spart un ou din care a ieșit o ființă uriașă doar cu jumătate de trup, dar supărată că nu a fost lăsată să se împlinească și și-a blestemat mama să devină sclava surorii ei. Această ființă neîmplinită dar aprigă a fost denumită Phra Arun (Zorile).

A mai durat cinci mii de ani până când din celălalt ou a ieșit la lumină o pasăre uriașă, cu fața albă și cu pene de culoarea aurului. Aceasta era așa de mare încât concura cu soarele. Imediat, ca în ori ce legendă, ea a trecut la eliberarea mamei ei care era ținută prizonieră de șerpilor veninoși ai surorii Nang Katru. Numai că nu se putea lupta cu șerpilor dacă nu se adăpa din apa vie, a lui Indra, care la rândul ei era păzită de niște demoni. Atunci tatăl, zeul atotputernic, și-a sfătuit fiica să mănânce ceva înainte de luptă și anume un elefant și o broască țestoasă, ca să capete puteri și să aibă sorți de izbândă. Cu cele două animale în gheare pasărea s-a așezat pe ramurile unui bayan, arborele de care atârna toate figurile panteonului mitic. Temându-se să nu le facă vre-un rău, pasărea, în timp ce devora elefantul și broasca țestoasă, susținea pe spatelul său crengile copacului bătând din aripile

sale uriașe, iar personajele mitologice din acel copac au denumit-o Garuda, în traducere, „Purtătoarea grelei poveri”. Atât de mult a intrat Garuda în conștiința populației indoneziene încât a devenit stema de pe drapelul național. Asemănătoare unui vultur, Garuda are o bandă albă la picioare pe care scie „Bhineka Tunggal Ika” adică „Unitate în diversitate”, un motto din secolul al XV-lea al imperiului javanez care simbolizează unitatea poporului insular în ciuda diversității lui etnice și culturale.

Am mai vizitat apoi standuri unde se realiza acea vestită țesătură indoneziană, baticul, dintr-un bumbac tors în fire extrem de fine, obținându-se o pânză catifelată, apoi pictată manual cu diverse instrumente specifice, dar și în culori de un bun gust ce ar satisface și pe cele mai năzuroase franțuzoaice. Aflăm că în insula Bali se execută materiale într-un proces atât de sofisticat încât este nevoie de ani pentru a termina un șal sau o eșarfă prelucrată manual. Cu o seară în urmă, în Jakarta, la reședința unde am fost cazați, a fost oferită, de către gazde o seară indoneziană, drept pentru care fiecare am primit în cameră câte un pachet ce conținea o cămașă din batic, pictată manual cu motive florale tipice și o invitație din partea președintelui Suharto de a participa la recepție îmbrăcați în aceste cămăși. Pe terasa unde a avut loc recepția, gazdele și musafirii erau îmbrăcați la fel, de nu ne mai recunoșteam unii pe alții. Calitatea bumbacului din acea cămașă făcea să nu simțim cele 38 de grade ale lunii iunie cu toate că soarele asfințise de mult.

Am terminat de vizitat expoziția cu regretul că nu am reușit să văd totul, mai ales că fiecare activitate de acolo reprezenta un segment dintr-o cultură greu accesibilă europenilor și de multe ori înțeleasă greșit. Din cele 13677 de insule, care, la un loc, formează Indonezia, 6000 nu sunt locuite, dar puzderia de insule din arhipelag cu vegetația luxuriantă și cu oamenii deosebiți care formează „Brăul de smarald”, formează acea unitate în diversitate, deviza de pe drapelul național.

N-am urcat în mașini și am plecat în forță, cu sunete prelungi ale sirenelor de poliție, pentru a elibera, cât se poate șoseaua de aglomerația de mașini și de acele triciclete cu cabină, tipice pentru Indonezia, un fel de ricșe, care aici se numeau betjak și pot transporta una sau două persoane cu forța pedalelor. Mii de asemenea vehicule mișună pe străzile marilor orașe și rareori auzi că sunt implicate în accidente. Nota personală o dau picturile de pe aceste betjakuri care

sunt de o fantezie debordantă și de o varietate de stiluri și culori incredibile.

După 40 de km de mers printre orezării și bivoli leneși, îndrumați de țărani cu pălării țuguiate, luați de pe ilustrate sau albume despre paradis am ajuns la Borobudur, ținta călătoriei noastre. În cinstea primului ministru al României s-a organizat o ceremonie de primire de către un grup impresionant de tinere femei îmbrăcate în saronguri tradiționale, care au oferit ghirlande de flori la toți membri delegației, iar pe premier l-a invitat să treacă pe sub acolada de flori formată de o parte și de alta a covorului roșu. Premierul era însoțit de soția sa, o femeie neimplicată în politică, numai că așa cum cer uzanțele intenționale în anumite vizite oficiale prim-ministrului sunt invitați și cu soțiile. Cu toate că erau îmbrăcați destul de lejer temperatura de 40 de grade acționa nemilos asupra lor, amândoi fiind puțin supraponderali. Invitați sub un acoperiș unde erau instalate scaune ca într-o sală de spectacol, musafirii au luat loc având în față a șaptea minune a lumii moderne și în același timp cea mai grandioasă lucrare făcută de mâna omului în cinstea lui Budha, Borobudurul. În fața spectatorilor se afla o mică estradă, de culoare roșie, care contrasta plăcut cu piatra templului ales ca fundalul natural, iar pe micuța scenă apăru ca prin farmec un grup de dansatoare îmbrăcate în tradiționalele saronguri, în culori pastelate, o simfonie de fluturi tropicali ce pot să-ți oprească respirația. Lângă mica estradă, sub un acoperiș de frunze de palmier, protecție necesară împotriva soarelui nemilos era o orchestră care folosea niște instrumente nemaivăzute de noi până acum. Ghida, de o frumusețe și gingășie fără seamăn, ne explică, cu un glas de privighetoare că ce vom auzi va fi o orchestră gamelan compusă din gonguri de diferite forme și mărimi, tobe, talgere, metalofoane și alte instrumente ce crează prin muzica lor specifică o atmosferă plină de vibrație și o stranie strălucire metalică. Dansul în Indonezia se învață de la cea mai fragedă vârstă prin imitare și exprimă un anume limbaj „legong” sau „djanger”, niciodată o dansatoare nu va învăța dansul în general, ca artă. El este ca și acel joc al umbrelor un mijloc de exprimare într-un anume limbaj. În fața Borobudurului echipa de dansatoare, fete de până în doisprezece ani, au dansat „legong”, un dans ritual potrivit templului unde ne aflăm. Muzica, în schimb, era o gamă de sunete de percuție pe care eu, europeanul, nu le-am înțeles nici ritmul și nici linia melodică. Imi aduc

aminte de o personalitate din Indonezia invitată la Opera din București, care după ce s-a expirat timpul de acordare a instrumentelor din fosa orchestrei s-a ridicat extrem de mulțumit dând din cap admirativ; „A fost foarte frumos”. Funcționarii din ministerul de externe erau total nedumeriți, cerându-și scuze pentru timpul nepermis de mare folosit la acordarea instrumentelor dar l-au asigurat că opera va începe imediat. Oricât s-au străduit tenorii și sopranele noastre nu au reușit să-l emoționeze pe musafir ca acel vacarm de la început. Ca în mai toate dansurile asiatice mișcarea mâinilor și a degetelor au o importanță deosebită, criteriul eleganței și calitatea gestului fiind subliniate de talentul și de personalitatea fiecărei dansatoare. Spre deosebire de dansurile europene în dansurile javaneze salturile, ridicările, și la perechi, atingerile trupurilor nu sunt permise.

După micul spectacol de balet asiatic frumoasa ghidă a invitat delegația română să viziteze templul, o construcție de pe timpul dinastiei rajahilor Sailendra de la începutul secolului al VIII-lea, ce s-a dorit a fi cel mai mare templu din lume închinat lui Budha.

Templul este construit sub forma unei stupe, o formă de clopot specifică budismului, dar care are două semnificații; privit în întreg templul din Borobudur se prezintă ca o stupă deschisă, cu platforme, iar de cealaltă templul exprimă ideea unei lumi închise. Această semnificație am simțit-o în momentul în care am ajuns pe prima platformă, iar privirea ne era întotdeauna limitată de zidurile înalte pline de reliefuri ce pot fi privite numai de pe această terasă orientată astfel încât să nu poți vedea alte părți ale templului. Orice obiectiv aș fi folosit delegația română putea fi fotografiată ca lângă un perete plin de basoreliefuri și atât. Același sentiment l-am avut chiar când am ajuns la platforma rotundă, de unde ai o privire mai amplă dar numai la acel nivel și nu poți vedea nici platformele de jos și nici nivelul de sus. Toate aceste lucruri semnifică credința că Borobudurul este simbolul unui munte cosmic având drept acoperiș cerul, o lume specifică la care se poate ajunge prin căi izolate, cu etape separate. Desenul structural închis al muntelui exprimă conceptul unei lumi închise și nu este pur și simplu un motiv ornamental. Există un basoreliaf amplu care se cheamă Karmawibhangga și din acest punct, de-a lungul terasei, relieful nu-ți arată o întreagă poveste, după cum te-ai fi așteptat, cu secvențe dintr-o epopee sfântă, ci îți repetă o parte

a poveștii cu aceleași motive care exprimă lumea ființelor spirituale de genul corpurilor semidemonice împreună cu prietenele lor femeile, ființe paradisiace blânde și frumoase. Basorelieful de pe pereții primei alei ilustrează viața lui Budha, care este reprezentat sub forma unor animale; iepuri, maimuțe, iar povestea acțiunii a fost preluată din cartea sanscrită Jataka și Awadana în 120 de cadre până la momentul când a început să predice religia budhistă. Cele mai multe povești ilustrează folosirea unei puteri spirituale și întâmplări neobișnuite din viața lui Budha. Începând de la platforma a V-a pereții nu mai conțin basoreliefuri sau ornamente, iar de aici până în vârf stupa este rotundă. Scările de acces de la o terasă inferioară la una superioară sunt destul de abrupte iar eu alergam când la un grup unde era doamna, când la celălalt mai iute cu premierul în frunte încât în momentul final când am ajuns la clopotul de piatră din ultima platformă nu mai vedeam de oboseală. Temperatura și efortul depus pentru a fi peste tot mi-a ridicat tensiunea și nu mai vedeam nimic. În schimb am auzit foarte bine când premierul mi s-a adresat foarte clar: „Fă-ne te rog și nouă o poză aici!”. Erau în dreptul clopotului principal, așa că mi-am reglat sharful prin metoda oarbă, am fixat în același fel timpul și diafragma și am făcut mai multe fotografii în speranța că una va fi bine încadrată. Au fost toate.

Templul a fost supus unor lucrări de restaurare succesive între 1905-1910 și 1973-1983, ultima sub egida și fondurile U.N.E.S.C.O. Borobudurul este unic, o combinație de zigurat și stupa indiană, formă comună în arhitectura indiană, iar reliefurile care pornesc de la bază și se opresc la terasa a IV-a incită privirea și instruesc pe cei care doresc să afle din misterele budhismului. Pe laturile teraselor sunt 72 de clopote de piatră sub care tronează tot atâtea statui ale lui Budha în mărime naturală.

Am coborât calm, revenindu-mi în timp ce păraseam terasele misterioase, și mă gândeam serios dacă nu cumva Budha, pentru că îi dezlegam tainele cere câteodată și jertfe umane. În mașină, în drum spre aeroport mi-am revenit complet, iar de la fereastra avionului am încercat să fotografiez din nou bobocul de lotus ce plutește pe apele nevăzute ale lacului, cu fuioare de ceață ce se împletesc pe țărături nevăzute în legende și mituri despre Budha. * * *

Capitolul 11

Tunis

Tunisul este una dintre cele mai frumoase capitale mediteraniene. Închipuiți-vă mai multe stațiuni litorale, cu hoteluri dintre cele mai luxoase și vile cu plaje particulare, în care viața e o dulce vacanță continuă, iar grija zilei de mâine este asigurată pe bază de semnătură. Populația din acele stațiuni există numai ca tu să te simți bine, să te servească și să-ți aducă la nas totul, grija ta este doar să respiri. Cel puțin așa mi s-a părut în cele trei zile cât am stat în Tunis. Primul ministru era cazat la Palatul "Dar- Essaada", un splendid complex situat pe țărmul Mării Mediterane care ocupa o mică peninsulă în „stațiunea” Marsa. Eu locuiam într-un hotel din altă „stațiune” așa că majoritatea timpului mi l-am petrecut păzind mașina oficială și o mică terasă a reședinței premierului așteptând evenimentele notate pe ore și pe minute într-un program primit chiar de la aeroport. Vizita delegației României în Tunisia s-a desfășurat în limitele unui protocol obișnuit cuprinzând întâlniri la nivel înalt între cei doi premieri, primirea la președintele republicii, depunerea unei coroane de flori și vizitarea unui muzeu, o rafinărie, un șantier și altele. După fiecare „ieșire în oraș” ne reântorceam la Dar – Essaada” mai încântați de țara gazdă și ne răcoream la umbra unor superbi palmieri de la intrare sau pe mica terasă de unde se vedea marea. A doua zi, după amiază, îl văd pe premier că se urcă singur în mașina oficială și pleacă fără să fie însoțit nici măcar de garda sa de corp.

— Unde se duce? întreb eu gata să – mi înhaț geanta cu aparate și să mă arunc în mașina ce mă aștepta la poartă.

— Stai cuminte! Nu-i de tine! Aud o voce din grup. Nu vezi că merge absolut singur?

— Și unde se duce?

— Are întâlnire cu Arafat.

Când am auzit pronunțat numele liderului palestinian am lăsat geanta cu aparate din mână și m-am așezat pe un scaun. Toate deplasările lui erau secrete și imprevizibile. Cu toate că era extrem de bine păzit regulile jocului cereau totală discreție.

Prima mea întâlnire cu Arafat a fost la Consiliul de Stat, unde l-a primit Ceaușescu, fiind un musafir special căruia dorea să-i dea o importanță deosebită ca oricărui șef de stat. Când l-am văzut prima dată în combinezon kachi, cu băsmăluța pe cap și cu pistolul la cingătoare am avut un șoc. Făceam fotografii la tot felul de personalități pe care le primea șeful statului român, dar niciuna nu

venise înarmată. Arafat avea în schimb un Colt, prins într-un suport de curea de mai mare dragu'. Il priveam și doream să mi-l imaginez sportiv și nu reușeam. Mic de statură și rotofei nu arăta deloc să fie genul „sportiv” și totuși... Cu ceva timp în urmă venise la sfat de taină cu Ceaușescu în același stil de discreție absolută. Chiar dacă nu erau date publicității toate întâlnirile șefului statului, toate se filmau și se fotografiau pentru arhivă.

La acea întâlnire a fost trimis Radu Cristescu, un fotoreporter mai în vârstă, cu mai mult credit profesional. După o oră și jumătate de convorbiri se deschide ușa și Arafat iese din salon însoțit de Ceaușescu. Pornesc aparatele de filmat ale televiziunii, se fac câteva fotografii, numai că cei doi pornesc pe scări, la vale, Ceaușescu dorind să-l conducă până afară, la mașină, gest pe care nu-l făcea cu oricine. Echipa de imagine, buluc înaintea lor să ocupe poziție pentru momentele cerute de presă; strângerea de mână și îmbrățișarea. Odată ajunși afară cameramanii și fotoreporterii se împart două grupuri, de o parte și de alta a ușii și în momentul în care cei doi au ieșit încep să filmeze și să fotografieze. Și n-apucă Arafat să-i strângă mâna lui Ceaușescu că se auzi o pocnitură puternică și toată lumea încremenește, Arafat se aruncă pe burtă, iar nea Radu rămâne ca o stană de piatră învăluit într-un nor negru de fum. Primul care și-a revenit din emoție a fost Ceaușescu care se repezi la Arafat și-l ridică de pe jos și cu un zâmbet năuc și oarecum enervat îl întrebă pe nea Radu:

— Ce s-a întâmplat dragă, ți-a explodat blitzul?

Nea Radu înțepenit de spaimă nu putea articula niciun cuvânt. Un ofițer de securitate l-a luat de acolo, iar șeful protocolului îi peria hainele lui Arafat. Totul s-a încheiat cu îmbrățișarea așteptată și cu scuze din partea ambelor părți. Nea Radu a dat luni de zile „extemporale” la securitate pentru a limpezi lucrurile, dacă blitz-ul se defectase pur și simplu, sau era „aranjat” să explodeze.

Acesta era motivul pentru care îl priveam pe liderul OEP cu groază. După acea întâmplare venea de câte două sau trei ori pe an, gurile rele spuneau că ori după arme, ori după bani. Ce știu foarte exact este faptul că în momentul ce se anunța sosire lui în țară se făcea o echipă de presă cu redactori, cameramani și fotoreporteri, anunțată la toate nivelele de pază și nu ne mai mișcam de la Agerpres până la momentul deplasării la Otopeni, moment ce putea fi 2-3 dimineața. De

multe ori acolo îl găseam pe Ștefan Andrei, ministru de externe, care nici el nu știa, foarte exact, ora sosirii și stătea cu noi la taclale sau dormea pe o canapea într-o cameră de la etaj, până ateriza avionul oaspetelui. Pe terasa palatului „Dar – Essada” din Tunis am aflat istoria zbuciumată a poporului palestinian povestită succint de atașatul de presă specialist în problemele Orientului mijlociu. „Cu toate că pământul Palestinei nu este cel mai fertil, iar în subsol nu s-au găsit nici Minele lui Solomon și nici alte bogății, de când au apărut primii locuitori – canaaniții – acum cinci mii de ani în urmă, vrajba și războaiele și-au pus amprenta pe acest loc. Cu aproape 1200 de ani înainte de Christos, potrivit relatărilor biblice, israeliții sosesc și ei pe acest pământ, în partea răsăriteană a „țării lui Canaan”, după exodul lor din Egipt. Le trebuie aproape două veacuri pentru a se răspândi treptat în noul teritoriu. În acest timp își fac apariția în „țara lui Canaan” filistenii care dintr-un popor de triburi nomade ajung să se stabilească în aceste ținuturi și timp de șapte secole vor controla coasta răsăriteană și sudul teritoriului. De atunci Palestina și-a câștigat denumirea, palestinienii fiind descendenții direcți ai canaaniților cât și ai filistenilor. La anul 1000 î. Ch., David, ginerele lui Saul, primul rege al israeliților cucerește Ierusalimul, unește cele douăsprezece triburi într-un regat și prin stabilirea unui sistem de alianțe cu țările vecine își consolidează autoritatea și statul nou creat fiindu-i recunoscute frontierele de la Egipt și Marea Roșie și până pe malurile Eufratului. David aduce regatul la apogeul strălucirii sale prin tratate cu regii vecini, tratate consfințite prin căsătorii politice, și a făcut din țara sa o egală a marilor puteri din regiune.

I-a urmat pe tron fiul său Solomon care a dezvoltat comerțul și a asigurat progresul economic, creând condiții prielnice pentru exploatarea minelor de cupru din țara sa. Totodată el a întărit orașele de importanță strategică și economică și a creat unele noi. Incununarea operei sale a fost construirea Palatului Regal și a templului din Ierusalim, loc de găzduire a Chivotului Legilor moștenire sfântă din vremea lui Moise. Sfârșitul domniei lui Solomon a fost marcat de nemulțumirea tot mai accentuată a poporului, care fusese silit să plătească impozite grele pentru a-i finanța ambițiile. La moartea regelui Solomon o revoltă a provocat sciziunea triburilor din nord și divizarea țării în două regate: cel din nord, Israelul și cel din sud Iudeea.

Expansiunea imperiilor asirian și babilonean a supus dominației lor mai întâi, la nord, regatul lui Israel și apoi al Iudeei, la sud. Regatul Israelului a fost distrus de asirieni în anul 722 î.d. H., iar locuitorii lui au fost duși în exil și dați uitării. După o sută și ceva de ani, Babilonul își asigură stăpânirea asupra regatului Iudeei, distrugând Templul în anul 586 î.d. H. și deportând cea mai mare parte a populației. Exilul în Babilon a marcat începutul Diasporei evreiești. În anul 1 se naște, la Bethleem, Isus Christos și odată cu el – creștinismul, una din cele mai importante religii din lume. Bethleemul, Nazaretul și Galileea, zonele unde avea să trăiască Isus, și Ierusalimul, orașul pe colinele căruia Isus avea să fie crucificat și înmormântat, vor deveni locurile cele mai sfinte, iar Palestina va fi, de-acum încolo, Țara Sfântă a Creștinătății.

În anul 6.A.D. Iudeea este plasată sub nemijlocita dominație romană, iar când jugul devine nemilos și insuportabil, izbucnește prima revoltă populară în vremea ultimilor zile de domnie a lui Nero. Revolta se va sfârși cu distrugerea totală a Ierusalimului și cu înfrângerea ultimei fortărețe a evreilor de la Massada în anul 73.

Distrugerea Ierusalimului și a Templului de către Titus, comandantul forțelor romane, constituie o lovitură grea dată poporului evreu. Aproape de un milion de evrei au pierit în timpul asediului Ierusalimului și zeci de mii au fost duși în robie. În anul 132 A.D. Șimon Bar Kohba recucerește, pentru scurt timp, Ierusalimul și Iudeea dar după trei ani de lupte grele romanii recuceresc totul și „*rad de pe fața pământului Ierusalimul, iar solul este arat cu un plug de lemn tras de un bou*”.

Către sfârșitul secolului al IV-lea, ca urmare a convertirii împăratului Constantin la creștinism, Palestina devine predominant creștină. Au fost construite biserici în Locurile Sfinte creștine de la Ierusalim, Bethleem și din Galileea și s-au fondat mănăstiri diferite în diferite zone ale țării. La patru ani de la moartea lui Mahomed Palestina cunoaște cucerirea arabă, iar administrația țării va fi înfăptuită de către califii din Damasc, apoi de către cei din Bagdad și din Egipt. Arabii consimt ca evreii să se întoarcă la Ierusalim și să trăiască în comunități ce vor plăti taxe de „protecție”. Până în anul 1099, an ce marchează prima cucerire de către cruciați a Țării Sfinte în folosul creștinătății la îndemnul papei Urban ÎI. La 15 iulie, după un asediu de cinci săptămâni, cruciații pătrund în Ierusalim sărbătorind evenimentul prin masacrarea a 70 000 de evrei și musulmani. În anul

1187 cruciații sunt înfrânți de Saladin Kurdul care eliberează Ierusalimul și redă drepturile evreilor de a reveni în Orașul Sfânt. Chiar dacă cruciații reiau stăpânirea, după moartea lui Saladin, asupra unei mari părți de țară, prezența lor este limitată la o rețea de castele fortificate. În 1291 Palestina este cucerită de mameluci, o castă musulmană ajunsă la putere în Egipt, care pune capăt pentru totdeauna dominației cruciate. Sub mameluci, Palestina nu mai este decât o provincie înapoiată, guvernată de la Damasc.

Începând cu 1517 Palestina devine parte a Imperiului Otoman, iar turcii musulmani o „deschid” imigrației evreiești. Noii veniți se vor instala la Ierusalim și mai ales la Țfat unde, spre mijlocul secolului al XVI-lea populația evreiască se ridică la peste 10000 de suflete, aceasta devenind cea mai numeroasă comunitate evreiască din Palestina. Ca urmare a progromurilor din Rusia două mari valuri sosesc din Europa Răsăritenă către sfârșitul veacului XIX și începutul celui de-al XX-lea. În anul 1897 are loc la Basel (Elveția) primul Congres Sionist la care inițiatorul acestuia Theodor Herzl va afirma;” La Basel, eu am fondat statul evreiesc”. Programul mișcării sioniste cuprinde elemente ideologice și practice care urmăreau să promoveze și să faciliteze întoarcerea evreilor în Țara lui Israel; totodată, aceste obiective vizau restaurarea socială, culturală, economică a vieții naționale evreiești, precum și obținerea unui cămin recunoscut pe plan internațional. Anul 1911 marchează cererea deputaților arabi din Ierusalim, Beirut și Damasc, în parlamentul otoman, de promovare a unei legislații împotriva imigrației în masă spre Palestina, inițiată de sioniști. Pe 16 mai 1916 guvernele britanic și francez semnează Acordul secret Sykes – Picot, document prin care teritoriile arabe nelocuite din fostul Imperiu Otoman se împart în două zone: franceză și britanică, iar arabii susțin că Londra și Parisul urmăresc inclusiv internaționalizarea Palestinei. La 5 iunie din același an Sharif Hussein bin Ali of Hefaz proclamă independența arabă de sub otomani, iar emirul Feisal, al treilea fiu al lui Sharif Hussein, va deveni rege al Siriei și Irakului. Trei ani mai târziu Feisal este ales rege al unui stat ce includea Palestina, Libanul, Transiordania și Siria. Va domni doar un an, de la Damasc. Bazându-se pe acordul Sykes- Picot, francezii îl debarcă, impunându-și stăpânirea asupra Libanului și Siriei În iulie 1922 Liga națiunilor acordă Marii Britanii un Mandat asupra Palestinei, recunoscând „legătura istorică dintre poporul evreu și Palestina” și recomandând, în

consecință, Marii Britanii să acționeze pentru stabilitate în Palestina a unui Cămin național evreiesc. Ministrul britanic pentru colonii, Winston Churchill, se pronunță pentru crearea acestui Cămin, dar nu în întreaga Palestină, excluzând Transiordania din mai vechea Declarație Bolfour. Această Declarație este primul document oficial dat de un secretar de stat al Foreign Office, la 2 noiembrie 1917, dată la care armata britanică cucerea ultimile redute turcești și intra victorioasă în Ierusalim. „Guvernul Majestății Sale – spunea textul „Declarației” – privește favorabil stabilirea în Palestina a unui cămin național pentru poporul evreu și va depune toate eforturile pentru a înlesni realizarea acestui obiectiv, înțelegându-se totodată că prin aceasta nu se vor aduce prejudicii drepturilor civile și religioase ale colectivităților neevreiești existente în Palestina, nici drepturilor și statutului politic de care se bucură evrei în oricare altă țară”. Poate că poporul biblic avea tot dreptul să pretindă un teriitoriu pentru crearea unui stat, dar trebuie menționat că la data când Liga Națiunilor acordă Marii Britanii un Mandat asupra Palestinei și pe această bază începe un exod de evrei, în special europeni, către locurile sfinte, pe teriitoriul viitoarei Palestine trăiau doar 9% evrei, restul de 91% fiind arabi. Numai 2,5 % din suprafața viitorului stat era deținut de evrei, iar în anul 1947 cu toate că procentajul evreiesc crește la 32% suprafața aflată în proprietate evreiască ajunge doar la 6%. În martie – aprilie când Marea Britanie anunță retragerea armatei de pe teriitoriul viitorului stat evreiesc, Haganah, armata evreiescă, organizată clandestin încă din 1936, începe ocuparea teriitoriului palestinian. La 14 mai 1948 a fost proclamat statul Israel cu capitala la Tel-Aviv, iar dr. Weizman a fost ales primul președinte provizoriu având un prim ministru în persoana lui David Ben Gurion. O.N.U. hotărâse un plan de partajare care nemulțumise pe arabi; 56% din teriitoriu revenea statului evreu, iar 43% arabilor, o suprafață reprezentând 0,65 % fiind alocată spre administrare Națiunilor Unite care cuprindea și Ierusalimul, oraș internaționalizat. Cu mai puțin de 24 de ore după proclamare armatele regulate ale Egiptului, Iordaniei, Libanului, Siriei și Irakului – țări membre a Ligii Arabe – invadează teriitoriul noului stat, nemulțumite de planul de partajare, hotărâte să sprijine populația în a-și decide soarta prin referendum.

Acesta a fost începutul unei serii de războaie și incidente armate desfășurate pe parcursul unei jumătăți de veac. După acest prim război

au apărut primii 725 000 de refugiați palestinieni cifră ce se va mări cu trecerea timpului, ajungând la aproape două milioane în anul 2000. După semnarea armistițiului din 1949 între israelieni și țările arabe omenirea a sperat într-o revenire a refugiaților pe locurile natale. Numai că ce era un refugiu ocazional s-a transformat într-un exod permanent, palestinienii fiind nevoiți să trăiască în condiții precare, pe teritoriul unor țări arabe suprapopulate, confrunțați cu lipsuri elementare generate de gradul redus de dezvoltare economică a acelor țări, în acea perioadă. La 27 mai 1964 a fost înființată Organizația pentru Eliberarea Palestinei printr-o decizie a Ligii Arabe, în urma întrunirii de la Ierusalim a 422 de reprezentanți palestinieni sub conducerea lui Ahmad Shugeiri. Comitetul Executiv, instanța supremă de decizie a OEP, compus din 12 membri aleși de Consiliul Național Palestinian, a fost recunoscut de Adunarea Generală a ONU drept reprezentant legitim al poporului palestinian și pe 14 octombrie 1974 câștigă statutul de observator.

Începând din anul 1969, președinte al Comitetului Executiv al OEP a devenit Yaser Arafat, de profesie inginer, personalitate politică al organizației Al Fatah. Sediul Central al OEP a fost inițial la Beirut, până la izbucnirea războiului dintre Liban și Israel în 1982, când a fost mutat în Tunis. România a fost prima țară care a recunoscut OEP ca reprezentant unic și legitim al poporului palestinian, iar la București s-a deschis prima reprezentanță oficială a OEP de pe continentul european. Tot România a fost prima țară din lume care a pus bazele realizării unei păci juste în Orientul Mijlociu. Astfel că la 6 noiembrie 1986 la Hotel Forum din Costinești are loc prima întâlnire dintre delegația OEP și delegația Comitetului pentru dialog israeliano – palestinian în pofida unei puternice opoziții a majorității evreiești din Kneset.” Aceasta a fost scurta istorie a atașatului de presă care mi-a limpezit, oarecum, motivațiile încrâncenatei lupte din Orientul mijlociu din cele mai vechi timpuri și până în zilele noastre, fără a avea o speranță că se vor încheia vreodată. În privința inițiativei României de a aduce la masa negocierilor primii reprezentanți ai popoarelor în conflict cunosc bine problema pentru că am fost acolo. Era o zi cu cer acoperit, chiar cu rafale de ploaie mocănească ce anunțau sfârșitul toamnei și apropierea cu pași repezi de iarnă. Când am primit sarcina să merg la Costinești să „surprind pe peliculă” prima întâlnire dintre OEP și reprezentanții autorizați ai Israelului, împreună cu un coleg de

la Știri, gândul îmi zbura numai la vremea urâtă și la regretul că voi găsi un Costinești pustiu fără tinerii ce dădeau strălucire, în timpul verii, acestei stațiuni. Chiar de la intersecția drumului Mangaliei cu șoseaua ce ducea spre stațiune am fost luați în primire de primul echipaj de miliție, care ne-a verificat legalitatea documentelor personale și a mașinii. Apoi, la intrarea în Costinești, am fost opriți de de al doilea echipaj pentru un control, mai amănunțit al mașinii, ca la Hotel Forum să fie instalată o brigadă anti-tero, care făcea fiecărui nou sosit un control ca la aeroport. După ce mi-am dus bagajele în cameră am coborât să văd sala unde avea să fie întâlnirea istorică și, mai ales, să văd ce fel de ziariști sosesc. Și au sosit chiar în număr impresionant de la marile agenții de presă ca: Associated Press, France Press, European Press Agency, UPI, TASS și altele, dar și de la televiziuni cu prestigiu gen BBC, CBC, NBC, etc. Echipetele de imagine se duceau imediat în sala unde trebuia să aibe loc întâlnirea și își instalau trepiedele, în ȧarcul marcat cu cordoane roșii, sperând într-un loc cât mai bun. Îi observam pe cei care montau camerele de filmat și camerele video – o noutate pe atunci – cum comunicau cu partenerii de lucru în limba maternă, ȧarcul devenind pentru o zi un nou Turn Babel, italiana amestecându-se cu engleza, germana acoperind spaniola și peste toate câte o strigare românească de genul:” Gicule mai adu un trepied că deochiații aștia ne ocupă locurile”.

Veni și ora stabilită pentru întâlnire și în locul rezervat presei de imagine erau vreo 12 cameramani (camerele video erau o noutate la acea vreme) și operatori TV și cam tot atâția fotoreporteri, iar presa scrisă acupa toate scaunele disponibile. Primul veni reprezentantul Israelului, ministru comerțului de la acea vreme și începu prin a ne comunica știrea bombă precum că nu toți membri Cabinetului israelian erau de acord cu această întâlnire și odată întors acasă îl va aștepta o demitere, dar ori cum merita sacrificiul pentru inițierea procesului de pace între arabii palestinieni și locuitorii Israelului. Lăsându-se așteptată veni și reprezentanta palestinienilor, doamna Anana Shahrui, care recunosc, cu un zâmbet forțat, că nici palestinienii nu erau toți de acord cu inițierea acestui prim pas în calea păcii. Existau destule facțiuni din OEP care preferau mitraliera în locul dialogului. După declarațiile oficiale ale celor doi au urmat întrebările care au constituit o surpriză cel puțin pentru români; marea majoritate a ziariștilor, fie că erau din presa scrisă, fie din audio vizuală, vorbeau

în idiș cu nonșalanța cu care vorbeau engleza, fiecare reprezentând câte un cotidian, televiziune sau agenție de presă din țări diferite. După prima conferință de presă care a durat cel puțin o oră, toată lumea se răspândi care – ncotro. Spre seară, după ce trimisesem filmul la București, mă duc la barul hotelului, să beau ceva și nu mică mi-a fost surpriza când am dat peste majoritatea ziariștilor. Că stăteau acolo era firesc, dar să-l auzi pe american cum îl ia la zor pe barman că nu știe să facă un Alexander Îl, iar suedezul să-l lămurească că „aici se bea numai vodka, n-ai înțeles?” și tot dialogul în cea mai pură limbă română. După câteva momente de uluială îl aud pe colegul meu că-mi șoptește la ureche:

— Nu sta cu figura asta de tembel din naștere pentru că răspunsul e simplu. Majoritatea sunt români, sau fii de români care vorbesc limba țării de adopție, dar fiind evrei cunosc și idiș. Ce-i așa greu de înțeles?

De la Costinești am plecat a doua zi cu sentimentul că am participat la un eveniment istoric. Numai că țările care făceau cărțile politiciii la acea vreme, mai ales americanii, n-au suportat ca un stat atât de mic și cu o conducere comunistă să fie inițiatorul unui proces la care ele erau doar martori. Așa că au preluat frâiele, cu permisiunea israeliană, fără să menționeze niciodată că la Costinești, în România lui Ceaușescu s-a făcut primul pas în procesul de făurire a păcii în Orientul Mijlociu.

Dar eram în Tunis, la „Dar – Essada”, reședință pentru oaspeți străini și programul premierului român era foarte bogat în întâlniri și vizite oficiale cu diverse personalități. Protocolul tunisian era de o astfel de ținută, încât, maniera de adresare sau gesturile făcute de personalitățile române erau trecute într-o simbolistică specială, ori dirijate spre un limbaj pregătitor ce însoțește, dintotdeauna, traseul excursiv printr-o istorie specială. Il cunoașteam de acasă.

A doua zi de dimineață domnul Slaheddine Baly, Ministrul Apărării Naționale sosește la palatul „Dar – Essaada” și după o ceașcă de ceai tare, băut în compania premierului român, invită întreaga delegație să viziteze Muzeul „9 Aprilie” și celula în 37 de la Închisoarea Kasbah. În drum spre Muzeu am văzut, la o intersecție, statuia uriașă, din bronz, a unui personaj reprezentat într-o ținută ce exprima măreția.

— Cine este? l-am întrebat pe atașatul cultural, cel cu care

împărțeam mașina.

— Președintele Tunisiei Habib Bourguiba îmi răspunse atașatul privind visător pe fereastră.

Aș fi vrut să-i replic că cei vii nu-și fac chipuri cioplite, dar nu cunoșteam deloc istoria și mai ales personalitatea președintelui Tunisiei așa că am tăcut privind admirativ sculptura turnată în bronz nemuritor. Din centrul Tunisului pornește marele bulevard Bourguiba care se oprește în palatul Bardo, unul dintre cele mai mari muzee din lumea arabă și unic în lume pentru colecția impresionantă de mozaicuri romane. Plasat într-o mare grădină de palmieri, departe de iureșul traficului, Palatul Bardo construit de beiful Mohammed între anii 1854-1859, adăpostește într-o aripă sediul Adunării Naționale – Parlamentul Tunisiei –, iar în celelalte aripi, totalizând peste 50 de camere, Muzeul Național Bardo, bancă de nădejde a trecutului tumultos din perioada feniciană apoi cartagineză, romană, bizantină, arabă și câte or mai fi până în zilele noastre.

Muzeul, ca ori ce mare lăcaș de acest gen, avea însemnele trecutului scoase în evidență încă de la intrare, blazoane ale gloriei apuse. Coloane, capitellii și dantele maure din piatră anunța o întâlnire cu istoria așa cum scria, negru pe alb, în programul ce-l țineam în mână. Recapitularea faptelor pline de glorie a cartaginezilor în războaiele purtate cu tot felul de invadatori și apoi evocarea celui care a fost Hanibal în istorie nu poate decât să-ți înobileze sufletul și să fii fericit că ai călcat pe acele locuri.

De la Bardo am pornit în trombă la vechea moschee Kasbah pentru a vedea o singură încăpere, o hrubă în care nu pătrundea lumina soarelui și care a fost Celula 37, pentru prizonierul Habib Bourguiba. În anul 1933 Habib Bourguiba pune bazele Noului Destur, un partid politic modern, liberal și antimonarhic, formațiune ce deranja Puterea, dar și Franța prin simplu fapt că exista și promova idei neconforme unei colonii. Într-o sâmbătă de 9 aprilie a anului 1938 o răscoală cu particularități violente a izbucnit în cartierele populare ale Tunisului. Imediat armata a intervenit și cu o cruzime fără precedent a început să mitralieze mușimea ce reclama doar drepturi democratice. Deci mușimea neînarmată cerea alegeri libere și democratice și constituirea unui Parlament care să guverneze prin legi făurite în mod democratic o Tunisie ce se dorea modernă. Represiunea a durat 6 ore. Cifrele oficiale ale Statului de la acea vreme au anunțat

22 de morți și 150 de răniți; Noul Destur vorbea de 122 de morți și de 86 de răniți și de 2-3000 de arestați. După reprimarea rășcoalei s-a instituit un tribunal militar special care a dizolvat partidul Noul Destur condus de Habub Bourguiba, iar el împreună cu 18 colaboratori au fost condamnați pentru complot împotriva siguranței Statului, iar temporar, șeful partidului a fost închis în celula 37, o văgăună umedă și fără lumină din curtea Moscheei Kasbah. După abolirea monarhiei în 1957, 9 aprilie devine pentru tunisieni o mare aniversare a Republicii tunisiene. Tot în 1957 Habib Bourguiba este ales, în mod democratic, primul președinte a Tunisiei moderne.

Alaiul de mașini oficiale pătrunde la un moment dat în curtea pavată cu marmoră a Palatului Cartagina, sediul Președenției, locul în care din 1959 Habib Bourguiba este președinte al Tunisiei, patriarh al democrației într-o lume arabă.

După controalele de rigoare sunt condus într-un salon, iar un domn din serviciul Protocolului mă roagă, prin atașatul cultural, să nu fac prea multe fotografii și în general să fiu foarte scurt în ceea ce privește prezența mea la primire. Primul ministru urma să fie primit de Habib Bourguiba, iar eu urma să consemnez evenimentul; nimic neobișnuit decât grija lor de a nu deranja prea mult. Devenea chiar suspectă această gijă dacă se avea în vedere faptul că trebuia să fac fotografii și la momentul în care președintele Tunisiei era decorat de premierul român cu cea mai înaltă distincție din țara noastră. Am intrat în salonul de primire odată cu premierul. Eu am fost condus imediat într-un loc lateral unde era amenajat un țărc și de unde puteam fotografia tot, mă despărțeau doar doi metri de Președinte. Un bătrân slab, măsliniu, cu o privire pierdută, susținut de un consilier de subțiori pentru a putea sta în picioare. Vorbele ce trebuiau rostite ca bun venit i le spunea în ureche, destul de tare, cel care îl susținea. Atunci am realizat și de ce premierul îl decorează. În protocolul internațional un prim-ministru nu poate vizita oficial o țară fără a fi primit de președintele ei. Ori, chiar dacă momentul primirii exista, dialogul ar fi lipsit cu desăvârșire dat fiind starea sănătății președintelui și atunci s-a inventat conferirea acestei medalii. Am făcut câteva fotografii, cât mai atent să nu surprind poziția penibilă în care era președintele după care am renunțat. Făcusem fotografia oficială când cele două personalități își dau mâna după care nu a mai fost nimic. Un timp mort, cu o bâlbâială penibilă, la care nu aș fi vrut să

asist. Habib Bourguiba era omul care a făcut Revoluția tunisiană, a instaurat democrația într-o țară care a cunoscut multe umilințe, iar poporul îl venera pur și simplu. Oare de ce trebuia să-i fie pătată imaginea de dorința unor apropiați de a arăta lumii o epavă. Imi era milă de bătrân pentru că eroii nu au slăbiciuni bătrânești și chiar dacă au nu trebuie să fie arătate, iar statuile nu pot sfârși decât în picioare.

Am ieșit din salonul de primire odată cu premierul care era la fel de emoționat ca și mine, poate cu conștiința împăcată că a decorat un mit.

A doua zi am vizitat Bizerta, port strategic la Marea Mediterană care până în toamna anului 1963 a avut statut de bază militară străină, iar acum era un oraș industrial de cea mai mare însemnătate pentru Tunisia. Apreciat încă de pe vremea prinților hafsizi care au construit palate și grădini paradisiace, apoi reședință a maurilor fugiți din fosta Spanie arabă, orașul Bizerta devine ținta cuceririi când a francezilor, când a venețienilor, ca apoi să fie ocupat de hitleriști în cel de-la doilea război mondial, punct de plecare a panzarelor lui Romell, și devenit apoi bază americană după 7 mai 1943. Douăzeci de ani mai târziu va reveni Tunisiei alipindu-se în mod firesc Țării. În mijlocul orașului trona majestuos o statuie pe lângă care am trecut în tăcere știind acum că aceasta-i răsplata unui popor către Eroul său.

* * *

Capitolul 12

PRAGA

În primăvara lui 97 l-am însoțit pe domnul Emil Constantinescu în vizita oficială pe care a făcut-o la Praga. Plecarea de la Otopeni s-a făcut dimineața devreme, în nota obișnuitului și în afara controlului mai serios al bagajelor n-am remarcat decât consistența în miniștri și consilieri ai echipei prezidențiale. Mă gândeam că poate reușita reformei cehe va fi un subiect de inspirație pentru oamenii politici ce-l însoțeau pe președinte.

Odată ajunși la Praga am fost surprins de simplitatea protocolului primirii oficiale a șefului statului român. Vaclav Havel l-a așteptat pe Emil Constantinescu în curtea principală a Castelului Praghez, o îmbrățișare caldă, după care o fanfară a intonat cele două imnuri, iar o gardă militară a prezentat onorul. Atât. Simplificarea protocolului avea o motivație în boala grea de care suferea Havel și

operația de curând făcută. În schimb, cehii, au avut grijă ca ziariștii, în special presa de imagine, să ajungă la timp într-un țarc de unde se vedea bine desfășurarea ceremoniei. Apoi am fost conduși într-un salon al Palatului unde a avut loc întâlnirea oficială dintre Havel, Constantinescu și doamna Havlova. Soția președintelui ceh era acolo, cred, pentru a scurta timpul întâlnirii, pentru ea Havel era un veșnic coalescent. Presa de imagine nu a stat decât un minut și am fost invitați afară.

De la têt-a-têt am fost dirijați spre Salonul Oglinzilor, locul de desfășurare a convorbirilor oficiale dintre cele două delegații. Imediat au venit și cei doi președinți și am reușit să fac câteva fotografii bune în care nota dominantă era atmosfera degajată a celor două delegații. După o oră de convorbiri cei doi președinți au susținut o conferință de presă în Camera pentru Societate a Palatului Praghez. Il priveam pe Havel și dincolo de eleganța vorbelor unui intelectual subțire doream să mi-l imaginez ca în 25 noiembrie 1989 când alături de Alexander Dubcek vorbea mulțimii adunată în piața Venceslas despre necesitatea schimbării puterii politice și sfârșitul neostalinismului de la conducerea statului. Acum spunea ziariștilor cum s-a făcut reforma cehă fără a se ridica pe vârfuri și fără a aminti niciun moment de persoana sa. El era Havel și era destul. Niciodată cehii nu s-au împăcat cu comunismul și nu erau foarte mândri că fac parte din „lagărul țărilor socialiste” considerându-se o elită a popoarelor Europei. Dintotdeauna ei aveau un standard de viață ca al germanilor democrați cu toate că ei nu „trebuia să fie vitrina sistemului socialist”. Prin 85 am ajuns la Praga cu ocazia unei sesiuni CAER și am și acum gravată în memorie dorința unui membru a delegației române care voia să-i fac o fotografie în fața unei vitrine cu produse din carne ca să o ducă acasă, să vadă și ai lui cum se trăiește bine. Si era mult după momentul '68, anul cotropirii orașului de către trupele Tratatului de la Varșovia (Fără România) pe motivul deviaționismului ceh de la ortodoxia comunistă.

Havel era intelectualul de marcă care, conștient de riscuri a declanșat „dezghețul” politic fiind inițiatorul Chartei '77, document programatic al „Primăverii de la Praga” ce dădea alt sens politicii.

Pe 26 noiembrie 89 Forumul Civic redactează un document care cere schimbări fundamentale în sistemul politic. Cel mai important punct a fost cel care cerea Partidului Comunist să renunțe la garanția constituțională privind rolul său de unic conducător în societate. Apoi

se cerea alegeri libere odată cu libertatea înființării instituțiilor și mecanismelor democratice care să permită cetățenilor participarea reală la afacerile publice. Aceste doleanțe le citea Havel în fața mulțimii adunate în Piața Vanceslas. Tot acolo a citit pe 10 decembrie '89 lista noului Cabinet, iar pe 29 decembrie noul Parlament sub președinția lui Dubcek îl alege președintele statului.

La berăria soldatului Șveik, amplasată în apropierea ambasadei României, am băut o bere împreună cu atașatul de presă, o cunoștință mai veche din Ministerul român de Externe, un împătimit al ținutului Vltavei, care cunoștea istoria cehilor foarte bine pentru simplu motiv că școala secundară și liceul le-au absolvit în Praga în perioada când tatăl său era corespondent de presă al Agerpresului în Cehoslovacia. De la el am aflat povestea celebrului candelabru de cristal, cel mai vechi și cel mai valoros din Praga care a fost demontat și împreună cu sobele de faianță ce mobilau ambasada urma să fie trimis din ordinul Tovarășului la București. Numai că cehii au aflat și au atenționat pe ambasador că se bucură de aprecierea calității pieselor menționate, dar ele fiind parte a patrimoniului național nu pot părăsi ambasada. Rămân în proprietatea tovarășilor români dar numai să-și bucure ochii la ambasadă.

Multe orașe întrec Praga ca întindere și populație însă puține sunt în Europa atât de iubite de locuitorii lor. Încă din secolul X pe cursul mijlociu al Vltavei au apărut primele elemente ale unor formațiuni statale – cnezatele. Două familii își disputau puterea în acele vremi; Premysl și Slovníkov. A predominat dinastia Premysl care a adoptat creștinismul din Imperiul Marii Moravii – răspândit din anul 863 de Kiril și Metodiu-, dar, în decursul dezvoltării sale s-a apropiat tot mai mult de religia catolică alături de care pătrundea în Cehia și cvltura occidentală. Așa a apărut statul ceh unitar, care trebuie să lupte cu regii germani pentru păstrarea independenței. Problema dreptului la autodeterminare a statului a rezolvat-o Premysl Otakar I, în anul 1212, prin obținerea Bulei de Sicilia, care a stabilit poziția Bohemiei față de imperiu și a instituit titlul de rege pe bază ereditară.

De la jumătatea secolului XII și până la jumătatea secolului XIV, pe pământurile cehe a avut loc o intensă dezvoltare economică. În această perioadă s-au pus bazele unor orașe, s-au desfășurat procesul de colonizare și s-a extins extracția de metale prețioase, dezvoltându-se cu precădere meșteșugurile. Tot în acest timp are loc o

înflorire semnificativă a culturii care a culminat în timpul domniei lui Carol al IV-lea, în anul 1346 acesta a căpătat – din partea Bisericii – titlul de împărat al Imperiului romano – german. Cu sprijinul Bisericii, Carol al IV – lea a făcut din Praga cel mai important centru cultural din Europa centrală, în special, prin înființarea Universității, în anul 1348, și prin desfășurarea unor ample lucrări de construcții; din Cehia a făcut un centru puternic al imperiului său. Există dovezi care atestă că împăratul invita pe nobilii bogați să-și ridice castele și palate în Praga, dar numai respectând o anume sistematizare.

În cea de-a doua jumătate a secolului al XIV – lea sistemul feudal a trecut printr-o criză, orientată la început împotriva Bisericii și a puterii acesteia, transformându-se apoi într-o mișcare de masă care urmărea aplicarea unor reforme. În fruntea acestei reforme sa situat Jan Husae cărui predici și lucrări au avut un larg ecou. Pentru a frâna mișcarea reformatoare, biserica catolică l-a condamnat în anul 1415, în orașul Constantza, la moarte prin ardere pe rug, declanșând mișcarea husită. Această mișcare a slăbit pentru o perioadă îndelungată puterea papală în Cehia, biserica catolică pierzând o mare parte din averi precum și puterea politică.

Pericolul turcesc a unit cele două imperii Austro – Ungar și cehesc sub voievodul austriac Ferdinand, apărând astfel monarhia habsburgică multinațională. După Războiul de 30 de ani, care s-a încheiat cu pacea de la Westfalia, se confirma Cehia, Moravia și Slovacia ca domenii ereditare ale Habsburgilor.

Perioada modernă a istoriei Cehiei și Slovaciei are vicii de percepție, în funcție de perioada când a fost scrisă, pentru că odată cu semnarea Tratatului Cehoslovaco – Sovietic din 1935 și cu cedarea Germaniei hitleriste a zonelor de frontieră, Cehoslovacia intră în jocul diplomatic dintre marile puteri, iar prin ocuparea de către trupele hitleriste în 1939 orientarea politică s-a dus pe două fronturi. Un centru al rezistenței externe în frunte cu președintele Beneš s-a stabilit la Londra formând un guvern în exil și un alt centru în frunte cu Clement Gottwald organizat de comuniști a ajuns la Moscova. Au câștigat comuniștii, Cehoslovacia intrând în sfera de influență sovietică, ca și România. Niciodată intelectualitatea cehă nu s-a împăcat cu ideea că cisma rusească calcă nestingerită cristalurile Bohemiei. Chiar și nevinovata glumă de a vopsi în roz tancul sovietic de pe monumentul din centrul orașului Praga, în plin regim comunist,

reprezintă aspirațiile tineretului ceh. Însă fapta cea mai semnificativă a protestului pentru ocupația rusească a comis-o Jan Palah, studentul ce și-a dat foc în semn de protest în urma invaziei Cehoslovaciei de către trupele Tratatului de la Varșovia (fără România). După Revoluția din 89, în Piața Vanceslas s-a dezvelit o placă în memoria sa acolo unde a avut loc jertfa supremă în numele Libertății. Ori cine vine la Praga și crede în libertate se duce cu o floare în acel loc. Președintele român a depus o jerbă de flori în memoria lui Jan Palah după care s-a deplasat pe jos spre Postul de Radio Europa Liberă, la noul sediu din Praga după ce a fost mutat de la Munchen.

Nu cred să fi existat român care, având un aparat de radio, să nu fi ascultat – înainte de 89 – Europa Liberă. Anii optzeci au fost pentru acest post de intensitate maximă. Știri, informații, comentarii, toate în folosul informării românilor, dar și pentru a dărâma sistemul politic impus de Moscova după al doilea Război mondial. Nume ce au făcut carieră în activitatea radiofonică a Postului erau așteptate seară de seară, să mai ostoiască năduful românului, ce nu se putea plânge nicăieri de greutățile impuse de un regim politic autoritar; Noel Bernard, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Nicolae Constantin Munteanu cu al lui „s-auzim numai de bine”, Nestor Rateș și Constantin Alexandroaie. Foarte mulți români aveau aparatele de radio fixate numai pe acest post, iar seara se grăbeau să ajungă acasă pentru a le deschide, pentru foarte mulți era singura sursă de informații „adevărate”. Poate că o contribuție substanțială la starea de spirit de la Revoluția din '89 a avut-o și Radio Europa Liberă prin critica aspră a totalitarismului dâmbovițean, comentariile anticeaușiste erau „piesele” de bază din opera anticomunistă ce domina integral postul de radio. Pe doi dintre ziaristii Postului de Radio Europa Liberă îi știam de la Agerpres cu o parte din povestea vieții lor cu tot. C. A. este ajutat de o mătușă adânc înfiptă în CC al PCR, ce-și lega numele de Leonte Răutu, să fie numit, pe la începutul anilor 70, corespondent al Agerpresului în Grecia și îl uită bunul Dumnezeu vreo patru ani și dacă nu făcea o boroboacă politică vizând amestecul în treburile interne ale statului gazdă putea rămâne acolo până la adânci bătrâneți. Numai că greșeala făcută însemna chemarea în țară. Și în timp ce organizația de bază se pregătea să-i tragă un perdaf să-l țină minte, îi vine o altă numire de la secția de presă a CC al PCR de corespondent în SUA cu reședința la Washington. Așa că muștrului s-a transformat într-o

recepție la care a participat și ambasadorul american plin de vorbe bune și felicitări. Timp de 8 ani C.A. a fost un corespondent foarte bun trimițând regulat știri, comentarii, informații în țară, îmbogățind presa românească dar și conducerea superioară de partid și de stat, direct, cu cele mai fierbinți informații despre politica imperialistă a S.U.A. Intre timp N.R. și el ziarist la Agerpres, renunță la repetatele cereri de a intra în P.C.R. – fiind de fiecare dată refuzat – și părăsește și el România cu ocazia unei deplasări în străinătate, ajungând, foarte repede corespondent al Europei Libere la Washington. Ceaușescu aude de fuga lui N.R. și ia hotărârea de a desființa rețeaua de corespondenți.” Atâta timp cât suntem abonați la toate marile agenții de presă, plătite cu bani grei, de ce să mai întreținem și o rețea de corespondenți care tot același lucru ne spun?” Așa că toată lumea acasă! Numai că trebuia aduși fără sperieturi și li s-a pus fiecăruia în plicul cu biletul de întoarcere și numirea într-o funcție de conducere în Centrală. C.A. spera la cel puțin o funcție de director general adjunct, iar vila din Cotroceni construită sub grija atentă a lui N.R. Îi satisfăcea orgoliul consoartei. Soția lui C.A. era verișoară bună cu soția lui N.R., iar la evrei asta contează enorm. A venit și abea întors a și fost trimis la un curs postuniversitar la Stefan Gheorghiu. După absolvire greu i s-a găsit o funcție de șef de secție, departe de tot ce visase. Idealul se năruia mai ales că ruda ilegalistă ieșise la pensie, iar Leonte Răutu demult nu mai era în grații, fiind trecut la cimitirul elefanților ca to Idealul se năruia mai ales că ruda ilegalistă ieșise la pensie, iar Leonte Răutu demult nu mai era în grații, fiind trecut la cimitirul elefanților ca toți cei care au avut strânse legături cu Moscova. Era perioada naționalistă a lui Ceaușescu când, din ordinul său, au fost eliminați din structurile de conducere oamenii Moscovei și „curățise” conducerile principalelor instituții centrale de evrei. Ce era de făcut? Nimic altceva decât să-ți vezi conștiincios de treabă și la prima ocazie... Și a venit, fiind trimis într-o țară africană pentru a transmite vizita oficială a unei delegații conduse de Ceaușescu. Pe durata vizitei a transmis activitatea șefului statului la cotele cele mai bune primind chiar felicitări prin telex. După vizită însă s-a oprit la Roma și de acolo a trimis o scrisoare către Agerpres în care spunea by, by România! Și a plecat la Washington unde a fost angajat de Europa Liberă și numit corespondent în capitala americană, iar N.R., vărul lui prin alianță – avansat. După 1989 Congresul SUA a redus finanțarea acestui post

considerând, probabil, încheiată misiunea odată cu prăbușirea comunismului și a hotărât mutarea sa într-o țară mai ieftină decât Germania. În timpul vizitei domnului Emil Constantinescu la Postul de Radio Europa Liberă componența echipei românești se schimbase, niciun nume sonor nu mai venise la noul sediu. După vizitarea clădirii președinte României a transmis un mesaj, pe cale undelor, românilor de acasă după care a ținut o conferință de presă cu participarea „greilor” de politică externă din renumitul Post de Radio. Am fost foarte atent la toate întrebările, dar și răspunsurile președintelui român. Toate se refereau la politica internă a României, la planurile de viitor și, mai ales, la distrugerea Securității ca instituție politică. Aș fi fost mulțumit dacă, pentru o secundă, președintele ar fi fost mai rațional și i-ar fi întrebat și el pe activiștii de la Europa Liberă cum rămâne cu „principiile drepturilor omului”? Unde sunt libertățile atât de mult trâmbițate înainte de '89 și uitate subit după ce România a devenit o țară democratică? Cum se va rezolva „libera circulație a persoanei”, drept fundamental în Charta Drepturilor Omului, principiu pe care se accentua cu putere în vremea lui Ceaușescu și uitat acum cu desăvârșire. Oare au fost doar niște vorbe rostite în eter pentru simpla incitare la revoltă și odată cu prăbușirea zidului Berlinului să fie uitate, iar în locul lui a apărut zidul vizelor? Nu am auzit aceste nedumeriri rostite în noul sediu al Europei Libere de către președintele român și am avut sentimentul frustrării.

După încheierea acestui episod am plecat direct la aeroport și de acolo acasă. În drumul spre casă încercam să descopăr ce anume mă impresionase la Praga pentru că nu găsisem nimic schimbat. Hrad-ul era tot acolo și nu-și primenise decât personajele, străduindu-se din răsputeri să-și mențină măreția acolo, sus, pe colina lui, simbol al orașului de aur, străjuit atent de un Sfânt Gheorghe sculptat de un român și de căsuța minusculă în care a locuit Kafka student. Probabil că nu întâmplător spiritul kafkian, reântors pe Zlatna Ulița – sunt sigurveghează impunătorul castel pentru ca lumea halucinantă din opera sa să nu reânvie niciodată. Nu poți să nu iubești acest oraș cu locuitori care țin cu dinții la tradiții, la civismul lor îndârjit și la grija pentru estetic cu religioasă încredere în viitor. Reclama cu deșănțata ei prezență nu atinsese încă centrul vechi, iar numele firmelor erau discret scrise și numai în limba cehă.

Doar într-o dimineată am văzu, pe malul Vltavei, în parcul

palatului Liechensstein un orb ce cânta Siciliana, dintr-un saxofon auriu, singur și cu multă tristețe. Și era trist, sunt convins, pentru că nu mai putea să vadă orașul cu podurile de peste Vltava, palatele, străzile – unele neschimbate de pe vremea Imperiului – bisericile și Catedralele cu crucile și cupolele aurite, dar mai ales fetele, vesele, blone și frumoase cum numai la Praga găsești.

Capitolul 13

VIETNAM

O valiză cu schimburi și geanta cu aparate erau toate bagajele mele pentru o deplasare în două țări recunoscute ca fiind zone cu o climă deosebit de caldă și umedă. Deci președenția mă invita în perioada 14-19 noiembrie să însoțesc delegația oficială română condusă de președintele Constantinescu la o Conferință a țărilor francofone la Hanoi, și în continuare într-o vizită de stat în India. La aeroportul Otopeni am făcut controlul bagajelor, ne-am îmbarcat cu toții în AIRBUS-ul închiriat de la TAROM și după ce am ocupat, împreună cu dl, Toth, colegul meu, două scaune pe culuarul din stânga avionului am așteptat îmbarcarea președintelui. Avionul fusese pregătit cu mult timp înainte așa că după ce președintele s-a urcat la bord și se închide ușa nu mai rămâne decât momentul decolării. La această deplasare nu țineam cine știe ce gândindu-mă că iar văd sărăcia la ea acasă, sătul de ce trăiam cotidian la mine în țară, așa că fără pic de entuziasm mi-am legat centura la insistențele zâmbitoare a stewardesei. Delegația care a condus pe președinte la aeroport până la linia protocolară ne face cu mâna și avionul a început să ruleze pentru decolare. Cu motoarele turate în plin plecăm în forță pentru că AIRBUS-ul este un avion foarte mare și are nevoie de toată lungimea pistei pentru a se înălța. Dar în loc să ne desprindem simt cum avionul frânează puternic și se oprește la limita pistei. Facem bucla și ne întoarcem înapoi cu nedumeriri în suflet. „Ce s-a întâmplat?” era o întrebare pusă de fiecare mai mult sau mai puțin insistent. În spatele avionului era tot grupul de presă ce însoțea delegația și fiecare ziarist deja califica ratarea decolării un eveniment mai ales că în avionul cu pricina se afla Președintele României. După ce am ajuns în același loc de parcare de unde am plecat toată lumea se uita pe hublouri să înțeleagă ce se întâmplă. Dacă am văzut că scara nu se pune, deci ne era vorba de o persoană întârziată sau ceva uitat, am început să

emitem diverse ipoteze mai ales că tot un AIRBUS se prăbușise cu un an în urmă la Balotești iar umorul negru nu lipsește românului. La un moment dat o cisternă veni până la avion și se cuplă cu un furtun de o aripă. „Ce e domnule am uitat să luăm benzină?” întrebă un coleg mucalit pe colonelul de S.P.P. care ne însoțea și avea în grijă siguranța avionului. Omul destul de încurcat, încerca cu celularul la ureche să deslușească misterul. Nu trecu mult și tot el declanșă bomba;” Domnilor am fost anunțat că datorită surplusului de greutate a bagajelor dumneavoastră și dispunerea lor dezechilibrată aeronava a ratat decolarea”. Un minut a durat liniștea până și-au revenit din uluială cei învinuiți, după care au apărut și în mâna lor celularele:

— Ioana unde ești? Dacă ești la salon verifică lista de bagaje și vezi ce greutate este înscrisă în dreprul ziariștilor pentru că suntem învinuiți că din cauza noastră s-a ratat decolarea. Alo! Fă te rog și o știre pentru mâine, întreabă autoritățile și verifică tot ce-ți spun, iar dacă afli în timp util sună-mă și pe mine! O.K.?

În avion erau câțiva directori de ziare și redactori șefi și imediat persoanele calme și joviale se transformaseră în șefi autoritari preocupați de eveniment. Dacă rata decolarea avionul de Iași sau de Paris ar fi fost o chestiune tehnică, un eveniment ca atâtea altele și ar fi trecut neobservat, dar în acest AIRBUS – 310 se afla președintele României și acest lucru califică evenimentul ca senzațional. Ne și gândeam la titlurile ziarelor de mâine.

— Cum domnule am avut noi atâtea tone de bagaje în plus încât trebuie să scoată cherosen cu cisterna? Ne credeți tâmpiți? Adică nu s-a putut ridica ditmai hardughia pentru că valiza mea are două sau douăzeci de kilograme în plus?

Colonelul tot vorbea la celular apoi s-a dus în față probabil să dea explicații și președintelui. Curios era faptul că avionul nostru era implicat într-un incident destul de grav, la bord se afla președintele țării, iar pe pistă și în fața salonului oficial erau doi oameni ce se agitau, dar și aceia destul de discret, iar din delegația care a condus pe președinte la plecare nu mai era nimeni. Îmi imaginam cam ce s-ar fi întâmplat dacă același incident s-ar fi petrecut cu avionul lui Clinton, Chirac sau chiar Ceaușescu. Auleu! În primul rând că toată comenduirea aeroportului ar fi fost pe pistă, aliniată după funcții în cap cu ministrul de resort care până se întorcea avionul de la capătul pistei ar fi știut exact ce s-a întâmplat și ar fi fost acolo, în capul celor

care trebuia să dea explicații. Mă întreb și acum cum s-a simțit președintele când comandantul aeronavei i-a raportat că nu se întâmplase aproape nimic, că după ce vom da vreo două-trei tone de cherosen jos vom pleca. Motivul ratării a fost descoperit atunci: au fost umplute rezervoarele peste limită, dar nimeni nu a aflat dacă pentru a face economie la întoarcere sau pentru contrabandă cu cherosen. Si culmea e că nimeni nu a pățit nimic. În fine după o întârziere de o oră și ceva am decolat cu inima strânsă și cu un mare semn de întrebare în suflet.

Bineînțeles că discuțiile pe tema bagajelor în plus și a kerosenului au continuat mult timp după decolare motiv pentru a se desface câteva sticle de „tărie” licoare de dezlegat limba, dar și pentru crearea stilului și a limbajului în dialog. Pe rândul central, cel cu patru scaune, se instalaseră strategic directorii unor publicații, cu tiraje destul de modeste dar destul de agresive în viața de zi cu zi, luându-și porția de tain folosind ori ce fel de mijloace indiferent cine se află la putere. De fapt ei au aplicat primii politica interesului personal bazată pe greșelile partidelor de la putere. Un ziar cu un tiraj de câteva mii de exemplare nu poate supraviețui exclusiv din vânzări, dară-mi-te să-și mai trimită directorul în străinătate de câteva ori pe an cu diurnă grasă, dacă nu are în spate o opțiune politică sprijinită de putere sau de instituții care sprijină puterea. Cu un contract de publicitate obținut de la F.P.S. În care publici în fiecare număr întreprinderile scoase la licitație de reprezentanții țărăniști ai puterii, poți bate câmpii liniștit și despre extremism și despre neocomunism și despre integrarea europeană ținând perdeaua ridicată numai de partea opoziției, iar când evenimentele dezvăluie o putere slabă și coruptă îți pui fularul de mătase și o pereche de mănuși și croiești și tu o palmă, două, democratice, dar cu mintea perfect limpede că o pagină de reclamă și un loc în avionul prezidențial se capătă numai punându-ți ziarul în slujba adevărului puterii prezente. Altfel pățești ca atâția directori de ziare care au văzut avionul prezidențial numai pe pistă iar țările pe unde a umblat doar la teleenciclopedie. Asta nu înseamnă că cei din avion au vreun anume crez politic, sau simpatizează un anume partid sau orientare politică. Să fim serioși! Interesul personal sau oportunismul directorului orientează politica ziarului. Nu au nicio vină ziaristii lefegii, plătiți de multe ori sub minimul posibil, că sunt convinși de superioritatea politicii ziarului lor și în numele adevărului

ar scrie numai cum le dictează conștiința și inima zglobie. Și ei au familie, trebuie să trăiască și în definitiv fiecare se angajează la ziarul pe care îl simte mai aproape de idealurile sale. Dar directorii acestor ziare cu tiraj de cartier, și-au modelat în perioada de tranziție și caracterul și tupeul încât ei înșiși se cred mari analiști ai vremurilor, mari gânditori, apărând frecvent pe ecranele televizoarelor desființând fenomenul dar având grijă să nu atace persoana. Te poate amuza până la lacrimi să-i vezi cum apar la posturi de televiziune private, în emisiuni ce dezbat fenomenul de corupție și cum ei perorează zeci de minute, indignați, furioși, acuzatori, dar ferindu-se ca dracul de tămâie să pronunțe nume de persoane care le-ar putea reteza tainul, publicitatea sau locul în avion. Ei au inventat conceptul de corupție fără corupți pe care l-au preluat apoi politicienii. Cei care pronunță nume sunt extremiști. Ori ei se doresc a fi exponenții democrați a celor care dețin puterea.

În avion ei ocupaseră câte patru scaune din rândul din mijloc aruncând diverse bagaje de mână, organizându-și astfel un spațiu de lucru, un habitat al lor lăsând un scaun de margine liber pentru eventualii pasageri. Evident că politicienii care aveau locurile la clasa întâi lăsau naibii confortul fotoliilor de moment și se duceau pe scaunul liber pentru dialogul cu rechinii presei, chiar dacă în următoarele zile erau lăudați, sau înjurați importantă era prezența în paginile presei, de fapt în atenția opiniei publice.

După decolare și imediat ce ne-am instalat la înălțimea de croazieră, primul care a venit într-o vizită neprotocolară, ca de obicei, de altfel, a fost președintele, care, cu un pulovăr subțire și o pereche de pantaloni de flanel, lejeri, a lăsat morgană la salonul special și a venit să salute presa, de altfel nu chiar deloc dezinteresat. După ce a dat mâna cu toată lumea a luat loc pe scaunul cu pricina la invitația extrem de interesată a directorilor de ziare.

— Ce s-a întâmplat domnule președinte, de ce am ratat prima decolare?

— În niciun caz din cauza bagajelor presei așa cum se acreditase ideea la început. Probabil că s-au umplut mai mult decât trebuie rezervoarele de kerosen și în acest caz am dat ordin să se constituie o comisie de anchetă, care până la întoarcerea noastră va clarifica problema.

— E clar domnule președinte, că, dacă s-a constituit o comisie

nu vom afla în veci nimic, dar am altă curiozitate; cum ați comunicat cu cei de jos, prin ce mijloace și cui i-ați comunicat intențiile dumneavoastră?

Președintele destul de nedumerit îl privi pe director în ochi neștiind ce urmărește.

— Prin telefonul mobil și prin mijloacele de comunicație de la bord am luat legătura cu consilierii mei și cu comandantul aeroportului...

Directorul parcă atât aștepta și sări în picioare de indignare.

— Scuzați-mă domnule președinte dar așa nu se mai poate! Ori ce șef de stat are la dispoziție, pe perioada mandatului său, un avion special, dotat cu cele necesare pentru asigurarea prerogativelor prezidențiale și în timpul zborului. Nu? Ori ce șef de stat care merge la Conferința țărilor francofone coboară dintr-un avion pe care scrie mare, Franța, Canada, Algeria etc numai pe al nostru scrie TAROM. Ce așa se cheamă țara noastră, TAROM?

— Nu sunt bani, îndrăzni președintele.

— Lăsați domnu' președinte că a fost un avion a lui Ceaușescu care era echipat cu tot ce trebuie și dacă era nevoie se mai putea moderniza și era foarte bun. Era un BOENING după câte știu eu.

— Așa este numai că a fost luat de o companie care s-a desprins de TAROM și acum îl exploatează pe alte meridiane.

— Dar șeful statului român are nevoie de un avion de reprezentare. Nu domnul Constantinescu, ori domnul Iliescu sau oricine vine pe funcția asta ci instituția prezidențială are nevoie de acest avion.

— Vă dați seama că acest lucru înseamnă ceva cheltuieli și nu cred că voi fi susținut în parlament...

— Inițiați procedura că vă vom susține noi, îi replică directorul.

M-am retras pe scaunul meu gândindu-mă că această inițiativă care gădila plăcut orgoliul președintelui se poate transforma ușor într-o afacere de milioane de dolari comision în România tuturor posibilităților. Ministrul transporturilor se plângea în presă că președinția nu are în avion al său care să fie pregătit în ori ce moment pentru misiuni speciale. Numai că România a avut nu un avion ci o flotilă, vestita flotilă „50”, care a fost preluată de Romavia și pentru că a fost numită și „flotila lui Ceaușescu” a fost distrusă ca multe altele. Avionul prezidențial de pe vremea lui Ceaușescu nu a fost un obiect

personal al dictatorului ca să fie abandonat cu atâta dispreț mai ales că a fost o comandă specială la firma BOEING. Si acel avion nu a fost plătit de familia conducătoare ci din bugetul unei țări chinuite și tocmai de aceea nu trebuia abandonat. Acum BOEING-ul 707, comandă specială, este închiriat prin Pakistan și cară pește și marinari la diverse companii de pescuit oceanic. După plecarea președintelui directorii de ziare foarte cunoscuți la televiziune, se apucară să golească cu sâng rezervele deja limitate de Chivas Regal promițând o campanie de presă pentru achiziționarea unui avion prezidențial. Cel puțin unul dintre ei dialoga tot cu atâta fermitate și cu președintele Iliescu și parcă tot pe aceeași temă. După ce paharele cu licoarea binecuvântată trecu destul de des prin mâinile celor mai înverșunați, apărură în spațiu rezervat presei Adrian Severin, Ministru de Stat, Ministru Afacerilor Externe la acea vreme. Unul din directori sări în picioare și plin de entuziasm specific grupului strigă să se audă și la piloți.

— Bă Adriene dacă vrei să vii la noi trebuie să dai și tu o sticlă de Chivas că doar ți-o da mâna!

Mă gândeam cu mahnire că acest om ocupă scaunul lui Titulescu și nu știu ce ziarist de pe vremea lui, oricât de prieten i-ar fi fost și-ar fi permis în public să-l ia cu „băi Nicule”.

După ce a plătit vama a luat loc pe scaunul mortului cam jumătate de oră și a plecat. Cel mai mult a stat domnul Ciumara ministru de finanțe căutând parcă cu obstinație ironiile și glumele presei. Am adormit privind la monitorul din tavan care arăta ruta și poziția avionului în ori ce moment. Eram deasupra Turciei și mai aveam drum lung până la Hanoi.

M-a trezit colegul anunțându-mă că suntem deasupra Hanoiului și se fac pregătirile de aterizare. După incidentul de la decolare fiecare dorea să fie treaz la manevrele ce implică și viața lui. Am aterizat cu bine și un microbuz ne-a transportat la hotel. După cazarea destul de expeditivă a două vietnameze destul de fâșnețe mare ne-a fost surpriza să găsim în hol un român care vorbea perfect vietnameza. Era singurul student român care își făcea studiile la Hanoi. A fost invitatul nostru la masă, iar unul din directori l-a și angajat pentru cele patru zile ca translator personal plătindu-i o sumă frumușică în dolari.

— Ia spune domnule în primul rând ce putem mânca de pe lista de pe masă?

Studentul privi lista și zâmbi înțelegând unde bate proaspătul

lui șef.

— Puteți mânca liniștit ori ce de pe listă pentru că totul este preparat din carne de porc, vită sau pasăre în mod special pentru dumneavoastră, au fost cei de la ambasadă și au aranjat totul. Dacă vreți carne de câine vă pot conduce mâine în piață unde găsiți toate sorturile. Numai că e mai scumpă!

— Mai scumpă? Atunci s-o mănânce ei toată.

Au trecut apoi la alte subiecte privind viața din Hanoi, eu rămânând hipnotizat de niște rondele de pe un platou care semăna prea mult cu felii de șarpe proaspăt jupuit și aruncat într-o baie de ulei bine încins. Mi-am comandat un pui întreg, să-l văd eu că-i pui de găină și nu altceva.

A doua zi după ce am luat în grabă un „mic dejun european” după cum scria în „menu”, adică două ouă și cafea, așteptam în hol omul președinției să ne aducă acreditările cu care puteam pătrunde în Centrul de Conferințe Internaționale, locul de desfășurare a evenimentului pentru care am făcut 14 000 de km. A venit reprezentantul biroului de presă a președinției și a început să împartă cartonașele fără de care nu-ți puteai exercita profesia și când a ajuns la mine a făcut o față de parcă ar fi avut crampe la stomac și-mi spuse:

— Pentru Rompres nu am mai reușit să iau decât o acreditare pentru redactor. La sectorul imagine s-a dat un număr limitat pentru că spațiul este foarte mic și au venit foarte mulți.

— Bine dar eu sunt singurul fotoreporter, și am subliniat, din presă care însoțește delegația. Atunci de ce am mai venit? Nu se putea obține o acreditare pentru delegația română?

— Ei, avem una pentru John așa că nu-ți face grii că va acoperi el toate evenimentele. Si ca să nu fii supărat ia acreditarea mea și încearcă din sectorul redactorilor să faci fotografii.

Am luat mut de indignare acel permis și mi l-am pus la gât făcând din start o ilegalitate nefiind pe numele meu. De fapt înainte de a pleca de acasă șeful meu îmi spusese mai pe ocolite, mai direct că președenția nu ne prea înghite, ca instituție de presă, și să nu-mi fac sânge rău dacă voi întâmpina obstrucții pe parcurs. „Tu fă ce ți-e permis să faci, în rest fii deștept și profită”. Aveam dezlegare să nu fac decât turism dacă nu se ținea cont de Rompres dar în suflet explodase plină de revoltă întrebarea, DE CE? Cu câteva luni în urmă însoțisem în aceleași condiții pe președintele Constantinescu la ATENA într-o vizită

de stat și la cel mai important moment, adică la întrevvederele celor doi președinți, Rompresul nu a mai putut intra, același individ dând din umeri când protocolul grec mi-a cerut acreditarea.

— Nu te supăra domnule că face John fotografii.

Cine era John? Când scriu aceste însemnări mandatul prezidențial este pe sfârșite și nici acum nu am aflat de ce domnul Constantinescu a adus la Cotroceni un fotograf cu dublă cetățenie, română și americană și care nici nu știa să facă fotografii. Ca să pozezi un pașaport american trebuie să fii cetățean american cu un stadiu de cel puțin cinci ani, deci John Boesan era dinainte de 89 în S.U.A. Tot atunci, la Atena, John mă muștruluia la un șpriț de seară: „Ce știi tu bă cum am alergat cu președintele prin State să adunăm fonduri pentru alegeri!” L-am bănuțit atunci de puțină lăudăroșenie mai ales că o spunea fără martori ca să nu-i pot folosi cuvintele împotriva. După aceea l-am urmărit atent și am observat că tot S.P.P.-ul îl cunoștea foarte bine și pe toți consilierii prezidențiali, în afară de Zoe, îi tutuia cu înverșunare iar pe directorii de ziare apropiate Cotroceniului și pe înalții funcționari îi trata mult prea apropiat pentru un fotograf fie și prezidențial. El și cu un cameraman de la un S.R.L. cu care președenția avea contract, probabil, erau privilegiații președintelui, cu toate că între John și fotografie se găseau greu afinități. Instituția prezidențială îi lua în seamă apoi pe cei de la televiziunile private și dacă mai avea timp mai răspundea și insistențelor televiziunii publice. L-am simțit pe președinte că pentru el Rompresul este o instituție pe care momentan nu poate să o desființeze și de aceea o ignoră.

Ea, instituția, a traversat toate regimurile și ca și Boeingul lui Ceaușescu poate compromite chiar dacă este utilă. De fapt ce este Rompres-ul? Este cea mai veche agenție de presă din România, istoria ei începe de pe timpul domnitorului Barbu Stirbei, când la 18 august 1854, telegraful aflat sub autoritatea și controlul statului transmitea prima telegramă de presă din București, referitoare la operațiunile din teatrul războiului Crimeii, pe traseul Ploiaști-Brașov-Sighișoara-Cluj-Timișoara-Viena. Finalizată fiind și linia telegrafică București – Giurgiu știrile puteau fi transmise și la Instambul, atâta doar că neexistând fir trans-danubian informațiile erau trecute cu barca, apoi, mai departe, tot prin telegraf.

Domnitorul Alexandru Ioan Cuza a semnat un decret în august 1864 care înființa Oficiul telegrafic la București care era delegat să

transmită, cu tarif redus și știri de presă. Astfel s-a pregătit terenul pentru înființarea, în ianuarie 1877, a filialei din București a agenției franceze de presă Havas, cu denumirea de „Agenția Havas a României”.

După 12 ani, în 1889, s-a înființat „Agenția Telegrafică Română-ROUMAGENCE” subvenționată de Ministerul de Externe al României cu sediul în Palatul Poștelor, în aceeași clădire cu telegraful central.

În 1921 la 18 iunie a luat ființă „Agenția Orient Radio- RADOR” ca agenție cu capital integral românesc, o societate pe acțiuni deținute de Ministerul de Externe, Banca Națională și Camera de Comerț a României. Prin adoptarea în parlamentul țării a statutului și a legilor de funcționare RADOR devine, astfel, organismul oficial al statului. La 20 mai 1949 patrimoniul agenției RADOR a fost preluat de nou creată Agenție Română de Presă-AGERPRES ca instituție de stat subordonată Consiliului de Miniștri. Pentru că amintea de vechile structuri a statului comunist noul director de după revoluție a botezat-o la 8 ianuarie 1990 Agenția Națională de Presă- ROMPRES, iar la 6 octombrie Guvernul României a aprobat înființarea și funcționarea Agenției Naționale de Presă- ROMPRES. Fiecare stat civilizat din această lume are o agenție de presă națională, care este purtătorul oficial de cuvânt al puterii. Rompres are semnate acorduri și schimburi de servicii cu majoritatea agențiilor naționale din țări răspândite pe întregul mapamond. Ori să fii șeful statului și să ignori cu obstinație o asemenea instituție, numai că e preluată de la predecesorul tău, mi se pare deja o gafă monumentală. Am plecat la sala de conferințe cu gustul amar a omului nedreptățit fără niciun motiv clar. Acolo am reușit să păcălesc oficialii vietnamezi și am pătruns ilegal cu aparatura foto în sectorul redactorilor pe care i-am uimit la început după care s-au obișnuit. Am reușit să fac fotografia momentului deschiderii festive a Conferinței în care alături de președintele României mai erau președintele R.S. Vietnam, președintele Franței, prim-ministru Canadei, Prințul Albert de Monaco, și alte mari personalități ce reprezentau țări francofone care onorau această manifestare. Locul redactorilor era la un balcon, loc ideal de altfel pentru fotografie, dar limitat în unghiuri. În fața intrării principale unde erau întâmpinați toți șefii de state era numai John, ori pe el nici nu-l interesa un asemenea moment care nu includeau și persoana președintelui Constantinescu. Am reușit zilele ce au urmat să adorm vigilența vietnamezilor și să

pătrund în salonul oficial în care președintele României avea diverse întâlniri cu ceilalți șefi de state și de guverne, altfel m-aș fi putut considera doar un turist norocos.

A doua zi, conferința nu avea altă configurație și nici nu se aștepta la evenimente deosebite așa că presa a fost liberă mai ales cea de imagine, redactorii având totuși la dispoziție documentele lucrărilor de peste zi. Fiind sâmbătă, mi-am închipuit că Hanoiul este un oraș efervescent așa că mi-am invitat colegul și am pornit-o pe străzi, hai-hui, să-i cunoaștem locurile, oamenii și istoria atât cât se poate într-o jumătate de zi.

Hotelul nostru era situat desul de aproape de Centrul Internațional de Conferințe, într-un cartier rezidențial cu vile construite de pe vremea când Vietnamul făcea parte din Indochina franceză. Bulevardul pe care apucasem la întâmplare era destul de larg având trei benzi pe sensul de mers. Senzația care ți-o dădea strada era că cele peste două milioane de locuitori ai Capitalei au ieșit cu treburi în același timp în oraș și de aceea traversarea străzii chiar pe la semafor devenea o aventură. Tot felul de motorete, biciclete și un fel de tricicluri din care am numărat coborând 11 copii în fața unei școli. După ce am vizitat un palat superb care atestă organizarea statală cu o mie de ani în urmă, pe vremea împăratului Thang Long (Dragonul Zburător), cu o serie de grădini special amenajate pentru înțelepții palatului, cu simboluri ca uriașa broască țestoasă cioplită în piatră cu locuri speciale de ținut sulurile, scrise pe mătase naturală sau pe diverse piei în care era conservată învățătura taoistă ce atestă vechimea indiscutabilă a poporului vietnamez, am luat-o agale pe o stradă să observăm viața de zi cu zi, care, ori cum era mai palpitantă și mai însuflețită. Mii de bicicliști și scuteriști circulau continuu și într-un sens și în altul creând senzația de sinistrați din calea unei catastrofe, sau a unor refugiați dintr-un război abea început. Vietnamezul a trecut, dar nu definitiv, de la transportul mărfurilor pe umeri cu ajutorul unei cobilițe speciale, la deplasarea unor cantități impresionante de lucruri pe două roți, motorizate sau învărtite de forța picioarelor. Este incredibil ce se poate transporta cu bicicleta sau cu scuterul: lighene cu fructe, pătuțuri de copii, uși metalice, saci de ciment, fructe așezate maestru în piramidă, și copii, foarte mulți copii transportați în cele mai neverosimile poziții și cu dezinvoltura unor artiști de circ.

În acest furnicar imens am văzut și tranziția spre o economie de

piață a vietnamezului socialist. Cu investiție minimă dar cu ingeniozitate se poate trece la capitalism imediat. Se procură o pompă de bicicletă, un ziar vechi, care-l găsești de regulă aruncat la un coș, și o sticlă de apă. Așterni ziarul pe bordură, ții pompa la vedere, iar sticla de apă o ferești de soare ca să-ți poți clăti gura din când în când și gata afacerea. Ești patron. Din miile de bicicliști care trec, șuvoi, pe stradă se va găsi unul la o oră măcar care are cauciucul dezumflat și va apela la pompa ta. Dacă umflă el e un preț, dacă umfli tu e altul. La urmă îi mai dai și o gură de apă și i-ai luat banul.

Cea mai dezvoltată activitate în Hanoi este comerțul. Toată lumea vinde câte ceva. Dacă ai bicicletă poți să-ți clădești marfa în diverse forme și ai un magazin pe roți și de multe ori vedeai mormane de coșuri de bambus, împletite cu migală, circulând pe bulevard, sau saci uriași dispuși ca samarele și doar dacă erai foarte atent vedeai și vietnamezul. Si tot așa circulau banane, pepeni, tot felul de alte fructe, pește, carne și tot ce-ți poți imagina sau nu, în coșuri montate pe biciclete, sau, cei mai cu dare de mână, pe scutere. Din bulevard puteai intra pe străzi mai înguste unde toate casele, de regulă, sunt magazine. Cei mai înstăriți au o cameră cam de 10-12 mp. și pentru eficientizare au eliminat peretele de la stradă transformând încăperea în spațiu de ofertă pentru mărfuri, iar podul în dormitor. În acest spațiu trăiesc și muncesc de regulă două sau trei generații. Pe toate străduțele mai dosnice sărăcia plânge tăcut alimentând o viață mizeră. Împreună cu o echipă de televiziune am făcut de dimineață o incursiune chiar pe străduța din spatele hotelului nostru, europenizat și bine întreținut. Imediat cum dădeai colțul începea un fel de Lipsani jalnic unde încăperi de mărimea sufragiei mele nu aveau peretele de la stradă, un grilaj sau o plasă de sârmă asigurau siguranța celor din interior pe timp de noapte. Ne-am cerut permisiunea să filmăm într-o asemenea casă cu ajutorul studentului „împrumutat” pentru scurt timp de la director. Doamna Wang ne-a primit cu bucurie în spațiul ei explicându-ne cu simplitate cum reușește să trăiască din aproape șase dolari pensie pe lună după ce a muncit o viață ca asistentă sanitară. Asta nu a împiedicat-o, în schimb, să invite toată echipa la un ceai oferit cu generozitatea omului simplu, dar care-și poartă sărăcia ca un blazon. Dacă nu ești pretențios poți cumpăra carne de la tânăra Li care tocmai trece prin fața casei cu o tipsie împletită din fibră de bambus unde stă etalată, pentru doritori, cam două kilograme de carne de „nu

știu ce”, care se cântărește în genere cu greutatea de 50 de grame. Totuși zâmbetul nu lipsește de pe fața vietnamezilor dovadă că lipsurile fac parte din viața lor de foarte multă vreme încât au devenit un mod de viață. Poate că lipsurile au ascuțit și spiritul de inventivitate pentru că, numai acolo am văzut cum un atelier de reparații auto poate fi înjghebat pe 2-3 mp. dintr-un colț de stradă, sculele fiind ținute într-o jumătate de bidon de tablă, iar menghina instalată, cumva, pe marginea bordurii. Operații care necesitau bancuri de lucru și mașini de precizie se executau cu dezinvoltură din mână, cu rezultate care l-ar lăsa interzis pe un neamț. Existau și ateliere dotate cu aparatură complexă dar acelea erau doar pentru cei cu bani. Că viața se desfășura în plină stradă în toată splendoarea ei ne-a demonstrat-o ora prânzului care ne-a prins în plină zonă comercială. Ca la un semn din micuțele prăvălii au apărut mese puse cu dezinvoltură de-a lungul sau de-a curmezișul trotuarului, încât eventualii trecători trebuia, de multe ori, să-i ocolească, pe carosabil, și era pus în funcțiune un mic aragaz, de campanie sau chiar o lampă cu gaz, și fără secrete, tingirile și diverse vase începu să sfârâie exalând totuși niște mirosuri greu suportabile pentru europeni. Am aflat, mai târziu, că era de la un anume ulei de gătit. Apoi, cu mic, cu mare se așezau la aceste mese, care păreau oarecum festive și începeau prânzul, servit cu bețigașe, așteptând salata ce se tăia pe un plastic la bordură, sau ceapa tocată fără regrete pe treapta de la intrare, și aruncată cu dezinvoltură în tingirea ce sfârâia pe un aragaz instalat pe o ladă de gunoi. Alături vecinul vindea cu calm asiatic chimonouri de mătase la trei dolari bucata. Dezinvoltura cu care vietnamezii trăiau în stradă mă fascina transmițându-mi că ei, ca oameni, nu prea au ce să ascundă nici măcar sărăcia atât de greu de îndurat în toată lumea.

Ne-am întors după ce-am făcut câteva cumpărături și primul lucru pe care l-am făcut a fost un duș prelung în care m-am frecat până la disperare cu săpun cu gândul la slinul generalizat. Iân toate prăvăliile și butiq-urile în care am intrat bineînțeles că întrebam dacă cineva vorbește franțuzește, dar, probabil nu am nimerit pe cei 4% care știu limba domnului Chiraq după cum anunțau documentele Conferinței francofone. Seara am fost invitați la ambasada noastră unde a fost programată o întâlnire cu foști studenți vietnamezi ai Facultății de Geologie și Geofizică a Universității București. Pe pereții saloanelor ambasadei a fost încropită o expoziție de fotografii din

expedițiile de studii din munții României, iar foștii studenți, acum ajunși directori prin ministere, alții profesori universitari, oricum toți cu efecte în carieră a studiilor din „străinătate” pe plaiurile românești. Se bucurau copilărește când se descopereau în mijlocul unui grup în maieuri, nerași, dar cu nelipsita chitară studentască și ici colo, câte o fată, două rătăcită în profesia dezlegătorilor de mistere a măruntaielor pământului. Președintele se bucura la fel de mult pentru că organizatorii acestei miniexpoziții au căutat până au găsit fotografii în care era și președintele ca profesor îndrumător. „Acum mai sunt studenți vietnamezi în România?” Întrebarea a creat un moment penibil și câteva bâlbâieli au ținut loc de răspuns. Nu! Nu mai sunt studenți vietnamezi în România pentru că nu prea mai există învățământ ca lumea în țară și altele sunt relațiile între cele două state. Atunci și România era o țară socialistă, învățământul avea renume și universitățile erau pline cu studenți străini. Acum am ajuns o țară atât de săracă încât nu ne mai permitem să-i învățăm pe copiii noștri în mod civilizat, dară-mi-te pe alții. Cam asta ar fi trebuit să se spună dar nu s-a spus. La cele câteva grătare din curte sfârâiau mititeii și fleicile românești alături de creveții pane autohtoni. Lângă un asemenea grătar, o orchestră de cinci vietnamezi în costumele lor tradiționale, cântau cu patimă câteva melodii populare românești și „Valurile Dunării” valsul care amintea unor studenți de petrecerile din tinerețe, iar președintelui de timpul când era persoană fără obligații și într-o pornire entuziastă invită o vietnameză la dans și făcu câteva „tururi” spre deliciul tuturor. A fost o seară minunată, iar petrecerea a ținut până târziu, foștii studenți vietnamezi acum bărbați spre vârsta a treia, re trăind în farmecul ospitalității românești crâmpEE de fericire din unica și nerepetabila vârstă a tuturor speranțelor. Mulți dintre ei or fi adormit, în acea noapte, strângând perna în brațe și fredonând spre nedumerirea soției; trandafiiiir de la Moldova te-aș iubi dar nu știu vorbaaa...

Dimineața am făcut iarăși tot felul de manevre pentru a pătrunde în Centrul Internațional de Conferințe, din lipsa acreditării pentru a realiza fotografii de la ședința festivă de închidere, dar mai ales pentru întâlnirile bilaterale ale președintelui cu șefi ai delegațiilor țărilor francofone. Așteptând pe holul ce unea majoritatea încăperilor de protocol am intrat, la un moment dat, într-una de utilizare foarte intimă. Când tocmai rezolvam problema incomodat fiind, într-un fel, de

geanta cu aparate întră cineva, și din pudoare m-am întors oarecum jenat.

— C'a va bien? Aud eu în spate și oarecum politicos dar fără să-mi întrerup preocuparea îi răspund;

— Oui, tres bien!

— Sunteți francez?

— Nu, român, și din pură curiozitate trag cu coada ochiului spre „colegul” de cabinet și tresar când descopăr un domn elegant, într-un costum gris-fer, cu o batistă roșie la piept, dar negru ca noapte și foarte jovial, care dezinvolt începu să-și rezolve aceleași probleme care mă presau și pe mine.

— Aaa! Român? România... Voi ați venit la Conferință ca fostă colonie franceză? Mă întrebă tuciuriul încheindu-se la fermoar.

— A! Nuuu! Noi am fost și suntem o țară liberă și independentă, țară europeană... ripostez eu foarte grăbit să nu care cumva tuciuriul să mă confunde cu nu' ș-ce țară bananieră exploatată de francezi.

— Da, da, atunci ați venit ca viitoare colonie... a Uniunii Europene. Se spală pe mâini și fluierând, porni uscătorul de aer cald, își trecu de câteva ori degetele prin curentul fierbinte, apoi deschise ușa și dispăru fără să-i pot da replica lăsându-mă uluit de varianta asupra vieții gândite de alții. Mai târziu când am intrat la președinte să fac fotografii la o întâlnire bilaterală l-am găsit pe tuciuriu ca oaspete de onoare. Era președintele Republicii Togo iar când am ieșit din salon, destul de marcat, i-am surprins un semn cu ochiul și un surâs:” Rămâne cum am stabilit!”.

După festivitatea închiderii Conferinței nu ne rămânea decât să verificăm dacă bagajele noastre au plecat spre avion și după o masă frugală să ne ocupăm locurile în microbuzul ce ne va duce la aeroport. Adio Vietnam, un popor viteaz într-o țară minunată, victimă a sărăciei, un popor care a câștigat un război politic cu America, dar cucerit imediat și aproape ireversibil de mister DOLAR, pentru că în toate dughenele și prăvăliile particulare moneda americană circula mai bine decât dongul autohton. Si atunci cine pe cine a învins în războiul lung și distrugător pe parcursul atâtor ani de suferință?

India

La New Delhi am ajuns pe întuneric și singura grijă am avut-o să nu rămân pe aeroport. Un fel de autobuz mai curățel și cu aer

condiționat era ridicat la rangul de autocar și acesta va fi unicul mijloc de transport al ziariștilor români prin Capitala Indiei, cel care ne-a adus prin beznă și miresme ciudate la hotelul „Ashoca”.

— Veți locui la același etaj cu Dalai-Lama, ne comunică un personaj de la Ministerul român de externe venit cu zece zile mai devreme ca să organizeze vizita de stat a președintelui Constantinescu în India.

E în regulă, mi-am zis, înseamnă că voi fi păzit foarte bine, știind că liderul tibetan are întotdeauna o unitate armată pusă la dispoziție. Si întradevăr, după ce am primit cheia și mi-am târât bagajul în lift, am avut surpriza, la deschiderea ușii de la etajul cinci să dau nas în nas cu două santinele indiene înarmate până-n dinți păzind o ușă și un cadru de control ca la aeroport pentru eventualii musafiri ce ar fi călcat pragul lui Dalai-Lama. Hotelul era de mărimea Casei Scâteii și a durat o mulțime de timp până am găsit camera rezervată nouă, rătăcind pe coridoarele imense până am descoperit „camera dublă de 150 USD/zi cu reducere specială pentru oaspeții români”. Imediat ce am lăsat bagajele am coborât la parterul hotelului ca să iau contact cu India, cu fabulosul izvor din care-și trag seva atâtea și atâtea alte culturi. În fața hotelului, sub un portal imens, un personaj foarte pitoresc, îmbrăcat într-un costum tradițional al ofițerilor de gardă din timpul maharajahilor, cu o barbă lungă și despicată în două ce ieșea direct dintr-un turban negru, cu pânășă întâmpina oaspeții, cu vorbe de duh, plecăciuni și gesturi teatrale amintind turistului uituc că Ashoka a fost primul și cel mai mare împărat indian. Cel interesat mai mult de istoria Indiei va culege informații din cărțile de specialitate și va descoperi una dintre cele mai mari personalități ale lumii antice indiene care, după destrămarea imperiului creat de Alexandru Macedon prin sec. IV î. C., a eliberat teritoriul de nord-vest punând bazele celui dintâi stat unitar din istoria Indiei cu capitala la Pataliputra. În timpul regelui Ashoka (273-232 î. C.) acest stat a cunoscut cea mai mare înflorire încât numele regelui a rămas în conștiința populară ca un mit al bunăstării și libertății. Încolo ce să vezi? Hotelul este așezat pe o colină departe de ori ce viață animată, iar pentru a ajunge undeva oșteanul fioros îți poate comanda un taxi doar fluierând ciobănește în întuneric. Sprijinit de o balustradă „priveam” întunericul nesfârșit punctat ici colo de luminițe tot atât de îndepărtate ca și stelele. Delhi este un oraș peste care valurile istoriei a trecut marcând dinastii și clanuri care au

construit sau au distrus succesiv șapte capitale după inspirația, nebunia și orgoliul fiecărui deținător al puterii.

Zona pe care se află acum orașul a fost permanent locuită de peste 3500 de ani. Săpăturile arheologice au scos în evidență existența așezării întemeiate de Pandavas la 1450 î. C. În cărțile sfinte culturii hinduse se face referire la existența unui oraș fabulos pe malul fluviului Yamuna, afluent al Gangelui, iar vechile monumente din diversele zone ale Capitalei indiene atestă împletirea originii învăluite în legende cu miturile istorice adânc implantate în conștiința populară prin cele peste 200 000 de versuri ale Mahabaratei și Ramayanei, epopei ce vin din secolele 3-5 î. C. Numai că bogățiile fabuloase ale acestui teritoriu au atras, de-a lungul istoriei, tot felul de cotropitori începând cu sângerosul Timur Lenk, iar din secolele VII-XII au trecut prin foc, dar mai ales prin iatagane, populația indiană, diverse triburi și popoare musulmane impunând islamismul ca religie predominantă. În 1525 musulmanul Baber a cucerit o parte a Indiei de nord punând bazele Imperiului primei dinastii a Marilor Moguli. Pătrunderea europenilor și mai ales a englezilor în India, care a știut să aplice dictonul „divide et impera”, a dus la destrămarea statului Marilor Moguli și pe la jumătatea secolului XIX-lea Anglia stăpânea aproape toată peninsula. Primul reprezentant englez, mai mult contrabandist și aventurier decât diplomat s-a oploșit la curtea Împăratului Akbar care i-a acordat, mărinimos, o concesiune comercială, fără să bănuiască deserviciul pe care avea să-l facă propriului său imperiu mogul. Secolul al XVIII-lea a fost epoca războaielor și conspirațiilor, a războaielor pentru succesiunea la tron și a comploturilor ce sfârșeau prin asasinate. Imperiile se destrămau peste noapte, noii stăpâni își prezentau pretențiile în zorii zilei următoare. Aventurierii europeni, în special militarii, aleseseră bine momentul în care să-și facă apariția. Intrau în slujba prinților locali, sau a celor ce râvneau tronul rudei apropiate, le organiza o armată în stil european și în cel mai scurt timp protectorul ajungea pe tron, iar ei deveneau indispensabili și mari comandanți de oști. Acești aventurieri ajunseseră de neînlocuit fiind neîntrecuți în a-și crea aureole de infailibili și cu toate că în țările lor natale nu erau decât niște cătane mediocre. Nimeni nu-i întreba ce școli militare absolviseră și ce merite deosebite le revenise în războaiele vremii. Ceea ce conta la acel moment era lipsa de scrupule, curajul, vigoarea, voința de cremene și arta folosirii intrigii și a

minciunii pentru a satisface lăcomia de bogății și de putere. Oricând o armată de indieni bine instruită de un asemenea militar aventurier putea face drumul neted oricărui curtean spre tron, iar răsplata era pe măsura înălțimii tronului. Așa se face că în scurt timp au apărut viceregi englezi care s-au încoronat în numele coroanei britanice, iar în 1877 regina Victoria s-a proclamat împărăteasă a Indiei. În numele „europenizării” și „civilizării” coloniștilor până în 1950, anul independenței, Anglia a cărat tot ce se putea căra dintr-o colonie captușind băncile din City, oferind în schimb, educația europeană tipic englezească, sfaturi și programe, adică know-how-ul de astăzi și nu pe degeaba. În societatea indiană amprenta engleză este puternic reliefată mai ales în sistemul politic și economic. Elitele societății indiene își fac studiile la Londra, trăiesc în Marea Britanie, sau dacă se hotărăsc să trăiască acasă adoptă obiceiuri și tare pe care englezii le flutură pe la nasurile omenirii, impunând într-un fel snobismul europenist pentru o mână de aleși ai sorții. Dar marea masă a muritorilor indieni rămâne definitiv într-un spațiu unde trăiește, după unele statistici, aproape un miliard de suflete cu tradițiile, obiceiurile, filosofia, credințele, toate determinate de această impresionantă cifră. Un miliard înseamnă, totuși, aproape o cincime din populația globului care oferă lumii spectacolul contrastului deplin, de la exponenții vârfului piramidal fabulos de bogați la baza extrem de săracă, a muritorilor de foame care ajunge în statisticele oficiale la 24,6 % adică un sfert din populație. Doar puternicile stratificări sociale, sub forma unor caste tradiționale datând de mii de ani țin în chingi societatea să nu explodeze, iar ignoranța ține în întuneric aproape jumătate din populație. 48% de analfabeți dintr-un miliard înseamnă totuși patru sute și ceva de milioane de oameni, adică aproape 70 de Londre de neștiutori de carte. Te poți întreba liniștit dacă nu cumva tot ce înseamnă fabuloasa cultură indiană cu un trecut glorios dar și cu un prezent ce marchează puternic mileniul în care pășim nu este, de fapt, apanașul unor vârfuluri a societății, adevărata viață normală cu toate componentele ei aparținând unui număr restrâns din populație care conștientizează verbul a trăi. Restul ce însumează miliardul nu reprezintă decât procesul necontrolat de înmulțire a unor indivizi care de cele mai multe ori se nasc trăiesc și mor fără măcar să-și cunoască indentitatea.

A doua zi am fost alertați pentru că grupul de imagine trebuia

dus într-un anume loc de unde putea filma ceremonia primirii oficiale a președintelui României de către autoritățile indiene. La ora 10 dimineața eram pe un platou al palatului prezidențial Rashtrapati Bahavan, urcați pe niște gardene de unde urmăream de la punct fix tot ceremonialul. Distanța fiind prea mare pentru a face fotografii de calitate cu aparatura pe care o aveam, m-am mulțumit să punctez doar momentul, protocolul indian fiind într-un fel unic de ce-am mai văzut în alte țări. De exemplu, trecerea gărzii în revistă și ascultarea solemnă a celor două imnuri, președintele român a făcut-o solitar, sub un baldachin protector, nefiind însoțit și de gazdă. După ce comandantul gărzii de onoare i-a prezentat onorul, președintele nostru a luat-o de unul singur pe un traseu al covoarelor roșii ce ducea pe la diferite batalioane și companii, călări cu steaguri și fanfare, încât la un moment dat am crezut că cineva a încurcat protocolul și pe platou se desfășoară un tablou de operetă. Întâlnirea oficială a celor doi șefi de stat s-a petrecut departe de aparatele noastre, privilegiați fiind doar John și cameramanul de la Cotroceni. Mi-am adus aminte de un proverb din sanscrită care spune că „iertarea este o podoabă a celor bravi” și am oftat a pagubă. Am plecat de pe câmpul primirii protocolare la Samadi, într-un parc sfânt pentru societatea indiană și după ce ne-am descălțat la poarta de la intrare am pășit cu pioșenie pe locul unde a fost încinerat Mahatma Gandhi, Indira Gandhi și Rajiv Gandhi, personalități puternice care au avut o soartă asemănătoare. Depunerea unei coroane de flori la memorialul Raj Ghat s-a înscris în ceremonialul uzual după care președintele a coborât pe o mică alee în parcul cu pomi plantați de toți oaspeții de vază ai Indiei și a respectat ritualul plantând un arbore ce va trăi în timp peste schimbările politice, economice sau sociale, ele devenind istorie în schimb arborele se va transforma în copac, copacii vor forma o pădure, chiar dacă fiecare poartă o etichetă pe care stă scris cu litere turnate în bronz, A. Gromâko, Margaret Theacher, Nicolae Ceaușescu, François Mitterand, etc.

Memorialul Gandhi păstrează în sufletul fiecărui indian personalitatea celui care a fost Mohandas Karamchand Gandhi, un jainist ce aparținea castei meșteșugarilor, în care ahimsa sau „non-violența” era un concept fundamental. Se căsătorește la 13 ani, conform tradiției cu tânăra indiană Kasturbai din aceeași castă. De tânăr a urmat școlile englezești din India după care a plecat la Londra

unde a urmat dreptul, devenind avocat pledant. Londra a fost primul oraș occidental cu care a luat contact în care a cunoscut ideile liberale și creștine transformându-i fundamental modul de a gândi. S-a întors în India unde a practicat dreptul dar în același timp educația primită la Londra i-a schimbat viziunile politice și în același timp viața. A plecat în Africa de Sud ca angajat al unui om de afaceri indian și un incident petrecut într-un tren-alungarea din compartimentul de clasa I de către un gardian alb din cauza faptului că era de culoare – i-a schimbat planurile de viitor, a schimbat soarta Imperiului Britanic și cursul istoriei. În Africa de Sud și-a asumat rolul de conducător al comunității indiene și a luptat împotriva exploatării lor. Numai că Gandhi nu a folosit lupta armată ci non-violența, principiul jainist al castei sale. „Frumusețea acestei lupte, nota el, stă în faptul că ea se ivește de la sine. O luptă pentru dreptate în care nu este nicio taină de păstrat, niciun loc pentru șiretenie, nici pentru minciună, vine fără a fi căutată; și un om al religiei se simte totdeauna gata pentru ea. O luptă care trebuie dinainte plănuită nu este o luptă dreaptă. În lupta dreaptă Dumnezeu însuși stabilește planurile campaniei și călăuzește bătăliile. Dumnezeu ajută pe om când omul se simte mai umil decât pulberea ce se găsește sub picioarele sale. Numai celor slabi și fără sprijin li se acordă ajutorul divin”. ’ S-a întors în India în 1914 când avea aproape 46 de ani. Informațiile despre campaniile sale non-violente din Africa de Sud l-au precedat iar sosirea lui a trezit masele cu care s-a indentificat în totalitate. A renunțat la îmbrăcămintea europeană și a adoptat viața austeră a oamenilor simpli. A propus boicotarea școlilor engleze, a hotărârilor consiliilor locale, renunțarea în masă a hainelor europene (aceasta reprezentând o grea lovitură dată britanicilor în punctul lor cel mai sensibil-comerțul între metropolă și colonie). Programul lui Gandhi atingea corzile cele mai sensibile ale comunității indiene. Pentru indieni el devenise marele suflet sau „mahatma”. Anul 1921 a reprezentat pentru India anul trezirii conștiinței naționale; hipnoza fricii fusese înlăturată. În anul 1942 lansează mișcarea ” Quit India”, care promova nesupunerea civică până la paralizarea administrației și îngreunează efortul de război al britanicilor. La 15 august 1947 India iese din componența Imperiului Britanic și își declară independența. Cel mai important ideal politic al lui Gandhi a fost atins.

De la memorialul Gandhi ziua a decurs ca o vijelie politică, mutându-ne de la un palat la altul, într-un carusel protocolar de la

Hyderabad la Rashtrapati Bahavan și de la președintele Consiliului Statelor la Președintele Indiei, când osteneala s-a terminat cu un banchet oficial la care presa nu a avut acces. Am văzut doar spectacolul sosirii musafirilor, oameni de vază din societatea indiană, primiți de gărzi costumate în ținută de gală și care mai de care însoțiți de femei înfășurate în sariuri scumpe și sub povara bijuteriilor ce se etalau pe diverse părți ale corpului, de la falanga degetului mare de la picior, gleznă, buric, brațe, degete, nas, gât, urechi, păr și unde nici nu-ți poți imagina. Cei care nu aveau asemenea femei erau dotați cu bodigarzi, câte patru la număr, sau tot felul de indivizi care îi sporeau prin reprezentare rangul invitatului. Mi-am adus aminte că India este o societate constituită în caste iar noi ziariștii am fi fost demni doar să le ducem țucalul servitorilor de demnitari așa că am fost conduși la autocar și... la ambasadă. Acolo soțiile diplomaților noștri acreditați în India, foarte amabile de alt fel, ne-a oferit un cocktail cât mai consistent mai ales că multe din produse erau aduse de acasă cu avionul prezidențial.

A doua zi, era o zi de marți, aveam programată, pentru delegația română, inclusiv grupul de presă, „cu excepția delegției oficiale”, cum era notat în program, o vizită la Qutam Minar ruinele unei civilizații dispărute. M-am gândit că ziua putea începe cu o evadare așa că la cinci dimineața am surprins gărzile de la ușa lui Dalai Lama, probabil fiind primul la lift, și mi-am promis o plimbare de o oră dus și o oră întors în preajma marelui hotel Ashoka.

New Delhi (Noul Delhi) își începe odiseea de principal centru politico-administrativ în anul 1911 „croit” în nota unui mare oraș modern de marele arhitect Le Corbusier cel care a proiectat, mai târziu, actuala capitală a Braziliei, un oraș pentru mileniul trei. Capitala a fost finalizată în 1947 și ca ori ce oraș construit de nou, în scopuri clare este un oraș-grădină, amenajat pe axe principale ce polarizează palatele puterii, care a impus bulevarde largi cu intersecții care evită blocajele de trafic, străjuit de grădini și spații întinse astfel încât în jurul palatului prezidențial, de exemplu, nu există nicio construcție pe o rază de un kilometru. În schimb pe spațiile cât terenurile de fotbal ce „aerisesc” centrul Capitalei poți observa pe la vermea prânzului sute de oameni care ocupă un astfel de teren într-o binemeritată odihnă prelungită combinată cu meditații și practici pasive asupra vieții și cotidianului anost. Le Corbusier a păstrat stilul

și linia autohtonă la fiecare complex arhitectural nou construit dar a europeanizat circulația și repartiția spațiului prevăzut locuințelor pe cartiere rezidențiale, vile, blocuri, palate, centre financiare, industriale, etc. Englezii cucerind și dominând India aproape 200 de ani au impus anumite elemente ale culturii lor fără a influența prea mult comportamentul miliardului de locuitori. Circulația pe stânga, terenurile de golf, criket, gazonul și vilele coloniale sunt amprente vizibile într-o societate marcată de o viziune cu totul diferită de cea europeană și în mod special de cea englezească. De ce spun asta? Pentru că după o oră de mers pe un bulevard destul de circulat pentru ora cinci dimineața am cotit pe o stradă cu garduri înalte, dar prin grilajul porților se zărea vila cu un etaj înecată în verdeață, având în față câțiva zeci de metri de gazon proaspăt bărbierit ca un obraz de genteleman la o întâlnire de afaceri, cu aspersoare ce merg continuu creând un microclimat altul decât cel din afara zidurilor înalte care împrejmuiau proprietatea. Modelul vilei era englezesc cu specific tropical, adaptat climei, dar gardul era sută la sută indian pentru că despărțea o lume de alta. De gardul înalt de aproape trei metri, niște suflute au agățat colțurile unei folii de plastic ce acoperea trotuarul, sprijinită în partea cealaltă de două bețe. Aceasta era „locuința” unui grup de oameni, probabil o familie, câtimea din miliardul ce compune populația Indiei, petrecându-și viața de la naștere, trecând prin maturitate și murind sub folia de plastic fără indentitate, neconsemnați nicăieri, singura lor șansă oferită cu generozitate fiind cerșitul. La un moment dat un camion uriaș, cu marca Leiland gravată pe oblonul din spate, opri în dreptul foliei de plastic și doi haidamaci coborâră din cabină. Unul din ei desprinse de pe laterala camionului o prăjină și începu să-i inpungă pe cei care dormeau pe cartoanele și în cârpele mizere de pe trotuar. Unii se trezeau brusc ridicându-se într-un torent de vorbe, alții numai dădeau plictisiți din mână învelindu-se mai bine cu zdreanța de pe ei, dar unul dintre locatarii trotuarului nu a reacționat în niciun fel. Atunci haidamacul mai solid îl prinse de picioare trăgându-l brutal din „patul” improvizat și după o sumară cercetare își făcu atent colegul, îl prinse unul de picioare celălalt de umeri și-l aruncă fără prea mare effort în camion. Din camion nu veni niciun zgomot, semn că mai erau „adormiți” în benă și după alte câteva controale cu prăjina în rândul celor care dormeau în „casa” de pe trotuar haidamacii se agățară de scările exterioare și la o

bătaie în cabină camionul porni mai departe. De pe trotuar nimeni nu ridică privirea, nu puse vreo întrebare, n-am observat nicio mișcare să mimeze regretul după cel dispărut. O unitate dintr-un miliard a dispărut, dar imediat alta, sau mai multe îi ia locul și asta acolo, în stradă, fără speranța unui viitor, o viață al cărui preț este echivalentul unui bidon de plastic ce poluează orașul. Probabil că soarta cadavrelor fără indentitate și nereclamate de nimeni are soarta gunoiului menajer dacă nu cumva pentru economie sunt aruncate în sfântul fluviu spre deliciul crocodililor veșnic flămânzi.

M-am întors înspăimântat la hotel gândind-mă că dacă un stat care posedă arma nucleară, cu o structură avansată a institutelor de cercetări de tot felul, o țară cu o cultură ce are rădăcini înfipite în cinci milenii de existență, are o asemenea atitudine față de viață, asupra individului ca entitate, înseamnă că ori miliardul de suflete este determinant în toate fără reguli și conduite, ori emoțiile mele fac parte dintr-o cultură plină de slăbiciuni.

Am luat micul dejun în grabă, într-un salon european al hotelului, dar cu personal indian care sigur aveau o casă, o familie și o perspectivă de viitor. Apoi repede în autocarul colțuros care ne-a dus la Qutub Minar. Până la ruinele construcției din secolele X-XII șoseaua este dintr-un asfalt impecabil iar parcare este proiectată să primească zeci de asemenea autocare. Tristețea mare începe din momentul în care cobori din mașină și o cohortă de copii care de care mai răpănoși, mici sau mari, tot atât de zdrențăroși care formează un pluton compact de cerșetori cu o tactică bine pusă la punct pentru a înduioșa și inimile de piatră. „Sir one rupee, please!” este refrenul cu care ești întâmpinat la tot pasul iar pădurea de mâini întinse este strigătul de sărăcie din ori ce limbă. Pentru a nu stânjeni vizita oficialităților române cerșetorii au fost împrăștiați, în cea mai mare parte, dar o parte dintre ei tot au revenit considerând prezeța străinilor un prilej bun pentru cerșeală. De peste tot apar priviri umile, triste, și indiferent de vârstă citești în stăruința lor foamea, precum a câinilor de pripas. Ești tentat să scoți toți banii pe care îi ai și să-i împarți, în mod caritabil, la toți copiii, dar ești în același timp conștient că nu ai rezolva nimic pentru că cerșitul nu-i un accident în viața lor ci un mod de a trăi. Am vizitat cu inima strânsă toate acele pagini vii de istorie, am făcut fotografii celebrului turn cu sculpturi în diferite stiluri hinduse și mogule, m-am înlănțuit de coloana de fier veche de 1600 de ani și datorită purității metalului

nu a căpătat în timp nicio pată de rugină și am plecat de acolo urmărit de ochii unui copil care încercând să vândă o împletitură de paie sub formă de șarpe repeta ca un automat; „Sir one rupee please!”. M-a consolat ideea că în cultura lor indienii consideră trupul doar o gazdă trecătoare a spiritului iar odată trecut dincolo, în cealaltă dimensiune a existenței noastre, copilul zdrențaros nu va mai fi nevoit să întindă mâna și se va juca senin pe câmpiile Nirvanei. Cel puțin așa cred ei. Dar nimic nu este definitiv pe pământul acesta, culturi umane vin și trec, singura constantă durabilă este timpul.

După o deplasare la hotel pentru a ne strânge bagajele și apoi o ultimă vizită la ambasadă, grupul de ziariști a fost condus la aeroport pentru a fi îmbarcați în avionul românesc ce avea destinația Mumbai (Bombay).

După ce am decolat și fiecare își verifica notițele sau cumpărăturile glasul unui director de ziar se auzi întrebând insinuos:

— la zi dom'le cum e cu rata șomajului la indieni?

Să discuți despre rata șomajului la indieni mi se părea o absurditate la fel de mare ca faptul că ei mor de foame cu hrana la nas, vacile circulă liber și nestingherite prin oraș și se sfârșesc de moarte naturală iar oamenilor religia le impune un regim vegetarian. În fața ochilor îmi apare mult prea des copilul de la Qutub Minar nefiresc de slab, cu părul năclăit de gunoarie, nespălat de ani de zile, doar cu albul ochilor și suflul lui de copil nepătat și cu refrenul pe care îl știa mai bine decât ori ce altceva; „Sir one rupee please”.

*

Când am ajuns deasupra Mumbaiului se înnoptase de mult iar orașul văzut de la câteva mii de metri înălțime se dovedi a fi fascinant. Milioane de stele ce pluteau pe apele oceanului formau un pânjăniș sclipitor ireal ca o hartă cosmică a unui alt univers. Cunoscut la noi mai curând ca Bombay, orașul își trage numele de la zeița Mumbadevi zeița protectoare a populației de pescari care se stabilise inițial pe cele șapte insule ce alcătuiesc marea metropolă. Cu timpul, insulele au fost unite prin poduri și șosele, iar suburbiile s-au întins pe numeroasele coline de pe țărmul continental. Astfel grupul de insule ce sunt scăldate de apele Mării Arabiei (ce face parte din Oceanul Indian) împreună cu o porțiune din uscatul continental adăpostește o populație ce depășește

ca număr de locuitori țări europene ca Austria, Elveția, Albania și cu cei 12,5 milioane are mai mult de jumătate din populația României. Nașterea orașului este atestată de un document ce înscrie anul 1294 ca an al nașterii așezării Mahikavati de pe insula Bombay ca un sat de pescari pe o insulă scăldată de apele Mării Arabiei. În jurul anului 1300 pe insulă pătrund oștile musulmane ale regatului Gujarat, ce-l cuceresc și-l dezvoltă, ca loc ideal pentru plecarea mirodeniilor spre Marea Roșie și de acolo pe caravanele neguțătorilor arabi până la porturile din Mediterană. Supremația comerțului cu mirodenii de către arabi ia sfârșit în anul 1498 când Vasco Da Gama descoperă noul drum spre indile orientale ocolind continentul african și își consolidează prezența în zonă fie prin cuceriri de noi teritorii fie prin misionarism catolic sau prin acte de cumpărare a unor proprietăți. În anul 1506 își face apariția în apele Oceanului Indian flota condusă de Alfonso de Albuquerque Villa de Alhandra un renumit navigator lusitan, dar și un mare strateg și militar care a realizat importanța strategică a insulei Bombay pentru consolidarea poziției portugheze în zonă și începe o campanie de cuceriri pe coastele Golfului Persic și ale Mării Roșii. Rând pe rând Calicut-ul, Goa, Malabarul, Insulele Sonde, Ormuz-ul devin cetăți supuse portughezilor sau centre pur și simplu catolice, coasta de vest a Indiei devenind temelia unei noi religii într-o cultură hindusă încercată, din când în când, de islam. În scurt timp, Portugalia a devenit stăpâna drumului comercial al mirodeniilor și cea mai temută putere maritimă în Oceanul Indian. Astfel portughezii au cumpărat orașul Mumbai în 1534, pentru 500 de rupee de la sultanul Gujaratului dorind să creeze o bază de plecare a noului drum al mirodeniilor pe calea descoperită de Vasco da Gama în jurul Africii. Arabii consolidați în mici sultanate pe coastele Mării Roșii și a Indiei de Vest se vedeau amenințați cu pierderea controlului asupra drumului mirodeniilor spre Europa intrând în război declarat cu toate navele portugheze. Pentru a liniști definitiv spiritul războinic al sultanilor Albuquerque a vrut să pună în aplicare un plan diabolic, care nu mai fusese gândit de niciun comandant de oști din acea parte a lumii; să devieze apele Nilului, în bună înțelegere cu negusul Abisiniei, spre Marea Roșie transformând în deșert câteva milenii de civilizație egipteană. Doar lipsa specialiștilor și, poate, a tehnicii nu a dus la bun sfârșit orgoliul nemăsurat a uni om. Ulterior Mumbaiul a devenit o parte a zestrei Caterinei de Bragança la căsătoria sa cu Carol al II-lea al Angliei.

Mărgăritarul din lada de zestre a Caterinei era, deja, o colonie întemeiată ca agenție comercială și în contractul de căsătorie era prevăzută obligația ca această colonie să plătească un tribut de zece lire sterline pentru ca regina să nu-și piardă complet drepturile de proprietate asupra orașului. Așezarea favorabilă a insulei, posibilitățile excelente pentru amenajări portuare face din Mumbai un loc râvnit și de alți doritori de „noi ținuturi” astfel că devine redută de cucerit pentru olandezi. Perfidul Albion apără cu strășnicie drepturile regelui Carol asupra zestrei Caterinei și după ce „curăță” insula de pofticioși a infiltrat întâi agenți comerciali care dezvoltă un comerț profitabil pentru coroana britanică, ca mai apoi să se stabilească definitiv pe la 1664. Printr-o abilă mutare de șah regatul britanic îl cedează peste patru ani Companiei Engleze a Indiilor Orientale, un fel de administrare privată a afacerii, care își stabilește aici sediul central transformând orașul într-una din cele mai mari piețe de bumbac ale lumii. Nu a plătit niciodată portughezilor acea rentă de zece lire stabilită la căsătoria Caterinei. Cu toate că este placa turnantă a comerțului indian Mumbai-ul cunoaște un „boom” comercial după 1950, extinzându-se ca port și dezvoltându-se industrial, el devine principalul port al Indiei și cel mai mare oraș industrializat al țării. Cu cât ne apropiem mai mult de aeroport și distanțele de pământ se reduc încep să se zărească arterele de circulație luminate „a giorno” cu traficul de mașini care circulă ordonat, urmând linii precise ce se deplasează spre nicăeri, în neantul acelui cosmos necunoscut.

După aterizare am constatat că mărimea aeroportului este proporțională cu dimensiunea orașului iar dotările și serviciile nu se deosebeau de cele din Frankfurt. Si aici ne aștepta un autocar, care a navigat pe niște fluvii umane timp de două ore, prin fața ferestrei mele trecând cu încetinitorul când zgârâie nori din beton și sticlă, când cartiere mărginașe cu case amărâte sau terenuri virane în care oamenii aprindeau focuri sub cerul liber pregătindu-și culcușul într-o cutie de frigider. Casele construite de englezi sau de alți potenți veniți de aiurea pentru a face afaceri în Mumbai dovedeau trăinicie, construite din piatră, cu temelia adânc înfiptă în pământul Indiei, în care se obseva de la o poștă facilitățile confortului occidental, pe când adăposturile autohtonilor din cartierele mărginașe abia dacă scoteau la iveală un bec nud care lumina o sărăcie cumplită și populația la care priveam prin geam, în drumul de aproape două ore, era clasa mijlocie a

Indiei. Autocarul opri la un stop în plin centru urban și am putut admira un tablou destul de frecvent pe străzile orașului. În fața intrării unui magazin de casete audio – video și C.D-uri, cu reclamă luminoasă imensă și cu sisteme electronice antifurt își făcea somnul, pe o pătură de culoarea nopții o femeie cu trei copii, unul dintre ei, treaz fiind se juca cu o cutie goală de bere. S-ar putea vedea același tablou la Viena? Sau la Frankfurt? Care este cheia acestei obstinații către promiscuu? Aeroportul Santa Cruz din Mumbai este tot atât de mare și de dotat, dacă nu cumva îl depășește, ca cel din Frankfurt. La Santa Cruz nu am putut să folosesc o toaletă din cauza celor care dormeau până și pe holurile amintitului lăcaș blocând ori ce posibilitate de folosire. Ori nicăieri nu am văzut așa ceva. Si nu cred că acei oameni erau cerșetorii sau paria societății. Ei aveau în buzunar, fiecare, câte un bilet de avion, altfel nu puteau pătrunde în aeroport. De aceea sunt convins că marea problemă a locuitorilor Indiei este comunicarea între indivizi și necunoașterea dreptului fundamental, dreptul la existență, iar statul, cel care ar trebui să-l respecte este primul care îl ignoră. Imaginați-vă că locuitorii Austriei ar fi concentrați pe câteva insule, cu o suprafață totală de 600 de kmp și ar fi obligați să trăiască și să muncească în acest loc. În primul rând pe toate canalele mass-media s-ar difuza programe informative cu privire la drepturile omului. Toate drepturile omului care sunt consfințite în Declarația Universală de care se leagă concepția modernă a existenței legitime a statului. Statul modern european ca să întrunească condiția de a fi legitim în fața organismelor internaționale dar și a umanității trebuie să îndeplinească cele trei criterii obligatorii: să fie guvernat democratic de structuri alese, să respecte toate drepturile omului universal acceptate, deci justiția să fie unul din stâlpii pe care se sprijină democrația și al treilea criteriu dar și cel mai important, să fie un stat social, adică să asigure prin lege o condiție decentă de viață tuturor membrilor săi. Dacă nu le-ar fi adus cu ei, austriecii, înghesuți în aceste insule mirifice ar fi inventat aceste principii și cu totul altfel ar fi arătat periferiile orașului, iar majoritatea cetățenilor ar fi locuit în case moderne cu sonerii la ușă și lanț de tras apa. Tare mi-e teamă că impunătoarele construcții din beton și sticlă, cu aliura city-urilor americane sau japoneze nu sunt decât reședințe de bănci, instituții comerciale, hoteluri și societăți comerciale cu capital străin. Adică un buzunar destul de mare a unei haine ce se poartă pe alte străzi și alte capitale. La un bulding din beton și sticlă am oprit și

noi, așezat pe o faleză imensă, udată în noapte, la nici douăzeci de metri de valurile oceanului. Interiorul hotelului Oberoi la care am fost cazați făcea parte din schițele de urbanizare ale mileniului trei, unde fantezia arhitecților î trecuse pe cea a scenariștilor SF, iar opulența granitului negru combinat cu strălucirea aurului vechi formau combinații geometrice peste care cascade cristaline susurau ca o poveste ce îmi aducea aminte că am ajuns în țara maharajahilor. Lifturi elvețiene, uși cifrate cu cartelă, băi cu celule fotoelectrice în loc de robineți, și multe alte asemenea fleacuri mă nedumerea și trebuia să citesc cu atenție în program că sunt în India, țara copilului de la Qutub Minar. Este India un stat de drept? Se respectă în această țară elementarul drept al fiecărui om de a dispune de condiții decente de subzistență? De unde acel „sir one rupee, please!”, din ce ramură a rădăcinii strămilenare a culturii ființelor umane trăitoare pe acest pământ? Ce Dumnezeu călăuzește acest miliard de oameni? După ce am dus bagajele în cameră am coborât din nou pentru a merge la un cocktail oferit de Ministerul Afacerilor Externe indian pentru presa română în timp ce președintele nostru era într-o activitate privată. Am ajuns repede la un alt hotel de lux unde după câteva orbecăeli prin saloane opulente am găsit liftul care ne ducea la ultimul etaj pe o terasă amenajată cu mare fast. Suporți speciali susțineau cupe enorme cu jeratic în fiecare colț al terasei pentru a crea un microclimat plăcut în răcoarea nopții tropicale. De o parte și de alta a dreptunghiului erau aliniate câte un rând de mese cu diverse instrumente și vase argintate din care veneau mirosuri exotice. La intrare erai întâmpinat de un grup de tineri ospătari cu tăvi pline de tot felul de băuturi, de la cele mai celebre mărci de wiskey până la necunoscutele licori autohtone cu arome exotice. Si totul din belșug, fără restricții. După un timp a trebuit să mă duc unde meditezi singur și constat că sunt „preluat” de un tip cu un halat scurt ca de doctor. „Poftiți sir, dacă pot să vă ajut cu ceva sir, v-am dat drumul la apă sir, acesta-i șervetul dumneavoastră sir, fermuarul pot să... nu? eu vă deschid ușa sir, nu trebuie s-o atingeți dumneavoastră sir, vă mulțumesc că ați venit în toaleta mea sir”. Am scos zece rupii ce le aveam prin buzunar și i le-am dat fără comentarii uluit de genul de servicii cu care am fost sevit. Acel om era unul din miliardul de indieni care are un loc de muncă, la un hotel de lux, are posibilitatea să plătească o casă, să se îmbrace, să trăiască decent într-o societate în care se moare de foame pe stradă, deci se poate

spune că face parte din clasa de mijloc, din protipendada cartierului în care locuiește. Imi închipui cum se poartă cu europenii sau americanii cu dare de mână care întradevăr se descurcă greu în asemenea situații. Am adormit punându-mi tot felul de întrebări la care, chiar dacă cineva ar găsi un răspuns nu l-ar spune niciodată.

A doua zi președintele a vizitat Compania TATA, o expoziție cu produse ale acestei companii și s-a întâlnit într-o sală de conferințe a unui zgârâe nori cu reprezentanți ai Confederației Comunității Oamenilor de Afaceri ai Industriilor indiene din Mumbai. Breefingul s-a încheiat cu un dejun de lucru, iar presa română a fost invitată într-o altă sală unde a putut degusta câteva feluri din mâncărurile tradiționale indiene. Totul era curat, extrem de alb, tacâmurile păreau noi, cu toate astea majoritatea ziariștilor români au preferat să profite de timpul pus la dispoziție și să mai vadă, să mai înțeleagă ceva.

Am ieșit repede din hotel cu scopul de a cunoaște cât mai mult din viața orașului care se dovedea a fi extrem de agitat, într-o efervescentă continuă ziua și noaptea. Oberoi era așezat pe șoseaua ce dantela țărmul Mării Arabiei formând o faleză nesfârșită, cu mici promotorii din care se ridicau construcții cu arhitecturi năucitoare, demne de mileniul trei. În spatele hotelului, în imediata apropiere începea o stradă comercială plină de butiquri, fel de fel de tarabe și grămezi de fructe tropicale de toate soiurile. După ce am trecut în revistă toate tarabele de pe ambele trotuare m-am întors mâhnit la hotel pentru că nimic din ce era scos la vânzare nu-mi trebuia, iar fructele parcă atunci erau culese dintr-un noroi de o culoare dubioasă, vânzătorul neostenindu-se să le șteargă nici măcar pentru „fața” comercială. Mă intriga slinul ce se afișa pe tot ce mă înconjura și nepăsarea comercianților de a scăpa de el. Luasem aparatul de fotografiat cu mine și încercam să rezist tentației de a face doar fotografii ale mizeriei. Doream să iau cu mine și o părticică din India a fațetei frumoase. În depărtare se vedea o moschee, cu formele cupolelor și a minaretelor ieșind din valuri, cu un fir subțire de uscat ce se lega de țărm și acela acoperindu-se, periodic, de apele fluxului. Era o imagine de ilustrată ce strălucea scânteietor în soarele amezii, ca un giuvaer neprețuit pe coroana Mumbaiului. Era moscheea Hajji Ali care... Doar întâmplarea a făcut ca un coleg din delegație să oprească în plină stradă mașina închiriată și să țipe cât îl ținea gura; „hai cu noi la Poarta Indiei, stăm atât cât să filmăm și ne întoarcem în jumătate de

oră”. N-am stat pe gânduri și în zece minute eram în fața unui uriaș arc de triumf care reprezenta simbolul orașului. Construită în stilul practicat în secolul al XVI-lea în provincia Gujarat „Poarta Indiei” a fost înălțată în anul 1927 pentru a comemora vizita făcută de regele George al V-lea al Angliei în anul 1911. Istoric Poarta semnifică mai mult deoarece pe sub arcul său au trecut ultimele trupe britanice care au părăsit India independentă. Parcă îi și vedeam pe ultimii soldați de ocupație părăsind fosta colonie cu aerul superior al pursângelui de paradă ce trece în pas de găscă prin fața plutoanelor de elefanți măreți și nepieritori ca India. Uriașa Poartă construită dintr-un granit roșu, plină de semnificații istorice, era acum locul de pelerinaj a unor turiști autohtoni și străini asaltați de un nor de porumbei. Ne-am întors repede la hotel pentru a continua programul oficial care culmina cu o întâlnire a președintelui cu Guvernatorul statului Maharashtra la care presa a avut numai oportunități de imagine și cu asta se încheia activitatea oficială a delegației de nivel înalt a României și a noastră în Mumbai și în India. Mai aveam la dispoziție patru ore întregi și m-am hotărât să dau o fugă până la moscheea Hajji Ali căreia îi făcusem de pe țarm destule fotografii și părea simbolul basmului indian cu construcții fabuloase în pesaje de vis. Acolo, în largul apelor albastre moscheea se desena ca un poster de reclamă ce cheamă turistul la revelații indiene dintre cele mai plăcute. În holul hotelului reprezentantul ambasadei noastre mă zărește și mă întreabă din ochi „încotro așa grăbit?”. „La moscheea Hajji Ali” îi răspund dornic să nu pierd timp cu multe explicații. „Ar fi bine ca să nu iei și aparatele de fotografiat.” „De ce?” îl întreb uimit. Ei o fi știind el ceva îmi spun și-mi duc geanta cu aparate în cameră bănuind că acolo s-ar putea să fie tot felul de hoți care pot să-ți smulgă aparatul de fotografiat de la ochi și să fugă cu el, iar pe căldura asta nu ai șanse să-l ajungi în niciun fel. Fotografiasem de pe țarm moscheea așa că prea multe regrete nu aveam. Un taxi și un dolar m-a scutit de un drum pe jos cam de doi km și odată ajuns la digul ce lega mica insulă de uscat am coborât pregătit să iau în piept cei trei sute de metri de punte de piatră, care era acoperită de ape în timpul fluxului. După primii pași am constatat că azurul ce-l vedeam de departe nu este decât o cloacă infectă plină de gunoaiele orașului, unde pluteau ca o pecingene în apele albastre tot felul de plastice amestecate într-o masă unsuroasă purtate de curent și împărțite în mod egal de o parte și de alta a digului. Stiam că indienii

au cultul purificării prin apa Gangelui sau în ori ce altă apă, dar să te scalzi în scursura pestilențială a unui oraș și să te mai și bucuri cum făceau câțiva copii mi se părea de un absurd total. După ce am observat cum pe pielea unui copil ieșit din apă se prelingea o mucoasă albă ce contrasta cu arămiul spatelui ud am iuțit pasul să nu supun stomacul la eforturi inutile. Mergeam și priveam în urmă cum lăsam un bulevard tivit cu palmieri din care se înălțau spre seninul amiezii construcții pentru mileniul trei. Lifturi de sticlă alunecau pe muchiile de argint a unor zgârâie nori, și întreg orașul arăta ca o metropolă a marilor avuți ai lumii și poate că așa și era. Nu este India țara bogățiilor fabuloase și a basmelor cu maharajahi? Pe acest bulevard vecin cu marea alternau construcțiile de 40-50 de etaje, într-o line arhitectonică demnă de mileniul ce vine, cu palate mai vechi sau de dată mai recentă, ce au stăpâni care locuiesc doar când vin să facă afaceri sau să se distreze la Mumbai. Merg mai departe spre mormântul lui Hajji Ali, o moschee veche de 500 de ani în care-și doarme somnul de veci un conducător vestit pentru lumea islamică, și poate la acea vreme pe toată coasta Malabarului. Privesc moscheea cu ziduri albe, stălucitoare în soarele amiezii și îmi imaginez cum pe insulă, în timpul fluxului drumul pe care merg dispare, turbane de luptători temuți, mânuitori ai hangerului și a săbiilor încovoiate se furișau printre stânci sau pe meterezele de apărare în lupta continuă ce se ducea cu pirații. Drumul mirodeniilor atrăgea în mod firesc și pe tâlharii mărilor care au apărut odată cu dezvoltarea comerțului inițiat de portughezi pe la Capul Bunei Speranțe. Goelete, keciuri, fregate și alte tipuri de ambarcațiuni pe care erau instalete tunuri și instalații de abordaj brăzdau apele Oceanului Indian, iar ivirea pânzelor în depărtarea zărilor provoca fiori de teamă marinarilor îmbarcați pe corăbiile Companiei Indiilor Orientale. Malabarul, coasta de vest a Indiei ce cuprimeam fâșia de câmpie dintre Bombay și Conchin a dat naștere la sfârșitul secolului XVII-lea unei dinastii de pirați, care au monopolizat această profesie, și care au devenit atât de puternici încât nicio flotă nu a reușit să-i înfrângă. Familia Maratha a dat pe unul dintre cei mai vestiți pirați, pe Conajee care a construit o serie de cetăți și forturi pe o distanță de 300 km pe țărmul Malabarului, devenind regele pirat, stăpânul întregii coaste de sud-vest a Indiei, forță de temut a tuturor neguțătorilor și căpitanilor de nave în special englezi. Privind în perspectiva istoriei oare Conajee nu apare ca un apărător al

bogățiilor Indiei care erau jefuite de portughezii, sau englezii care le cărau în metropolele lor luxoase luate pe nimic de la băștinași? Poate și Hajji Ali căruia i s-a ridicat sfântă moschee de închinare la mormântul numelui glorios a fost un erou pentru poporul său, așa cum și Timur Lenk sau Atila au fost glorificați de popoarele lor.

Aproape că începuse să mă cuprindă mirarea de puținătatea turiștilor în asemenea locuri când am văzut primul lepros. Înfășurat în zdrențele unei galabii fără nicio culoare și cu capul acoperit de un turban de pe care slinul aproape că se prelingea stătea sprijinit de zidul de la intrare, cu o mână fără degete întinsă spre ori cine trecea pe acolo și fără convingere venea dinspre fața mutilată de boală refrenul deja cunoscut; „sir, one rupee please”. În ocolul pe care îl fac pe mica insulă descopăr alți leproși sprijiniți de zidurile moscheii, iar la baza minaretului un bărbat numai piele și os, cu nasul și gura ciuntite de cumplita boală ținea un copil în brațe care avea fața acoperită cu a cârpă mizerabilă, dar piciorușele subțiri, negre și fără degete atârnavu lipsite de vlagă pe caldarâm. El nici măcar nu mai cerșea, se mulțumea să privească marea cu un orizont limpede și infinit în depărtarea lui, care nu mai putea să-i ofere nici măcar speranța. Strângea la piept tot ce mai avea aici, pe pământ. Am plecat aproape în goană cu sângele clocotind de revoltă, de nedreptatea oferită ca o sfidare din parte sorții dar și al societății care nu face nimic pentru alinarea celor atinși de această nemiloasă boală eradicată, de altfel în totă lumea.

M-am încheștat într-un puternic sentiment de nedreptate ce mi-a ținut sufletul în menghină luni întregi și care estompa tot ce văzusem și trăisem în fabulosul Mumbai. Ce este de fapt India? Este un miliard de oameni, o cincime din populația globului care trăiaște după reguli și legi astfel concepute ca mizeria și foamea să nu facă explozie la un moment dat. Societatea este construită piramidal în caste și subcaste, care cu cât se adâncește mai spre bază cu atât mizeria și ignoranța sunt mai crunte. Acel copil de la Hajji Ali nu știa că o să se nască și nu a avut o posibilitate de opțiune la apariția pe lume, iar moartea și indiferența atâtor oameni uluiește și contrariază. Trăim totuși la început de mileniu trei, dar în unele părți ale lumii timpul s-a oprit, pentru anumite suflete, doar la granița umanității.

În pasul îndesat de pe betonul ce lega mica insulă, cu aspect de ilustrată, de țărnuț realității indiene puneam tot necazul și disperarea mea pe seama nedreptăților ivite la tot pasul, în societatea care mă

lăsa de două zile s-o descopăr, să mă uit și pe după perdeaua conveniențelor și a ospitalității cu care tratezi ori ce musafir chiar dacă este mai curios. Condamnam tot ce nu înțelegeam și mă minunam de ce societatea, sau măcar acel segment oropsit și plin de nedreptăți, pe care le purta cu stoicism în spinarea încovoiată, nu se revoltă. Cum domnule, mor de foame, îi macină tot felul de boli, n-au cu ce-si arde morții ca să-și păstreze datina străbună, dintr-un miliard aproape jumătate sunt analfabeți și ignoranța, se știe, face mai multe victime decât boala, în marile orașe sunt zeci de milioane de oameni care se nasc, trăiesc și mor pe stradă fără să posede o indentitate, servicii specializate salubrizează marile orașe de cadavrele anonimilor săvârșiți în cutiile de carton, sau folia de pe stradă și cu toate astea nu se revoltă? Cu mâinile adânc înfipite în buzunare călcăm îndârjit cu gândurile învolburate de cele văzute și parcă din lateral, din cloaca pestilențială în care încă se mai scăldau copii ciocolatii venea celebra replică a domnului Stolojan, spusă pe canalul unui post de televiziune; „în nicio țară din lume nu s-a atins **pragul de jos al sărăciei**. Etiopia este o țară săracă, foarte săracă și nu a ajuns pragul de jos al sărăciei”. Deci se poate și mai jos. Imi vin în memorie fotografiile făcute de mine în gura Oborului unui grup de boschetari și aurolaci, care se băteau pe un castron de supă caldă oferită de o societate de caritate și aș putea să jur că aveau aceeași privire ca leproșii de la Hajji Ali. Aici, în India, clima ține cu cei săraci, dar acasă vine iarna și suflete fără adăpost, oameni care nu „figurează nicăieri” câte zile mai au de trăit sunt umbre absente de pe tablele omeniei sociale, dar care iau cu asalt canalizările și ruinele în care și șobolanii ezită să apară noaptea. Îi găsești adormiți în ghena de gunoi sau căzuți pe stradă într-o poziție nefirească cu câte o sticlă în mână ori prin preajmă. Nimeni nu știe cum fac rost de bani pentru că nici pentru cerșit nu mai sunt „buni”. Câteodată au „neobrăzarea” să se urce cu noi în tramvai lăsând spații largi în jurul lor și sunt aruncați în șuturi de niște „cetățeni vigilenți”, pentru că put a hazna, iar hainele de pe ei sunt scorțoase de sarea urinei îmbibată în timp. Câți sunt? Destui! Numai în București au murit iarna trecută 700. În centrele de asistență socială nu sunt primiți de către bucătăresele grase și cu glas de trompetă până nu se spală, iar ei de regulă se spală vara când plouă. După Revoluție cerșitul a devenit un mod de viață a unui segment destul de important a populației înfometate a României încât nu există mijloc de transport în care să nu

auzi la ori ce oră câte un „text” de sezon urmat de rugăciuni și înngenunchieri, cu implorări și toate gamele de gesturi pentru înmuiat suflete. De la cei mai mici, cu mânuța plină de zoaie și priviri inocente care-s deprinse cu arta cerșitului direct, cu fraze scurte și tonuri savant prelucrate, la schilozi sau falși infirmi, care, parcă trec doar să-și încaseze cotizația de la cei întregi, până la pensionara, vecina de la parter, care stă încremenită de rușine lângă ușa Alimentarei și te blagoslovește stins când îi întinzi hârtia de cinci mii de lei. Fiecare din ei reprezintă o tragedie umană, la care am contribuit cu toții dorind o schimbare la un moment dat și am votat proteste, ca niște tembeli, pe toți amatorii care s-au dat drept politicieni. Nu schimbarea de ideologie, nu dorințele hulpave ale unor organisme internaționale, sau interesul unor cercuri interesate au dus România în ruină, ci noi cu mâna noastră am pus la cârma țării pe toți amatorii care se dădeau drept profesioniști în politică, economie, finanțe, comerț exterior etc. și le-am dat cheile cămării crezând că ei o vor umple, iar ei au golit-o și au vândut și rafturile. De aici nu este decât un pas până la marginea societății unde o pătură socială și așa sărăcită de ceilalți, din-nainte, a făcut pasul decisiv spre dezumanizare. Noi, prin votul nostru, am amplificat deznădejdea șomerului, am lungit foamea pensionarului, am distrus orizontul tinerilor, și exterminăm copiii în Casele fără fonduri, și împingem bătrânii spre sinucidere. Citești în ziare de tot felul de morți violente; de la aruncatul de la etaj până la sticla de benzină folosită în public, de la pruncul aruncat la gheana de gunoi la moarte în tăcere, pustiitoare, a bătrânilor care nu mai doresc să-și ia medicamentele și așa insuficiente, se îmbracă cu ce au mai bun și pleacă fie de acasă, dar mai ales de la azilele de bătrâni și se opresc la o moschee a unui Hajji Ali, fără speranțe, pe țărmul Oceanului, pe care fiecare dintre noi va trebui să-l trecem, în vre-un fel, la sfârșit.

În drumul spre casă, în AIRBUS-ul spațios, presedintele și-a aniversat ziua onomastică invitându-ne pe toți ziariștii la o cupă de șampanie, iar noi i-am oferit o cască colonială pe care am decorat-o cu semnăturile noastre. Era exuberant și nimic nu trăda la el vre-o fărâmbă de îngrijorare, ba mai mult, așezat pe scaunul „mortului” le povestea directorilor de publicații cum a băut el cafeaua, într-o dimineață, cu Jaques (Chirac) explicându-i, cu lux de amănunte ce eforturi face dumnealui pentru a pregăti țara în vederea intrării în Uniunea Europeană și ce strategie aplică pentru integrarea în structurile

euro-atlantice; „marea politică, domnilor, se face la o cafeluță, pe terasă, nu în sălile de conferințe”. Așa o fi? * * *

Capitolul 14

Adio, măi draga

— Măine pleci la Baia Mare, la ora 8 trebuie să fii la Otopeni, așa că ia-ți măsurile de rigoare; vorbește cu șoferul și stabilește locul de unde să te ia și vezi ce filme color sunt la magazie.

Viața de fotoreporter m-a învățat să nu mă surprindă nicio deplasare, fie ea în țară sau în afara ei. Singura regulă care se aplică în asemenea situații este de a-ți umple geanta cu echipamentul necesar, celelalte vin de la sine.

— Ce fac la Baia Mare?

— Iliescu face o vizită de lucru și inaugurează cel mai înalt coș la Combinatul chimic, așa că vezi cum dansezi!

Trecuse ceva timp de la Revoluție și, naiv, crezusem că se limpezise și conștiințele. Acum, gata! Aveam o conducere aleasă democratic de către popor și singura monedă ce va circula liber pe coridoarele societății va fi valoarea. Valoarea profesională. Cu toate că ceva ar fi trebuit să-mi tragă semnalul de alarmă observând că nu toate funcțiile manageriale erau ocupate de cei mai capabili, ci de cei mai „flexibili”. Oricum, îmi ziceam, la nivel național este altceva; Iliescu nu mai e Ceaușescu, iar Securitatea a dispărut ca instituție.” În ceea ce mă privește nu aveam ce-mi reproșa. A-ți face meseria de fotoreporter nu înseamnă că faci politică, iar după vremurile apuse nu regretam câtuși de puțin, mai ales că la Revoluție am ilustrat din plin toate momentele fără să-mi treacă prin gând ca pentru asta să-mi iau tot felul de certificate. Așa că hai la Baia Mare!

La ora opt, a doua zi, am fost la Salonul oficial de la Aeroportul Otopeni, iar doi băieți, tineri ofițeri în cadrul SPP – ului, începu să-mi răscolească bagajele cu sârgul care-l depune tânărul recrut în speranța că va descoperi El teroristul. După câteva „amabilități” m-am urcat într-un BAC 1- 11, avion pus la dispoziție echipei prezidențiale pentru deplasarea la Baia Mare. Nu-mi luasem decât geanta cu aparate știind că seara mă voi întoarce cu același avion la București. După un timp scurt de așteptare a venit și președintele, însoțit de câțiva miniștri și câteva personalități din staff. Decolăm și mă așez comod, considerând că până la destinație aș putea să-mi limpezesc puțin gândurile privind

pătura de nori ce se transforma în iluzorii munți sau mări, ori balauxi zeci de capete. Dar n-a fost să fie așa. Cu noi, în compartimentul de „personal auxiliar” venise și un personaj, total necunoscut în lumea imaginii și care devenise peste noapte „cameramanul șefului”. Era o funcție nouă în instituția prezidențială pentru că înainte de '89 această muncă o făcea, în ture, echipa de cameramani a televiziunii.” Ei, mi-am zis, noul președinte nu are încredere în cameramanii care au fost și la Ceaușescu și a înființat un post nou la Cotroceni – „cameraman prezidențial”. Nu puteam să judec dacă este bine sau nu. Or fi rațiuni superioare, de stat, care motivează înființarea acestui post îmi spuneam. Ce mă deranja era comportamentul acelui personaj, colonel în grad, venit din studioul de televiziune al MAPN-ului. Cu un vocabular suburban, vorbind tare și luându-se de fiecare ca boala de om sănătos, individul ieșea în evidență prin umorul grosier adevărind existența „prostiei cazonă”, dar pomădat la fiecare gogomănie spusă de câte un coleg cu zâmbetul pe buze;” ei, el e o pată de culoare în seriozitatea muncii noastre”. Așa o fi fost numai că roșeau și ei, de multe ori, când spuneau asta. Pe individ îl cunoșteam din tinerețe pentru că a început ca fotoreporter la Agerpres după care plecat la o școală de ofițeri, iar după absolvire a poposit la studioul tv al armatei, informație care ne-o furniza tatăl lui, șofer pe una din mașinile instituției noastre. Probabil că după Revoluție cineva l-a propulsat lângă președinte și el s-a lipit de Cotroceni ca spatele lui Dan Iosif de ușa FSN – ului.

Odată ajunși la Baia Mare vizita s-a desfășurat aproape la fel ca înainte de '89 cu obsevația că lumea nu mai era scoasă, obligatoriu, pe traseu, iar oficialitățile nu au mai scos fanfara, garda de onoare, pionierii și tot circul. Cel mai grav pentru noi, presa, a fost mijlocul de transport, un autocar imens plasat în coada coloanei oficiale care ajungea ultimul la ori ce moment din vizită. Ori noi, cel puțin camaramanii și fotoreporterii trebuia să ajungem primii ori unde pentru a ilustra, firesc, evenimentul. Doar cameramanul prezidențial uzând de magia cuvântului Cotroceni avea loc chiar în mașina poliției care deschidea drumul coloanei oficiale, cu toate că materialul filmat de el nu era difuzat nicăieri, practic filma pentru arhivă. Pe lângă toate aceste inadvertențe garda de corp a președintelui era formată din patru flăcăi tineri total neinstruiți în contactul cu ziariștii.

La Combinatul chimic din oraș președintele a tăiat pamblica

inaugurală a celui mai înalt coș de evacuare a gazelor toxice din țară în speranța că Baia Mare va deveni o urbe mai puțin poluată. Apoi am intrat într-o încăpere unde erau expuse niște planșe și i se prezenta președintelui dinamica dezvoltării întreprinderii. Aici am încercat să surprind câteva fotografii în care șeful statului, împreună cu localnicii studiau – pe planurile expuse – fluxul tehnologic și căile lui de modernizare. În momentul în care duceam aparatul la ochi, unul din flăcăi se așeza în dreptul obiectivului dinadins să mă stânjenească. M-am făcut că nu observ și am încercat în alt loc. Aceiași figură. Când am observat că nu sunt lăsat să-l fotografiez în niciun fel pe șeful statului l-am întrebat uimit pe unul din flăcăi:

- Asta este ultima indicație? Nu este voie de fotografiat aici?
- Ba este. Ce te-am oprit eu să nu pozezi?
- Bine dar este evident că te așezi ostentativ în fața mea...
- Datoria mea este să-l apăr, tu faci ce vrei.

Atunci am înțeles că în viziunea noului serviciu de pază și protecție noi, ziariștii, eram pericolul pentru șeful statului, iar misiunea flăcăului era ca eu să nu ilustrez activitatea șefului statului cu toate că am fost controlat, până la piele în momentul urcării în avion. În acest timp colonelul filma de zor fiind chiar protejat de corpul de pază.

Am mai „ciupit” câteva fotografii după care m-am retras resemnat. Înseamnă că „băieții” n-au înțeles nimic. Eu n-am fost invitat și acceptat în avionul șefului statului pentru a face peisaje, ci pentru a ilustra tocmai activitatea domnului Iliescu și evenimentele din timpul vizitei. Fotoreporterii ROMPRES n-au fost niciodată, nici înainte de '89 și nici după, niște paparazzi care să vâneze cele mai nefavorabile ipostaze ale oamenilor politici, și nu însoțesc oamenii de stat pentru ași face fotografii personale. Este o diferență între „pozarii” de la ziarele de scandal și fotoreporterii adevărați. Dar tot mentalitatea – bat-o vina – făcea acea confuzie între „pozarii” de nunți și botezuri, ori vânătorii de situații incomode – gen Fane Jeg –, și fotoreporterii ce-și fac cu onestitate meseria. Se vedea cu ochiul liber că pe lângă președintele ales democratic se aciuase tot felul de oportuniști ce se doreau utili și unici, se doreau preș la cabinetul din Cotroceni doar – doar va prinde o funcție, un salariu gras sau un loc în avionul prezidențial ce vântura meridianele lumii în diverse vizite oficiale. Tristețea mea era că domnul Iliescu nu-i vedea pe acești oportuniști

care-i stricau imaginea, iar cadrul general semăna al dracului de mult cu cel albea stins; fotograf personal, cameraman personal, ospătar personal. Ambianța Cotroceniului rinoceriza personajele ce bântuiau încăperile și demnitățile instituției...

La un moment dat autocarul nostru se rupe de coloana oficială și se îndreaptă singurel către Sighet.

— Ce se întâmplă dom'le? De ce am deviat?

— Domnul Iliescu merge într-un sat în vizită privată unde presa nu are acces, veni prompt explicația din partea domnișoarei care ne însoțea ca reprezentantă a biroului de presă de la Cotroceni.

Am ajuns la Sighet, a început ploaia și fără să coborâm din autocar ne-am întors înapoi la Baia Mare ca să ajungem în timp util la aeroport. Ne uitam la ceas și ne rugam la Dumnezeu ca pe serpentinele de pe Gutâi șoferul să nu uite ce are de făcut. Aveam un șofer excelent și am ajuns la aeroport chiar cu o jumătate de oră mai devreme decât ora stabilită. Numai că în momentul când mașina noastră oprea în parcare aeroportului avionul prezidențial, cu care venisem, își lua zborul sub privirile noastre uluite. Un organizator îmbrăcat în costum închis și cu aerul de vechi activist neșters încă de pe fața sa veni vioi la mașină și ne luă la rost.

— Pe unde umblați fraților? Credeți că șeful statului are timp să vă aștepte pe voi?

— Bine domnule, dar am venit cu jumătate de oră mai devreme decât era stabilit în program, ce s-a întâmplat?

— Domnul Președinte și-a încheiat vizita mai devreme, va așteptat o jumătate de oră, după care a plecat. Asat e?

— Și noi ce facem?

— Vă privește! Și personajul se întoarse brusc și dispăru în aeroport.

Se declanșă un scandal cu vociferări destul de ridicate încât biata domnișoară ce reprezenta Cotroceniul se făcu mică, apoi spuse încet;

— Lăsați-mă să vorbesc cu prefectul și după aceea vom vedea ce hotărâre luăm.

— Ar fi bine să găsiți o soluție bună altfel toată presa de mâine va anunța, pe prima pagină, cum președintele Iliescu își abandonează presa în condiții dificile...

Plecă roșie în obraz și se întoarse, după un sfert de oră, cu

prefectul județului și cu încă câțiva inși, glumeți, nevoie mare.

— Stimați prieteni, înțelegeți și dumneavoastră situația și nu fiți mârniți. Prefectul județului Maramureș este bucuros să aibă oaspeți de văză ca dumneavoastră și am organizat deja ca astă seară să fiți cazați la hotelul Mara unde veți și mânca, apoi mâine dimineață, după micul dejun, același autocar vă va duce la București în cele mai bune condiții. Veți avea tot ce vă trebuie în mașină pentru acest drum lung. Biroul de presă al Consiliului Județean vă stă la dispoziție cu toată logistica necesară transmiterii materialelor dumneavoastră. Vă mulțumesc pentru înțelegere.

Nu am avut de ales, așa că după o noapte petrecută într-un hotel destul de primitiv am făcut cei 600 de km. gândindu-mă că domnul Iliescu a pierdut deja un vot și asta numai datorită sfetnicilor lui care l-au sfătuit să plece, după cum am auzit după aceea, asigurându-l că ziariștii „vor fi rezolvați”.

La puțin timp după celebra deplasare se anunța sosirea în țara noastră a președintelui Ucrainei. Sosirea în sine nu ar fi însemnat un eveniment prea important, – slavă Domnului România a fost vizitată de regi, împărați și președinți de tot felul – numai că de data aceasta ucraineanul venea pentru a stabili bazele viitorului Tratat de bază, document cu cântec ce pune la grea încercare diplomația noastră. Așa că acestei vizite i s-a acordat un caracter mai special, mediatizând-o mai amplu. Eu am primit sarcina de a face fotografii la sosirea pe aeroport, moment de altfel simplu de realizat. Zis și făcut! Ajuns la Salonul oficial am intrat în „radiografierea” SPP-ului și după un control amănunțit am fost condus la o ușă unde aștepta și cameramanul Televiziunii Române. De la acea ușă, pe calea de acces – de la avion la salon – era instalat un cordon roșu care limita accesul presei de imagine, cameramani și fotoreporteri, la 10 – 15 metri de „locul faptei”. Era o măsură firească și civilizată, evitând îmbulzeala de oameni cu aparate din fața celor doi președinți. În majoritatea țărilor se practica de multă vreme. Mi-am ocupat un loc după cordon, mi-am montat un teleobiectiv cu care puteam fotografia de la distanță și după ce avionul ucrainean a aterizat așteptam să se poziționeze pentru ași opri motoarele, iar domnul Iliescu să meargă în întâmpinarea oaspetelui. În acel moment șeful SPP veni la cordon și ne anunță precipitat:

— Vor merge la scara avionului pentru momentul strângerii mâinii cameramanul de la Cotroceni, cel de la Televiziunea Română și

cameramanul ce va veni cu președintele ucrainean, restul rămân după cordon.

„Restul” eram eram eu singur păzit cu strășnicie de trei SPP-iști tineri și bine făcuți.

— Mă iertați domnule colonel dar dacă toți acești cameramani se duc la scara avionului eu, singurul de după cordon, nu voi putea face nimic pentru simplu motiv că totul va fi obturat, ori și Rompresul are nevoie de strângerea de mână.

Mă privi cu un adânc dispreț, ba chiar mirat că îi comentez ordinele și îmi plesni peste ochi măsura cinismului, dar și al ignoranței desăvârșite.

— Nu mă interesează!

Am rămas perplex. Cum putea directorul SPP, unul dintre oamenii cei mai apropiați președintelui Iliescu să trateze cu inconștientă indiferență modul derizoriu de ilustrare în presa scrisă a activității președintelui. Eram singurul fotoreporter pe aeroport și așa cum dădeam eu în circuit fotografiile așa apăreau în ziarele de mâine. Dar și mai mult mă deprima modul cum vedea dumnealui egalitatea șansei oferită tuturor ziariștilor. Nu conta că reprezentam o instituție a statului care prin statutul ei de funcționare îi intra în atribuții ilustrarea activității președintelui și alimentarea ziarelor, indiferent de culoarea lor politică, cu fotografii de la toate evenimentele. De după cordon nu puteam face nimic pentru că operatorii de televiziune se mișcau în permanență prin câmpul vizual obturând ori ce fel de tentativă a mea.

Acest colonel venit din rândurile armatei nu cunoștea ce forță are impactul cu imaginea în presa scrisă și care era interesul său față de șeful statului. Normal ar fi fost ca în interesul președintelui, doar dumnealui îi făceam publică imaginea prin ziare, să nu fiu împiedecat să lucrez. Atât timp cât eram singurul fotoreporter la acel eveniment el trebuia să-mi faciliteze accesul nu să mi-l îngreiească. Din momentul în care cei doi șefi de stat și-au strâns mâinile la scara avionului, după paravanul pulului ce-și făcea cu sârg meseria și desfășurarea evenimentelor au urmat calea protocolului știut cu garda de onoare, salutul drapelului, intonarea imnurilor și toate celelalte, iar eu nu puteam face nimic am încrucișat mâinile în semn de protest și am mers cu spatele, pentru a fi văzut de toată lumea, până în salonul oficial unde, de data asta, toți cameramanii au trecut după cordon, urmând

declarațiile oficiale. A fost prima mea grevă spontană de protest și ultima. Atunci am făcut și eu câteva fotografii și am plecat furios la agenție simțindu-mă frustrat de drepturile elementare acordate presei după '89; egalitatea în fața șansei. Acolo redactorul șef știa deja de comportamentul meu de la aeroport și era pregătit să mă muștruluiască. Am dat filmul la dezvoltat și când a început să-mi facă morala așteptată i-am spus-o clar:

— Te rog să nu mă mai trimiți la nicio manifestare în care personajul principal este domnul Iliescu! Cu riscul de a fi sancționat nu doresc să merg cu dumnealui nici în țară și nici în străinătate!

La zece ani de la Revoluție unii trag linie și fac bilanțuri. Ce-a visat la început și ce a ieșit... Politicienii se huidue de ziua națională la scena deschisă, în Alba Iulia, economiștii ne anunță strepezit la televizor că nu există prag de jos a sărăciei în care poate coborâ România, iar revoluționarii reconstitue momente, sau inaugurează muzee cu fotografii de la Revoluție și le explică oficalilor unde erau ei în poză.

— Uite, ăsta-i momentul când am intrat în C.C. și un revoluționar a scos steagul fără stemă și-l flutură victorios în balcon. Dincoace, Petre Roman se adresează mulțimii alături de generalul Voinea... Asta-i de la morgă, iar asta demonstrează că se trăgea vârtos în Piața Revoluției.

Pe tarabe se vând ziare, bogat ilustrate cu evenimente de acum zece ani, ziare într-un fel festive pentru care redactorul șef a dat ordine clare secretarului de redacție; „Gicule pune pe a-ntâia o poză pe cinci coloane cu tancuri ca să se vadă că armata a tras!” Alți șefi spun că nu. Pe a întâia vor una de la cimitir cu o mamă care plânge la căpătâiul unui erou, iar în mijloc umplem cu fotografii pe trei coloane de la destrămarea mitingului, civili pe TAB, lupte de stradă și morții de la morgă.

Liga studenților mărsăluște cu torțe aprinse și cu fotografii de la Revoluție ce sunt purtate ca pe icoane. Sunt alb-negru, ușor mișcate, dar reprezintă scene zguduitoare din 21, 22, 23, etc. decembrie 1989. Întreb pe un tânăr dacă știe ce poartă în brațe și-mi răspunde sincer că nu prea, „dar sunt poze din timpul Revoluției și-s mișto, asta de la morgă e marfă!” Câți ani avea el atunci? Ei cam 12-13 ani dacă acum e în anul doi. „Îți aduci aminte de zilele Revoluției copile?” „Așa, vag, dar mi-a povestit tata.”

Dar despre cel care a făcut acele fotografii ce se poate spune? Dacă a auzit șueratul gloanțelor cu aparatul la ochi, și în acele zile și nopți dormea prin redacție, o oră două, ca apoi să fie din nou prezent fie la Inter, fie la C.C., ori unde era mai fierbinte momentul se poate spune despre fotoreporter că a fost prezent la ora de istorie? Sau cei mai docti și mai europeni decât noi vor scrie alternativ, în alte cărți de istorie, că „erau unii, cam prost îmbrăcați și verzi la față care se distrau vârtos făcând poze la morți și imortalizau pe peliculă peisaje de natură statică cu copii răniți.”